



**BIBLIOTECA CENTRALA**  
A  
**UNIVERSITAȚII**  
DIN  
**BUCUREȘTI**

No. Curent 13588 Format.....

No. Inventar 18663 Anul.....

Secția..... Raftul.....

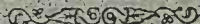
MINISTERULŢ INSTRUŢIUNEI PUBLICE ŞI AL CULTELORŢ

STAREA  
INVETIAMENTULUI PUBLICU SECUNDARU

LA FINELE ANULUI SCOLARU 1880—81

DUPĂ

RAPOARTELE COMISIUNILOR CARI AU ASISTATU LA ESAMENE



BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI, CURTEA ŞERBAN-VODA

1881

In. 19231

MINISTERULŢ INSTRUŢIUNEI PUBLICE ŞI AL CULTELORŢ

13588.

312318  
BIBLIOTECA CENTRALĂ  
UNIVERSITARĂ  
BUCUREŞTI

STAREA

INVEŢIAMENTULUI PUBLICU SECUNDARU

LA FINELE ANULUI SCOLARU 1880—81

DUPĂ

RAPOARTELE COMISIUNILOR CARI AU ASISTATU LA ESAMENE

*DonaŢiunea Mirescu*

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI, CURTEA ŞERBAN-VODA

1881

373(498) "1880/1881"

18663



BUCURESTI  
13588

AC 156/05

CONTROL 1955

1956

1961

B.C.U. Bucuresti



C18663

# ESAMENELE ANUALE 1880—1881

## ADRESA DE CONSTITUIREA COMISIUNELORU DE ESAMENE

Esamenele anuale de trecerea scolarilor dintr'o clasă într'alta au o însemnătate, care amă convingerea că D-vóstră o cunoşceţi. Multe din scăderile învăţământului nostru se vorú îndrepta în díoa când promoţiunile se vorú face cu mai multă îngrijire de cât până acumú. Dacă voimú să înceze atâtea abuzurí semnalate ca petrecându-se la esamenele de bacalaureatú să ne grăbimú de a opri în cale, încă la licee, pe acei scolarí carí păsescú către acele esamene cu o înlesnire dăunătoare lor şi societăţei din cauza esamenelorú anualí ne deajuns serióse. Voim să redămú altorú direcţiunii de activitate pe atáţia juní, puţinú apţi de a trece studiile umane, şi acésta înainte de ce să pérdă şase-şapte aní, până să se convingă, cădénd la esamenele de bacalaureatú că promoţiunea în clasele licealí, le-a fost pripită şi nelegitimă ? Pentru acésta nu cunoşcemú mijlocú mai bunú de câtú întocmirea de esamene anualí şi de promoţiuni făcute cu mare atenţiune şi cu o ecuitabilă severitate.

Acéstă dorinţă nutrindú. şi ascultándú pe consiliulú permanentú, amú luatú decisiunea să facemú începutú bunú cu ocaşiunea esamenelorú anualí din Iunie viitorú.

Consideraţiuni şi de altă natură, nu mai puţinú însemnate, m'au îndemnatú să dau deosebită atenţiune esamenelorú anualí de est-timpú. Una din acestea e următoarea : De mai multí aní se facú încercări şi propunerí de îmbunătăţire a programelorú nóstre secundare, ba s'a prezentatú şi Corpurilorú Legiuítóre în mai multe rândurí proiecte complete de legí pentru învăţământú. Tóte acestea au ramas fără efect, iar dorinţa de reformarea legéi şi a programelorú este şi mai vie în societate. Simtú nevoie, în vedere cu studiile acelorú reforme, de a face o anchetă seriósă şi imparţială în scólele nóstre, şi amú gânditú că acéstă anchetă este posibilă, cu deosebire la ocaşiunea esamenelorú anualí.

A treia consideraţiune care m'a împins să mă preocupú de aceste esamene, vine din convingerea ce amú că scólele nóstre în genere şi cele secundare în deosebí, nu meritá în totulú imputările şi criticile ce de cât-va timpú li se adreséză. Se díce, bună-órá, că profesorii nóstri, controlându-se numai între eí, se acoperú unií pe alţií în detrimentulú progresului şi

al prestigiului scólei. Amú aflatú așa dar cu cale să dăm ocaziune corpului profesoral a proba câtú de gratuită este acea acușățione, la timpulú esamenelorú anualí de ăst-timpú, declarândú în numele acestuí corp profesoral, fără témă de desmintire, că elú este gata a primi cu recunoscintă controlulú celú mai largú și mai seriosú și în de afară, pe câtú posibilú, dintre membrii aceluí corp profesoral din același gradú.

Cu acéste multiple scopuri, de la realizarea căroră, veți conveni, domnul meu, atárnă propășirea culturéi naționale, amú înființatú comisiuni numeroșe cu misiunea de a asista, câtú se póte mai în permanență, la esamenele anualí din Iunie ce se vorú face după anexatulú programú.

Obștesce fiindú cunoscutú că D-vóstră vă interesatí mult la mersulú scólei române, mă măgulescú a crede că veți primi a lua parte ca membru în comisiunea . . . . . de la . . . . .

Esamenele de ăst-timpú, pentru ca să le póta fie-cine urmări cu atențiunea dorită (ceea ce arú fi fost imposibilú în actualele locale strimte ale gimnasielor și liceelorú) s'a luatú dispozițiunea de a se face în săli mai mari și mai centrale. La acéste esamene vor fi concentrați scolarii de la ambele licee de o parte și de la tóte gimnasiile de la alta. Ast-felú comisiunea esaminatóre va avea ocaziunea să constate diferința de progresú dintre scolarii aceleeași clase de la ambele licee sau de la tóte gimnasiile. Comisiunea va putea constata de asemenea, metoda de predare a fie-cărui profesore, și în mod comparativú, rezultatele dobândite de fie-care. O asemenea lucrare făcută, avéndú la mână programa actualmente aplicată la scólele secundare, va fi mánosă de observațiunii relative la programa și la legea respectivă. Nu mai grăescú nimica de triumfulú meritat ce va dobândi înaintea comisiunei, profesorele într'adeverú consciințiosú și capabilú și nu insist de asemenea asupra avantajelorú însemnării notelorú scolarilorú esaminați, îndată după esaminare și în prezența comisiunei.

Adevêrul é că lucrarea acésta cere sacrificiulú a cător-va ore pe di; însă în vederea scopului urmăritú n'amú esitat un singurú minut să apelez la concursul D-vóstră și să vă rog a asista la esamenele . . . . .

. . . . . împreună cu D-nii . . . . .

Unuí bărbatú de valórea D-vóstră, nu am eú trebuință să dau instrucțiunile, după care, cu colegii săi din comisiune, veți avea să procedați la lucrare; mă mărginesc a vă atrage atențiunea numai asupra cător-va puncte care ne sunt utile pentru stúdiile nóstre viitoare, relative la scóle (a se vedea pag. 5—7).

Bine-voiți, vă rog, domn . . . . . a primi încredințarea distinséi mele considerațiunii și stime.

Ministru, V. A. URECHIA.

## INSTRUCȚIUNI

PENTRU ESAMENELE ANULUI 1880—81.

1) Directorii liceelor și gimnasiilor, îngrijescă ca la zilele înscrise în program pentru esaminare, să conducă la salele hotărâte, cel puțin cu o jumătate oră înainte de ora fixată, clasele care au să fie esaminate, interni, externi și particularii care se vor fi înscrși la direcțiunea respectivă.

Intendentul universității este însărcinat cu designarea locurilor hotărâte pentru clasele de esaminat, cum și cu primirea și așezarea părinților ori vizitatorilor.

Directorii liceelor și gimnasiilor, au în sarcină privigherea scolarilor în năuntru salelor în tot timpul examenelor, ajutați la acesta de către pedagogii respectivi.

2) La ora hotărâtă pentru începerea examenelor, directorii liceelor și gimnasiilor depun matricola oficială pe biuroul comisiunii. Comisiunea decide prin sorți cu care din licee sau gimnasii se va începe esaminarea.

În cas când aceeași clasă se împarte la două sau mai multe comisiuni, direcțiunea respectivă va prezenta la aceste comisiuni cataloage provisorii, iar esaminarea va începe la o comisiune cu lit. a, și la cea altă cu litera ultimă a catalogului, iar a 3-a comisiune va începe cu o jumătate oră mai târziu cu elevii care au terminat examenele înaintea celor-alte comisiuni.

3) Examenele încep cu oră câți membri ai comisiunilor vor fi prezenți la ora indicată, și în cas de absență, directorul liceului sau gimnasiului înlocuiește comisiunea.

4) Profesorul ale cărui materii se esaminază, va fi negreșit la îndatorirea sa la ora hotărâtă, și va procedea la esaminare prin bilete din care scolarii pot să fie obligați a trage până la trei, dacă comisiunea esaminătoare cere acesta.

Profesorul întreabă însuși pe scolarii săi, acest drept însă se rezervă, la găsire cu cale, și comisiunii.

5) Profesorul însemnă în fața notei semestriale, nota de examen în prezența comisiunii, îndată după terminarea esaminării fiicăruu elevu. Însemnarea notei se face cu punctele usitate de la 1—10.

6) Dacă examenul unei clase nu sunt terminate în zilele hotărâte, elevii rămași pot fi esaminați în localul liceului sau gimnasiului respectiv, în

asistența unui delegat al comisiunii, în cea d'antéu și liberă a acelei clase.

7) Nicî unui scolaru nu ȳ este permisă a se absenta de la esamene sub pedepsă de a perde dreptul de a fi esaminat. Se exceptă cazul de bôlă probat prin certificat medical. Pentru scolarii de categoria acesta, comisiunea va funcționa din nou în zile hotărâte la începutul anului scolaru următoru.

Scolarul, care va lipsi de la esaminarea unora din materiile clasei sale, spre a fi admis la esaminarea numai a acelor materii, e dator să justifice lipsirea, pentru a fi înscris înre corigenți, dacă nu va fi lipsit la mai mult de trei materii; în casul contrariu va fi dator să trecă esamene de toate materiile, la începutul anului scolaru viitoru.

8) Comisiunile esaminătoare sunt rugate a și purta atențiunea :

a) Asupra biletelor după care se fac esamenele, stărind ca ele să coprindă totalitatea materiilor prevădută în programă.

b) Asupra notei însemnate de profesori în prezența lor, rezervându-și observațiunile ce ar avea de făcut, pentru raportul către ministeru.

c) Asupra capacității generale a fie-cărei clase în vedere cu materia, și desvoltările date de către profesori. La acesta se va avea, pe cât se pôte, atențiune și la vârsta mediă a scolarilor fie-cărei clase.

d) Asupra metodei profesorilor în modu comparativ la aceiași materie pe clase și diverse scôle.

e) Asupra desvoltării inteligenței și a memoriei scolarilor : dacă ea se face în modu armonicu sau dăunatoru una alteia.

f) Asupra modului de a se presenta al scolarilor din fie-care clasă ca indice a educațiunei la care a contribuit scôla pe lângă familie.

g) Asupra programului actual în vigore la licee și gimnasii : dacă materiile sunt în ordinea cuvenită, dacă nu sunt lacune, dacă nu sunt prea mult încărcăți scolarii la unele materii, dacă șapte ani de studiu nu sunt prea puțin, și de nu trebuiesc adaosuri unu al optulea ? și.

h) În fine asupra orî-cărui punct, care pôte interesa mersul și desvoltarea învățămîntului nostru secundar.

9) După terminarea esamenelor materiei unei clase, profesorele respectivă va face în localul scôlei sale esamenul înscris alu acelei clase în prima și ce va avea liberă.— Comisiunea pôte, de găsesce de trebuință, delega pe unul din membrii sei să asiste la alegerea teselor de către profesore și la scrierea compozițiunei de către elevi.

10) Promoțiunile, premierile, alegerea scolarilor corigenți și repetenți etc. se fac conformu actualului regulament de ordine și disciplină, cu modificățiunile aduse prin decretul No. 1673 din 1880.

11) Scolarii particulari esaminați înaintea comisiunei, pe lângă unul din liceele sau gimnasii publice, vor primi numai biletul de promoțiune,



eră nu și premii, decât nu sunt școlarii regulați ai unei școle publice.

12) După terminarea tuturor examenelor, D-nii membri ai comisiunilor literare sunt rugați a se întruni cu toate comisiunile de științe spre a discuta asupra rezultatelor, și a-și comunica observațiunile care vor fi conșignate într'un raport general adresat ministerului cultelor și instrucțiunii publice.

## COMISIUNILE

DELEGATE DE MINISTERU PENTRU A ASISTA LA ESAMENE

### LICEELE DIN BUCURESCI

#### a) Comisiunile literare

*I-a Comisiune:* D-nii St. Vergolici, profesor la universitatea din Iași; Gr. Tocilescu, doctor în filosofie; T. Maiorescu, membru al academie i, fost ministru.

*II-a Comisiune:* D-nii V. Maniu; G. Lachovary, secretarul gener al al societăței geografice; Ep. Francudi, profesor la universitate.

#### b) Comisiunea pentru științele matematice

D-nii general G. Manu, vice-președintele societăței geografice; Spiru Haret, profesor la universitate; G. Cantacuzino, licențiat în matematici.

#### c) Comisiunea pentru științele fisico-naturale

D-nii Dr. Bernarth, șeful laboratorului de chimie; Em. Bacaloglo, profesor la universitate; Dr. D. Grecescu, profesor la universitate; Ion Ghica, președintele academie i române.

### GIMNASIELE DIN BUCURESCI

#### a) Comisiunile literare

*I-a Comisiune:* D-nii G. L. Frolo, profesor la universitate; I. Slavici, publicist.

*II-a Comisiune:* D-nii Anghel Dumitrescu, profesor; Albert Léautey, profesor.

#### b) Comisiunea pentru științele matematice

D-nii D. Berindei, fost ministru; Simons, inginer; G. Chirilov, licențiat în matematici; locot.-colonel Argintoianu; căpitan Perticaru; căpitan Grămățescu; căpitan Șiomănescu.

e) Comisiune pentru științele fisico-naturale

D-nii Dr. Felix, profesorul la universitate; Dr. N. Chernbach, medicul primar; St. Sihleanu, doctorul în științe, profesorul.

COMISIUNILE PENTRU SCOALELE SPECIALE DIN BUCUREȘCI

a) Seminarul

D-nii: Petre Cernătescu, profesorul de universitate; J. Lahovari, idem; Z. Demarat, profesorul cursului superior liceal; P. S. S. Părintele Inocenție Moisiu, vicarulul sfintei Mitropolii; Părintele Veniamin Catulescu, profesorul de religie.

b) Școala comercială.

D-nii: Brătianu, președintele secțiunii comerciale de la tribunalul Ilfov; C. Porumbaru, președintele societății „Concordia”; Al. Vericeanu, profesorul la universitate; David Emanuel, doctor în științele matematice; Carol Cosiner, doctor în chimie; D. Laurian, profesor; Fr. Damé, idem.

c) Școala normală primară „Carol I”

D-nii: D. I. Crăciunescu, doctorul în literă, profesorul la universitate; Dr. Barbu Constantinescu, profesorul; P. S. S. Părintele arhierul Orleanu; Gr. Ștefănescu, profesorul la facultatea de științe; colonel Gorjan.

d) Școala centrală de fete

*I-a Comisiune:* D-nii C. A. Rosetti, președintele Camerei; Arhierul Silvestru Bălănescu, directorul Seminarului; Al. Petrescu, membru la înalta curte de Casație; Dr. Severin, profesorul la universitate, senatorul; Sava Ștefănescu, licențiatul în științe.

*II-a Comisiune:* D-nele Cămpineanu Iancu, Maria C. Rosetti, Maria Cantacuzino, Elena C. Cornescu, Radu Mihaiu.

e) Școala profesională de fete

*I-a comisiune:* D-nele Em. Protopopescu-Pake, doctorul în drept și în științele politice; inginer Lupulescu, directorele caii ferate București-

Giurgiu ; Theodor Nica, doctor în drept, fost director general al ministerului.

*II-a Comisiune* : D-nele Victoria Urechiă, A. Ananescu, El. Orăscu.

f) Conservatorul de muzică.

D-nii : Gr. Ventura, compozitor muzical și publicist ; Bengescu, fost ministru ; Hubsch, șeful muzicelor militare ; Pantazi Ghica, deputat ; C. I. Stăncescu, membru în comitetul teatrelor.

---

# COMISIUNILE SCÓLELOR SECUNDARE DIN JUDEȚE

## I A Ș I

### I. Liceul

a) *Comisiunea literară*: D-nii D. Gusti, fost ministru; G. Mărzescu, fost ministru; V. Gheorghian, deputat; Alex. Xenopolu, doctor în filozofie; Vasile Alexandri, fost ministru; I. Caragiani, profesor de universitate.

b) *Comisiunea pentru științele matematice*: D-nii Miltiadi Tzoni, profesor de universitate; Al. Orăscu, fost ministru; C. Climescu, profesor de universitate.

c) *Comisiunea pentru științele fisico-naturale*: D-nii Dr. Stihî, profesor la facultatea de medicină; Dr. Konia; Holban, inginer-agricol.

### II. Gimnastele

a) *Comisia literară*: D-nii Ianov, fost deputat, consilier comunal. N. Măcărescu, fost profesor; C. Em. Codrescu, publicist; P. Campianu, fost profesor; Quintescu, profesor de universitate.

b) *Comisiunea pentru științele matematice*: D-nii St. Emilian, profesor de universitate; Melik, profesor de universitate; Cazaban, inginer-șef; C. Christescu, profesor.

c) *Comisiunea pentru științele fisico-naturale*: D-nii Dr. Sculy, profesor de facultate; Dr. Răteu; I. G. Stravolca, profesor de universitate.

### III. Seminarul Socola

I. P. S. S. Părintele Mitropolit al Moldovei, ca președinte; D-nii Iacob Negrutzi, deputat; Vasile Pogor; N. Culiario, rectorul universității; Dr. A. Fētu, profesor de universitate.

### IV. Institutul normal «Vasile Lupu»

D-nii Gr. Cobălcescu, profesor de universitate; G. Urechia, profesor de universitate; Al. Lambrior, profesor de liceu; S. S. Arh. Filoteiu Romanescu, directorul seminarului Socola, colonel Costiescu.

### V. Școala comercială.

D-nii T. Codrescu, vechi profesor; G. Panu, magistrat, profesor; Bogdan, directorul băncii sucursale; V. Paladi, profesor.

### VI. Școala centrală de fete

P. S. S. Arhiereul Suhopanu; D-nii P. Poni, profesor de universitate; Nicolae Ionescu, profesor de universitate; Dr. Filipescu; M. Ganea.

#### Comisiunea de D-ne pentru lucru.

D-nele Cobălcescu, G. Mârzescu, Alexandru Gheorghiu.

### VII. Școala profesională de fete.

D-nii G. Lucescu, profesor de liceu; Sc. Pastia, fost primar; Directorul școlii tehnice din Iași.

#### Comitetul pentru lucru.

D-na Galino, G. Urechiă, Matilda Costiescu.

### VIII. Conservatorul de muzică.

D-nii Constantiniu, fost director de teatru; D-na Matilda Poni, aută dramatică; D-ra Carlota Leria, cantatrice; D. G. Bengescu, autor dramatic.

## BOTOȘANI

#### Liceul.

D-nii Colonel Pilat; Dr. Stefanovici; Enacovici, avocat; Boianu, primarul orașului; Dr. Henig; Dr. Ioan Goilav.

## GALAȚI

### I. Școala comercială.

D-nii Lambrinidi; Crisoveloni; Ilie Doieiu; G. Antachi, fost deputat; I. Hert.

## II. Gimnasiul.

D-nii C. Nicolau, avocat ; Dr. D. Vitzu ; Dr. Hepites ; Dr. Serfioti ; Al. Călinescu, inginer ; Cavalioti, doctor în drept ; George Docan ; P. Constantin, deputat.

## III. Școala normală.

D-nii C. Leonardescu, profesor de Universitate ; Nicu Catargi, deputat ; Protoereul județului ; N. Istrati.

## IV. Seminarul.

P. S. Episcopul Eparhiei ; Economul G. Theodorescu ; D. C. Leonardescu, profesor de Universitate ; C. G. Valsamachi ; Inginerul șef al circumscripțiunii ; G. Mantu, deputat.

## FOCȘANI

### Gimnasiul.

D-nii dr. Matei Orleanu, Virgiliu Poenaru, avocat ; Bălănescu, deputat ; Gheorghiu, inginer ; dr. Bitrou.

## BACAU

### Gimnasiul.

D-nii general Lecca, vice-președintele Camerei ; G. Platon, vechi profesor ; Eugeniu Ghica, deputat ; Locot.-colonel Iarca.

## ROMAN

### Seminarul și gimnasiul comunei

P. S. S. Părintele episcop Melchisedec ; D-nii I. Ionescu, deputat ; Mandinescu, directorul Episcopiei ; Dr. Rieger ; Protoereu Stamatini ; Roiu președintele tribunalului.

## CRAIOVA

D. G. Sion, delegat general pentru toate școlile din Craiova.

## I. Liceul

D-nii Căprianu, deputat; maior Gigărtu; Dr. Vereescu, general Angelescu, comandantul divisiiei; G. Vêrvoreanu, doctor în drept.

## II. Școala centrală de fete

D-nii Titulescu, primulă-președinte al curții de apel; Nae Stănescu, licențiat în drept; D-na Constanța Argintoianu; D-na G. Constantz; D-na Petru Chițu.

## III. Școala comrcială

D-nii Petru Chițu, avocat; D. președinte al camerei de comerț; Grigorie Popescu, inginer.

## SEVERIN

## Școala normală

D-nii Gr. Constantinescu, licențiat în drept, fost profesor; Em. Mich. Porumbaru, fost revisor școlar; G. Sefendache, deputat; Stamatopolu, inginer; Urdăreanu, primulă-președinte al tribunalului.

## PITESCI

## Gimnaziul

D-nii căpitan Alexandrescu; Dr. Meculescu; Teodoreanu, deputat.

## PLOESCI

## Liceul și școala normală

D-nii colonel Cisman; Rășeanu, avocat, fost magistrat; Dr. Danilopulo; D. Ciocărdie, președinte de tribunal; D. Politimos, prim-președinte de tribunal; maior Handoca; Petre Ene, directorul liniei ferate Ploesci-Predeal.

## Școala secundară de fete

D-nii Dr. Garoflide; S. S. protoereul Ioachimescu; D. I. Radovici; D-nele Scorțeanu; Ecaterina Radu Pătărlăgeanu; Sevastia Radovici.



## BUZEU

Seminarul și gimnaziul.

P. S. S. Părintele episcopu Eparhiotă ; D-ni ingineru Terușeanu ; C. Dâmboviceanu, președintele tribunalului ; Dr. Constantinescu.

## BRAILA

Gimnaziul.

D-ni Sulioti, doctoru în filosofă ; G. Teișeanu, președintele tribunalului ; C. Fleva, fostu prefectu ; Badenschi, fostu revisoru-scolară ; Dr. Apostoleanu ; Berceanu, avocată.

## R.-VALCEI

Seminarul.

P. S. S. Părintele episcopu Eparhiotă ; D. C. Herescu, avocată ; Inginer-șef al județului ; Dr. Zografos.

## BERLAD

Liceul.

D-ni Iancu Diamandi ; Dr. Antóniu ; Iancu Sturdza, fostu deputată ; Iancu Codrescu, deputată ; Nicorescu, deputată ; Cernătescu, judecător.

Școala normală.

D. Dr. Calalb ; Iacobă Fătulă, fostu prefectă ; Moga.

---

**RAPOARTELE DELEGATILORU**

18663.



# I. BUCURESCI.

## A. LICEELE.

Raportul comis. I-ia literare asupra examenelor de la liceul St. Sava și Matei-Basarab.

*Domnule ministru,*

Măsura, ce ați luat ca examenele anuale de est-timp să se trecă înaintea unor comisiuni *ad-hoc*, a fost salutată cu bucurie: de profesorii, cari și au îndeplinit datoriile cu conștiință, de elevii, cari au asudat în cariera nobilă a studiilor de peste an, de părinții, cari așteptau cu legitima impaciță rdele muncii fiilor lor, și o promoțiune draptă și îngrijită, de toți în fine cari sunt pștrunși de marea însemnătate a învățămîntului public, și dorescu a cunoșce cu deamăruntul suferințele și pșurile lui.

Toți au vđutú în acéstă măsură unú începutú imbucurătorú pentru vitórele reforme atâtú de adăncú simțite de starea scólorú nóstre, și atâtú de îndelungú așteptate, și astă-dí așteptate de la D-vóstră.

Comisiunea I-ia literară, alú cării raportorú are onóre de a fi sub-scri-sulú, pștrunsá de serioșitatea sarcinei ce ați bine-voit a pune asupra-i, și convinsá cá: fără o anchetá conștiințóșá și imparțialá nu se potú desveliranele instrucțiunei, nici perfecționa programele, nici îmbunătăți methodurile, nici incuragia profesorii și scolarii, — nu a crușat un minutú din timpulú seú pentru a asista în permanență la tóte examenele claselorú celorú doué lycee din Capitalá pentru limbele: románá, latiná, grécá și germaná, pentru istorie, geografie și filosofie; iarú rezultátele observațiunilorú se le a consemnatú în acestu reportú.

### I

#### 1. Limba románá.

Limba románá, — alú cária studiú péné acumú cáți-va ani nu avé o catedrá anume, fiindú lásatú în sarcina profesorilorú de limba latiná, s'a predatú anulú acesta: la lic. St. Sava de 3 profesori, din cari unulú ti-



lese, asupra accentuării cuvintelor din frază, care joacă rolul principal. Elevii nu 'și dau îndestulul semn de înțelesul frazei, spre a susține glasul câtă timp înțelesul este în suspensiune, și a 'lăsa josă cândă elă este întregă. Și profesorii ne-au mărturisită singură că timpulă le-au lipsită ca să facă cu elevii eseriții de lectură.

*Recitațiunea* e încorectă, neaccentuată seă monotonă ; și din cauză că elevii încă nu au studiulă elementară ală prosodiei române, nu suntă în stare toți să citescă seă să reciteze versuri.

Din autorii vechi și moderni români nu s'au espicatū nici-unul.

Lucrările în scris : eserițiile de ortografie, de analiză gramaticală și de analiză logică, de traducțiunii din limbă streine, compozițiunile etc. au fostă mai întăiu pré pucine, și unele au lipsită cu totulă ; al doilea, cu totă numărulă loră restrîns, ele au remasă necorectate, cu erori grosolane, precumă se pôte vedea din următorele specimene ce ni saă prezentat :

## A N A L I S Ă

(Clasa I divizionară a liceului Matei-Basarab).

Acéstă	adectivă, de genulă femenină.
insușire	substantivă, de genulă masculină.
a	articolă propriă, în casulă genetivă, genulă masculină
omului	substantivă, casulă genetivă, singulară, masculină.
de	prepozițiune.
a	articolă propriă, în casulă genetivă, genulă masculină.
putea	verbă, pentru că arată o lucrare.
trăi	verbă, pentru că arată o lucrare.
în	prepozițiune.
tóte	adverbă nedefinită.
climele	substantivă, casulă genetivă, singular.
și	conjucțiune.
peste	adverbă de modă.
tot	numeral, cardinal.
loculă	adverbă de locă.
în	prepozițiune.
căldurile	substantivă, casulă genetivă, singulară.
cele	pronume.
mai mari	adectivă cualificativă.
ca	pronume personală.
și	conjucțiune.
în	prepozițiune.
genurile	substantivă, casulă genetivă, numărulă singulară.
cele	pronume.
mai	pronume personală.
teribile	adectivă cualificativă, casulă genetivă, numărulă singulară.
ne face	verbă pentru că arată o lucrare.
să	pronume demonstrativă.
înțelege	verbă, modulă indicativă, timpulă presinte conjugarea III.

și	conjucțiune.
mai	adectivă calificativă.
bine	adectivă nedefinită.
misinnea	adverbă de timp.
ce	pronume personală.
provedința	adectivă calificativă.
însemnat	verbă, modulă indicativă, timpul prezente, conjugarea II.
pe	prepozițiune.
acest	pronume personală.
pământ	substantivă, modulă indicativă, timpul prezente, pers. II, singular.
ne	pronume personală.
face	verbă, modulă indicativă, timpul prezente, persóna III, singular.
să	pronume personală.
ne	pronume personală.
convingem	verbă, modulă indicativă, timpul prezente, persóna I, plurală.
că	conjucțiune.
omul	substantivă de genul masculin, numărul singular.
într'adins	adverbă de cantitate.
este	verbă substantivă, pentru că se pune în locul unui nume.
destinat	verbă, modulă indicativă, timpul prezente.
a	articolă propriu în cazul genetivă, num. masculin.
a	articolă propriu.
civilisa	verbă, modulă indicativă, timpul prezente.
tótă	adverbă nedefinită.
suprafacia	substantivă, modulă indicativă, timpul prezente.
pământului	substantivă de genul neutru.
locuitorii	substantivă, modulă indicativă, timpul prezente persóna I.
polului	substantivă, concret, genul masculin.
Eschimoșii	substantivă nominativă, plural.
după	prepozițiune.
cum	adverbă de mod.
am	verbă ajutător.
dis	verbă, timpul prezente, perfectă compusă.
turtită	adectivă calificativă.
lătărăță	adectivă calificativă.
rotundă	adectivă superlativă.
și	conjucțiune.
aramie	adectivă demonstrativă.
nasul	verbă pentru că face o lucrare.
mic	adectivă, gradul superlativ.
și	conjucțiune.
turtit	adverbă de negare, gradul superlativă.
mult	substantivă de genul eterogen.
ochii	substantivă pentru că arată o însușire.
mici	adverbă în gradul superlativă.
Etc.	etc. etc.

## C O N P O D I Ţ I E

*Iubitulă mea frate,*

Mai întâi de tóte mă incercetez despre sănătatea ta, căci eu din mila lui D-deu mă aflu bine.

Scumpul meu frate la 2 Ianu. am dat egdamen dară am fost fórte trist pentru că nam eşitū așea bine.

Alceva ne mai avand ceți mai scri rămai al tău frate.

*Scumpul meu Unchi;*

Unchiule pentru că nu te am văđut de mult mai întâi de tóte mă inștiințez despre sănătatea dumitale, căci din mila creatorului sânt bine.

Unchiule la două Ianuare 1881 am dat egzamen dar din nefericire am fostū supăratū pentru că nam eşitū așea bine, ear pentru semestru alū doilea imi voi da tóte silințele casătrec și așea și domni profesori se vorū bucura.

Al ceva ne mai având ce vă mai scri rămăi al dumitale nepot.

*Scumpa mea soră*

De cândū te ai depărtatū de noi toți ai cași sântū ingrijiți de tine neștiindū cum te mai găsești, te rogū dară ca cu această ochađie, s'ami scrii cum te găsești ca aflāndute bine să ne bucurămū cātū pentru mine și cei lanți veți ști că sântemū sănătoși și dorimū ca și dumneata să fi asemenea. Terog răspundem.

Ne mai având ce ți a mai scri rămăi al tău micū frate.

*Iubitul meu amic*

De când ai plecatū din școlă eu m'am silitū ca să învățū mai bine văđāndū când ai plecatū văđānd pe cei lanți silinduse, și astfel am reușit a fi cu dānși deopotrivă, dores să stiu și pentru tine cum te găsești cū școlă.

Al tēu amic

*Scumpa mea mamă,*

De când ai plecat la moșie eu mă gândesc in tot deauna la Dumneata, ne știind cum te affii, doresc ca să viu, dar nu poci veni din cauza studiului căci in vacanța crăciunului nam putut veni din cauza egzamenului ear in vacanția paștelui voi veni ca să te văđ și spunānduți ce se mai petrece pe la noi Preumblāndu-mă prin București am văđut o mulțime de case fórte innalte dintre care este și muđāul unde se află o mulțime de animale, mai este și mēnagerii cu Lei, tigri, lupi, urși, vulpe și alte animale sălbătice.

Ne mai având ce ți mai scriu rămăi al dumitale supus fiu

## Drvișul supărat

Făvoritul unui sultan turcesc, aruncă odată cu o piatră asupra unui derviș sărac, care venise să-i ceară milostenie. Bietulū derviș nu indrāsni să dică nimic, insă luānd piatra și bāgāndo indāsagă cugetă in sine, mai curānd sau

mai târziu mi se va da prileji dam răsbuna tot cu asta piatră în potriva acestui om mândru, și crud. Nu trecu mult, după această șintruna din dile, se auđi s'un sgomot mare pe stradele orașului. Dervișul întrebă pe un călător ce sgomot să fie asta? Și ise spuse ca, favoritul sultanului este disgratiat sau însuși sultanul a ordonat ca săl dea prin târg călare pre un băgar spre a fi bajocorit de multime. Dervișul, plinde bucurie, puse mâna iute pe piatră, însă numai-de-căt veniduși in sine a-cum văđ ieu, că nu omul nu trebue să-și răsbune nici-odată, ca dacā vrășmașiul nostru este puternic, răsbunarea epericolósă, earā dacā e nefericit atunci e o mișeilie a ne răsbuna.

Programulă prevede în cl. V studiulă gramaticală și literarū asupra vechiloră cărți romănesci, literile și ortografia cirilicā, chronica, documente; poesii populare și alți autori anteriori an. 1830; ortografia și exercițiul din autorii romăni vechi și modernii.

Resultatulă studiulă acestorū materiilă este, la St. Sava, — cu durere am constatatū—, aprópe nul. Pucini din elevi aũ fostū în stare să citéseă un textū cirilicū; cel mai mulți cu anevoință puteu ingăna cuvântū după cuvântū, uniilă nicii chiar literile cirilice nu le cunoseea.

Apoi, răspunsurile la cestiunile cuprinse în bilete a fostū cu totulă insuficiente; ba unele, chiar eronate, și din nenorocire acele erori, — eresii în sciință —, erau învățate pe din afară după textulă dictatū în clasă de profesorū, cumū suntū, de es.: elementele dace în limba romănă, falsificatulă luł Huru, etimologiilă fantastice, și altele. Despre poesia poporană nicii măcarū în trecătū nu s'a vorbit; iarū cātū despre autorii romăni anteriori anululă 1830. s'aũ datū elevilorū niste noțiunilă confuze, mai multū biografice de cātū literariilă, și numai asupra cătorū-va dintr'ensilă, lăsându-se în tăcere bărbați ca: Nic. Costin, Niculcea, Cichindel, Petru Major, S. Clein, Conaki, Stamati etc.

Exercițiulă scrise, pucine și necorectate; ortografia, necunoscută seũ neglesă; traducțiunilă din limbilă streine în romăna, traducțiunilă de versurilă în prosă, și de prosă în versurilă, analise din autorilă, dări de sémă de opere citite, biografii, citire, nimic din tóte aceste exercițiilă nu s'aũ datū elevilorū. Ei nicii aũ cititū, nicii li s'aũ esplicatū cu comentariilă, vre-unulū din cronicariilă seũ scriitorii romăni, cunoscându-i numai din nume, și confundându-i uniilă cu alțiilă.

În cl. VI s'a predatū retorica și poetica în modū mecanic, mai mult ca o afacere de memorie: poetica, fără exercițiulă de prosodie romănă (versurilă scandate, reconstruite, întórse), fora esemple luate din literatura poetică romănă, iarū retorica, cu precepte numai, foră citirea autorilorū, și foră compositiunilă.

În cl. VII programulă prevede compunerilă în prosă și versurilă, genurile elocinței și exercițiilă din autorii romăni de la 1830 péné în dílele nóstre. În loculă acestora, la St. Sava s'a predatū noțiunilă biografice și literariilă



asupra lui Văcărescu, Asaki, Eliad, Negruzzi, Bolintinenu și Alexandri, foră a se citi și explica măcaru vre-una din operele acestor scriitori.

Comisiunea a constatat cu părere de rău că: elevii, ajunși la finele clasei a VII, la pragul bacalaureatului, nu sunt în stare a scrie un discursu său o disertațiune, după regulile artei, a face o analiză literară câtu de mică, nici chiaru a și exprime prin grai și scrisore în modu lămurit gîndirile lor.

Ortografia, neglesă cu totul, limba cu care se servă, stricată prin trauducțiunii literale din francesă și latina, și din lipsa de citire a modelelor de stilu român, — pucinele compozițiunii ce ni s'a prezentat, neprescrise, pe foi volante mînjite, unele scrise cu creionu, ne-au lăsat impresiunii durerose: unu stilu sec, umflat; lipsa de orice legătură de idei, de orice cugetare rațională, de orice fond; cuvinte și frase înșirate foră înțelesu, sub o formă care nu e măcaru estetică, nici corectă. Compozițiunile în scrisu de la finele anului ne dau câte-va specimene, alese din întmplare.

#### Intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul în Alba-Iulia.

(Cl. V S-tu Sava).

Românii de atata timp numai veduseră falnicul stindard al Românilor fălăindu victorios pe zidurile cetăței Alba-Iulia. Acum se ridică pentru frații noștri din Ardeal o nouă epocă de glorie cu intrarea lui Mihai Vitezul, învingătorul de la Călugăreni, Tergoviște, Giurgiu, Plevna, etc., care a fost numit de cele-alte popore „Stéua Orientului“.

După învingerea de la Călugăreni, Mihaiu retrăgându-se la Tergoviște, obține și aci o victorie; apoi trece și în Transilvania și intră victorios în Alba-Iulia, intitulându-se de Domnu al Munteniei, Moldaviei și Transilvaniei.

La intrarea lui în cetate, nu numai toți locuitorii de prin prejur, dar și din alte ținuturi mai depărtate, veniră să vază acéstă și glorioasă, care a rămas neștersă din inimele Românilor.

Anul 1599 este scris în cartea sfântă cu litere de aur, elu va fi pentru vecie ca o aducere aminte a generațiunilor viitoare.

Entusiasmul Românilor era unul din cele mai mari. Copiii cu mică cu mare alergau din toate părțile să fie faciă la acéstă solemnă serbare. Pe faciă fie-căruia se putea vedea mișcarea care se producea în inimele lor și pe care dacă nu o puteau exprima într'altu mod, cel puțin erau veseli că pot da marelui Domnu floricelele atatu de scumpe de pe pământul României.

Dar vai! Nu sciaă bieții Români că peste 2 ani, părintele lor va cădea victimă ucigașilor lui, în câmpia de la Turda, prin mâna lui Basta.

Va fi spre memoriă, eternă rușine acelora cari au smulsu dintre copii pe scumpul lor părinte Mihai Vitezul.

#### Dulce et decorum est pro patria mori.

(Cl. VII Sf-tu Sava).

Pe lângă cele-alte datorii, omul mai are și o sfântă datorie, aceea către patrie, prin care contribue forte multu la prosperarea ei, fie în mod intelectual, fie în mod fizic. Acéstă maximă emisă de panegeristul Orațiu însufleți curagiul și bărbăția multora să lupte pentru a scăpa patria de pericol și a se sacrifica chiar, pentru densa.

În resumat, Domnule Ministru, învățământul limbei române în liceele noastre este vițios, aprópe nul. Din cauza metodelui greșit de a învăța elevii: gramatica, poetica, retorica numai din memorie fără exerciții orale și exerciții scrise, — se cultivă memoria în dauna inteligenței, și mai cu seamă a rațiunii; elevii nu pot judeca sănătos cee-ce citesc; nu sunt esersați în compoziție măcar cu stilul epistolar; din lipsa de lectură a autorilor români, ei nu cunosc nici geniul, nici caracterul limbei române, nici simțul fie-cărui cuvânt (cuvinte arhaice, cuvinte imprumutate din limbele vechi seu streine), nici: proprietatea, justetea, forța și delicateța expresiunelor și a întorsăturii fraselor. După atâția ani de studiu cei mai mulți din elevi esu fără a duce cu ei măcar iubirea limbei și a literaturii naționale, măcar gustul de a citi cărți bune și seriose, unul din rodele principale ce trebuie să așteptăm de la educațiune, și care gust din nenorocire lipsese cu totul tinerimei noastre studiose, nu numai societății noastre în genere.

## 2. Limba latină

Limba latină s'a predat în ambele licee de câte trei profesori titulari: unul pentru cl. I—III, cel de alu douilea pentru cl. IV, și cel de alu treilea pentru cl. V—VII.

Metodul de învățământ în cele patru clase inferioare este același ca pentru limba română, și urmările lui rele sunt aci mai invederate.

În Germania, și de câți-va ani în Francia, limba latină se învță după metodul experimental și analitic; se incepe cu exerciții de mică frase și pasage din autori, și cu ocasiunea acestora se studiază declinările, conjugările, diferitele speci de cuvânt, și regulele cele mai simple ale sintaxei. Apoi se fac traducțiuni orale din latinesce în limba germană seu francesă, și din germana seu francesă, în latinesce, și aceste frase, bucăți scurte, se învță pe din afară, se recită. După ce elevii s'au familiarisat prin dese repetițiuni cu declinările, conjugările și regulele cele mai comune ale sintaxei, încep a esplica autorii simpli și lesne de înțeles, după același metod, mergându foarte încet, rânduindu cu esactitate toate cuvintele în ordinea lor naturală; dându seamă de tot: de gen, cas, număr, persóna, timp etc., făcându-i să aplice toate regulele ce a studiat pene aci, și adogându-le cu cât înainteză, altele noi și mai grele. Numai după ce au învățat ast-fei prin experiență chiar, puterea și adevărutul us alu cuvintelor, alu fraselor, alu regulelor sintaxei, după ce și au înavuțit memoria cu un număr destul de considerabil de cuvinte din vocabularul latin, elevii încep să facă theme inscrite și să studieze gramatica propriu-disă, recitându toate formele gramaticale, și respundendu asupra regulelor sintaxei.

Metodul urmat în cursul inferior din liceele noastre este, din nefericire, cu totul altul. Elevul începe încă din primele zile ale studiului cu gramatica, cu traducțiunile din autori și cu teme scrise. Fără a se stăruia să se inculce în mintea lui: principiile și regulile, fără a l pune în stare să poată să le aplice, profesorul se grăbește, spre a și împlini programul, să treacă totă materia acolo prevedută, să predea gramatica cu toate regulile sintaxei, să traducă autori peste autori, să facă teme multe pe care le lasă însă necorectate, și care turmentă copiii prin o lucrare grea și puțin folositoare, și le inspiră desgustul încă de la primele începuturi. Acestu metodă de a învăța repede, superficială și în modă mecanică, nu putea avea de sigură alte rezultate de câtă acelea ce le constatarăm în realitate: elevii din ambele licee, mai cu seamă însă cei de la Sf. Sava, nu au ajunsă nici măcar în clasa IV să posedă bine formele etimologice: declinările și conjugările. Anume în clasa III (lic. Sf. Sava), comisiunea a avută ocaziune să găsească elevi în stare de a nu cunoșce casurile, genurile, timpurile și modurile, — de și dacă se pună a declina sevă conjuga, acesta o făcându ca cumă ară citi într'o carte. La conjugări mai ales, constatarăm mecanismul mașinei: profesorul punându în șir 6—7 elevi, și dându-le un verb să l conjuge, fie-care elevu scia mai d'înainte timpul ce are să conjuge, pentru că, fără a fi întrebați asupra unui anume timp, ei recitaă formele în ordinea obișnuită în clasă în cursul anului. Adevărată mașină! viaă automate!

Acesta nu se pôte explica de câtă prin desgustul ce pare a avea profesorul de a vorbi cu școlarii, de a-i întreba sau întreprinde; și chiar în acea clasă, și în aceiași zi, comisiunea a putut să constate că: elevii traduceă greșit din latinesce în romănesce; citeă greșit, nedeosebind silabile lungi de cele scurte, — fără ca profesorul să corecteze, să l oprască.

Traducerea autorilor se face, chiar în clasa III și IV, fără nici un comentariu biografic, literar, fără precisarea măcară a înțelesului propriu al cuvintelor, fără aplicarea regulilor din gramatică, determinarea usului cuvintelor, — pentru a nu mai vorbi de explicațiunea aluziunelor istorice, geografice, mitologice, de dezvoltarea maximelor, reflexiunelor și cugetărilor ce se întâmpină în autori.

Ce e mai trist, unii elevi învățase pe din afară traducțiunea, nesciindă construcțiunea frazei, nepunându fie-care cuvânt la locul sevă natural, ignorându chiar care cuvânt latinesc însemnează cuvântul ce l spusese deja traducându romănesce, alții mai leneși, au scris traducerea printre rânduri! Doui elevi din cei mai eminenți a-i clasei III de la Sf. Sava nu au fost în stare să ne spue: — după ce au tradus câte-va pasaje din comentariile lui Cesar, și după ce au recitată câte o

fabulă din Fedru, — cine sunt autorii aceloră bucați latine. Ei au răspuns că : comentariile s'au scrisă de Regnier (editorul), iar fabulele ce le recitase, sunt ale lui Esop ! . . .

Se înțelege că, de câtă așa traduceri, mai bine s'arū desfînța de tot; pentru că ele timpescă inteligența în locū de a o ascuți, de a o forma logicū să cugete corectū. Elevii nu se mai ostenescă a descoperi șirulū logicū al gândirilorū din autori, și a profita de citirea lorū, nici a pătrunde legătura cuvintelorū. În locū de a se traduce multū, și în chipū mecanicū, în locū de a se învăța gramatica pe dinafară, cu toate regulele, fără nici o aplicațiune, mai bine ar fi să scie scolarulū puțin, dar să le scie cu te-meii și pentru tot-d'a-una.

Lipsa de basă solidă în învățămētulū limbei latine din clasele inferi-ore se resimte fōrte în cursulū superiorū, unde elevii vinū nepreparați și slabi. Ce pōte face profesorulū de la acestū cursū cu nisce așa școlari? Ce s'ei învețe mai întēiu? Partea etimologică? Sintaxa simplă, sintaxa ornată, prosodia, metrica? De aceea profesorii de la cursulū superiorū se vedū siliți în toți anii a face în clasa V repetirea etimologiei gramatice: declinări, genulū substantivelorū, conjugări, părțile invariabile, continuă analiza etimologică. În locū de sintaxă ornată, periodică, reclamate de programă, ei trebuie să începă cu definițiunea și divisiunea studiulū sintaxei, cu sintaxa concordanței, a casurilorū, pentru ca să urmeze apoi în clasa VI și VII sintaxa adjectivelorū, a pronomelorū, și a modurilorū.

Comisiunea a constatatū cu satisfacțiune că în cursulū superiorū de la Sf. Sava învățămētulū limbei latine este pusū pe cale drēptă, să face după adevēratulū metodū științificū, cu exerciții orale și la tablă, cu teme scrise, — mijloculū celū mai nemeritū de a aplica regulele, de a regăsi idiotismele și de a cunoșce geniulū unei limbi. Studiulū prosodiei și metricei latine începe în clasa a V cu elemente, și se continuă în cele-alte clase cu studiulū versului dactilicū, iambicū, trochaicū, anapesticū, cu principalele strofe lirice, făcēdu-se continue exerciții orale și scrise. — Explicațiunea autorilorū se înșoțesce de o analiză raționată, de comentariū biograficū, istoricū, literarū, de observațiuni asupra sintaxei, asupra usulū particulelorū, asupra însemnării propriie și naturale a cuvintelorū. Elevii au dobēnditū noțiuni exacte și precise despre viața și operele lui Cicerone, despre Eniū, Catone, Vergiliū, Ovidiū, Liviū, despre poesia bucolică și georgică, despre retorică și poetică (genulū didacticū, dialogulū, genulū istoricū etc.)

În scurtū, comisiunea a rămasū pe deplinū satisfăcută.

Ne pare rău că nu putemū totū ast-felū vorbi și despre învățămētulū limbei latine, cursū superiorū din liceulū Mateiū-Basarab. Aci nu s'a observatū întru totū programulū. Nici sintaxa, nici retorică, nici exerciții

gramaticale și stilistice în prosă, nici noțiuni de biografie, de istorie literară, de anticități cu ocasiunea explicării autorilor, nu s'a predat. Afară de prea-puține elemente asupra prosodiei latine (versul hexametric și heroic și distichul elegiac), — nu s'a făcut altă de cât simple traduceri ad-litteram din câți-va autori, bucăți isolate, cari, din cauza lipsei de analiză raționată, nu sunt reunite cu restul scrierei. Astă-felă elevii, după șapte ani de traducere s'că și descusută a unei țesături de cuvinte latine, esă din liceu fără a avea măcar o noțiune despre principalele genuri în prosă și versuri, fără a cunoece bine nici un autor, fără a avea idee de întregul, de planul și de conținutul unei opere latine, fără a p'trunde spiritul, adâncimea stilului, frumusețea ideilor și a sentimentelor din capetele de operă ale anticității.

În resumat, Domnule ministru, studiul limbii latine în cursul inferior, la ambele licee, și în cursul superior, la liceul Mateiu-Basarab, lasă foarte mult de dorit. Pe când în gimnasiile din Austria, Germania, Franca elevii ajungă a compune liber și elegant în latinesce (narațiuni, portrete, cugetări și chiar bucăți de versuri) și a traduce curent un autor cu comentarii istorice și literari, — la noi abia decă un elev distins p'oe, la finele cursului liceal, face ore-cari versiuni contrarii etimologiei și sintaxei. Causa, neapărat, nu p'oe fi alta de cât diferența de metodă. Și metoda vechi și dăunător de p'ene acum este timpul a-i încheide porțile liceelor noastre.

### 3. Limba grăcă.

Limba grăcă a fost și este socotită mai tot-d'a-una ca un obiect de greutate și de aversiune pentru scolarii nostri. La acăsta nu puțin a contribuit și metoda greșită cu care ea se preda la noi altă-dată.

Astă-zi, grație metoda escelentă al profesorilor de la ambele licee, lucrul nu mai p'oe fi astă-fel. Cu deosebire profesorele de la Sf. Sava a aplicat metoda experimentală și analitică, începând: prin mici exerciții de frase, cu ocasiunea cărora se înv'eta a citi elevul bine, a cunoece declinările, conjugările și diferitele specii de cuvinte; apoi, cu traducțiuni orale din grecesce în românesce, și din românesce în grecesce; și în fine, cu explicațiunea autorilor din programă.

Decă și profesorul de la Mateiu-Basarab n'ară întra din primul an încă, în prea multe detalii dialectice, în explicațiuni filologice, și în restituirea formelor dispărute sau presupuse, — cea-ce îngreiază foarte înțelegerea copiilor și le inspiră desgust încă de la început, — progresul studiului limbii grecesci ară fi și acolo mai vedit.

Programul nu s'a îndeplinit însă în întregime la nici un liceu, și

explicarea autorilor în clasa V—VII s'a făcută fără comentarii literare și istorice, fără principii de prosodie greacă, fără noțiuni asupra genurilor (cum de exemplu epopea cu ocaziunea traducerei lui Homer). Puținul însă ce s'a învățat este bine învățat, și comisiunea se simte satisfăcută.

#### 4. Limba germană.

Metodul după care se predă limba germană în ambele licee este metodelul natural, care începe cu studiul cuvintelor, apoi al frazelor sau sintaxa, și după ce elevii au ajuns să distingă părțile de cuvânt, înțelesul și modificările cuvintelor, legile generale ale acordului lor, li se dă apoi studiul gramaticii proprii dise. Exercițiile themei se fac oral, după ce au fost preparate de școlarul acasă. S'a tradus mai multe bucăți din nemțesce în românesce, și vice-versa. Comisiunea a constatat că elevii de la liceul Sf. Sava sunt, fără comparațiune, cu mult mai forți de cât cei din clasele respective de la liceul Mateiu-Basarab. Cei din clasa VII (liceul Sf. Sava), a explicat în mod curent, și la prima vedere, oricând părți din operele lui Goethe și ale lui Heine, ce li s'a dat de comisiune.

#### 5. Geografia.

În privința studiilor geografice (clasa I—IV) comisiunea a rămas satisfăcută de ceea ce a vădit; învățământul este regulat și conștient; profesorul și-a pus tot zelul pentru a îndeplini programul. Exerciții prin ajutorul globului terestru, prin chartă, prin tablă, reproducțiune de chartă pe tablă și pe chartă după model, și apoi din memorie, nimic nu s'a negles pentru ca studiul geografic să fie mai fructuos și mai real.

#### 6. Istoria.

În genere se poate dice că, după manualele rele ce avem de istorie, studiul acestei științe, în cursul inferior a dat rezultate satisfăcătoare. Profesorii au știut să se circumscrie în expunerea evenimentelor mari, în biografia și în portretul persoanelor însemnate, neperdându-se în nisele lecțiilor prea erudite, în expuneri prea lungi; ei au reușit să înlăture simpla recitațiune a lecțiunei, — un viciu capital care domnesce în școlile noastre.

Semnalăm însă: lipsa absolută de exerciții în scris, de sumarii analitice, de tablouri chronologice și sincronice, de utilizare a chartilor, a desemnelor, de lectură a isvórelor în traducțiune, și de compozițiuni,

carî tóte daú ocasiune elevului a reflecta, a învêta în modú apercceptivú de câtú percceptivú, și a'și întări memoria. Din această lipsă, elevii cei mai mulți nu sciaú nici chiarú datele mai însemnate din istorie.

Istoria în cursulú superiorú s'a predatú la Mateiú-Basarab de doui profesori, ambii suplinitori, unulú pentru clasa V, și altulú pentru clasa VI, după manualulú lui Pütz tradusú românesc. În clasa V s'a trecutú materiile prevêdute în programú: istoria orientului și a Grecilorú. În clasa VI nu s'a făcutú nimicú din evulú-mediú, ci numai istoria Romană. Responsurile scolarilorú a fostú în genere insuficiente, de o slăbiciune vedită, în amêndouê clasele. Nici exercițiul scris, nici exercițiul oral, nici lectura isvórelorú, nu s'a făcutú cu elevii. Asupra geografiei antice, chiarú și asupra teatrului evenimentelorú îmbrățișate de istoria antică, elevii aú fostú absolutú nuli.

La Sf. Sava însă réulú a trecutú peste orî-ce margine :

Profesorele nevoindú să recomande elevilorú nici unú manualú, a dictatú cursulú în clasă ; și pentru că a lipsitú în fie-care lună de câte 7—8 orî la fie-care clasă (peste totú anulú scolarú are 35 absențe), se înțelege că materia prescrișă de programú a rămasú nedictată, și elevii se găsiră siliți a se presenta la examenulú anualú cu câte-va bucăți de istorie, învêtate pe din afară în modú separatú, fără nici o legătură între ceea-ce precede și ceea ce urmêză, și în vederea numai a întrebărilorú coprinse în bilete.

Câte 20 de bilete s'a făcutú de fie-care clasă.

Credú de trebuință a reproduce aci pe cele din clasa V :

### Questionar la istoria antică.

1. Geografia Asiei vechi.
2. Popóarele semitice.
3. Popóarele Turco-Finiese.
4. Popóarele Ariane.
5. Istoria Progresului.
6. Scrisorile.
7. Originile civilizațiunilorú.
8. Istoria religiunilorú.
9. Legile istorice.
10. Vechia Impêrăție. Netocris.
11. Dinastia XVIII.
12. Dinastia XIX.
13. Dinastia XX.
14. Inceputurile babyloniei până unde Pathi devin Sari.

15. Legile lui Moisi.
16. Saul, David și Solomon.
17. Isaia și Deuteronomul.
18. Europa preistorică.
19. Cyrus.
20. Resbóele medice.

După cum lesne se póte vedea, jumătate din aceste bilete suntú afară dintr'un cursú de istorie antică pentru licee (de es. biletele No. 2—9, No. 18). Impărțirea etnică a popórelorú semitice, turco-finese și ariane, așa cum s'a predatú elevilorú, nu are măcar meritulú de a fi în acordú cu rezultatele cercetărilorú moderne ethnografice și filologice. Asupra *legilor istorice*, elevii aú recitat, fără să înțelegă nimic din ele, niște propozițiuni restrinse, obscure, ce li se dictase. Despre *Istoria religiunilorú*, istoria progresulú, despre geografia Asiei-Vechi, nu amú primitú nici unú răspunsú satisfăcătorú, fiind-că elevii nu preparaseră acele bilete.

Rămánéú dér biletele No. 10—20: 4 din ele (No. 10—13) se referă la istoria Egiptului; 1 la a Babiloniei (No. 14); 3 la istoria Ebreilor (No. 15, 16, 17); 1 la a Persilor (No. 19); 1 la Europa preistorică (No. 18), și în fine 1 la istoria Greciei (No. 20). Anume materia din ultimulú bilet: resbóele medice, s'a dictatú la finele lunei lui Maiú, cândú tot atunci s'a spusú elevilorú și biletele ce aveau să prepare pentru examenú.

Comisiunea 'și-a făcutú datoria a întreba pe elevi asupra întregii materii din programú. Nici unú elevú nu a fostú în stare să dea un răspunsú fie câtú de slab, asupra cestiunilorú necoprínse în bilete, asupra *geografiei* Egiptului, a Palestinei, a Persiei, a Pheniciei, Asyriei și Babiloniei, a Greciei; asupra *culturei* Egiptenilor, Ebreilor, Persilor, Grecilor; asupra *istoriei* Phenicilor, Asirienilor și Babilonilor, asupra cestiunilorú mai însemnate din *istoria* Egiptului, a Ebreilor, Persilor (Kambyse, Darius). Despre istoria Greciei, ne-am convinsú că elevii, afară de cele 3—4 pagini manuscrite în care se coprinde o schiță încurcată despre resbóele medice, nu cunoscéú nimicú alt. Cine sunt Grecii, períoda preistorică, miturile, legendele, populațiunea cea mai vechiă, epoca eroilor, emigrațiunile semințiilor grecesci, istoria Spartei: Lycurg; a Peloponesului, a Coloniilor; istoria Atheniei (Solon, Pericles), resboiul peloponesiac; hegemonia Spartei și a Thebei, epoca lui Philip II,—tóte aceste întrebări erau pentru dênșii numai cuvinte de legitime protestări, dicéndú că nu li s'a vorbitú nimicú în clasă.

În clasele VI și VII, aceeași trunchiare a materiei, aceluși rezultate. Comisiunea s'a abținut pentru motive de ordine și disciplina, a mai face cestiuni elevilor altele de câtú cele coprinse în bilete. Răspunsurile a fostú



insuficiente, unii scolarî recitându textul profesorului fără a înţelege ceea-ce spunu.

Cu așa puțină bagagiū de cunoșcințe istorice, ce vorū face eleviū, nu scim!

În fața ănsă a unei situațiuni așa de triste și inspirătore de grijă, — pentru că este vorba de risipirea unui timpū de un an de zile la 200 de elevi, și pentru neglijerea și desconsiderarea unui studiū ca acela al istoriei, care altă dată înflorea la liceul St. Sava, — Comisiunea așteptă de la D-văstră, domnule ministru, luarea măsurilor grabnice și eficace, ca să înceteze răul care compromite viitorul tinerimei studiöse și al scōlei.

## 7. Filosofia.

Studiul psihologiei în liceul St. Sava, s'a început prin noțiuni fiziologice: nervi, măduva spinării, creurul, structura, țesătura și funcțiunea lui; apoi s'a studiat facultățile psihice: inteligența, sensibilitatea, voința; în semestrul al 2-lea s'a predat noțiuni de logică: operațiunile și funcțiunile cugetării; noțiunea, judecata și raționamentul.

Răspunsurile elevilor ni s'a părutū suficiente; metodul profesorului, escelentū. Rămâne numai a se discuta dacă în liceele nōstre, cari aū misiunea de a face omenī morali, armați de principii solide, preparați pentru tōte datoriile vieții, învățământul filosofiei ar trebui să se depărteze de tradițiunile lui Platon, Descartes, Bossuet, Fenelon, Leibnitz, pentru a face loc doctrinelor pretinse noui, positiviste, cari, în loc de a întări credințele nobile, principiile solide, și a înălța spiritul și inima în acord cu morala și religiunea, caută a le înăbuși, pentru a cădea aprōpe în materialismū. Amū găsitū scolarī cari să afirme cu uă imperturbabilă certitudine că sufletul omului consistă în creere, pentru că îndată ce unū glonțū isbesoe creerulū, omulū mōre!...

## 8. Starea scolară, morală și disciplinară.

În anulū acesta s'a înscrisū, după cifrele ce amū pututū culege, la St. Sava: 522 elevi, din cari 103 s'a desregulatū în cursulū anulū, rămânendū presentī la examenū 419: Din aceștia aū fostū promovați 197, rămânendū repetenți 222.

Iacă repartițiunea elevilor pe clase:

## Liceul St. Sava

CLASELE	Nr. elevilor înscriși în cursul anului 1880-1881	Desregulați în cursul anului	Prezenți la examenul general	Promovați	Repetenți
I	81	14	67	25	42
I, div. II	59	19	40	17	23
II	101	16	85	19	66
III	50	1	49	18	31
IV	33	—	33	15	18
V	90	19	71	51	20
VI	69	21	48	27	21
VII	39	13	26	25	1
Total ..	522	103	419	197	222

Pentru liceul Mateiș Basarabă cifrele grupate aproximativ sunt : 316 elevi prezenți la examen ; din aceștia au fost promovați numai 83, pe cându restul de 233 sunt repetenți.

Iată tabloulă ce am redactatū după matricule :

CLASELE	Elevii prezenți la examen	Promovați	Repetenți
I	60	15	45
I div. II	50	1	49
II	40	11	29
III	36	12	24
IV	27	11	16
V	65	23	42
VI	38	10	28
Total ..	316	83	233

Aceste cifre sunt destul de elocvente.

Din 735 scolarî la ambele licee, abia 280 sunt promovați, pre cându mai multu de jumătate, 455, n'au obținut notele suficiente; și încă rămâne a se vedea: ce normă avu'ta în vedere consiliile profesoriale în promovarea elevilor? Dacă notele date în prezența comisiunilor, au fost ținute în seamă, au s'a contopit cu cele de peste an? Câtu privesce pe comisiunea 1-iu ținemă a constata că aceste note nu au fost luate în seamă; celu puțin în clasa VII de la liceul St. Sava, după însemnările ce avem, urma celu puciu ca 10 elevi să rămână repetenți, pe cându în lista oficială ce mi s'a dat, și este reprodușă mai sus, se vede numai unul.

În clasa I-iu divisionară de la liceul Mathei Basarab, din 50 elevi, unul singur s'a găsit vrednic de a fi promovat, pe când 49, aproape nuli la toate materiile, vor fi siliți să repete anul! La cele-alte clase, abia dacă un sfert obținură nota 4; pe când trei sferturi au 1, 2, 3.

Să se mai noteze că membrii comisiunii nu sunt mulțumiți cu notele în genere încărcate ce unii din profesori: ca cel de istorie și cel de limba română, ambii de la cursul superior din liceul St. Sava, au dat la examen, așa că cifra repetenților ar putea fi mai ridicată. Acesta ne arată că: situațiunea scolară lasă foarte mult de dorit, că rezultatele sunt cu mult mai inferioare de câtu în anii precedenți, că mare număr de elevi sunt mai rău de câtu mediocri, și urmăză clasa fără interes și fără ardore. Chiaru faptul că: din 522 elevi înscriși la începutul anului la St. Sava, rămân numai 419, restul de 103 desregându-se în cursul anului, — ne desvălește un rău, o desordine provocată cu deosebire de dorința claselor superioare VI și VII de a se prezenta înainte de timp la bacalaureat; cum nu mai puțin faptul că: în liceul Mathei Basarab cursurile clasei a VII a trebuit să fie închise din lipsă de elevi, cari au părăsit șola pentru același cuvânt. Ba, — dacă informațiunile noastre n'ar fi greșite, se dice că: unii profesori de la acel liceu ar fi preparat în particular (în localul liceului însă), elevi desregulați din clasa VI și VII, și totu înainte d-lor acești elevi au avut să trecă examenul clasei VII, și să obțină facultatea a se prezenta la bacalaureat în sesiunea de est-timp. Faptul ar merita pôte uă cercetare. În ori-ce casu, profesorii și ministerul trebuie să combată cu energie eșirea prematură din licee, acea preparațiune grabnică și superficială pentru examenul general, fără ca elevii să aibă nici maturitatea spiritului, nici maturitatea caracterului, nici avutul intelectual.

Încă un rău a atras atențiunea comisiunii: Bursierii Statului, cari ar trebui să fie toți eminenti, să aibă notele cele mai satisfăcătoare, din contra — cei mai mulți abia dacă au putut obține nota media 4 sau 5; unii din ei au avut 2 și 3 în cursul anului, și au fost și sunt cu toate astea tolerați. — Mai ales în internatul Mathei Basarab faptul este mai isbitor.

În ce privește disciplina și modul de a se prezenta al scolarilor, ele nu sunt din cele mai bune. Mai la nici un profesor clasele n'au păstrat liniștea; ba, la unii profesori, cum: la cel de istorie, și la cel de limba română, ambii în cursul superior de la St. Sava, ele au dat exemple de gravă insubordinațiune, și de rea conduită,— și acesta chiar în timpul examenului, în prezența delegaților D-văstră.

Unu fapt care ar putea să aibă o înrăurire pernicioasă asupra moralității copiilor, este inegalitatea cea mare în vârstă a elevilor din aceeași clasă. Copii de 10 ani au în clasa 1-ă gimnazială camarași de 23—25 ani. O limită de vârstă maximă și minimă este dar necesară la înscrierea în școală.

Asupra regularității ținerii cursurilor, asupra esactității profesorilor nu am putut culege alte științe de cât cele cuprinse în următoarele două tabele de absențele făcute în anul școlar 1880-1881:

#### I N S E M N A R E

*de absențele D-ilor profesori de la liceul Matei-Basarab pe anul 1880-81.*

NUMELE PROFESORILOR	Septembrie	Octombrie și Noembrie	Decembrie	Ianuarie	Februarie	Martie și Aprilie	Mai	Total absen- țelor
D. G. Zamfirolu	3	8	1	2	7	8	2	31
" C. Răceanu	2	6	—	1	—	3	1	13
" Strajanu	7	3	1	2	1	1	2	17
" C. Hristescu	1	4	1	3	1	1	1	12
" Ștefănescu	3	10	1	5	1	1	1	22
" Demarat	2	4	3	2	3	3	3	20
" Filibiliu	1	1	6	2	2	4	—	16
" Șeicaru	1	—	—	—	1	6	—	8
" Petrescu	2	1	4	3	—	—	—	10
" A. F. Robescu	2	1	1	7	—	3	—	14
" C. Colorian	2	1	1	—	1	2	—	7
" Circa	7	4	1	6	—	2	—	20
" Oprescu	3	2	1	2	1	3	2	14
" C. F. Robescu	1	—	3	2	—	1	2	9
" Mihăilescu	1	1	2	1	1	3	2	11
" Pavelescu	—	3	—	—	—	—	1	4
" Șonțu	—	2	2	3	—	5	1	13
" Trinca	—	1	—	1	—	—	—	2
" Dobrescu	—	1	4	2	1	9	14	31
" Lacroix	—	1	1	—	—	—	1	3
" Dr. Grecescu	—	1	1	—	2	1	—	5
" Comănescu	—	—	2	1	1	2	—	6
" Prof. de religiune	—	—	—	1	—	—	—	1
Total							dile	289

Insemnare de absentele D-ilor profesori ai liceului Sf. Sava pe anul scolar 1880—1881.

NUMELE PROFESORILOR	Noiembrie 1880		Decembrie 1880		Ianuarie 1881		Februarie		Martie		Aprilie		Mai		Totalul zilelor
	Absente litare	Absente din cauza de bolă	Absente litare	Absente din cauza de bolă	Absente litare	Absente din cauza de bolă	Absente litare	Absente din cauza de bolă	Absente litare	Absente din cauza de bolă	Absente litare	Absente din cauza de bolă	Absente litare	Absente din cauza de bolă	
Racoviceanu . . . . .	4	2	—	—	1	3	1	3	—	—	—	—	—	—	19
B. Florescu . . . . .	5	2	—	—	1	2	2	5	—	—	—	—	—	—	35
Fr. Damé . . . . .	4	—	—	—	1	1	1	7	1	—	—	—	—	—	32
Tănăsescu . . . . .	—	1	—	1	1	2	2	2	2	—	—	—	—	—	18
Laurian . . . . .	2	2	—	2	1	2	2	3	2	—	—	—	—	—	17
Zotu . . . . .	5	—	—	—	1	1	4	2	2	—	—	—	—	—	25
Stălescu . . . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
G. D. Teodorescu . . . . .	1	—	—	—	1	1	2	2	2	—	—	—	—	—	5
B. Stăfănescu . . . . .	3	—	—	—	1	2	—	3	5	—	—	—	—	—	20
Sihleanu . . . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
T. Ionescu . . . . .	1	—	—	—	1	1	1	2	2	—	—	—	—	—	14
Borănescu . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Frollo . . . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
E. Bălteanu . . . . .	1	—	—	—	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	4
Dobrescu . . . . .	—	—	—	—	3	1	1	8	1	—	—	—	—	—	13
Limbürg . . . . .	—	1	—	—	1	2	2	2	3	—	—	—	—	—	4
Mihăilescu . . . . .	—	—	—	—	—	2	2	3	1	—	—	—	—	—	11
Sacco . . . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	5
Ananescu . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Pr. Veniamin . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mirescu . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mocanu . . . . .	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Podoleanu . . . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	246

\*) In concediu.  
\*\*) A întârziat de 2 ori la cursă.

Cifrele vorbesc de sine, pentru a nu mai fi trebuință de vre-ură observațiune din parte-ne.

## 9. Esamenalele scolarilor particulari.

Înainte de comisiune a trecut esamenalele și un număr de elevi și eleve preparați în particular, în institute private sau în familie.

Cu această ocaziune am constatat că instrucțiunea privată, secundară poate concura, în multe materii victorios, cu învățământul public. Eleve pentru clasa IV, V și a VI au depus esamene cu distincțiune. Elevi din institutul Urechiă au justificat în mod strălucit renumele institutului. Examinați asupra materiilor clasei a VI acești tineri dovediră că au învățat după adevăratul metodă științifică, că posedă cunoștințe suficiente despre limba și literatura română, despre stil și compozițiune. Explicațiunea autorilor greci și latini s'a făcut în acel institut, însoțită de comentarii biografice și literari, de noțiuni asupra genurilor în proză și în versuri. Atât la traduceri, autorilor cât și la istorie s'a observat și s'a parcurs programul ministerului, pe când, după cum vedurăm, acesta nu s'a făcut la Mathei Basarab, și pentru istorie, nici la St. Sava.

## II

Acesta este, domnule ministru, tabloul situațiunii prezente a celor două licee din Bucuresci.

Am indicat fără esagerațiune, fără esces de rigore, cu o sinceritate completă, slăbiciunea și suferințele școlii. Am semnalat cauzele, ne rămâne acum să indicăm pe scurt remediile, ceea ce va și încheia acestu prea lung raport, cu care am abusat de timpul și atențiunea D-vóstră.

Propunem:

1. O revizuire grabnică a programelor, care să reducă materiile prea mult încărcate, spre a face loc exercițiilor orale;

2. Unitatea de metodă în predarea limbilor antice și a limbilor vii. Adoptarea metodului experimental și analitic în studiile liceale.

3. Ori-de-câte ori numărul elevilor unei clase va trece peste ore-care medie —, în cursul inferior peste 40, în cel superior peste 50 —, să se facă una sau mai multe divisiuni paralele.

4. Să se institue două examene rigurose de trecere: unul la finea clasei a IV, cel-altu la finea clasei a VII.

5. Să se institue două comisii permanente pentru revizuirea cărților didactice, și pentru facerea de cărți didactice, una la Bucuresci, și alta la Iași.

6. Să se reorganizeze consiliile profesionale, dându-se mai mare autoritate directorului liceului și profesorelui ordinar al clasei.

7. Să se fundeze un organ pentru liceele române în care să se trateze chestiunile și obiectele cele mai însemnate de pe teritoriul învățământului gimnazial, și să dea seamă de manualele ce se introduc în școală.

8. Să se înființeze pe lângă fiecare liceu și gimnaziu o bibliotecă pentru școlari, și mai târziu și pentru profesori.

9. Să se pună capăt obiceiului de a se suplini profesorii titulari duși în concediu, uneori pentru ani întregi.

10. Să se numească o comisiune compusă din oameni competenți care se propună modificările absolut reclamate de programul examenului de bacalaureat, care trebuie să devină încoronarea și adevărata sancțiune a învățământului clasic, iar nu o cauză de perturbațiune a lui; și

11. Să se ougete la mijloace mai nemerite pentru recrutarea corpului didactic; să se îmbunătățească starea lui materială, onorariile și recompensele lui, pentru că dănsul este prima și ultima condițiune de prosperitate a oricărei instituții școlare.

Prin asemenea măsuri, și prin renașterea ce voiți a întreprinde, învățământului public, ne e permisă a spera că: școlile noastre, devenind adevărate sanctuare de lumină și progres, vor fi preparate mai bine de câtă pînă acum oameni serioși, cetățeni folositori, capabili de a servi țara, și bine întăriți cu pasiunile cele nobile, cu cea mai nobilă din toate, cu patriotismul.

Bine-voiți vă rog, Doamne ministru, a primi sentimentele mele cele mai respectuoase.

Gr. G. Tocilescu.

Raportul comisiei de matematice asupra examenilor de la liceele Santu-Sava și Matheiū-Basarab.

*Domnule ministru,*

Prin adresele D-văstră No. 7046..... din 30 Maiū anulū curențū, subsemnațil amū fostū însărcinațil a asista, ca delegațil al ministerului, la esamenele generale de matematice de la ambele licee din Bucuresci. Acastă îndatorire ne am împlinit-o asistând în țilele și orele prevădute în programa elaborată de minister, la esamenele de matematice a parte din elevil din tôte clasele. A fost o excepțione pentru clasele III și IV de la liceulū Matheiū-Basarab. In sêra de 7 Iunie, cândū abia se terminase esamenulū clasei a II, și când pentru țilele de 8 și 9 Iunie erau anunciate cele pentru clasa III și IV, D. C. Christescu, profesorū de cursulū inferiorū de la acelu liceu, plecâ la Iași, însărcinatū, se dice, cu o misiune de ministerū, iar esamenele claselorū sêle remaserâ amânate pentru o-datâ ulterioară nehotărâtâ. Am fostū fôrte surprinși de acastă mësura, care era în opozițione fâțisâ cu intenționea ce dictase dispoziționele de controlū adoptate pentru facerea examenelor în anul acesta.

In adevêr, controlulū comisiei ministeriale și alū publiculū era cu modulū acesta eludatū.

Noi, în dorința de a ne face datoria până la capêt, amū rugatū pe D. directorū alū liceulū ca să bine-voiascâ a convoca pe scolaril claselorū în cestiune pentru o țil ore-care, cândū se examinâmū celū puținū o parte dintr'ênșil, în absența D-lui profesorū, însă în prezența D-lui directorū și a D-lui inspectorū generalū, Z. Herescu. D. director promise că o va face și că ne va înștiința de țilele ce va alege. In urmâ însă amū aflatū că D. Christescu, revenitū în Bucuresci în sêra de 15 Iunie, a și procedatū la esaminarea claselor a III și IV în țilele de 16 și 17; fără ca noi să fi fostū măcarū preveniți, astū-felū ca să putemū asista la examinarea acestor douê clase.

Din cauza acestei lipse de deferență către comisiunea instituitâ de D-v. din partea D-lui profesorū Christescu, amū fostū puși în neputință de a aprecia cunoscințele dobândite de elevil claselorū III și IV Matheiū-Basarab, în cursulū anulū trecutū și a esercita controlulū ce ați cređutū de trebuință să înființați în anulū curențū, chiarū asupra profesorilorū celorū mai susū puși.



Trecem acum la espunerea rezultatelor constatate de noi.

## LICEUL ST. SAVA.

*Clasa I.* — Materia s'a făcutu tótă după programă cu deosebire că D. profesorū, în locū de a preda aritmetica curatū practică, a căutatū să deprindă pe scolari cu raționam-ntulū la operațiunile unde acésta se putea face cu mai multă înlesnire; astū-felū s'a făcutū, spre exemplu pentru operațiunile asupra fracțiunilorū ordinare și decimale, asupra numerelorū întregi, asupra regulilor de trei, și altele.

Din numărulū totalū de 70 elevi ce conținea clasa, s'aū ascultatū în prezența noastră, în ordinea catalogulū, 26, și nota mediă obținută de dēnsiū a fostū de  $6\frac{3}{4}$ , după D. G. Cantacuzino și  $6\frac{1}{2}$  după D. Haretu; 15 din ei aū avutū nota 7 sau mai multū de 7; 3 nota 4 sau mai puținū de 4. D. general Manu nu a datū la nici unū elevū note în persónă ci a controlatū notele date de D. profesorū, cređându a fi astū-felū unū apreciatorū mai exactū; căci nota esamenulū o consideră D-sa ca o notă relativă, iar nu absolută.

Etatea mediă a acestorū 26 scolari a fostū, pe câtū ne amū pututū da sēmă, de 13 ani; trebuie însă să observămū că în genere nu garantămū cifrele relative la etate; onor. ministerū va putea avea date mai certe în astă privință făcēndū să se consulte matriculele liceelorū.

*Clasa II.* — Materia făcută tótă după programă, afară de noțiunile de geometrie; în loculū lorū s'a făcutū theoria decimalelorū, care, din scăpare de vedere, nu figuréză de locū în programa cursulū secundar.

Din 87 scolari, am ascultatū 18, a cărorū notă media a fostū  $7\frac{1}{4}$  după D. Cantacuzino și  $5\frac{35}{38}$  după D. Haretu; dintre dēnsiū, 9 aū avutū nota 7 sau mai mult de 7; 6 nota 4 sau mai puținū de 4. Etatea mediă probabilă 14 ani.

*Clasa III.* — Programa de aritmetică și de geometrie împlinită tótă; algebra însă nu s'a făcutū de locū în acéstă clasă, ci în a 4 după cumū se va vedea mai jos.

Nota mediă a 16 scolari ascultați în prezența noastră, din cei 50 ai clasei, a fostū 6, după D. Cantacuzino și  $6\frac{7}{64}$  după D. Haretu; 7 dintr'ēnsiū aū avutū nota 7 sau mai multū de 7; 4 nota 4 sau mai puținū de 4. Etatea mediă probabilă  $14\frac{1}{2}$  ani.

*Clasa IV.* — Materia făcută tótă după programă, plus partea de algebră prevēdută pentru clasa III.

Amū ascultatū 15 scolari din 31; aū obținutū nota mediă  $5\frac{3}{4}$ , după D. Cantacuzino, și  $5\frac{43}{64}$  după D. Haretu; 6 din ei aū avutū nota 7 sau mai multū de 7; 3 nota 4 sau mai puținū de 4. Etatea mediă probabilă 15 ani.

Resultatele constatate de noi în aceste patru clase, aū fostū în genere

destulă de satisfăcătoare. Scolarii se prezintă și se exprimă cu destulă siguranță. Metoda profesorului este bună; demonstrațiile sale sunt făcute în genere pe calea cea mai scurtă, afară de câte-va cazuri în care s'ar fi putut evita ore-care prolixitate, cum, spre exemplu la transformarea fracțiilor ordinare în decimale, și vice-versa. Incercarea ce a făcută D-sa de a începe să introducă raționamentul în aritmetică încă din clasa I ni se pare norocită, și credem că ar fi bine să fie generalizată, restrângând-o, bine înțeles, numai la operațiunile cele mai ușore. S'a dat destulă îngrijire dezvoltării raționamentului școlărilor; la geometrie însă ni s'a părut că școlarii ar fi putut face mai puțin apel la memorie, pentru a le ajuta raționamentul; e adevărat că o bună parte din această imputare revine și manualelor întrebunțate la noi. Școlarii au în genere ore-care îndemănare în calcul, însă nu au deprinderea de a rezolva probleme de geometrie. În fine vom adăogi că nu întrebunțază prea des termenii improprii sau neexacti, însă că ar putea să se exprime cu mai multă concizie.

### Cursul superior.

*Clasa V.* — Algebra s'a făcut de la început, adică: operațiunile algebrice, ecuațiile de gradul I și II, progresii, logaritmi, ecuații exponențiale, ceea-ce este materia de algebră prevădută în programă pentru clasele III, IV și V. Din trigonometria plană s'a făcut numai formulele generale și tablele trigonometrice, omițându-se cu totul formulele relative la trianghiurile plane și rezoluția lor, adică trigonometria plană.

Clasa avea în total 67 școlari, s'au ascultat în prezența noastră 11 și nota medie obținută de densii au fost  $3\frac{3}{4}$ , după D. Cantacuzino, și  $3\frac{19}{22}$ , după D. Haretu; dintr'ensii, 1 a avut notă mai mare de 7; 7 nota 4 sau mai puțin de 4. Etatea medie probabilă  $16\frac{1}{3}$  ani.

*Clasa VI.* — Geometria s'a repetit cu începere de la teoria poligoanelor regulate. Curbele usuale s'au făcut după programă. Din geometria aplicată, nu s'a făcut de cât rădicarea planului cu planșeta și măsura locurilor de formă poligonală, rădicarea planurilor și nivelarea s'au omis.

Din 51 școlari, am ascultat 10; 6 au avut nota medie 5 după D. Cantacuzino, și  $6\frac{1}{10}$  după D. Haretu, 5 dintre densii au avut nota 7 sau mai mult de 7; 3 nota 4 sau mai puțin de 4. Etatea medie probabilă 17 ani.

*Clasa VII.* — Trigonometria sferică s'a făcut totă; însă algebra și trigonometria plană nu s'au repetit.

Din geometria descriptivă, nu s'a făcut de cât definiția proiecției unui

punctu, proiecțiile unei drepte, urmele unui plan și ducerea unui plan prin două drepte date; totu restul s'a lăsatu afară.

Din 29 scolaru, amu ascultatu 6, a caroru nota mediă a fostu  $6\frac{2}{3}$ , după D. Cantacuzino și  $6\frac{11}{12}$ , după D. Haretu; 4 din ei au avutu nota 7 sau mai multu de 7; 1 nota mai mică de 4. Etatea mediă probabilă de  $17\frac{1}{2}$  ani.

Celū d'ântēiū lucru ce reiese din acēsta expunere este că o parte foarte considerabilă din materia prevădută în programă nu s'a făcutu de locu. Geometria descriptivă și cea aplicată suntū părțile cele mai maltratate, de ore-ce nu s'a făcutu dintr'ensele de cātu câte o porțiune neînsemnată.

În privința materii ce s'a făcutu, avemū de observatū că profesorul pune prea multă insistență asupra unor detalii cu totul neînsemnate, în locu de a se opri cu deosebire asupra punctelor esențiale ale obiectului; din acēsta rezultă pentru scolaru o instrucțiune superficială, formată numai din definițiuni și termeni tehnici; însă ei nu potū căpeta deprinderea raționamentului matematic propriū disū. De altă parte de multe ori nu ne amū pututū da sēmă de gradulū de dezvoltare alū inteligenței scolarilorū, din cauza vivacității cu care profesorul intervenea în expunerea lorū și le apuca chiarū înainte, așa că scolarulū nu făcea de cātu să repete fără conștiință cuvintele D-sale.

Modulū cumū au respunsū scolarii justifică pe deplinū aceste observațiuni. În clasa V, de și amū asistatū la examenulū scolarilorū celorū mai buni din clasa, mai nici unulū nu a răspunsū în modū satisfăcătorū; le lipsea atâtū exercițiul de calculū, cât și vederile drepte, expresiunile corecte.

În resumatū, este de tōtă necesitatea a se lua mēsuri urgente pentru a îndrepta starea în care se află nivelulū moralū alū elevilorū din clasele superiōre ale liceului St. Sava. Negreșitū, nu scimū ce se petrece în aceste clase la alți profesori, și cumū se conducū elevii ca învățământū și ca ținută; judecându însă după cele ce ne a fostū datū să observămū în clasele de matematici, nu esitămū a afirma că promoțiunii întregi să perdū, nu numai neînvățându sciința, darū ce e multū mai gravū, uitându principiile de demnitate personală, fără de care unū omū e numai vătămătorū în societate; amū putea da, culesse din observațiunile nōstre, mai multe dovești a acesteii afirmațiuni; ne vomū mulțami cu una singură:

În fața publicului și a două din membri comisiei de examinare, profesorulū, nemulțamitū de o demonstrațiune a unū elevū din clasa V, se apropiă de tablou și, rădicându mâna, a amerințatū pe scolarū că i va trage palme.

Avemū tōtă siguranța că ministerulū instrucțiunei publice, asupra căruia stau ațintiți ochii tutorū părinților de familie, va sci să ia mēsuri pentru a stērpi reulū ș'a reda școlă învățământului.

D. delegatū, Generalū G. Manu, lipsinnū din clasă în momentulū cândū

incidentul aci consemnat s'a petrecut, face rezervele sale asupra reflec-  
 țiunilor de care se află însoțit.

### Clasa I divisonară.

Aritmetica practică, făcută totă, conformă programei.

Din numărul total de 40 scolarî amî esaminatî 12, și nota mediă ce  
 aî obținutî a fostî 6, 5 după D. Cantacuzino, și  $4^{19}/_{24}$ , după D. Haretu;  
 3 aî avutî nota 7 saî mai multî de 7; 7 nota 4 saî mai puținî de 4. E-  
 tatea mediă probabilă 13 anî.

Resultate bune; se pare însă că scolaril nu aî destulî exercițiî de cal-  
 culî. Tinuta scolarilorî satisfăcătoare.

### LICEUL MATHEIU-BASARAB.

*Clasa I.* — Aritmetica practică făcută totă după programă.

Clasa conține 70 scolarî; D. Haretu a ascultatî 14, D. Cantacuzino 21,  
 care aî obținutî nota media  $5^{3}/_{4}$  la D. Cantacuzino și  $4^{1}/_{7}$  la D. Haretu;  
 dintre aceștia, după D. Haretu, unulî singurî a avutî nota 7; 8 aî avutî  
 4 saî mai puținî de 4. După D. Cantacuzino 5 aî avutî 7 saî mai multî  
 ca 7, iar 8 nota 5 saî mai puținî de 5. Etatea mediă probabilă 13 anî.

*Clasa II.* — Programa împlinită, cu următoarele excepțiuni: nu s'a fă-  
 cutî theoria decimalelor, cari, de și uitate în programă, aci 'șî avea lo-  
 culî; divisibilitatea cu 4 și 25; noțiunî de geometrie.

Din 40 scolarî, câșî conținea clasa, s'aî ascultatî în prezența noastră 12;  
 aî avutî nota mediă  $6^{3}/_{4}$ , după D. Cantacuzino, și  $7^{4}/_{12}$ , după D. Haretu;  
 8 aî avutî nota 7 saî mai multî de 7. Etatea mediă probabilă  $14^{1}/_{3}$  anî.

Nu putemî da nici o lămurire în privința clasei III și IV, de ôre-ce D.  
 profesorî a făcutî, după cumî amî aratatî mai susî, esaminele singurî.

Din cele două clase la a cărorî esamenî aî asistatî numai D-nî H-  
 retu și G. Cantacuzino, — în aceste ôile, D. generalî Manu lipsindî din ca-  
 pitală, amî pututî cu tôte acestea, să ne facemî o convincțiune în privința  
 metodei D-luî Christescu. Ea este caracterisată prin cele ce urmază: sub  
 cuvântî de a face să se imprime bine în mintea scolarilorî regulile 'î face  
 să le repete neîncetatî, la orî-ce ocașie; astî-felî dacâ propune unuia a  
 face o extragere de rădăcină, dacâ în cursulî acestei operațiî, scolarulî  
 va avea să facă ôece îmulțirî, va trebui de ôece orî să se oprască și să re-  
 pete regula îmulțirîi. Acastă sistemă este fastidiôsă mai multî de câtî se  
 pôte spune; operațiunea cea mai simplă ocupă tot-d'a-una unî timpî ôrte  
 considerabilî. Ea are încă defectulî multî mai gravî de a face pe sco-

lari să pîrdă din vedere obiectul ce urmăresce, ocupat cum este cu recitarea mecanică a unor reguli, cari trebuie să se admită că sînt știute de dînsul, cînd a ajuns să execute operațiunile mai superioare.

Pe lângă acesta putem afirma că în cele două zile cît am asistat la esamenele D-lui Christescu, nu am vădit o singură operațiune, un singur raționament dus pînă la capăt numai de scolarii D-sale, fără ajutorul străin. D-sa are obiceiul de a interveni într'una în discuțiune, de a tăia vorba scolarului pentru a 'lă readuce la litera textului. Din această cauză copiii inteligenți perdeau în curîndu atît de tare șirul ideilor, în cît numai era în stare să facă un pas înaintea. Nu putem în destul desaproba această sistemă, care este în opoziție directă cu scopul învățării matematicelor.

Acest studiu e destinat a deschide inteligența tinerimii, a 'i da avînt, a o deprinde cu raționamentul riguros; și pentru a se ajunge acolo, profesorul trebuie nu se mîrgă înainte trăgîndu după sine pe scolar ca pe o masă inertă, ci să 'l însoțescă, arătându 'l numai calea dreptă unde inteligența lui e în punctul de a se rătăci, lăsînd'o însă să înainteze singură cînd este pe calea cea bună.

Trbuie să adăogim pe lângă acestea că se pôte imputa demonstrațiilor D-lui profesor că nu sînt cele mai directe; că formulele scrise de scolarii sînt de multe ori neexacte, fără ca profesorul să 'i corigă; că D-sa abuzază de detalii și distincțiuni, cari n'au cuvînt de a fi, proprii a deprinde pe copii cu superficialitățile, în loc de a 'i învăța să distingă partea principală a cestiunilor; că se scriu prea multe formule pentru a demonstra lucruri prea ușore.

Efectul acestei metode greșite este, nu de a contribui la dezvoltarea inteligenței scolarilor, ci tocmai din contra; convingînea această și ar fi format'o ori-cine care, ca și noi, ar fi vădit pe scolarii, chiar pe cei mai inteligenți, mult mai preocupați de a scrie formulele într'un șir ore-care; de cît de a cugeta drept și a se exprime corect.

### Cursul superior.

*Clasa V.* — Materia făcută totă după programă, plus cîte ce este pre-vădit din algebra pentru clasa IV.

Clasa conține 57 scolarii; noi am ascultat 11 a caror notă medie a fost  $6\frac{2}{3}$ , după D. Cantacuzino și  $6\frac{37}{100}$ , după D. Haret; 6 au avut nota 7 sau mai mult de 7, și 1 nota 4 sau mai puțin de 4. Etatea medie probabilă 16 ani.

*Clasa VI.* — Geometria elementară și teoria curbelor usuale sau făcută după programă; însă din geometria aplicată numai măsura distanțe-

loră cu lanțul, probleme relative la măsurarea distanțelor și rădicarea planurilor cu planșeta.

Din 26 scolară noi amă ascultat 10 ; aă avută nota mediă  $7\frac{1}{2}$ , după D. Cantacuzino, și  $7\frac{5}{8}$  după D. Haretu ; 6 aă avută nota 7 saă mai multă de 7 ; 1 nota 4. Etatea mediă probabilă 17 ană.

*Clasa VII.* — Acăstă clasă nu a existatū în anulă curentū scolarū la liceulă Matheiū-Basarab.

Resultatele dobândite în aceste două clase aă fostū în genere bune. Scolariū se exprimaū destulă de corectū, aveaū exercițiulă de calculă și se presintaū cu siguranță. O singură observațiune ce amă avea de făcutū D-lui profesorū este că credemă cumă că formulele de trigonometrie cari nu suntū de unū usă prea desū, cumă este sinū  $(a+b+c)$ , sinū 3 a etc., nu trebuie să li se acorde unū locū egalū cu alū celorū alte, ci e de ajunsū să se considere ca simple exercițiū, fără să se reclame de la scolară a sci să le enunțe saă să le serie din memorie.

### Clasa I divisionară.

Aritmetica practică făcută tătă după programă.

Din 50 scolară ai clasei noi amă ascultatū 12 ; aă avută nota mediă  $5\frac{3}{4}$ , după D. Cantacuzino și  $4\frac{1}{2}$ , după D. Haretu ; 2 aă avută 7 saă mai multă de 7 ; 6 nota 4 saă mai puțină de 4. Etatea mediă probabilă  $14\frac{1}{4}$  ană.

Ceea-ce avemă de observatū în privința metodei profesorului este că arū fi de doritū să caute a face să intervină măcarū câtū de puțină raționamentulă, în expunerea unoră regule, cari cu modulă acestă arū fi chiarū mai ușore de ținutū minte. Scolariū nu se exprimă destulă de corectū : întrebunțeză unele locuțiună neesacte. Pe lângă acestea nu aă destulă deprindere de a calcula.

Nu e ușorū a ne pronuncia cu destulă siguranță în privința metodei profesorilor ; pentru a o putea face, arū fi fostū necesarū să fimă față de mai multe ori la prelegeri, esamenele nu potū pune în evidență de câtū unele părți ale metodei. De altă parte la esamenū respunsurile unoră scolară inteligenti pot face a se crede că metoda profesorului a fostū bună, și vice-versa. Nu e totū așa cândū asistă cine-va la predare și vede însuși cumă profesorulă și face datoria.

Cu tôte acestea amă pututū constata ore-care defecte în învățământul matematicelor cari de sigurū nu potū fi imputate de câtū profesorilor.

Ele suntū destulă de generale : se găsescū mai la toți cu deosebire că la ună suntū mai puțină pronunțate, pe cândū la altă mergū până a anula cu totulă folosulă ce se pôte trage din acăstū studiū.

Scopul învățământului matematicelor în licee este îndoit : mai întâiu de a procura ore-carî cunoscințe de o utilitate practică necontestabilă ; și pe urmă de a contribui într'unu modu puternicu la formarea judecăței tinerimei. Acestu adevăru aru trebui să nu lipsescă unu momentu din vederea celoru însărcinați cu predarea matematicelor.

Cu tôte acestea prea desu amu vădutu că nu se ține în destulă sémă de densusul.

Sistema întrebuițată de mai mulți are de rezultatü numai de a imprima într'unu modu mai multu sau mai puținü durabilü în mintea scolariloru unu numărü, relativü destulü de restrinsü, de noțiunî practice, scäldate într'unu lungü șirü de raționamente descusute unulu de altulu. Aru trebui din contră, să și dea tôte silințele ca să facă pe copii să înțelegă că totü ce învață în această ramură nu suntü de câtü consecințele logice și rigurose a le unui micü număr de principii necontestabile. Pentru a se ajunge acolo, nu e de ajunsü a se închide cine-va în litera unui manualü, fie câtü de bunü ; căci scolarii prea rare-ori se vorü gândi să caute ei singurî relațiunile ce există între deosebitele proprietăți și să vadă cumü se potü reduce la unu numărü mai micü. Acesta este datoria profesorulu, și încă partea cea mai frumoasă și mai atrăgătoare a profesiunei sale.

Din nenorocire amu constatatü că unii nu înțelegü acesta de locü și alții o înțelegü numai într'unu chipü imperfectü. Cursulü se mărginesce în genere în a se explica dintr'unu manualü ore-care unu numărü de pagine cari se ascultă în lecțiunea următoare, ba încă, la această ascultare, scolarulü este une-ori privegheatü cu atențiune, ca nu cum-va să se depărteze de litera textulu. Inteligența lui nu are altü de făcutü de câtü a interpreta; nu totü-d'a-una justü, sensulü unui textü; nu este însă întrebuițată a cerceta ea însăși, nu se deprinde a se orienta singură în căutarea adevărulu. Ast-felü fiindü, scopulü principalü alü studiulu ce ne ocupa nu e ajunsü : în locü de a contribui la formarea și întărirea raționamentulu, elü obosese mintea tinerilorü cu o mulțime de noțiunî, cari pentru densusi remănu totü-d'a-una nisce curate abstracțiunî, fără nici o utilitate.

Este indispensabilü a se pune unu capëtü acestei stări de lucruri. Pentru acesta trebe ca profesorii de matematice să înceteze de a se considera ca nisce simpli comentatori ai unui textü. Ei vorü trebui să se ocupe a arăta scolariloru raporturile dintre diversele proprietăți, a le revela admirabila unitate a sciinței. De altă parte vorü prescrie neîncetatü exercițiul și pobleme variate, ceea-ce nu amu vădutu făcându-se de câtü într'o forțe mică măsură, și numai de unii din profesori, de și acesta e singurulü mijlocü de a face pe copii să pricëpă adevărata semnificare a lucrurilor ce învață și de a'i deprinde să le utilizeze.

Nu arü fi greu a se realiza acestü de alü douilea desideratum ; câte-va

articole de regulament, a căroră aplicare să fie garantată pr'n o priveghere constantă în timp de câțiva ani, vor fi de ajuns pentru a face pe profesori să vadă utilitatea acestei sisteme, și prin urmare, pentru a i asigura succesul. Nu e totuși as-ă-fel cu primul punct. Pentru a expune cine-va știința în modul cum socotim noi că ar trebui expusă, câtă să se privească lucrurile dintr'un punct de vedere mai înalt de cât acela în care se pună unii din profesorii actuali. Această reformă trebuie să o așteptăm de la timp și de la înțelepciunea măsurilor ce se vor lua pentru a asigura pe viitor recrutarea corpului didactic.

În anii din urmă s'au publicat în țară destule manuale, mai ales pentru aritmetică; în ramurile unde lipsesc, se întrebuintează cărți franceze. Unele din aceste opuri pot avea, în parte, unele calități; însă nu ne propunem aici a le examina. E de regretat însă că nu toate sunt făcute pe același plan, că nu se continuă unul pe altul. Din acesta urmează ca la fiecare nouă parte a matematicilor ce abordează scolarul, el trebuie să și formeze un nou vocabular, să se deprindă chiar a invoca noii principii, ceea-ce pe lângă că dă loc la o ostentă inutilă, poate induce pe cine-va a și face falsă idee că regulile raționamentului matematic nu sunt totuși d'a-una aceleași.

După regulamentul de ordine și disciplină și după termenii decretului Nr. 1,673, din 1880, promoțiunea din o clasă în alta se face cu nota medie 4.

Această notă ni se pare prea mică: ea înseamnă *mediocru*, *apropo rău* și trebuie să ne gândim încă că minima sumă de cunoștințe ce presupune ea, merge scădând cu timpul, așa că studiile din anii următori nu mai au nici o basă în cele din anii precedenți. Acesta este desastros pentru scolar și o pedică serioasă pentru profesor, a cărui clasă e plină de scolarii incapabili de orice progres, însă a căroră prezență împiedică progresul celor-ăștia. În fine nota de admitere la examenul de bacalaureat fiind 6, se întreabă ce vor deveni tinerii cari au trecut totuși liceul cu nota 4 sau 5 și ajunși la etatea de 18 ani, când nu mai pot întreprinde altă carieră nu pot obține nici diploma de bacalaureat.

Suntem de opinie a se rădica nota de promovare de la 4 la 6.

Această reformă este deja introdusă în mai multe din școlile publice.

Să venim acum la cestiunea cea atât de importantă a programelor.

În ceea-ce privește matematicile, avem două feluri de observațiuni de făcut: asupra întinderii și asupra dispozițiunii materiilor.

Ca întindere găsim că programa de matematici poate fi foarte mult re-



dusă. După cumă amă mai spusă studiulă matematiceoră în liceu este destinatū pe de o parte a procura noțiunii de o utilitate practică, iar pe de alta a forma și a exercita raționamentul. Noțiunile utile se reducū la puținū lucru: ele trebuie căutate numai în aritmetică, în geometria elementară teoretică și aplicată, în algebră, în trigonometria plană. Ca gimnastică a spiritului totū aceste ramuri tratate cumă se cuvine, însoțite de numeroase exerciții și probleme suntū foarte suficiente și potū ajunge scopulū multū mai bine de câtū dacă li se adaogă alte părți, cumă suntū trigonometria sferică, geometria descriptivă și teoria geometrică a curbelor usuale. În adevărū, multiplicitatea materiilor este o pedică pentru dezvoltarea ce trebuie să se dea fie-căria, și neavândū scolarii timpulū aprofunda pe fie-care cumă se cuvine, se va produce în spiritulū lorū o confusiune de principii, de metode, de demonstrațiune, de numiri care va fi mai multū prejudiciabile de câtū avantajioasă pentru dezvoltarea inteligenței lorū. Esențialulū pentru densesi este de a posede unū micū numărū de metode, însă de a le posede bine; și e sigurū că unū semestru care e consacratū geometriei descriptivă, și altū semestru destinatū teoriei curbelor usuale, nu le vorū fi de ajunsū nici chiarū pentru a pricepe cumă se cade scopulū și metodele de a opera ale geometriei generale.

De altă parte prezența acestorū materiī în programa de liceu nu se pôte justifica nici măcarū prin înlesnirea ce arū aduce studiilorū superioare de matematică; formulele trigonometriei sferice nu suntū utile de câtū în astronomie și se pôte pune în sarcina profesorului de cosmografie în liceu și a celui de astronomie în universitate ca să facă, într'unū micū numărū de lecțiuni, 5 sau 6 celū mult, formulele de care va avea trebuință; iarū nu să se consacre două semestre pentru unū studiu cu totul de prisosū în licee. Geometria descriptivă figurază cu totă extensiunea și aplicațiunile cuvenite în programa facultăței de științe. Proprietățile curbelor de gradulū 2 se demonștră în geometria analitică, la facultate, cu multū mai mare înlesnire, eleganță și extensiune de câtū puținele teoreme demonstrate eu atăta greutate în liceu: Cătū pentru tinerii care se destină școlelorū special, atătū din țeră cătū și din străinătate, și pentru densesi va fi multū mai mare folosū a posede bine matematicile elementare, de câtū să aibă începuturi din tôte, fără a fi în stare de a rezolva o problemă de algebră.

Așa dar, comisiunea e de părere să nu se conserve în programa liceelorū de câtū următoarele părți de matematică: aritmetica, geometria elementară, teoretică și aplicată la ridicări de planuri, agrimensură și nivelare, algebra, trigonometria plană și cosmografia cu trigonometria sferică; din acestă din urmă numai atătū cătū trebuie pentru rezoluția triunghiurilorū sferice, fără alte extensiuni.

Ară fi de dorit însă ca în aritmetică să se începă raționamentul chiar de la clasa I, pentru părțile cele mai ușoare și ca algebra să se trateze într'un mod mai perfect de câtă acum.

Cu acăsta, creațiunea unei a opta clase devine inutilă, de vreme ce șapte clase sunt foarte de ajuns pentru a se trata câtă de bine aceste materii.

Intru câtă privește dispozițiunea materiilor pe clase, comisiunea este cu totul contra sistemului actual de fracționare și de repetițiuni la intervale mai multă sau mai puțină depărtate. Fracționarea aceluiași materii în mai multe semestre, de ordinară depărtate unul de altul, opresce pe școlarii de a și forma o idee completă de o materie, de a o vedea ca un corp constituit și complet de adevăruri, și nu îi dă nici timpul nici posibilitatea de a și asimila pe deplin metodele care caracterizează fiecare parte a științei. Să se facă materiile după rându lor natural, după chipul pe care l-am arătat mai sus, să nu se neglige, ca până acum, de a se face numeroase aplicațiuni de tot felul și rezultatele, suntem siguri, vor fi cu multă mai satisfăcătoare de câtă pot fi cu programa actuală, așa cum e dispusă azi. Dacă repetirile neîncetate care sunt prescise acum au de scop a întipări bine lucrurile în mintea școlarilor, acest rezultat se va dobândi într'un chip cu multă mai sigur și mai deplin prin o metodă bună și prin aplicațiuni.

După ce am arătat influența ce poate avea asupra sporirii nivelului de cunoștințe a elevilor, reducerea programei de studiu și mai buna împărțire a materiilor matematice prin diferitele clase, suntem datorii a indica și cea-altă cauză care contribuie ca elevii rău preparați, în clasele inferioare să fie țirți ca nisce pietre prin clasele următoare din ce în ce mai grele pentru ei înșiși și mai împedicătoare pentru elevii mai silitori. Numărul elevilor prin diferitele clase este prea mare mai cu sémă în clasele inferioare. Astă-fel profesorul său trebuie să renunțe de a învăța pe toți și să se ocupe mai de preferință cu elevul mai silitor sau mai inteligent, nesocotind cu totul pe cel mai puțină capabil; sau trebuie să țină în loc pe cei inteligenți ca să dea tuturilor elevilor săi o instrucțiune mediocră.

Împuținarea numărului elevilor numai la 50, cel mult, va aduce un remediu eficace. Atunci vom putea cere de la profesor să se ocupe mai mult cu elevii săi la aplicațiunea regulilor matematice, ce le-a predat, prin rezolvare de probleme și prin examinări dese orale și în scris în cursul anului de studiu, de câtă numai să se mărginească ale inculca pagalicesce teoremele matematice, adresându-se astă-fel numai la memoria iară nu la priceperea elevului său.

Suntem departe de a voi să mărginim pe profesor în metoda sa de

predare și în aplicațiunea ce voesce să facă cu elevii săi. Totuși însă credem că ar trebui ca programa elaborată și impusă profesorilor de către ministerul cultelor să intre în mai multe amănunte. Jalónele pentru cursul, ce este a se preda în fie-care materie, trebuesc să fie puse mai desu unele de altele, ast-felú în câtú să prescrie profesorul indicații până la chiarú capitole și paragrafe, în care are a face cursulú seú. Atuncú la orú-ce epocă a anului clasele identice ale diferitelorú licee și gimnasiú arú fi de o potrivă înaintate. Unú elevú arú putea trece fără inconvenientú de la unú gimnasiú la altulú ; comparațiunea între diferitele scóli s'arú face cu mai multă înlesnire și controlulú autorităților superióre arú fi mai efice. Detaliarea programei fiindú făcută de către ómeni mai competenți în pedagogie arú profita neapératú elevilorú mai bine, de câtú lăsându-se, precum se face ađi, cu totulú la discrețiunea profesorilorú, atâtú de diversú între dênșii.

Este după noi chiarú nevoe ca cărțile didactice să fie elaborate în românesce.

O ameliorare simțitóre arú fi încă daca tóte liceele și gimnasiile arú poseda atlasurú, desemnurú, figuri, care arú înlesni profesorulú predarea, iarú elevilorú priceperea acelorú părți ale matematicei precumú a stereometriei, cosmografiei, geometriei descriptive, unde spiritulú este ajutatú și prin presentarea pipăibilă a obiectului ce 'i se descrie făcându-se apelú la încordarea imaginațiunei sale.

În privința localelorú gimnasiilorú și liceelorú presupunemú că sunteți informatú câtú suntú de impropriú.

Nu mai pentru memorie facemú darú mențiune de starea lorú, care lasă de doritú sub tóte privirile.

Nu puținú și acéstă stare contribue la puțină disciplină și educațiune pe care și de astă dată amú constatatú că o dobândescú elevii scólelorú nóstre publice.

Nu putemú termina fără a atrage seriósa atențiune a D-vóstre, D-le ministru, asupra enormei perderi de timpú ce încercă învățământulú din diferite cause, unele legale, altele nu. Unú profesorú ne-a afirmatú că nu are cu fie-care clasă de câtú câte 58 lecțiuni pe anú, a câte 3 pe fie-care septémână; și dacá vomú ține sémă de numeroșele serbătorú bisericesci și naționale, de vacanțe, de timpulú perdutú cu esamenele de iarnă, vomú vedea că acestú numărú se explică lesne.

Dacă de altă parte ne vomú gândi că mare parte a timpulú de clase se perde cu facerea apelului nominalú și alte formalități, vomú vedea ce puținú remâne pentru explicare și ascultarea scolarilorú.

De aceea socotimú că e indispensabilú a se lua măsurú efice pentru a

se economisi timpul de clase. Pentru acésta va trebui a se împuțina numărul serbătorilor și mai ales a se priveghea ca să nu se serbeze și zile neprevădute în regulamentul. Acéastă observație se potrivește mai ales zilelor de serbător național, cari au ajuns a se înmulți peste măsură. Ca să puteți judeca, vă vom spune că scim că la unele scoli secundare nu se face curs în zilele de deschidere a sesiunilor Corpurilor legiuitoare, sub pretext de serbare națională. Nu mai dicem nimic de evenimentele cele mari politice cari absorb totu-d'a-una câte mai multe zile de concediu fie-care.

Cât pentru examenul de iarnă, care durează în total aproape 20 de zile, credem că ar fi avantajos a se suprima cu totul. Acéstu examen, care vine după 3 luni de curs, și după o vacanță de 8 zile, plină de serbător, nu probază nimic în privința capacității scolarilor și nu e alta de cât un chip de a se perde fără nici un folos 2 sau 3 săptămâni cari ar putea fi întrebuințate mai bine pentru cursuri.

Primiți, vă rog, D-le ministru, asigurarea distinsei noastre considerații.

Membri comisiunei asupra examenelor de matematice la liceele din Bucuresci,  
General G. Mano, Haret, G. Cantacuzino.

Bucuresci, 1881 Iunie.

---

## B. GIMNASIELE.

Raportul comisiei I literare asupra examenilor gimnasiilor din București.

*Domnule ministru,*

Neisbutind încercările făcute pentru o întrunire a tuturor comisiunilor însărcinate a asista la examenile anului scolar trecut, atâtia comisiune literară pentru gimnasil, în care ați bine-voit a numi și pe sub-scrisul, a socotit, că trebuie să mai aștepte până la finele vacanțelor și să nu facă un raport special din partea sa, de cât după ce se va fi încredințat, că înțelegerea asupra raportului general prevădută în punctul 12) al instrucției ministeriale, chiar nici după trecerea vacanțelor nu este cu putință. Reformele, care după părerea comisiei s'ar cere în învățământul nostru secundar, sunt așa de importante, în cât ar fi pôte o nenorocire, dacă ele s'ar introduce acum în pripă și fără de un plan unitar, stabilit de mai înainte și discutat în totă liniștea de către cercurile competente în materie de învățământ; de aceea comisiunea nu a grăbit cu propunerile sale, care acum în timpul vacanțelor nu pot să fie discutate și așa nici nu voru puté să fie ținute în seamă chiar cu începerea viitorului an scolar. Afară de acesta, comisiunea nu a putut observa de cât rezultatele dobândite prin numai o parte din partea literară a actualului program și așa, în lipsa unei înțelegeri prealabile cu cele-lalte comisii, nu putea să aibă o privire generală destul de bine întemeiată asupra întregului sistem de învățământ și se temea, ca nu cum-va să emită în raportul său păreri mai mult ori mai puțin unilaterale și întemeiate pe probabilități. Procedura neobișnuită și de tot anevoioasă, în sfârșit, care a fost adoptată pentru examenile anului scolar trecut, n'ar puté să fie justificată, dacă prin ea nu se va fi pregătit o anchetă făcută de omen, cărora li s'a dat ocaziune să cunoscă din propria lor intuiție rezultatele dobândite prin actualul program de învățământ.

Cerându-vă dar voie să fac acest raport special, mă simt dator a declara, că părerile indicate într'ensul sunt rezultatul înțelegerii luate numai cu D. profesor Frolo, cu care împreună am avut onórea să asist la examen și că nu îndrăznesc a-lu face de cât în vederea anchetei, care speriez, că-lu va lua dimpreună cu cele-lalte raporturi speciale, drept punct de plecare pentru discuțiunile privitoare la raportul general.

Anteia comisiune literară pentru gimnasiile din București a avut ocazie să asiste la esamenele de religie, limba latină, istorie și limba elenă, și cu părere de rău trebuie să vă împărtășesc, că rezultatele dobândite în aceste patru obiecte de învățământ au rămas mai prejos de așteptările comisiunii.

Peste tot scolarii au învățat mult, însă după părerea comisiunii mai mult ori mai puțin fără de șir, ast-fel că cei din clasele mai superioare de cele mai multe-ori se dovedeau de totu slabi în materia trecută în clasele mai inferioare, și este de temut, că după terminarea studiilor nu le va mai rămânea de câtu o slabă și desșirată amintire despre cele învățate în curgerea mai multor ani de șile.

Causa acestei rele desprinderi de a învăța în pripă și numai pentru examenul de trecere trebuie să o căutăm mai ales în programul de învățământ, care este nu numai de totu încărcat, ci tot-odată și lipsit de unitate. Căci îndată ce programul cere prea mult, atât scolarii, câtu și profesorii suntu de mai nainte osândiți a trece în pripă materia și fără de a-și lăsa timp s'o rumege.

Câtu pentru întinderea materiei coprinse în program, ea ar trebui să fie potrivită cu trebuințele țerii, cu stadiul de dezvoltare a societății noastre și cu calificațiunea corpului nostru didactic, și punctul de plecare pentru stabilirea ei nu pôte să fie nici ceea ce se învață în alte țeri, nici ceea ce pot produce profesorii mai buni cu elevii de asemenea buni, ci numai și numai rezultatele ce poate obține majoritatea profesorilor noștri cu majoritatea scolarilor — se înțelege mai slabi. Ar fi de dorit, D-le ministru, să străbată o dată la noi convingerea, că de și copii noștri nu sunt mai puțin deștepți de cât ai popoarelor culte de la apus, în scólele noastre trebuie să se învețe mai puțin de câtu în Franța ori în Germania, fiind-că, abstracție făcând de calificațiunea corpului didactic, la noi nici profesorii, nici scolarii nu trăesc în mediul cult alu Germaniei ori al Franței. In deosebi, nu ar trebui să se scape la stabilirea programelor din vedere, că o mulțime de lucruri, pe care copii în țerile apusene le învață din propria loră intuiție, fie la casa părintéscă, fie pe uliță, la noi trebuie să le învețe în scólă și din carte. Și e de prisos să relev radicala deosebire între cunoștințele câștigate din proprie intuiție și cele învățate din carte: unele se înfig așa zicând în memorie, iară altele cer să fie păstrate dinadins prin o predare metodică și clasificate așa, că să nu se piardă sub un nou strat de cunoștințe, ceea ce nu este cu puțință, când copilul e silit a învăța prea mult.

Acest adevăr se aplică mai ales la partea reală saă cu deosebire științifică a programului de învățământ, și așa mai ales în această parte programul pare prea încărcat.

Fără îndoială comisiunea nu cunoște de cât din auzite modul, în care s'a realizat această parte a programului, și așa nu se simte competentă a se pronunța asupra ei; ea crede însă de a ei datorie a vă trage luarea a-minte asupra acestei părți din programe.

Școlile secundare și în deosebi liceele sunt menite a pregăti tinerimea pentru studiile speciale în oricare ramură a științelor, adică mai mult a desvolta inteligența și gustul de studiu de cât a da cunoștințe positive și amănunțite; de aceea nu fără dreptă cuvânt s'a admis că în programul lor trebuia să covârșescă literile și în deosebi studiul limbilor clasice, prin care tinerimea atât de bine se deprinde cu precisiunea în operațiile intelectuale și ore-cum pe nesimțite câștigă iubirea de adevăr și trebuință de forme frumoase. Nu un folos imediat și practic, nu cunoștințe și dexterități speciale se caută în liceu, ci înțelegerea lucrurilor și mai virtos deprinderea de a dori să le înțelegem căci acesta e prima condiție a culturii și mai ales acesta se cere pentru studiile speciale, pe care elevul din liceu le va face mai târziu la vre-o școală superioară. Nu pot dară să intre în programul liceelor de cât acele dintre cunoștințe și învățături care ne dau înțelegerea lucrurilor, și dacă ne dăm bine seamă, ne îndreptăm, că suma acestora e relativ mică. Cât pentru științele reale în deosebi, ele intră în programul liceelor numai ca element întregitor și au importanță numai pe câtă cultura liceală în lipsa lor ar fi unilaterală: sunt concluziunile finale, care trebuie să intre în programul liceelor, iară din amănunte nu pot să fie admise de câtă acelea, a căror cunoștință e neapărată spre a înțelege adevăratul obiect al învățământului din liceu, rezultatele cercetărilor făcute până acum în deosebitele ramuri de științe. Alt-fel liceul își perde caracterul său de școală pregătitoare și elevii vor învăța multe, însă vor înțelege puțin, vor pierde încetul cu încetul chiar și deprinderea de a stăruia să înțeleagă și vor uita în curând ceea ce nu putea să învețe de cât în pripă și fără de șir.

Ar fi deci de dorit, D-le ministru, să li se dea comisiunilor literare ocazie de a discuta împreună cu cele științifice, pentru că numai ast-fel s'ar putea stabili dacă în adevăr actualul program, așa cum el se aplică, e prea încărcat în partea lui științifică și dacă trebuie, prin urmare, scădută materia cuprinsă în această parte a lui.

Chiar scădând materia cuprinsă în partea științifică a programului, partea literară tot nu ar putea să păstreze întinderea ei de astă-dzi.

Școala noastră primară nu poate încă să răspundă nici pe departe la așteptările liceului, și aici iar trebuie să relev, că răul e ore-cum organic și vina nu este numai a corpului didactic. Suntem o societate abia pornită pe calea culturii, și nu trebuie să ne mirăm, dacă vedem că în o țară, în care sunt advocați și chiar literați, care nu știu gramatica lim-

beî lorî: materne, profesorii din primele clase gimnasiale trebuie să pörte o însemnată parte din sarcinile învăţătorilor primari. La noi copiii nu învaţă aproape nimic la casa părintescă şi în deobşte afară de scölä, şi în acelaşi timp societatea, care atât de puţin îl sprijineşte pe învăţător, nici nu ştie să aprecieze studiile elementare. Se crede că e destul ca un copil să trecă din o clasă în alta, şi cei mai mulţi nu simt, cât de neapărat este pentru înaintarea lui să ştie materia clasei trecute. De aceea se face din töte părţile presiune asupra învăţătorului, şi în cele din urmă, el este silit a da note de trecere chiar şi celor mai slabi scolarî, în cât repetenţii sunt förte rari în scölele nöstre primare. Aceşti scolarî slabi sunt apoi un nou element de împedicare pentru învăţămëntul nostru, căci tot-d'a-una un scolar rău ţine în loc pe alţi dece buni, ceea ce, durere, părinţii scolarilor mai buni tot nu mai vor să înţelégă. Ast-fel se constată pe fiecare an, că förte mulţi elevi eşii chiar din scölele primare din capitală după trecerea vacanţelor nu mai ştiu să distingă părţile cuvântului, să reciteze tabela lui Pitagora ori să numéscă cele cinci continente şi cele cinci rase omenestî.

Puşi faţă în faţă cu un asemenea material, profesorii claselor gimnasiale nici cu cea mai mare încordare nu pot să producă de cât rezultate slabe şi trecătoare.

Comisiunea a avut ocasiunea să asiste la proba de o adevărată luptă între profesorii şi scolarî, şi pronunţându-se asupra rezultatelor acestei lupte, nu ia drept punct de plecare de cât pe acela dintre gimnasiile din Bucuresci, al cărui corp didactic prin o norocösă întemplantare e astfel alcătuit, în cât fără de exagerare se pöte dice, că stă chiar mai pre sus de aşteptările nöstre. Asupra examenelor făcute cu elevii de la gimnasiul Lazăr, comisiunea a avut ocasiunea de a se convinge, că e cu desăvêrsire peste putinţă a dovedi materia prescrişă în actualul program de învăţămënt. La acest gimnasiu, unde comisiunea a constatat chiar exces de zelü la unii dintre profesorii, unde disciplina e exemplară şi unde, mai ales pentru limba latină, studiul a fostü condusü cu atăta pătrundere metodică şi atăta tact pedagogic, în cât era o adevărată mulţumire sufletescă de a asista la examene, chiar la acest gimnasiu comisiunea a trebuit să stăruiască în mai multe rânduri să li se dea unor elevi de tot slabi note de trecere, căci alt-fel cea mai mare parte din scolarî trebuia să rămână repetentă ori să trecă cu note de tot slabe. Ei ştiaü materia clasei lor, erau însă de tot slabi în materiile claselor trecute, pe cât ele nu steteau în legătură imediată cu cea din clasa lor.

Ast-fel, de exemplu: elevii cari făceau cu destulă lesnire traduceri din Cornelius Nepos ori din Plinius, nu arare-ori rămâneau zăpăcii, când



li se cereau timpurile primitive ale unui verb ori primitivul unui substantiv, mai ales daca acest verb ori acest substantiv erau din intem- plare, nu se afla in autorii, pe care sunt obligati a-i studia. Din contra, elevii din clasa I si cei din clasa II pareau peste totu tari in gramatica.

De asemenea, luand caetele de limba romana, constatam, ca pana chiar si unii dintre elevii clasei I stiua sa scrie corect romanește; insa daca luam tesele de limba latina, vedem, ca numai traducerea e exacta, iar exprima- rea in romanește plina de greseli gramaticale. Aceiasi elevi, cari fac bine temele din gramatica romana, se exprima reu, candu traduc din la- tinește, fiind-ca ei invata gramatica romana de o data cu cea latina, nu o stiua de mai nainte, regulile ei nu li s'au intiparitu inca asa, in cat sa aiba deprinderea lor si sa le aplice ore-cum fara de voie si in mod me- canic. Acesta deprindere trebuia sa se faca parte in casa parintesca, par- te in scola primara, si dupa ce nu s'a facut aici, se face cu mult mai anevoia in gimnasiu, unde studiul limbii romane nu s'a introdus de cat abia acum cati-va ani si unde luarea aminte a scolarului e impartita intre o multime de obiecte care mai de care mai grele.

Unul dintre marile folose ale studiului limbilor straine si in deosebi ale celor clasice e acela, ca invetandu-le, invetam cu atat mai lesne si mai temeinic limba noastra materna; nu e cu tote aceste mai puin adeverat ca gramatica limbii materne e punctul de plecare pentru studiul ori- carei limbii straine, si acela, care nu stie gramatica limbii sale materne, intem- pină greutati induoite, cand se pune sa invete gramatica unei limbii straine pentru densul. Cu aceste induoite greutati se lupta gimnasiile noastre la studiul limbii latine.

Tiind deci sema de aceste greutati ore-cum organice, comisiunea crede, ca in ceea ce priveste limba latina sarcina prescria in program pentru clasele gimnasiale trebuie scazuta. In deosebi, autorii ar trebui stersii din programul claselor I si II, pentru ca in aceste clase sa se pastreze tot timpul si tota atentiunea scolarilor pentru gramatica. Abstractie facendu de timpul care se perde cu traducerile facute din autori. „De viris illus- tribus urbis Romae“ pentru clasa II, si cu atat mai virtosu. „Epitome historiae sacrae“ pentru clasa I, sunt peste puterile copiilor, care ast- fel chiar de la inceput se deprind a inveta pe din afara in romanește ceea ce nu inteleg si nici nu pot sa intelega in latinește, fiind-ca in amendou acesti autori sunt adese-ori aplicate niste reguli, pe care sco- larii nu le-au invetat inca.

Pentru clasa III programul prescrie traducetiunii din Cornelius Nepos, Iulius Caesar si Phaedrus, iar pentru clasa IV din Salustius, Quintus Cur- tius si Plinius Epistolae. Din toti acesti autori s'au facutu in adeveru tra- ducerii, dar de sine se intelege, ca tocmai pentru aceea nici unul nu pote

să le fie elevilor destul de bine cunoscut. Ar fi deci mai bine să se păstreze numai câțiva dintre autori și acestia să fie studiați, și anume pentru clasa III: De viris illustribus urbis Romae și Cornelius Nepos, iar pentru clasa IV: Cornelius Nepos și mai ales Iulius Caesar, ca model de limbă limpede și lămurită. Reducându-se ast-fel programul, scolarilor le-ar rămânea timpul neapărat pentru repetițiunile din gramatică și mai ales pentru teme, care trebuie să formeze cea mai însemnată parte a lucrării primelor clase gimnasiale, căci prin ele regulile gramaticale se întipăresc mai bine de cât prin traduceri făcute din nisce autori îndeobște prea grei.

De și nu prea încărcat, dar cu deosebire rău împărțit pe clase 'i-a părut comisiunei programul în ceea ce privesce religia.

Religia se predă la noi mai mult ori mai puțin așa ca și când ea nu ar fi religia noastră, a părinților și străbunilor nostri, ci religia unui popor stins de pe fața pământului, cum s'arū preda abună-oară mithologia popórelor antice, ca o sciință, care nu are aprópe nimic a face cu inima noastră și pe care o învățăm numai din curiozitate. În deosebii în gimnasiu se predă istoria sacră a vechiului și noului testament, dogmele și tainele legei creștine, tâlcuirea evangeliilor și morala creștinăscă; mai mult nici nu s'ar putea preda. Inșă ceea ce este lucrul de căpetenie, deprinderea religioasă, lipsesce aprópe cu desăvêrsire. În casa părintescă copii în deobște nu au parte de creștere religioasă, în scólele primare ei deasemenea nu sunt ținuți a merge regulat la biserică, a se împărtăși la timpurile convenite și în deobște a se deprinde cu formele religioase, în gimnasiu, în sfârșit, profesorul de religie nu are destulă autoritate spre a putea face ceea ce nu s'a făcut în casa părintescă și în scóla primară și ce acum e cu mult mai greu. Ast-fel fără de voie trebuie să ne întrebăm: de ce se mai predă religia? Dacă nu admitem importanța pentru morala publică a mângăierei sufletesci, pe care o simte omul evlavios, când și mărturisește păcatele, se împărtășesce, când stă în biserică și în deobște când ia parte la ver-o ceremonie religioasă, atunci predarea religiei în scóle nu este de cât un mijloc de a răspândi necredința, fiind-că nu e nimic mai firesc de cât aceea, ca băiatul din gimnasiu să rîză de nisce credințe, care n'au fost de mai nainte sădite în sufletul lui, întocmai precum noi rădem de credințele străbunilor noștri Romani, de și, ca concepții, le găsim frumoase. Ori credem, că cultivarea sentimentelor religioase nu mai are importanță pentru ordinea socială și pentru dezvoltarea sănătósă a țerei noastre, și atunci, ne mai fiind religia privită ca interes public, să o ștergem din programele scólelor noastre și s'o admitem numai ca obiect facultativ pentru aceia cari tot mai cred; ori admitem importanța religiei, care veacuri îndelungate a fost cel mai de căpetenie isvor de

viață sufletească a neamului nostru, și atunci trebuie să se introducă o disciplină severă în ceea ce privește deprinderea religioasă.

Se predă astăzi în clasa I „Istoria sacră de la facerea lumii până la născerea Domnului nostru Isus Christosul.” Tot în acea clasă se mai predă în istoria vechilor popoare orientale, aceeași materie, adică istoria poporului israelit. În sfârșit, se mai fac și traduceri din „Epitome historiae sacrae,” se predă prin urmare în același an aceeași materie în trei deosebite chipuri și de către trei deosebiți profesori. Dar abstracție făcând de la inconvenientele pedagogice ale acestei proceduri, noi nu învățăm, ca cestic de religie, istoria poporului israelit, ci istoria originii legii creștine, adică șirul de întâmplări, prin care cu veacuri mai înainte lumea a fost vestită despre venirea Mântuitorului, vechiul testament, în care nu căutăm de cât întemeierea și lămurirea învățăturilor creștinesci. Prin urmare istoria sacră urmăzează a fi predată mereu cu ținerea în vedere a dogmelor și tainelor legii creștinești, pe care scolarul trebuie să le cunoască și să le fi pătuns, de ore-ce fie-care întâmplare din istoria sacră se raportează la ver-o dogmă, la ver-o taină ori la ver-o întâmplare din viața mântuitorului nostru, alt-fel nici nu ar putea să facă parte din istoria sacră. Scolarii dar înainte de toate trebuie să învețe dogmele și tainele, în clasa I, apoi noul testament în clasa II, și numai în urmă pot să trecă în clasa III, la vechiul testament, pe care acum ’lă pot învăța așa cum trebuie să se predea în gimnasiu, nu ca simplă istorie, ci ca element de lămurire atât pentru dogme și taine, cât și pentru noul testament.

„Explicarea celor patru evanghelii din punctul de vedere al moralei cuprinse în ele” deasemenea nu ar putea să fie admisă în clasa III, în al cărei program e pusă, mai ales când „morală creștină basată pe argumente din sfânta scriptură și din rațiune” nu se învață de cât în clasa IV. În deobște ar fi de discutat, dacă biserica noastră ortodoxă, iar nu reformată, poate să admită explicarea evangeliilor chiar de nisce copii din clasele gimnasiale; în tot cazul e bine, ca ei să învețe mai înainte morală și numai apoi să fie admiși la explicarea evangeliilor, care ai urma a se pune în programul clasei V, din liceu. Cât pentru gimnasiu, explicarea evangeliilor ar trebui să se facă, precum se urmăzează în alte țări, de către profesorul de religie în toate duminicile și zilele de sărbătoare cu ocaziunea întâlnirii făcute cu scolarii spre a merge împreună la biserică.

În cea ce privește istoria, comisiunea trebuie să ’și impună o deosebită rezervă. Întinderea, cât și predarea materiei pentru istorie se află în strînsă legătură cu geografia și așa programul ar trebui să fie privit pentru aceste două obiecte la unu loc. Însă din întâmplare o comisiune a asistat la examenele de istorie și alta la cele de geografie; ast-fel nu-

mai amândouă comisiunile în înțelegere s'ar putea pronunța cu destulă cunoștință de cauză asupra fie-cărui din aceste obiecte. Afară de acesta mai ales, față cu istoria, ni se pune întrebarea, dacă gimnasiile, așa cum le avem noi, sunt așezăminte de sine stătătoare, ori numai clase paralele pentru cele d'ânteiu patru clase ale liceului, precum le socotesce comisiunea. În acest din urmă caz comisiunea nu se poate pronunța de cât în înțelegere cu comisiunea însărcinată a asista la examenele claselor superioare, fiindu-că, pentru motive greu de înțeles, în clasele superioare se predă încă o-dată o parte din materia cuprinsă în programul claselor inferioare.

Dați-mi dar voce, D-le ministru, a încheia acest raport cu exprimarea speranței, că comisiunea va avea ocazie să răspundă în urma discuțiilor ce va fi avut cu cele-alte comisiuni pe deplin la însărcinarea, cu care a'ți bine-voit a o onora.

Primiți, D-le ministru, expresia deosebitei considerații,

Al D-vóstră devotat : **Ioan Slavici.**

---

Raportul D-lui profesor L<sup>é</sup>autey, membru în a doua comisiune literară pentru esamenile gimnasiilor din București.

*Domnule ministru,*

Am onore de a vă da socotéla despre mandatul pe care 'm<sup>i</sup> l-ați încredințat, delegându-mă ca comisari la esamele de la sfârșitul anului, de la gimnasiu (II-a comis. liter.)

După înțelegerea ce am<sup>u</sup> avut cu colegul meu, D. Anghel<sup>u</sup> Dumitrescu, și în vederea cunoștințelor mele speciale, precum și a timpului care 'm<sup>i</sup> erea mărginit<sup>u</sup> de esamele elevilor mei de la școala de Comerț, m'am<sup>u</sup> aplicat<sup>u</sup> cu deosebire a studia progresele făcute de elevii fie-cărui gimnasiu la limba franceză.

Cu toate acestea, dorind<sup>u</sup> a 'm<sup>i</sup> da o socotélă esactă și serioasă despre gradul<sup>u</sup> instrucțiunii generale, am<sup>u</sup> urmărit<sup>u</sup> mereu esamele de la limba română și mă cred<sup>u</sup> destul<sup>u</sup> de luminat<sup>u</sup> în cugetul<sup>u</sup> meu în privința acésta, după o presință continuă de două-spre-dece zile printre profesorii și elevii gimnasiilor *Cantemir<sup>u</sup>*, *Lazăr<sup>u</sup>* și *Mihail<sup>u</sup>-Bravul<sup>u</sup>*, ca să formulez<sup>u</sup> astă-dă, după o matură cugetare și în cunoștință de cauză, următoarea concludsiune :

Instrucțiunea generală în gimnasiu este în realitate inferioară așteptărilor.

Acéstă neplăcută stare de lucruri resultă, după părerea mea, din trei cauze principale :

Două sunt<sup>u</sup> de esență administrativă : — numărul<sup>u</sup> elevilor din fie-care clasă este pré mare, — disciplina este nulă.

A treia cauză aparține, decât pot<sup>u</sup> să dic<sup>u</sup> așé, de domeniul pedagogic : — metodel<sup>u</sup> de învățământ<sup>u</sup> al<sup>u</sup> unor profesori, dintre cari fie-care are valórea sea personală indiscutabilă, mi s'a părut<sup>u</sup> defectuos.

Legea limitéză numărul<sup>u</sup> elevilor, cari trebuie să se încredințeze unui profesor, la cinci-deci. Dați-m<sup>i</sup> voiă, Domnule Ministru, să critic<sup>u</sup> acéstă dispozițiune a regulamentul<sup>u</sup>, și nu mă sfiesc<sup>u</sup> de a afirma, basându-mă pe faptele cum s'au arătat<sup>u</sup> la esame, că este imposibil<sup>u</sup> unui profesor, ori-care ar<sup>u</sup> fi meritul<sup>u</sup> personal și devotamentul<sup>u</sup> său, să dirigă cu folos<sup>u</sup> instrucțiunea a cinci-deci de tineri : prima condițiune pentru acésta, adică timpul<sup>u</sup> 'i lipsesce.

Ce urméză dintr'acésta ? Esamele ne a arătat<sup>u</sup> :

Său că profesorul sacrifică economia, spiritul<sup>u</sup> metodel<sup>u</sup> său, prescurtéză vrënd-nevrënd desvoltarea deja atât<sup>u</sup> de restrânsă a număróselor<sup>u</sup>

materii, pe care este însărcinată a le profesa, cu scopul ca să poată întreba lunar pe toți elevii săi, după cum prescrie legea;

Său că el îl esecută punctul cu punctul programa pe care și-a tras-o singur, când și-a preparat cursul, și nu procedează la ascultarea elevilor săi după regulament. Cu alte cuvinte, dintre toate necesitățile pedagogice, el sacrifică pe cea mai esențială, pe cea care, punându-l în comuniune continuă de idei cu copiii pe care îi dirijează, îi permite de a-și da socotela și cu și despre progresul lor, și de a-i îndrepta astfel mai sigur către scopul pe care li-l propune.

Și într-un caz, și într-altul, misiunea profesorului nu se împlinesce. Asupra acestui primul punct nu șovăiesc să conchid că învățământul profesorului nu și va da folosul său de cât în ziua când maximum de cincizeci de elevi va fi redus la jumătate.

Dacă mă ia după purtarea elevilor la examen ca să aștept pe cea din cursul anului, — și până nu mi se va demonstra altfel, susțin această — mă vedușii a declara că disciplina în gimnaziu lipsese cu desăvârșire. Oare profesorii trebuie să fie responsabili? Mai mulți dintre D-ilor mi-au afirmat, că nu dispuneau de nici un mijloc practic ca să fie ascultați, că nu pot pedepsi după cum le dictă conștiința D-ilor; că dacă se prescriau unele pedepse excepționale, rămăneau nesancționate.

Să dis, și nu se va înceta d'a se dice, că fără disciplină nu este școală. A pretinde că numai amorul de știință, numai respectul de profesor ar face pe un copil său chiar pe un tiner să asculte cu religiozitate cuvintele maistrilor săi, acesta ar fi o presupțiune negândită. A cere însă ca profesorul să învețe carte pe școlari fără ca să i se dea și mijlocele prin care să facă să fie ascultat, acesta este o anomalie asupra căreia mi permit, Domnule Ministru, să atrag bine-voitorea D-vostre atențiune.

Astea sunt, Domnule Ministru, cele două cauze care țin de resortul administrațiunii generale, care adică esu din sfera de acțiune a profesorului; acestor două cauze voi atribui slăbiciunea reală a instrucciunii în gimnaziu.

Mai înainte, Domnule Ministru, de a vă relata rezultatele esamelor de la limba franceză, permiteți-mi a vă semnala în câte-va cuvinte că în ceea ce concerne esamele de la limba română se produce mai puțin de cât s'ar dori, și că dacă este vorba de a stabili o gradațiune în privința rezultatului la diferite gimnaziu, menționez gimnaziul *Mihail Bravul* ca mai bine reușit de cât cele-lalte, grație metodelui mai nemerit al D-lui profesor respectiv, C. S. Stoicescu.

Relativ la esamele limbii franceze cu care m'am ocupat mai cu dinadinsul, etă, Domnule Ministru, vederile mele;

Media este slabă. Pronunțarea mi s'a părut în genere neglesă, une-orî defectuoasă. Găsesc că este o precipitațiune pré mare ca să se traducă autorii francesi, că se pré grăbescă cu a aborda dificultățile gramaticiei, înainte de a învinge pe ale pronunțării și pe ale citirii.

Acéstă rezervă făcută, voiú semnala că la gimnasiul *Mihailu-Bravulu* suntú elevi buní, lucru care neapăratú se datoresce D-lui profesorú respectivú, care este și autorulú metodulú ce a produsú aceste rezultate.

Gimnasiul *Cantemiru* are și elú câțu-va elevi buní. Metodulú preconisatú și urmatú de D. profesorú Chirilov este unulú din cele mai bune metode francese. După părerea mea însă, aplicarea acestuî metodú lasă ceva de doritú : — vorbescú aci nu ca francesú ci ca profesorú românú — acelu ceva constă din acésta că este scrisú d'a 'ntregulú în franțuzesce. Și eú credú că este o mare greutate ca să faci pe începătoriú să înțelégă bine escelința unuî metodú redactatú într'o limbă pe care ei n'aú vorbit-o nici o-dată. D. Chirilov a obținutú rezultate bune ; și părerea mea este că va obține și mai bune, déca s'arú mulțumi, barimú în primulú anú, cu unú metodú româno-francesú, rezervându metodulú lui Larousse pentru cel-l'alți aní.

Imi pare réu că nu potú dice toemaí așé ceva și despre gimnasiulú *Lazaru*. La limba francesă, elevii din acestú gimnasiú suntú din nenorocire fórte slabí, și notele, cari suntú date de mine la clasele I și II, fiindú absinte D. profesorú, trebuie să fiă considerate ca date dintr'o extremă indulgință, în vedere că eram străinú de elevi, și elevii de mine.

O-dată cu elevii acestuî gimnasiú s'aú presintatú la esame și cei din institutulú privatú *Heliade*. Resultatele aú fostú fórte satisfăcătoare, și la limba francesă chiar superióre.

Resumú acestú raportú, Domnule Ministru, repeșindú cuvintele chiar ale concludsiunii puse mai sus :

Nivelulú mediú alú studiilorú în gimnasií nu l'am găsitú tocmai corespondătoriú așteptărilorú. Causele aceestei slăbiciuni am avutú onóre a le arăta mai susú : — numérulú pré considerabilú de elevi, — și lipsa de disciplină.

Bine-voiți, Domnule Ministru, a primi asigurarea distinsei mele stime.

Léautey H. Albert.

Licențiatú în dreptú, profesorú la scóla de Comerțú.

Raportul comisiunii de științele fisico-naturale asupra examenelor gimnasiilor din Bucuresci.

*Domnule ministru,*

Însărcinatul cu examinarea elevilor gimnasiilor din capitală în ceea ce privește științele fizice și naturale, sub-semnatul avem onoare a vă supune aici observațiile noastre asupra mersului și nivelului acestor studii în gimnasiile Cantemir, Mihail-Bravul și Lazaru.

În ceea ce privește gimnasiul Cantemir am constatat cu plăcere că D. Panu Constantinescu, profesorul de științe naturale, a înțeles cu totul natura acestui învățământ și prin numeroase experiențe de fizică și de chimie făcute în cursul anului, prin demonstrații dălnice făcute la tablourile de istorie naturală și prin colecțiile de mineralogie și de geologie, a reușit a imprima copiilor în mod sigur numeroase și variatele cunoștințe ce se prevăd în programele actuale. Am observat însă că D. Panu Constantinescu, fiind silit să se servească cu cărți și texte care sunt înțesate de erori și pe care, fie din trecut, ne mirăm cum au obținut aprobarea ministerului ca opere didactice, n'a putut evita inconvenientul că copiii au căpătat pe ici și pe colo noțiuni false sau neexacte, care sunt mai periculoase decât absoluta necunoștință. În vederea acestui grav inconvenient sub-semnatul suntem de părere să se numească o comisie pentru revederea cărților didactice, relative la științele naturale și să redigeze un program bazat pe cel actual, care este adoptabil în principiu, după care să se publice concursuri pentru scrierea de cărți didactice, precum s'a făcut pentru abecedare, pentru cărțile de lectură ș. a.

La gimnasiul Mihail-Bravul, D. profesor Dobrescu a permis ca unui elev mai slab din clasa a III, care n'a înțeles bine materia, să învețe pe din afară texte tipărite sau note manuscrise și să reciteze lecțiunea din cuvânt în cuvânt într'un mod mecanic. În celelalte clase ale gimnasiului Mihail-Bravul, am fost mai satisfăcut de progresele realizate în științele naturale.

D. Stefan Mihailescu, profesor la gimnasiul Lazaru a făcut pe toți elevii să înțeleagă bine ce au învățat și să poată raționa până la oarecare punct, în expunerea cunoștințelor ce au dobândit. În unele părți, mai cu seamă în fizică, D. profesor s'a întins prea mult în ipoteze. Am



notatū acésta mai cu sémă în ceea ce privesce mecanica moleculară și noțiunile relative la forțe, despre care D-sa ne-a spus, că a cređutū bine să se ocupe, de și aceste cestiuni nu suntū prevēđute în programulū oficialū.

În ceea ce privesce adăogirele la programū din partea D-lui Mihăilescu, recunōscemū pe de o parte că unele noțiuni, precumū cele asupra mașinelorū cu aburū, suntū folositōre și că bine a făcutū profesorulū de le-a atinsū, credemū însă pe de altă parte că mintea copiilorū este deja prea multū încărcată după programele actuale.

Și fiindū că este vorba de programe, vomū expune aci părerea nōstră, în scurtū, asupra lorū.

Suntemū cu totulū în principiū pentru superpozițiune; dorimū ca elevulū care termină gimnasiulū și nu vrea să mai continue în liceū, să posede tōte cunoscințele elementare de sciințe, ce i suntū necesare ca omū în societate, pentru trebuințele de tōte ȃdilele, și acésta mai alesū fiindū că ne lipsescū scōle reale. Credemū însă că s'arū putea, fără inconvenientū, simplifica programa actuală, mai cu sémă cu privire la botanică și zoologiă din clasa II, în care partea descriptivă a acestorū sciințe este prea multū întinsă, iarū partea anatomică și fiziologică multū mai restrînsă.

În câtū privesce igiena, profesorii de la gimnasiile din capitală aū înțeles bine scopulū acestui cursū și i aū datū dezvoltarea necesariă în conformitate cu programulū.

Bine-voiți vē rugămū, Domnule Ministru, a prîmi încredințarea distinseī nōstre considerațiuni.

**Dr. I. Felix, Dr. N. Cherenbach, St. Sihleanu.**

Bucuresōi, 1. Iulie 1881.

## C. SCOALA COMERCIALA

Raportulū comisiunei delegate a asista la esamenile scōlei comerciale din Bucuresci.

*Domnule ministru,*

Conform adreseleorū D-vōstre cu Nr. . . . prin care ne-ați făcutū onōrea a ne însărcina să asistămū la esamenile de finele anului scolasticū 1880—1881 ale elevilorū scōlei comerciale din Bucuresci, pe câtū ne-a fostū posibilū amū asistatū la esamenile tutulorū materiilorū, atātū împreună câte 2 sau 3 din membrii comisiunei, câtū și în parte fie-care și rezultatulū însărcinārei nōstre avemū onōre a vi 'lū comunica prin presenta :

Cu o legitimă satisfaciune, Domnule ministru, vē putemū asigura că toți profesorii acesteī scoli, și înțelegū nobila lorū misiune; din răspunsurile elevilorū și din cestiunile puse la examen ne-amū convinsū că acesti domni profesori și dau tōte silințele pentru a face să pătrundă în spiritele elevilorū, învățăturile programului, și putemū adăoga că dēnsii nu lipsescū nici de cunoscințe, nici de metodū, nici de stăruință. — Afară numai de profesorulū de limba Italiană, care pōte din cauza etāței sale prea multū înaintatā este departe de ași putea îndeplini însărcinarea de profesore, din care causă elevii n'au învățatū mai nimicū.

Cu acēstā ocaziune ne permitemū, Domnule ministru, să atingemū bine-voitōrea D-vōstre atenziune asupra ameliorārilorū ce trebuescū făcute în organizatiunea acesteī scoli. Constatāndū cu plăcere că s'a făcutū progrese însemnate, este însă locū de noi ameliorāțiuni. Așa noi credemū că cinci ani nu suntū suficienți pentru ca să se pōtā preda tōte materiile necesarii comerului și mai cu sēmă să se pōtā profesa cu extensiunea ce comporită materia, de aceea credemū că arū fi bine să se înființeze încă o clasă, cu alte cuvinte să fie 6 clase, împărțite în 3 clase inferiōre sau de preparatiune și 3 clase superiōre. — Numai după terminarea clasei a VI elevii vorū fi admiși să depue unū examenū generalū, după un programū stabilitū și li se vorū libera diploma de licență în sciințele comerciale.

Credemū asemenea că localulū nu este încāpētorū în proporțiune cu numērulū crescēndū alū elevilorū. — Asemenea atragemū atenziunea D-v.,

Domnule ministru, și asupra înavuțirei ce trebuie a se aduce museului de echantilone de mărfuri, precum și asupra laboratoarelor de fizică și chimie, care sunt, putem și dice, abia în formarea lor.

Primiți vă rugăm, Domnule ministru, asigurarea distinsei noastre considerațiuni.

**A. Vericeanu, D. Emanuel, I. S. Brătianu, Presidentul alu tribunalului comercialu de Ilfov, C. Porumbaru.**

## D. — SCOALA NORMALA CAROL I

Raportul D-lui colonel Gorjan asupra examenelor școlii Normale Carol I.

*Domnule minisru,*

Inspectându examenele școlii normale Carol I. conformu însărcinării care ați bine-voitu a ne pune, avem onore a vă comunica rezultatul observărilor noastre, precum urmază :

Mersul deplinu al școlii în cestiune presintă următoarele lipse :

a) Programul actualu nu se vede combinatu în modu pedagogicu. Pentru majoritatea studiilor, elu nu indică de câtu forțe scurtu numai simpla nomenclatură a studiilor fără nici o direcțiune specială, pe când, pentru unele studii, spre esemplu Geografia, indică o dezvoltare atât de întinsă și minuțioasă, în câtu trece cu totul peste preparațiunile trebuitoare unor învățători rurali; apoi chiar combinarea studiilor pe clase se vede forțe defectuoasă, așa, pe cându studiul pedagogicu care formază specialitățile școlii, se prevede numai la unu singuru anu, se dă totu unu anu pentru fizică împreună cu chimia, ba în unu singuru anu la un singuru profesor suntu grămădite și geologia, și mineralogia, și agricultura, și horticultura, și apicultura și silvicultura, se dau trei ani pentru studiul religiunei și se prevede dezvoltarea ei până și cu istoria ecleziastică și cu explicări de evangeliu, cari suntu de atributul clerului și nu de alu învățătorilor laici, tot astu-felul istoria națională se vede încurcată în nămolulu istoriei antice și universale, în modu câtu nu aru resulta din elu pentru sătenii nici un sentimentu de patrie și de naționalitate, dacă directorulu n'aru face unu cursu suplimentaru de istoria națională, precum a întinsu de la sine și studiul religiunei până la clasa IV; totu astu-felul la desemnu nu se prevede figuril de lucruri, cari se reportă la matematici, comptabilitate, arpentagiul, topografie și construcții rurale ca rezultatu practicul pentru sate. În fine la nici unu studiu, programulu nu prevede exercitări pedagogice în specialu, lăsându-le pe toate numai în sarcina unui singuru profesorul de pedagogie generală.

Cu unu asemenea programu, învățământulu normalu, ori-cari aru fi si-lințele profesorilor și ale elevilor, nu pôte presenta de câtu părți slabe, pentru fizică, pedagogie, agricultură și sentimentu naționalu; adică pen-

tru studiile cele mai esențiale cu privință la viitoră instrucțiune rurală, fără a prezenta țării nici pentru alte studii cari se găsesc mai dezvoltate, dar cari, în afară de puțina lor utilitate facă cu instrucțiunea sătăscă. nu pot fi urmate, cu același succes, ca la gimnaziul, de elevii normalişti, recrutați numai cu 4 clase primare, la o vârstă înaintată și fără ajutorul de limbi străine, neprevădute în programul școlii și în care să citească cărțile ce lipsesc mult în limba română. Este dar de trebuință pentru viitorul școlilor normale a se reforma mai întâi programul lor pe baze mai pedagogice și mai elementare, dându-se o dezvoltare mai practică și mai largă științelor pedagogice și fisico-naturale, căci pentru sate nu poate fi vorba de literatură sau erudițiune, ci de patrie și agricultură.

b) O a doua lipsă ce prezintă școala normală, este aceea de profesori, toți pedagogi. Un învățământ normal, ori cât ar fi de elementar, se cere a fi în totu-d-a-una pe deplin pedagogic, și acesta nu se poate ajunge de cât întru cât toți factorii lui vor fi nu numai speciali, fie-care în ramul său, ci și toți de-o-potrivă pedagogi. Directorul ca pedagog și cu unul sau două profesori mai pedagogi, nu poate cuprinde toate metodele de detaliu și nu poate parveni să ducă în de ajuns la toate metodele pe 100 elevi, trași în direcțiuni deosebite de alte 10 persoane de diverse proveniențe, la alegerea căroră, directorul nu este nici măcar consultat. ca membru în juriul esaminatorilor sau ca director de școală; este adevărat însă că în starea actuală de lucru cu greu s'ar putea găsi profesori pe deplin competenți, căci școala normală superioară abia înființată, n'a început încă a produce profesori pedagogi, iar pe de altă parte bugetul școlii, nu prevede pentru profesori de cât 170 lei pe lună, ba pentru unii chiar numai 70 lei, așa, în cât la această școală aspiră numai candidații cari nu încăpă aiurea și lucrează la ea numai provisoriu până când pot încăpea aiurea, schimbându-se pe totu anul, în mod de a nu se ajunge cu ei la nici o experiență progresivă. Școlile normale nu vor ajunge dar la lucrări depline de cât atunci când se vor putea avea mai mulți profesori pedagogi; iar până atunci ar trebui ca cel puțin profesorii să nu se mai numească fără participarea directorilor și să se prevadă pentru catedrele școlii retribuții mai îmbunătățite, ca la licee, sau și mai mult, ca pentru preparațiunile mai speciale.

c) A treia lipsă este aceea de clase de aplicațiune metodice cu copiii începători. Programul actual nu prevede pentru acesta de cât trimiterea elevilor de clasă finală în orele de după prânzu, pe la școlile publice primare ale orașului, unde să asiste la facerea lecțiunilor sub conducerea profesorilor de pe la acele școli. O asemenea regulare prezintă totu felul de neajunsuri și nici un folos. Mai întâi peregrinagiul normaliştilor prin tot cuprinsul unui oraș ca București, în toate zilele, este ceva

nepractică și din punctul de vedere fizic și din punctul de vedere al moralității, ce ar duce mai apoi acești tineri prin sate; ar fi a împodobi și satele cu cele multe ale capitalei. Al doilea, institutorii primari actuali, neavând nici o preparațiune pedagogică, puțin vor profita normalistii de pe la ei. Al treilea, și acestu puțin, cum vor putea ei să își însușescă numai în orele de după prânzu, cându se lucră numai la unele lecțiuni și mai cu sémă la cele de caligrafie? Directorul școlii normale Carol I a întâmpinat foarte bine neajunsul acesta, concentrându observațiunile elevilor săi numai la școla Brâncovenescă de la Domnița Bălașa, unde clasa I are un profesor metodic și unde școla este dotată cu aparate metodice, însă lucrarea școlilor normale nu va fi deplină întru cât ele nu vor avea clasele lor proprii de aplicațiune unde fie-care profesor să arate în deajus normalistilor metodele fie-cărui studiu normal, căci numai în asemenea mod se poate înțelege funcțiunea or-cărui profesor la o școlă normală.

d) Este adevărat că în ceea ce privește școla normală Carol I, nu se pot înființa asemenea clase de aplicațiune, nu numai până când nu se vor forma profesori pedagogi, dar și până nu se vor face sporiri budgetare și îmbunătățiri localului ei. Dar aceste sporiri și îmbunătățiri sunt și fără aceste indispensabile acestei proprietăți a Statului, care se prezintă în stare de ruină completă, fără acoperiș și fără tencueli, apoi catul de jos este umed și nelocuibil, iar catul de susu neîncăpător și lipsit de mobilier suficient, așa în cât profesorii nu au catedre, elevii nu au mese de lucru și sunt siliți a dormi chiar câte 2 pe un pat, când sunt mai mulți în o clasă. Asemenea strimtorare și denudare îngreiază pe elevi de tot și în disciplină și în morală și în mod de a împedica multă deplină lucrare a școlii.

e) Dar nu numai de local și de mobilațiune este lipsită școla normală Carol I, ci și de gimnastica care să întărească fisicul, de bibliotecă și aparate școlastice de tot felul, cerute de or-ce școlă și pentru o școlă normală în special; și mai cu sémă când se află așezată atât de departe de or-ce alte instituțiuni centrale de ajutor. Dar și cărțile și aparatele nu se vor putea procura până nu vor fi mai întei profesori pedagogi, în pedagogie însă aparatele constituie forța metodelor și deci întru cât școlile normale nu vor fi dotate cu tot felul de aparate, lucrarea lor nu va fi deplină.

Faciă cu aceste lipse și dificultăți, trebuie să declarăm că școla normală lucră cu succese relative cari pot fi de laudate, căci nu pot fi atribuite de cât conștiinșitatei profesorilor și unei discipline admirabile, condusă de director fără nici un pedagog și fără măcar un portar, de și școla numără 92 interni armați, în etate de la 16—20 ani, ci numai prin convorbirile sale moralisătoare.

Din acestu punctu de vedere, școla normală Carol I presintă unu caracteru superioru. Directorulu ei actualu, care funcționează de la începutulu școlei, a introdusu în regulamentele ei base pedagogice cu totul nou și din cari două mai cu semă se dovedesc a fi de o importanță decisivă pentru progresulu școlei: 1. Se privesc ca de o potrivă obligatore tôte obiectele de studiu, așa în câtu ori-ce notă slabă la obiectele privity pe aiurea ca secundarii, caligrafia, desemnulă sau musica vocală spre esemplu, împedică promovarea sau premiarea unui elevu care aru negligia pe vre-unulu din ele și'î îndemnă astu-felū a se aplica la tôte fără osebire.

2. In afară de premiele de studiu, oferă eleviloru premii superioare de conduită cu distincție, îndemnându'î astu-felū a considera conduita ca pe mijloculū celū mai superiorū de cultură.

Aceste două principii suntū cu totulū în spiritulū pedagogiei moderne care privesc tôte cunoscințele ca de o potrivă necesarii pentru cultura omulu, și indică moralitatea ca scopū principalū în ori-ce educațiune și aru merita astu-felū să fie adoptate pentru întregulū nostru sistem școlarū.

Pentru a se menține mai bine simplitatea țărănescă din sânulū cărei a provenitū școlarii normalisti, credem nemeritū ca îmbrăcăminte actuală să fie înlocuită cu costumulū naționalū atâtū de frumosū și lesne de făcutū chiar de cea mai simplă țerancă.

Acestea fiindū punctele esențiale asupra cărora amū creduțū de datorie să atragemū atențiunea D-vostre, vă rugămū, D-le ministru, să bine-voiți a primi prea distinsa noastră considerațiune.

A. Gorjan.

## E.—SCOALELE SECUNDARE și PROFESIONALE DE FETE

Raportul comisiunii asupra examenelor școlii centrale de fete, școlii secundare și asilului Elena Dómnă.

*Domnule ministru,*

Conformându-ne adreselor cu cari ați bine-voitú a ne onora, răspundem, punându-vé în vedere cele urmátóre:

În generalú rezultatele examenelor áu fost satisfácátóre, atâtú D-nii profesori, D-nele profesóre câtú și elevele, 'șí-áú îndeplinitú datoriile și zelulú ce a pus fie-care pentru aplicarea strictá a programelor, a atras dupá sine mulțumirile nóstre.

Fácându unú studiú comparativ între cele trei specií de școlé la care am asistatú la examene, nu ne putemú opri de a recunósce că celú d'ântéiú locú, în privința instrucțiunei, 'l ocupá asilulú Elena Dómnă, la care am constatatú nisece programe mult mai complecte și úá organizațiune mult mai solidá de câtú la cele alte. Acésta însá nu în modú absolutú. Cáci am remarcatú unele cursuri, predate mult mai bine din punctulú de vedere al aplicațiunei, la școlá centralá de câtú la asilú, cum de es. limba francesá.

În ultimulú gradú se așezá esternatul, ale cáruia D-re profesóre și eleve, áú făcutú ceea-ce le-a fost posibilú și potrivitú împregiurárilor.

De și satisfácuți de rezultatele examenelor, ne credem însá datorí a vé aréta cele mai principale din lacunele ce am semnalatú că esistá în învățáméntú.

1. La școlá centralá, nu fără mirare am véđutú că studiulú sciințelorú matematice, fisice și naturale, sunt în sarcina unú singurú profesorú ; ceea-ce pe de úá parte este împovárátor de predat iar pe de alta desavantagiosú elevelorú ; cáci socotimú că este prea puținú și chiar anormalú ca fie-care clasá să fie ocupatá cu studiulú sciințelor în genere, numai trei ore pe sêp-támêná iar aprópe tot restulú timpuluiú să fie ocupate cu studiulú literarú.

Este necesarú, ca de urgență să se separe aceste obiecte și să se creeze úá catedrá specialá pentru sciințele naturale.

2. Pentru că programele studiului de istorie și geografie sunt fórté încárcate — ceea-ce necesitá un timp enorm și úá muncá escesivá din partea profesorului — credem că este utile de a propune separarea celor doué



obiecte și adăogarea, pe lângă catedra existentă, a unei alte catedre specială pentru unul din ele.

3. La clasa V-a, pentru că elevele au mai puține ore ocupate de cât cele alté clase, este bine a se mai adăoga pe lângă programele actuale și învățarea unui resumată de literatură universală, care se cuprindă scriitorii cei mai eminenți ai fie-cărei națiuni și subiectul celor mai însemnate opere ale lor.

4. Pentru că caracterele române vechi se întâlnesc în cărți recunoscute prin importanța lor, simțim trebuință de a propune, adăogarea ca exercițiu de lectură a diferitelor feluri de scrieri vechi, atașat pe lângă studiul limbii române.

5. Pentru că prin religiune putem da copiilor primele principii de morală și virtute; pentru că în serviciul divin se află multe precepte pe cari nici mintea copiilor ba nici chiar a multor bărbați maturi nu pot să le pătrundă, este bine a se însărcina profesorele de religie cu *explicarea* regulilor după cari s'a întocmit *serviciul divin* și a mersului ce se urmărește în oficierea lui de către preot.

6. Limba Germană, care până acuma nu a figurat în programe, dar care anul acesta s'a predat gratis și facultativ pentru eleve, este folositoră a fi introdusă ca obiect de studiu obligatoriu, dându-se o importanță totu atâtu de mare ca celor alte limbi streine.

7. Să se recomande D-lor profesori respectivi a avea mai multă atenție asupra intonațiunii la citire și recitațiunii; căci cum citirea mărește sau micșorează frumusețea unei expunerii sau narațiuni, credem de cuviință a se pune mai multă stăruință asupra acestui punct.

8. Să nu se lase latitudine elevelor de a își alege ori-ce bucată de recitațiune cu ori-ce coprinsu, ci să se determine de către profesore, natura și limitele în care se varieze subiectele bucăților de recitat. Am socotit de cuviință a face această restricțiune, căci recitațiunea unor bucăți rău alese, ar putea să influențeze în etatea fragedă asupra moravurilor copilelor și să le altereze simțimintele.

9. Economia domestică, contribuind foarte mult la avuția și fericirea familiilor, este de utilitate generală a se introduce ca studiu obligatoriu. Importanța acestui studiu este lipsită de ori-ce obiecțiune.

#### ASILULU ELENA DOAMNA

Cestiunea Asilului Elena Dómnă, este una din cele mai delicate și importante la cari am fost însărcinat de a răspunde. Problema presintă în sine multe dificultăți și vom fi mândri, dacă vom fi putut găsi o soluțiune, care ar putea să servescă onor. minister, în afacerile relative la acest institutu.

Cercetând, pre câtă timpul ne-a permisă, originile acestui mărețu așezământ, am găsită că a fostă edificatū pentru a servi de ospelū nenorocitelorū victime ale imprudentei (copiilorū găsiți). Acesta a fostă primulū scopū alū generosei fundatore M. S. Elena Dómna. Mai târziu, pe lângă copii găsiți s'a admisă a se bucura de aceleași îngrijiri, instrucție și educație și copii deveniți orfanți prin pierderea părinților. Cu timpul, reformele succesiv introduse de administrația Eforiei, a făcut ca asilul să nu mai fie un adevăratū asilū, ci mai mult uă scolă model de instrucțiune, unde domnișore din familii bogate vinū să se instruescă pe detrimentulū copiilorū orfane; căci iată varietățile de eleve ce am găsită în asilū.

Fundațiunea Musceleanu . . . . .	2
Fundațiunea Stirbei . . . . .	1
Fundațiunea Panadi . . . . .	1
Cu subvenție din districte . . . . .	15
Sala Marsil . . . . .	12
Orfane (copii găsiți) . . . . .	66
Orfane (copii fără părinți) . . . . .	82
Semi-orfane (copii cu mamă) . . . . .	37
Semi-orfane (copii cu tată) . . . . .	3
Cu părinți fără plată . . . . .	5
Cu părinți cu plată . . . . .	44
Total . . . . .	<u>268</u>

Fără a intra în calcule amărunțite, este de remarcată că cele 44 eleve ce plătescū, oprescū 22 orfane de a se adăposti sub acoperământulū acestui templu alū generosităței; căci cu fie-care din aceste eleve se cheltuesce anualū suma de 800 fr., (ca și pentru fie care orfană) și nu suntū obligate de câtū Ia 400 fr. dreptū plată anuală.

Din această mică observațiune resultă că fondurile asilului nu mai aū destinația strictă, ce trebuie s'o aibă și că prin urmare organizația lui de astă-đi nu mai corespunde scopului fundatorilorū. Elena Dómna, mama orfanilorū punendū primele fundamente ale acestui altarū al bine-facerei, noi și țera întrégă suntem datorii să 'l susținemū contra intemperielorū de ori-ce natură, care ar lovi în drepturile orfanilorū.

Astă-đi parte din fondurile destinate orfanilorū se cheltuescū pentru persoane avute și este de doritū să nu se cheltuescă de cât pentru orfanii (copii găsiți seú fără părinți).

### Organizația actuală a asilului și reformele ce propunemū

Asilulū posedă patru categorii de învățământū sau patru feluri de scóle

și anume: scóla primară cu 4 clase; scóla secundară cu 6 clase; scóla profesională cu trei specialități: florărie, croitorie și cusătorie; un atelier de pictură în ulei, aquarele, creion etc.

Învățământul primar este și trebuie să fie obligatoriu pentru toate orfaneele fără excepție.

Pentru a nu se pune nici cel mai mic obstacol în dezvoltarea inteligenței orfanilor, după trecerea celor patru clase primare, cele care vor avea aptitudine mai mare pentru studiu, vor trece în învățământul secundar iar cele care nu vor avea înclinație pentru studiu, vor trece în scóla profesională.

Tot așa fel se urmează și în starea actuală a asilului, însă pe un picior mai mare de cât cel necesar, căci am constatat unele trecute în învățământul secundar, care nu corespundea vocațiunii pentru care le destinase D. directorul său d-nii profesori și care de și au apucat unele direcție greșită dar persistau în direcțiunea ce li s'a dat.

Clasificarea elevilor orfane făcându-se esaciu după gradul lor de inteligență; — elevele cu plată fiind escluse, — vor rămâne în învățământul secundar un număr așa de restrâns, în cât dacă s'ar menține clasele secundare la asil așa cum sunt astăzi, vor avea ocazia o cheltuială mare cu un produs relativ mic. Pentru că Statul întreține deja scóla Centrală, organizată aproape în același mod ca și clasele secundare ale asilului, propunem contopirea acestor două internate în unul singur, în care elevele orfane vor avea loc în urma trecerii unui concurs anumit.

Pentru scóla profesională susținem menținerea și propunem ameliorări în avantajul elevilor lucrători. Credem că este just să se de acestor eleve, zilnic sau lunar, un salariu proporțional cu cantitatea și calitatea lucrului ce vor produce, care punându-se la o casă de economii, după câtăva timp să se formeze un capital cu care elevele să și poată continua meseria, atunci când nu va mai fi sub protectoratul asilului.

În ceea ce privește atelierul de pictură, Statul având școli de bele-arte, elevele cu înclinație și talente corespunzătoare vor avea loc spre a se forma și perfecționa în școlile ce există.

Cu asemenea mici transformări dar necesarii, se va atinge un îndoit scop.

I. Nu vor fi în asil de cât orfane și prin urmare dorințele fondatorilor și legatarilor vor fi respectate.

II. Nu este oprită calea studiului și tendința către o instrucțiune superioară tuturilor acelor orfane care vor fi apte a și o apropria.

*Domnule ministru,*

În secolul nostru aventulă femeii către instrucțiune este aproape torențială. Cestiunea femeii, de și foarte multă discutată, nu este încă rezolvată. Școlile ce avem pentru instrucțiunea copilelor sunt insuficiente căci în internatele Statului numărul locurilor fiind limitat și destul de restrâns, învățământul secundar este aproape monopolizat și insuficient din cauza absenței de studii clasice.

Toți recunoștem dorința părinților de a și destina copilele învățământului liceal și de când s'a inaugurat bacalaureatul domnișoarelor, fie-care an se prezintă cu contingentul său de bacalaureate.

Recunoscându că aceste eleve au întâmpinat multe obstacole și desagremente pentru ca să se prepare în particular; că unii asemenea devotament nu trebuie să se pună întreruperi căci s'ară oprima dezvoltarea spiritului și s'ară îneca câte talente și genii productive. Pentru ca se îndeplinească dorințele părinților cari dau o astă-fel de instrucțiune copilelor D-lor, opinăm pentru înființarea unui liceu de fete, întocmit în mod analog cu acela de băieți.

Exprimându-ne această opinie, avem convicțiunea că nu suntem de loc eronați. Misiunea cu care am avut onore de a ne însărcina, ne a dat destul teren de observațiune asupra spiritului și inteligenței fetelor. Nu există nici o deosebire de spirit între un elev și o elevă, între un bărbat și o femeie și dacă umbra secolilor a împedat strălucirea spiritului femeii, cauza a fost că nici o dată nu i s'a dat considerațiunea ce trebuie s'o aibă, nici o dată nu a fost egală barbatului și de aci au decurs piedecile ce s'au opus dezvoltării ei; piedeci, cari trebuie distruse și să se lase liber orizontul explorațiilor spirituale atât omului cât și femeii.

Pătrunși de acest adevăr, credem că propunerea noastră va avea aprobarea cuvenită.

Anul acesta au fost excluse din clasa III-a a școlii centrale D-șorele Mironescu Carolina și Pertinaru Elena, pentru motivul că au o etate mai mare de cât cece e prevădută de lege pentru elevele din clasa menționată. Ne place aplicarea strictă a legilor nu însă pentru ca se lovască în viitorul a două copile, care ne au atras atențiunea prin esamenile ce au trecut în prezența noastră, căci aceste eleve dintre cele mai eminente ale clasei, după ce au fost alungate, nu s'au descurajat ci luptându-se cu multe și vari difiultăți, au putut să treacă cu succes esamenile anuale ale clasei a III-a din care au fost excluse.

Rugăm pe D. ministru, se bine-voască a ordona reinternarea acestor două eleve, fiindu convinși de zelul ce desfășură în împlinirea datoriilor lor.

Legile urma să fi observate de atunci de când ați petiționat pentru obținerea burselor, iar nu așa de târziu.

Acestea sunt domnule ministru, punctele pe care le supunem la justa apreciațiune a D-voastră. Achitându-ne de însărcinarea cu care ne ați onorat, bine-voiți a primi încredințarea considerațiilor noastre.

Raportore Sv. Ștefănescu. Elena C. Cornescu, Alexandrina Radu Mixaiu, Maria Cămpineanu, Alexandru Petrescu, Arhiepiscopul S. Balanescu Pitășteanu.

Anexă la raportul comisiunei pentru esamenile scólei centrale de fete, scólei secundare și asilului Elena-Dómna.

*Domnule ministru,*

Înainte de a sub-semna raportul onorabilei comisiuni, însărcinată de D-vóstră cu esamenul scólei centrale, asilul Elena-Dómna, și externatul, am declarat în parte fie-cărui membru că nu mă unesc cu opinia D-lor în mai multe puncte; și dacă am fost silită a sub-semna acest raport, este că o parte din membrii comisiunei, plecând imediat din capitală, numai era timp să se prefacă, însă sub-semnata 'mă am rezervat dreptul să vă face cunoscut în ce chestiuni diferu de colegii mei. D'acea acum am onóre a vi le expune aci în scurt, spre a le putea aprecia și D-vóstră :

I. Nu mă unesc să se desființe clasele normale de la asil, pe care gătesc din contra că trebuiesc menținute pentru săvârșirea învățătorei acelor orfane din asil, care prin concurs vor dobândi dreptul de a urma instrucția superióră. Mai cu sémă pentru a se da o instrucție și o căutare mai îngrijită, este indispensabil ca în capitală să existe dacă nu mai multe, dar cel puțin două institute cu scoli normale. Oare ar fi cu puțință ca în scóla centrală să se pótă da o instrucție alésă la sutele de eleve ce s'ar aduna în clasele normale? Este imposibil că în Bucuresci, unde trebuie să se instruiască nu numai o mare parte din fetele capitalei, dar și cele din provinci, să existe numai una sau două scoli superióre.

Numérul lor se cuvine să crească iară nici de cum să se împuțina, în timpul de față mai ales când instrucția este atât de multă apretuită, și când numérul elevelor cu plată crește din zi în zi.

II. Belele-arte sunt asemenea de opinie să se manține în asil. În instrucția unei femei desemnul este indispensabil pentru a' deprinde ochiul la regularitatea trăsorelor și a ornamentelor întrebuințate la lucrul de mână. Apoi printr'un studi mai îndelungat al desemnului, aplicat și la industrie, elevele cu talent pot să și capete o meserie care mai târziu le va asigura existența chiar.

III. Pentru fondarea unui liceu de fete mă unesc cu opinia onor. comisiuni, în condițiunile următoare: ca organizarea claselor normale să fie astu-felu făcută ca elevele esite să posedă o instrucție destul de solidă, spre să devină bune mame de familie și distinse institutore pentru țeră;

iară clasele acele normale să pótă servi și micului număr de eleve, ca re ară voi să înbrățișeze sciințe mai întinse, urmându într'ună liceu formată anume pentru fete.

Cu chipulă acesta, asilulă ară servi pentru o educație și instrucție c omplectă a eleveloră ce se crescă într'ansulă, asemenea și scóla centrală și tot de o dată dênsele ară putea fi ca școlă pregătitóre pentru rarele excepțiuní de eleve care s'ară destina studiiloră liceale sau facultătiloră. Acestea suntă, D-le ministru, observațiunile ce amă cređută de cuviință a nu le ascunde pentru împăcarea consciinței mele, pe care amă onóre a le supune apreciațiunil D-vóstră.

Mulțămindu-vă D-le ministru, de onórea ce 'mă ați făcută numindu-mă în comisiunea examinátóre, vă rogă totă-o-dată a primi încredințarea distinsei mele considerațiunil.

*Elena C. Cornescu.*

In discuțiunile avute in comisiune unindu-mă in tóte cu opinia D-nei Elena C. Cornescu asupra asilului Elena Dómna numai; aprobă observațiunile coprinse aci.

*Alexandrina Mihai.*

---

Raportul comisiunii asupra examenelor școlii profesionale de fete din București.

*Domnule ministru,*

Am primit adresele D-vostre Nr. 7,063 și c. l., din 1 Iunie, prin care ne faceți onoarea a ne însărcina cu delicata misiune de a asista din parte-vă la examenile școlii profesionale de fete din capitală, și a vă raporta în urmă de rezultatele ce dă această școală, precum și a vă arăta după aprecierile noastre, ce ar mai trebui adăogată ca această frumoasă instituțiune să răspundă pe deplin mărețului scop pentru care ea este înființată.

De și ocupațiunile fie-cărui din noi nu ne lăsa prea mult timp disponibil, d'a respunde la bine-voitoarea D-vostre chemare, totuși însă am primit această însărcinare fiindu cestiune de instrucție, și mai cu sémă de instrucția profesională pentru care credem noi, că nu este un Român de la o extremitate la cea-altă a țerei, care într'un glas și o dorință nu ar voi să vadă cu o oră mai înainte răspândită această instrucțiune în ambele-sexe ale generațiunilor prezente și viitoare ale națiunii, și pentru care orî-câte sacrificii s'ar face, fie din partea guvernului, fie din inițiative private totu nu ar fi destule spre a grăbi formarea de *lucrători și lucrătoare Români*, în diferitele ramuri ale industriei comerțului și meșteșugurilor, care singure pe de o parte ne vor emancipa și pe noi cumu a emancipat succesiv pe fie-care din națiunile ale căroră producțiunii nu numai că le admirăm astă-zi, daru căroră le suntem tributari mai în toate ramurile de activitate, iară, pe de alta, prin labore se va introduce și moralitatea în societate; fie-care convingându-se că spre a și crea o pozițiune în societate, a se face iubit, stimat și respectat de ai săi, a și asigura o existență și un bun trai pentru el și ai săi, a fi bun și onest cetățean, nu este de câtu un singur drum acela al *muncii continue, al producțiunii onorabile*, femeea lucrătoare va fi sigură de a nu deveni sarcina soțului său, daru o adevărată tovarășe în totă puterea cuvîntului, o bună soție și mamă și astu-fel amândou împreună folositorii lor, țerei lor și societăței în care trăesc.

Iată D-le ministru, pentru ce am primit cu plăcere misiunea ce ne ați dat și de aceea să ne permiteți a vă arăta într'un mod amănunțit ce am constatat la examenile acestei școle, pe care le-am urmărit



fără întrerupere și unde n'amă lipsitū de a pune câtū s'a pututū mai multū noi însuși cestiuni la tôte materiile ce se predau, fie ca sciință de carte, fie ca lucru de mână; care a fostū gradulū nostru de satisfacție asupra fie-cărei materii, a respunsulū elevelorū, a dibăciei diferitelorū persōne ce suntū însărcinate cu predarea acelorū materii; ce arū trebui pentru a se complecta materiile existente, și ce arū mai trebui adăogatū său mai bine dīsū, care suntū golurile strictū necesarii care trebuiescū umplute fără întârdirē ca scōla să dea adevēratele rōde, ce se ascēptă de la ea.

Diferitele materii ce se predau în acēstă scōlă precum: religia, limba francesă, aritmetica, comptabilitatea simplă și în partidă dublă, desemnele, croitorie, rufării, fabricarea florilorū și modele, predate de D-na directōre Paulina Zaharescu și de ceī-aliī profesori și profesōre, după programele detaliate pentru fie-care materie în parte, respundū prin *limitarea materiilor* — parte din ele — pe deplinū la eunoscințele ce trebuc să posede o bună profesionistă, parte însă aū necesitate de ameliorare prin complectarea lorū. Așa în ceea-ce privesce *aritmetica*, partea ce s'a fixatū a se preda și se predă este mai multū ca suficientă, și respunsulū elevelorū din fie-care clasă, clarū și precis, la diferite aplicațiuni la care le-a nū supusū, ne-a doveditū multă silință și multă siguranță din părțile pe care le-aū învētātū, ceea-ce ne indică în același timpū că profesorulū ce predă acēstă materie, D. I. Zaharescu, a sciutū să se fie la înălțimea misiunei ce 'i este încredințată, și mai cu sēmă de misia, ce suntū chemate a îndeplini în societate elevele la care se adresezū.

La comptabilitatea predată de același profesorū respunsulū elevelorū a fostū mai multū ca satisfăcōtorū la tōtă materia ce li s'a predatū; iarū formarea și ținerea diferitelorū registre, și acte de comerciū, redigee de eleve și discutate în prezența nōstră, fie-care în parte, a satisfăcutū pe deplinū întregă comisiune.

La religiune, limba francesă și limba română predate de D-na directōre Paulina Zaharescu, după materiile specificate în programulū actualū, elevele la tōte cestiunile puse atātū de D-na profesōre câtū și de comisiune, elevele mai în generalū, afară de câte-va excepțiuni, aū satisfăcutū pe deplinū asceptările comisiunei prin respunsurile lorū, de unde amū pututū deduce că D-na directōre și dă multă ostenelă și și înțelege pe deplinū sarcina, ce 'i este impusă.

La desemnū de diferite categorii precumū și la estetică elevele, în mare parte, s'aū vēdutū de o dibăcie și de o perspicacitate laudabilă pentru vârsta lorū și *limita*, în care li se dă acēstă materie după programulū în vigōre. Profesorul D. Șt. Ionescu se pōte mândri că ostenelele sale aū fostū pe deplinū rēsplătite.

Trecēndū la lucru de mână constatāmū :

1. *Atelierul de rufărie.* Acestă atelier sub conducerea inteligentă a D-nei Elena Radivon, prin obiectele deja confecționate în cursul anului, expuse vederii publicului și comisiunei și prin diferitele croeli executate după cererea noastră, în prezență-ne, ne-a dovedit că elevele au știut foarte bine a profita de instrucția, ce li s'a dat în această materie, ba unele chiar au dat probe de abilitate.

2. *Atelierul de modiste.* Conduș de D-șora Ecaterina Ciucurescu, ne-a probat că dacă cursul de estetică și educațiunea ochiului se vor ameliora, vor ști să întrețină la înălțimea lui și nealterat frumosul gust atât de natural românesc; nu ne îndoiim că și acestă atelier are un frumos viitor.

3. *Atelierul de confecționarea florilor artificiale.* conduș de D-na Ana Kade. Aci pe lângă diferitele flori confecționate înainte și expuse vederii publicului și comisiunei, am constatat un adevărat progres, mai cu seamă când am pus ca înaintea noastră elevele să ia materiile prime din care se confecționează diferite flori, a prepara acel material și a confecționa fie-care câte o floare. Resultatul n'a lăsat nimic de dorit și comisiunea a rămas pe deplin satisfăcută, afară de mică observație ce vom face mai la vale în puncte, care lipsesc cu totul din programul actual.

4. *Atelierul de croitorie* conduș de D-na Charlotta Constantinescu. Aci comisia nu s'a mulțămît pe ceea-ce era deja croit și expus, dar a pus elevele a lua măsuri pe persoanele ce asistau la examen, și a croi diferite haine și în adevăr am observat asemenea un progres, la unele din eleve o mare dibăcie, ceea-ce face onore conducătoarei acestui atelier.

Acestea fiind, D-le ministru, rezultatele constatate de comisiunea D-v. obținute la școala profesională de fete după programul actual, nu putem de cât fiind just, să vă spunem că în general personalul însărcinat cu conducerea instrucției în această școală a fost pe deplin la înălțimea misiunii ce i este încredințată, și atât acest personal cât și neobosita directoră D-na P. Zaharescu au drept la toate laudele și încurajările din partea guvernului și a țerei pentru zelul și activitatea ce dezvoltă la prosperarea acestei frumoșe instituții atât de folositoare țerei și atât de salutare pentru fetele, ce vin a primi lumina instrucției profesionale în acestă institut.

Acum că am terminat cu partea examenelor, D-le ministru, vă rugăm să ne permiteți a vă arăta și ceea-ce am crede noi că ar mai trebui făcut pentru ca această instituție să devie completă, și să răspundă pe deplin la scopul ei și vom începe a vă arăta :

1. Că această școală fiind frecventată astăzi de 124 eleve pentru toate

clasele, localul este departe de a corespunde atât destinației sale cât și condițiilor de hygenă pentru aceste copile, astu-felul salele de studiu și de lucru sunt de o micșorime astu-fel în câtu, în timpu de iarnă, când ușile și ferestrele staū închise, mulțimea elevelor ce ocupă fie-care sală după câte-va ore ce staū acolo, ajungū să nu mai pōtă respira de câtu aerulū celū mai viciatū. Arū fi darū de doritū să se caute unū localū mai corespundētorū cu necesitățile scōlei.

2. Arū fi de dorit ca în predarea diferitelorū cursuri să se opereze următoarele complectări :

a) La matematici, pe lângă demonstrațiile diferitelorū operațiunī prevēdute în programū, să se facă câtū se pōte mai multe aplicațiunī asupra calculelorū usitate și dīlnice în comerciū, și atâtū de variate cât se va putea și principalmente asupra *sistemulū metricū*, în diferitele ramurī de mēsurători, la care a datū elū nascere și pentru ca elevele să se familiarizeze mai bine cu acēstă fericită unitate de mēsură, unū tablōū indicatorū de tōte divisiunile metrului, să fie aședatū în fie-care clasă și atelierū.

b) Profesorulū de desemnū pe lângă ceea-ce dă astă-dī să întindă explicațiile și aplicațiunile asupra diferitelorū metode practice la traseulū acelorū figurī geometrice; figurī pe care elevele atâtū în scōlă câtū și în viețā lorū de profesioniste le va întēlni în fie-care momentū pe la broderiī, croitoriī etc.

Asemenea arū trebui ca acelu D. profesorū să învețe pe eleve cum să compue, din mai multe colorī, pe acelea ce le servă la coloratulū cutăreia saū cutăreia flōre saū frunđe, lucrurī pe care elevele astă-dī nu le prea cunoscū darū de care aū cea mai mare necesitate în fabricațiunea florilorū artificiale. Unū micū cursū elementarū și practicū de chimie le-arū aduce mare serviciū.

c) La atelierulū de mode este indispensabilă necesitatea ca elevele să cunōscă armonisarea diferitelorū colorī de stofe, cu care se compune unū costumū saū pălărie. Scimū că acēsta este o cestiune fōrte delicată, darū pe câtū este de delicată pe atâtū de necesarie, fiindū că gusturile suntū fōrte variate, darū principiile *estetice* suntū bine stabilite și e utilū ale cunōsce.

d) Să se degageze D-na Zaharescu de cursulū de religiune confindū-se unū preotū, care să fie însărcinatū în același timpū a da elevelorū și câte-va noțiunī de istoria țerei și cea *Romană*, ca astu-felū ele să nu ignore origina lorū și fazele prin care a trecutū acēstă țēră până să vie aci. Tōte acestea câtū se pōte de pe scurtū spre a nu le distrage de la ocupațiunea meseriei lorū.

3. Să se dea elevelorū câte-va noțiunī de botanică mai cu sēmă în ceea-

ce privesce cunoscințele diferitelor florî, și a numirei diferitelor părți ce le compun.

Acestea fiindu, pe lângă rezultatele esamenelor constatate de comisiunea D-vóstre și aprecierile sale asupra ameliorărilor, ce s'ar putea aduce spre complectarea instrucțiunei, ce trebuie să se dea în acéstă frumósă instituțiune, merită a da róde bine-făcătoare pentru țera întrégă și pentru fetele române, ce se destină la profesiunî, cu onóre le supunemú la cunoscința și înalta apreciere a D-vóstre, rămâindú a face ceea-ce veți bine-voi a găsi de cuviință.

Misiunea nóstră fiindú terminată, vă rugămú D-le ministru, să bine-voiți a primi asigurarea prea distinsei nóstre stime și considerațiuni.

*Lupulescu, Em. Protopopescu-Pake, T. Nica, Aristia Ananescu, Victoria A. Urechia, Elena A. Orescu.*

---

Raportul D-nei Elena Cornescu, președinta comisiunii permanente pentru inspectarea lucrului de mână, asupra produsului școlilor secundare de fete, școlii profesionale și asilului Elena Dómna.

*Domnule ministru,*

La adresa D-vóstre, cu No. 8,151, relativă la expozițiunea produsului lucrului de mână al elevelor școlilor secundare de fete din Bucuresci, amú onóre a aréta că de și ca delegată a onor. ministerú, examinase și fixase premiele pentru lucru de mână, la școla centrală și la gimnasiul de fete din Bucuresci, împreună cu cele-alte dómne delegate, colege ale mele, totuși în zilele de 23 și 24 Iunie trecutú, amú mersú în Sala Ate-neului, unde era aședată expoziția, și după ce amú observatú cu deamé-nuntulú tóte lucrurile expuse, amú făcutú urmátóarele bágări de sémá :

La școla centrală de fete, unde elevele se prepară a deveni institutóre și învățátóre, se dá puțină desvoltare lucrului de mână, fiindú limitatú timp-ul la 2 ore pe sêptémână. Obiectele însá expuse de acéstá școlá, de și puține la numêrú, aú fostú destulú de bine lucrate.

La gimnasiul de fete am făcutú aceiași bágare de sémá asupra puținulú timpú rezervatú în programă pentru lucrul de mână, și aci obiectele expuse aú fostú prea bine lucrate și comparativú cu gradulú de înaintare al școlarelorú și cu numêrulú lorú, fiindú înființată numai clasa I, precum și cu epoca înființárei școlii (la finele lui Noembre trecutú), aú fostú expuse multe și variate.

Școla profesională de fete din Bucuresci este frecventată de 140 eleve împărțite pentru studie în trei clase; iar pentru profesiuní, în patru ateliere : *Rufăria fină*, împreună cu *cusăturile naționale*, *croitoria* pentru dómne, *fabricarea florilorú artificiale*, *modele și gátelele* de capú pentru dómne.

*Rufăria* se lucrézá fórté bine și broderiele fine potú rivalisa cu cele produse de atelierele cele mari din străinătate. *Cusăturile naționale*, de și suntú bine lucrate, totuși mai lasá puținú de doritú în ceea ce privesce exactitatea și curățenia obiectelorú.

*Croitoria pentru dómne* nu lasá nimicú de doritú, atât în ceea ce privesce táctura, câtú și în perfecțiunea lucrului și a gustului.

*Florile artificiale* suntú prea bine lucrate, materialulú finú, natura bine imitatá, și credú că în curéndú se vor perfecționa ast-fel, în cât nu se vor deosebi în nimic de florile produse de fabricile cele mai mari din străinătate.

*Modele și gătelele pentru dămne*, mai lasă ceva de dorit, în ceea ce privește gustul la garnituri, dar de-o-cam-dată nu se pôte face ceva mai mult, de ore-ce nu s'au putut încă aduce modele din Paris, (fiind-că costă prea mult) cum facu chiar cele mai renumite modiste de la noi.

Acastă școlă, în întregul său, este unu stabilimentu din cele mai utile și mai bine organizate, și fiindu bine condusu de D-na Zacharescu, care pune multu zel și activitate la îndeplinirea datoriilor sale, a datu rezultatele cele mai bune ce se ascepta de la această instituție; căci în scurtul timpu de patru ani de când este fondată școla, a datu mai multe absolvente, dintre cari patru suntu maestre la școlele profesionale din Craiova, altele profesore de lucru la școla centrală și gimnasiulu de fete, iar altele suntu angajate prin ateliere particulare.

Acesta fiindu scopul principalu al unei școle profesionale, adică de a da copilelor cunoscința unei meserii cu care să și câștige cu onore existența, nu putem de câtu a ne felicita de rezultatele ce a datu, și cred că după cum este dirigeat cu inteligență, va continua a aduce societății serviciu reale, desvoltându în femei gustul pentru industrie, și tot-o-dată va fi și o pepinieră pentru personalulu ce se va întrebuinta în industria română.

Asilulu Elena Dămna este unul din institutele cele mai bine organizate și care corespunde pe deplinu destinațiunei sale, dându copilelor ce și-au găsit asilulu aci, educațiune și instrucțiune, iar pe cele apte pentru meserii, învățându-le câte-o profesiune, le arătă calea muncii oneste care singură le pôte duce la fericire și a le feri de lipsă, care este celu mai mare inimiču alu omenirei. Organizațiunea întregulu institutu amu avutu onore a o arăta printr'unu altu raportu, mă voiu mărgini acumu a arăta vederile mele numai asupra școlei profesionale:

Elevele pentru meserii suntu împărțite în patru profesiuni: *rufăria și cusături naționale, croitoria pentru dămne, fabricarea florilor artificiale și desemele de aquarele și pre porțelane.*

*Rufăria* este bine lucrată, cusăturile naționale suntu ajunse la perfecțiune și nu lasă nimicu de dorit nici în finețe, nici în originalitatea lor, nici în curățenie, ceea ce face onore D-rei Brandsteter, maestra acestui atelieru.

*Croitoria pentru dămne*, din cauză că este înființată de curându, lasă ore-cum de dorit; credu însă că în anul viitoru, elevele se voru perfecționa și la această meserie.

*Florile artificiale* suntu bine lucrate; este însă de dorit să fie mai variate, materialulu ce se întrebuintează să fie mai finu și culorile mai delicate și în armonie.

*Desemele de aquarele și pe porțelanu* suntu foarte bine executate. Din cele de aquarele este deja făcută o meserie pentru copilele ce au talentu

la această frumoasă artă, câtă pentru desemnele pre porțelan, speră că se va forma o meserie avantațioasă pentru femeii, mai cu seamă că sunt plină de încredere că nu va trece multă și țera noastră va număra între alte fabrice și câte-va de porțelane, și atunci cele ce voră cunósce această artă voră afla mijlóce sigure de existență.

Am făcută o mică observațiune asupra uniformei elevelor școlei, care ar trebui modificată în formă, de óre-ce (aceea de acumă) nu este nici economică, căci intră stofă prea multă și este și prea grea de purtată.

Mă resumă arătândă că acest institută sub tóte rapórtete este fórtete bine organizată, și condusă cu multă activitate și inteligență, este unulă din stabilimentele de cultură pentru femeia română cu care ne putem mândri.

Vă mai alătură pe lângă acesta cu onóre, D-le ministru, și cincă rapórtete ale comisiuniloră ce amă delegată pentru a asista în ziua de 21 Iunie trecută, la examenele lucrului de mână în școlele primare de fete din capitală, vederile căroră comisiuni le împărtășescă și eu.

Bine-veți, vă rogă, D-le ministru, a primi expresiunea considerațiunei mele.

Președinta, *Elena C. Cornescu.*

---

Raportul comisiunii asupra lucrărilor de desen și caligrafie ale elevilor și elevelor școlilor secundare și primare din Bucuresci.

*Domnule ministru,*

În urma adresei D-văstră, sub-scrișii, ne-am întrunit la 27 Iunie în sala Atheneului spre a examina modelurile de desen și caligrafie de la școlile publice din Capitală, și în urma unei minuțioase examinări am constatat următoarele :

1. Liceul sf. Sava, lipsă mare de modeluri, progresul elevilor foarte satisfăcător.

2. Liceul Mateiu-Basarab, idem lipsă de modeluri reglementare și mese de lucru.

3. Gimnaziul Mihaiu-cel-Mare, am constatat oarecare progres, atât în caligrafie cât și la desen; profesorele respectiv ne-a atras atenția că progresul ar fi fost mai mare dacă localul ar fi fost mai convenabil, și dacă nu ar fi avut lipsă de modeluri.

4. Gimnaziul Cantemir, asemenea lipsă de modeluri, ceea ce face ca să împiedice chiar bună metodă a profesorului respectiv.

5. Gimnaziul Lazăr, n'am vădit nimic expus.

6. Seminarul central, s'a observat ca desenul foarte bine, însă caligrafia lasă de dorit, are și lipsă de o sală specială.

7. Școala comercială se distinge mai pre sus de toate printr-o caligrafie excepțională și metodică.

8. Școala Elena-Domna, se distinge prin desen, caligrafie și mai ales în topografiile sale bine conduse și executate, am fi dorit însă ca alegerea modelurilor de figură să fie mai potrivită cerințelor programului.

11. Școala normală Carol I, se distinge prin caligrafia și topografiile sale, care erau executate cu multă atenție și îngrijire; însă, după declarațiunea directorului, are mare lipsă de mese pentru lucru și instrumentele necesare.

10. Școala centrală de fete n'a figurat.

11. Școala secundară de fete lipsă de modeluri reglementare.

12. Școala profesională de fete are trebuință de o alegere mai bună de



modeluri, care să se raporteze la cele trei secțiuni: croitoria, lăngăria și florăria potrivit programului.

13. Școala de fete, colora Verde, No. 3, atât desenul precum și caligrafia și topografiile sunt conduse cu multă îngrijire, pentru care s'a observat un deosebit progres.

14. Școala de fete No. 1, din colora de Negru s'a constatat multă silință atât pentru caligrafie, desenul liniar cât și pentru topografie.

Restul școlilor primare de băieți și fete nu s'a vădit figurându.

Menționata lucrare de mai sus avem onore, D-le ministru, a o supune la cunoștința D-voastră.

Th. Aman, G. M. Tătărescu, Dr. N. Calendero.

---

NOTA. Raportul D-lui G. Lachovary, membru în a II-a comisiune literară a liceelor din București, și raportul D-lui Dr. Bernard asupra examenilor de științele fizico-chimice, venind după imprimarea acestei părți, se publică la fine.

## II. IAȘI

### A. LICEULU SI GIMNASIELE

Raportul D-lui Dimitrie Gusti asupra esamenilor liceului.

*Domnule ministru,*

Prin adresa D-văstră No. 7,046, din 30 Maiu trecut, ați bine-voit să mă însărcina să fac parte din comisiunea esaminătoare la liceul național din Iași, pentru anul școlar 1880—1881. Sarcină, în adevăr, pre cât plină de onoare, pre atâta grea și delicată, ca una ce din observări avea a se rosti asupra unui întreg an de studiu, din care ese progresul, rezultatul al capacității școlărilor, a metodei de predare și al întregului sistem de învățământ. Acest rezultat dupe o asistare de câte 3 și 4 ore diminețile mai în toate zilele de la 6 Iunie și până la finele esamenelor am onoare a vi'l supune.

Esamenele s'au început cu clasa de musica vocală, esecutându-se mai multe coruri și bucăți religioase, fie-care în felul său stilisate cu armonie și corect esecutate. Apoi s'a procedat la esaminarea teoriilor musicale, din care s'a probat că metoda predării fu bun, bine înțeles și că elevii au profitat. De dorit însă este că acest studiu atât de plăcut și bine-făcător junimei să se desvolte mai mult prin un mijloc ore-care de obligativitate, când până acuma este un simplu studiu benevol.

La religione elevii, de nu toți, însă cea mai mare parte au răspuns bine. Pe lângă textele cărților s'au esprimat cu propriile lor cuvinte în cât frasarea ideilor și adevăratul înțeles al lor a produs o satisfacere din cele mai mângăitoare, vedându că principiile morale creștine se întipăresc așa de bine în spiritele tinerimei. Vă mărturisesc, D-le ministru, că am simțit o mare bucurie recunoscând cu câtă vrenicie religionea impune morala practică a tuturilor virtuților umane și creștine, spre a putea forma buni și demni cetățeni.

La matematică, unde mintea se ocupă cu multiplele sale combinări și rezonanțe spre a deștepta și ageri spiritul, elevii răspunseră bine, probându-se prin această obositărea silință a D-lor profesori spre a fi bine înțeleși în explicațiile predărilor.

La geografie elevii pe lângă răspunsurile la biletele luate, s'au achitat de minune și la alte întrebări ce le-am făcut. Ei au prezentat și hărțile țărilor ce au fost învățați, lucrate cu mâna liberă, și multe din ele colorate, probându-se că studiul geografic se face cu îngrijire.

La istoria universală și a Românilor au răspuns bine, precum și la întrebările ce le-am făcut.

La istoria naturală la care am asistat de vre-o trei ori, am vădit că D. profesor cu toată nenorocirea bolii sale a făcut un curs minunat, ale cărui scripte merită, D-le ministru, a vă atrage atențiunea.

La limba română, unde în toate clasele se predă, se face un progres vădit. Partile etimologice, acele ale sintaxei, în toate amănunțele lor au fost bine tratate și elevii au profitat. Retorica și poetica face toată lauda D-lui profesor respectiv. La acest esamen au avut fericire a fi împreună cu ilustrul V. Alexandri.

La limba franceză în clasele inferioare am observat un metod bun de predare a D-lui profesor și elevii au profitat. Disciplina în clase de și s'ar părea a fi cam severă, însă este cea reglementară și la locul ei. Observările juste, dară cu inima de părinte este o manieră a face pe scolar să fie atent și a învăța bine.

La limba italiană este bun D. profesor, scolarii puțin, dintre cari însă doi s'au întrecut în a se distinge: Pangrati și Obreja. D-le ministru, este mai mult de cât de dorit ca această limbă atât ca soră cât și pentru dulcea, armonia și literatura ei să fie predată nu ca facultativă, ci obligatorie; folosul ar fi mare și pentru literatura noastră consingină și pentru viața speculativă, căci ea joacă un rol însemnat în comerț, și apoi România are multe porturi, în care-s stabilite case mari de tranzacțiuni mercantile, în care tinerimea noastră mai ușor și-ară găsi existența, ne mai bătându numai la ușa bugetului țerei.

Domnul ministru, rezultatul esamenelor au fost în genere satisfăcător, și de bună seamă ară fi fost și mai mult încă, dacă casurile de forță majoră n'ară fi întrerupt cursurile. Așa la 24 Noembrie cu vaccinarea s'a întrerupt 15 zile, apoi la 6 Februarie 1881, cu casurile de angina defterică și desinfecția stabilimentelor până la 8 Martie, multe zile prețioase de studiu s'a pierdut cu regret.

Programul bine observat se pare a fi cam încărcat cu studii. În privința clasei a VIII liceale, consiliile generale s'au pronunțat cu destulă maturitate și paremi-se nimerit.

Învățământul nostru secundar până acuma tinde mai mult numai la clasicitate spre formare de avocați, medici, profesori, funcționari și oameni savanți, pe lângă care de folosul cel mai mare ar fi pentru noi a ne arunca cu energie la învățământul practic al culturii de jos, agricultură, industrie, arte, comerț, care va lumina și fortifica masa majorității națiunii, pedestalul ei cel mai solid; și solul țerei și împrejurările noastre reclamă imperios această salutară dezvoltare, de care e bine a ne îngriji cât mai de timpuriu, de voim a avea pe lângă o țară frumoasă, și un viitor strălucit.

Domnule ministru, la liceul național (s'au mai bine la academia Mihăileana, căci în actul din fundamentul zidurilor unite și a publicărilor din timp, oficiale, acestu nume l'purtă), în privința didactică opt catedre sunt numai suplinate fără titulari, suplinitori ce n'au dat concurs, precum: la limba română curs inferior și la latină clasa IV. La limba latină curs superior. La limba franceză curs superior. La limba germană. La științele fizice. La instrucțiunea militară și la toate obiectele principale la clasa I divizionară:

Pentru disciplina elevilor este o absolută necesitate de vr'o 3 pedagogi; Ajutorul de secretar după art. 99 din legea instrucțiunii este necesar.

Servitorii sunt cu totul nedeajuns mai trebuind 5 sau 6 de nu mai mulți;

O sală de gimnastică cu aparate necesari pentru elevi se simte imperios reclamată.

Dacă pentru interni nu este o baie în internat, cel puțin pentru igiena lor, e bine a se prevedea băi la stabilimente de asemenea natură, pentru care să se asigneze o sumă ore-care în buget în favoarea sănătății bursierilor ministerului.

Acoperimintele edificiului în lemnărie mai cu seamă, sunt putrede și plouă deteriorând zidurile care pot cauza nenorociri.

Unele amfiteatre de prin clase trebuiesc îndeplinite pentru îndemânarea șederii elevilor.

Catedre pentru clase, mobilier în cancelarie cu dulapuri de arhivă și bibliotecă, sunt mai mult de cât necesari.

Domnule ministru, acesta e rezultatul misiunii ce ați bine-voit a măi încredința și măș simți fericit dacă măcar într-o cât-va am putut a-lu îndeplini. În privința diurnei de trăsura despre care menționați în adresa D-vastră, oricare ar fi ea, rămâne în casa Statului.

Primiți vă rog, Domnule ministru, încredințarea celei mai distinse stime ce vă portu.

Raportul comisiei de matematică asupra examenelor de la liceul din Iași.

*Domnule ministru,*

Însărcinați de D-văstră a asista ca delegați ai ministerului la examenele de matematică de la liceul din Iași, sub-scrișii vină mai întâi a vă adresa mulțumirile lor, pentru încrederea ce le ați manifestată, dându-le o asemenea însărcinare.

Apoi, conform dorinței D-văstre, venim a vă relata cele ce amă constatată în decursul acestor examene.

Materialele prevăzute în programă, nu s'au predată completă în cursul anului și acesta din cauză că, — după cum ne-a afirmat D. director — a fost în cursul anului întreruperi în timp de 46 zile, și acesta din cauze de forțe majore. Amă constatată însă că puțină materie a lipsit, și nu ne înduioim că, fiindă cunoscut zelul și activitatea D-lor profesori respectivi: *V. Paladi* și *Gh. Lucescu* se va completa această lipsă în clasele următoare, fără prejudiciul materieloră aceloră clase.

În privirea dărei notelor, de la care depinde promovările, nu am avută de cât a ne lăuda de modul conștiincios, —pote prea conștiincios — cu care D-nii profesori respectivi aă dată acele note; așa în câtă, în ceea ce privește științele matematică, promovările voră fi justă făcute. Elevii cară aă răspunsă bine — și numărul loră este mare — și dădeau socotelă de răspunsurile loră, adică aă înțelesă materia, ceea ce însemneză că le-a fostă bine explicată.

D-nii profesori respectivi *V. Paladi* și *Gh. Lucescu*, ambii foști elevi ai școliloră noastre, celă d'întăi mai vechi, celă d'al doilea mai nou, și aă renumele loră făcută de buni profesori și instruiți în materiele loră, și prin urmare, noi nu avemă de adăogită nimic.

Permiteți-ne, D-le ministru, a termina cu ore-cară observațiună ale noastre personale. Actualulă liceu din Iași, fostă așa numita Academia d'n Iași, era, pe timpulă nostru, căci și noi suntemă foști elevi ai acestei școle, foarte populată cu elevi interni; erauă cu multă mai mulți interni de câtă externi, numărulă loră se suia peste 180 câte o dată. Astă-zi numărulă eleviloră interni este foarte restrânsă și încă cu câțva ani în urmă, era restrânsă cu totul, d'abia se urca la 50. Oare România Regată să fie mai pe josă de câtă fostulă principată al Moldovei, în privirea instruciunei, pentru elevii lipsiți de mijloce și doritori de a se instrui.

Legea instrucțiunii limitază la 50 numărul elevilor unei clase, prescriind clase divisonare. Am observat că d. e. în clasa V și VI numărul elevilor trece peste 50 și se urcă până la 77, ceea ce îngreuiază mult pe profesor.

Am mai avea de observat lipsa de cabinete și colecții științifice, lăsăm însă acesta în sarcina D-lor delegați respectiv.

Bine-voiți, D-le ministru, a primi încredințarea prea distinsei noastre considerațiuni.

**C. Climescu. M. Tzoni.**

---

Raportul D-lui profesor C. Christescu, asupra examenilor de matematice de la gimnasiile din Iași.

*Domnule ministru,*

Sub-semnatul, în urma ordinului cu No. 7,379, prin care 'mi faceți onoare a mă trimite ca delegat pentru științele matematice din gimnasiile de la Iași, am plecat imediat și, asistându la examenele de la gimnasiul Stefan-cel-Mare în zilele de 10, 11, 12, 13 și 14, de ore-ce la gimnasiul Alexandru-cel-Bun se terminase examenele la studiul matematicilor, am putut constata următoarele :

1. La clasa I divisionară unde preda D. profesor Lascar, am constatat cu plăcere că elevii au fost conduși foarte bine, judecându după siguranța și claritatea cu cari răspundeau atât la întrebările D-lui profesor, cât și la cele puse de sub-semnatul. Deosebit de acesta am găsit că programa, relativ la studiul matematicilor, a fost împlinită.

2. Examenele celorlalte clase gimnasiale, la cari am asistat continuu, 'mi a făcut cea mai bună impresiune. Intr'adevăr, D-lu profesor Zaharia 'mi a părut că are un bun metod, de ore-ce elevii D-sale au răspuns cu destulă inteligență și ordine la toate întrebările. Programa și aci a fost împlinită, afară de clasa 3-a, unde din cauza grămădirii materiilor, s'au lăsat unele părți.

3. In ceea ce privesc ținuta și dezvoltarea intelectuală ale elevilor, pot afirma ca aceste calități prezintă un grad destul de satisfăcător, și dovedesc că D-nii profesori respectivi, pe lângă știința ce se silesc a comunica elevilor, nu uită nici această parte a culturii care contribuie foarte mult la educațiunea națională.

Acestea fiindu constatările ce am putut face, am onoare, D-le ministru, a le aduce la cunoștința D-văstră.

C. Christescu.

## B.— ȘCOALA NORMALA „VASILE LUPU”.

Raportul D-lui colonelul A. Costiescu, delegatului a asista la examenile școlii normale Vasile-Lupu.

*Domnule ministru,*

În urma deciziunii D-văstră de a asista ca delegat din partea acestui onor. ministerului la examenul anual al elevilor școlii normale din Iași, am onoare a vă supune la cunoștință că, aflându-mă în acel timp în Rusia, pentru cumpărare de remonturi, de unde m'am întors în seara de 19 curent, nu am putut asista de cât la examenile teoretice și practice ale instrucțiunii militare, care au avut loc de la 20—22 ale lunii corente.

Numărul elevilor din această școală este de 75 interni și 7 externi, împărțiți în 4 clase corespunzătoare celor 4 clase gimnaziale.

Toți elevii au un aspect plăcut și îngrijit; sunt bine nutriți și curățu întreținuți.

Anul acesta, în urma examenelor depuse, școala produce 15 învățători dintre elevii clasei IV, cari și au terminat cursurile cu succes. Rezultatele elevilor, în toate clasele fără excepție, la toate chestiunile ce li s'au pusă asupra reglementelor teoretice au fost foarte satisfăcătoare; iar exercițiul practic la gimnastică, la mânăuirea armelor și la școala de companie a fost executat cu îndemânarea și acuratețea, ce ar caracteriza pe cea mai alasă companie dintr'un corp de linie.

Nu rămâne înduoială, D-le ministru, că acest rezultat atât de satisfăcător se datorează în mare parte, pe lângă aplicațiunea elevilor și iubirea lor pentru acest fel de instrucțiune, metodei, zelului și activității ce D. Dimitrie Cheaburu, instructorul școlii, pune în predarea acestei instrucțiuni, precum nu mai puțin și interesului de aproape ce D. directorul Cujbă poartă în privigherea predării tuturilor materiilor de studiu elevilor din școala ce dirijază, după cum însuși m'am încredințat din mai multe dispozițiuni ce am vădit că a luat în această privință.

Cu această ocazie, vă rog, D-le ministru, să bine-voiți a mi permite să semnalez necesitățile cele mai principale, ce am constatat că are această școală:

1. Armele ce posedă școala actualmente sunt din cele disepahis fără baionetă, ceea ce împiedică instrucțiunea elevilor la scrima cu baioneta, și lasă



ast-fel uă lacună destul de însemnată în dezvoltarea instrucțiunii lor militare. Pentru acestu motivu este bine a se interveni la ministerul de resbel ca să se schimbe neîntârziat aceste arme prin altele cu baionetă și de un sistem mai nou. Asemenea este necesar a se aloca câte 25 cartușe de fie-care elevu pe anu, pentru exercitarea lor la darea la semn în cel din urmă duoi ani de studiu, dându-li-se și cartușierele cuvenite.

2. Lipsa unui pedagogu retribuitu la scôla, care să îndeplinească în acelaș timp și funcțiunea de secretarū este forțe simțită.

3. Localulū este bine și curatū întreținutū, însă are nevoie de o reparațiune radicală și nici nu este destul de încăpător neavând chiar uă sală de refectoriū, care să pôta cuprinde de uă dată pe toți elevii scôlei, ast-fel că, pe când unii staūla masă, cei-lalți aștept afară eșirea lor ca să pôta intra. Prin urmare, reparațiunea și adăogirea localulū este imperios cerută de cea mai absolută necesitate.

4. Cantitatea lemnelorū alocată scôlei este forțe mică în raport cu necesitatea, ceea ce face ca pe timpul verei ne mai prisosind lemne, bucătăria să funcționeze cu multă dificultate prin tot felul de expediente. Un adaos de cel puțin 5—6 stânjeni pe anu, pe lângă cei 20 de care dispune actualmente scôla, ar îndeplini acéstă simțitoare lipsă.

5. Un alt punct, D-le ministru, care merită a fi semnalat cu serioșitate interesulū, ce este cunoscut că purtați progresulū scôlelor printr'ua direcțiune constiincioșă în educațiunea și instrucțiunea elevilor, este minima retribuire a profesorilorū în raport cu timpul de lucru ce li se cere: 170 lei pe lună pentru 17 ore de lucru pe săptămână!!!... Trebuie să vă mărturisescū, D-le ministru, că vedându regularitatea predărei cursurilorū și îngrijirea consciincioșă ce se dă elevilor din acéstă scôla nu m'am putut opri d'a nu admira devotamentulū și abnegațiunea acestor domni profesori în exercitarea misiunei cu cari sunt însărcinați. Instructorulū militar mai cu sémă nu are de cât 70 lei pe lună sub formă de diurnă. Sporirea retribuțiunei profesorilor ar fi dispozițiunea cea mai folositore ce s'ar putea lua în interesul propriū al instrucțiunei.

Acesta fiind în rezumat rezultatul observațiunilor mele cu ocazia asistărei la esamenul anual al scôlei normale din Iași, viū cu tot respectul, D-le ministru, a'lū supune la cunoșcința D-vôștră spre cele de cuviință.

Bine-voitū, vă rog, D-le ministru, a primi încredințarea prea osebitei mele considerațiuni.

Colonel A. Costiescu.

Iași, 1881, Iunie 24.

## C.— SCOALA COMERCIALA.

Raportul D-lui Th. Codrescu asupra examenelor școlii comerciale.

*Domnule ministru,*

Mulțumindu-vă de distinsa onoare ce mi-ați făcut, dără și de greua și delicata sarcină de a mă numi delegat la examenele de la școlă comercială, sub-semnatul după o lungă și minuțioasă atențiune asupra diferitelor obiecte, am onoare a vă raporta următoarele vederi. Este știut de toți, că dacă este o cauză care să contribuie într'un mod prodigios la dezvoltarea instrucțiunii, apoi acesta e *metoda*.

Iacă în resumat punctele ce voiam să ating, și cari mi se par de cea mai eminentă necesitate :

1) *Metoda*. În această privință, am onoare a vă raporta că, ca vechi profesor, am fost viu satisfăcut de modul de a se exprima al elevilor la diferite materii, studiile fiind predate comparativ, explicațiunile din partea elevilor erau pe cât se poate de clare în privința ideilor dobândite, servindu-se pentru acesta cu exemple potrivite cu nivelul inteligenței lor, exemple varii și multiple luate ad-libitum, cu cari se serveau ași ajuta memoria și a fi înțeleși. Acesta face onoare oricărui corp didactic, mai cu seamă într'o școlă specială de comerț, care e menită a pune în practică noțiunile câștigate.

2) *Materiile din programă*. Din cestiunile puse, atât de D-ii profesori, cât și de sub-semnatul, elevii au răspuns destul de satisfăcător. Cu toate acestea, după părerea sub-semnatului, avisul meu e, că programa e cam încărcată și bine ar fi să se mai ușureze în anul I.

3) *Modul de purtare al elevilor*. O atitudine destul de corectă, o ordine disciplinară, model în tot intervalul examenului, modul lor de a se prezenta în fața auditorului, răspunsurile lor bene-vole și voișe, pline de afabilitate, probază că educațiunea din școlă a adăugat partea convenită educațiunii din familie.

4) *Materialul științific*. Acesta expus în diferite eșantilone de mărfuri, materii prime, etc., mi se pare încă, că nu e suficient pentru o școlă specială și ating atențiunea onor. ministeru, spre a face să se completeze acest material de o utilitate eminentă imperioasă, mai cu seamă în școlile speciale.

5) *Mobilierul școlar*. În privința acesta, mobilierul nu mi s'a părut de ajuns pentru o numeroasă clasă, de ore-ce băncile erau insuficiente pen-

tru a coprinde numărul elevilor ; asemenea și dulapurile nu mi-s'au părut de ajuns pentru conservarea eşantilónelor de mărfuri, etc.

6) *Relativă la locală.* Ací, D-le ministru, amă onóre a vă expune că instalarea comisiei de despărțire, la un loc cu școla, sunt lucruri din cele mai incompatibile, atât contra bunej ordine și liniștei de care trebuie să se bucure școla, cât și contra moralej ; de óre-ce comisia fiind frecventată de delicuenți și de persoane cu o reputațiune reprobată, tinerimea pusă în contact cu ele, s'arú putea repede conrupe.

7) *In privinta lipsei de mijlóce a elevilor sármanj.* Arú trebui ca onor. minis'er să dea câte-va burse, să póta astú-felú urma studiele comerciale, angajându-se a se face după terminarea studiilor, alipindu-se pe lângă un comerciant, a se face dicú și ei apoi comercianți. Asupra acestui punctú, stáruescú fórte, D-le ministru, de óre-ce am vedútu în timpul examenului băeți eminenti, însă lipsiți de mijlócele cele mai elementare de a și putea continua studiele în clasele urmátore.

Sperú că în înalta dreptate ce trebuie să faceți pentru a doua capitală a țerei, D-v. și párintesculú guvernú alú iubitulú nostru suveranú Carol I, nu va lipsi a face tóte îmbunătățirile aci menționate, pentru o instituțiune atât de necesară stárei nóstre economice și menită a da novej generațiuní o direcțiune mai potrivită cu trebuințele țerei și desvoltárei nóstre economice.

Convinsú că pentru salvarea întregei párți de dincóce de Milcov, acéstă școlá, fiindú singura menită a da o impulsione tinerimej nóstre către carierí mai lucrative, amă ferma convincțiune că veți face tóte îmbunătățirile putincióse, atâtú pentru materialú, sporirea personalulú, localú și încurajarea elevilor sármanj, prin creare de burse.

Numai prin astú-felú de modú, putemú avea o adevărată instituțiune care să corespundă scopulú sêu.

Primiți, vă rogú, D-le ministru, asigurarea distinsej mele stime.

*Th. Codrescu,* delegatulú ministerulú de instrucțiune publică pe lângă școla comercială din Iași.

## D.— SCOALA PROFESIONALĂ DE FETE.

Raportul comisiunii însărcinată a asista la esamenile școlii profesionale de fete.

Chematul prin încrederea D-văstre, a asista ca delegați la esamenile de finitul anului școlar curent, la școala profesională de fete din Iași, sub-semnații am regretat foarte mult că stimatul nostru concetățen, D. Scarlat Pastia, nu a putut primi această însărcinare. Astă-fel, comisiunea fiind redusă la doi membri, am făcut tot posibilul a fi prezenți amândoi și uneori câte unul la examinarea fie-cărui obiect de studiu. Observațiunile noastre le resumăm precum urmază:

1. Cursurile de aritmetică practică și comptabilitate, credem că D. profesorul respectiv le face bine, căci la examen, elevele au răspuns într'un mod satisfăcător.

2. Cursurile de religie, limba română și limba franceză, le găsim asemenea satisfăcătoare.

3. Cursul de desen este cu totul nemulțumitor. Nici o elevă nu a putut răspunde nimic la examen; nici una nu cunoșce ce este un triunghi, un patrulater, etc. Sub-semnații și-au format convicțiunea că însuși D. profesorul respectiv nu cunoșce figurile geometrice. De și programa școlii coprinde definiția și construcția figurilor geometrice, D-sa a găsit cu cale a nu da elevelor de cât noțiunile de perspectivă și acestea fără a le pune în mână o carte sau un caiet, în cât elevele nu pot pricepe și de aceea nici nu știu nimic. Mai mult de cât atâta, în clasa III nici n'a făcut curs, căci dice D-sa că a început a aplica programa din clasa I. Nu șim dacă a avut vre-un ordin ministerial în acest sens. În tot casul, ni se pare straniu ca elevele absolvente ale unei școlii profesionale să nu aibă nici o noțiune de desen. Se înțelege ușor cât de mari dificultăți trebuie să întâmpine maestrele de croitorie, lingerie, etc., cu nisele eleve atât de puțin pregătite.

Ne-am întrebat dacă profesorul respectiv frecuentă regulat școala. Am rugat pe D-na directoare a ne arăta registrul de prezență și am vădit că D. profesorul de desen absentă foarte des de la curs. Am întrebat pe D-na directoare dacă D-sa șce că numitul profesor și face cursul într'un mod atât de nemulțumitor și că nu observă programa; D-sa ne-a răspuns că fiind însărcinată cu atâtea cursuri, nu este posibil a inspecta lecțiile celorlți profesori. Sub-semnații ne facem o datorie de conștiință a vă arăta, D-le ministru, lucrurile așa cum sunt ele,

rămânându ca D-vóstre să regulați cum veți crede de cuviință ca copilele să nu-și părădă unu timpú atátu de prețiosú.

4. Amú visitatú ateliererele, dar în privința acésta nu ne pronunCIămú, lăsându ca comisiunea competente să-și dea părerea sa.

5. În privința localuluí, arú fi multe de dísu. Mai ántéiu numéruí camerilorú nu este suficientú : aceleași odái servescú alternativú de clase și de ateliere. Apoi, cele mai multe camere suntú mici și întunecóse ; ni se spune că suntú și fórté friguróse. În fine, întreținerea localuluí lasá multú de doritú și totú edificiulú cu atenanțele lui nu e departe de o complectá ruiná, în câtú o reparație radicalá este absolutú indispensabilá.

Acestea suntú observațiile nóstre pe cari ne credemú datorí a vi le presenta, D-le ministru, mulțumindu-vé cu acésta ocaziune de încrederea cu care ați bine-voitú a ne onora.

Primiți, vé rugámú, D-le ministru, asigurarea prea distinselorú nóstre considerațiunii.

*G. I. Lucescu. A. Ștefănescu, directorú alú școlei tehnice;*

29 Iunie 1881.

---

### III. CRAIOVA

---

Raportul D-lui G. Sion, membru al Academiei, asupra examenilor de la liceu, școala normală, școala comercială, școala centrală de fete, școala de meserii, școlile primare și școlile private din Craiova.

*Domnule ministru,*

Primind însărcinarea ce m'ă-ai dat prin adresa No. 7,140, m'am grăbit să mă duc la Craiova spre a asista la examenele generale ale școlilor publice de acolo. Am avut satisfacțiunea a vedea, înainte de toate, că evenimentul examenelor anul acesta a fost simțit de public cu interesul ce merită. Atât la școlile publice cât și la cele private, am vădit publicul asistând în mare număr; iar membrii comisiunilor, numiți de D-văstră, s'au vădit nu numai cu plăcere întâmpinați de către corpul didactic, dar încă cu deosebire rugați de părinții elevilor ca să facă ei însuși întrebările la examene, ca când ar fi avut îndoială despre succesul lor și voiau a se convinge mai bine că copiii lor au învățat în adevăr, și știu ceva. De aceea, atât eu, cât și ceilalți membrii ce ați bine-voit a delega, am asistat mai în toate zilele, și mai la toate obiectele — pre cât timpul material ne-a permis — cu asiduitatea ce ne inspira sentimentul datoriei și mulțumirea de a vedea atâta emulațiune și atâta interes pentru instrucțiune în această vechiă și românească cetate care se cheamă Craiova.

După recomandațiunea specială ce ne-ai dat, am vizitat și am studiat (pot să țin) toate instituțiunile de instrucțiune din Craiova, atât publice cât și private, spre a vă putea da relațiunile care cred că trebuie să le aveți, pentru ca să puteți aduce îndreptare neajunsurilor și vindecare relelor ce împiedică progresul instrucțiunii.

Aceste instituțiuni, mari sau mici, publice și private, sunt în număr de trei-deci, iar numărul elevilor ce le frecventă se urcă la 3,386, din care 1,204 fete. Acest număr ar putea fi și mai mare dacă școlile ar fi mai încâpătoare și mai numeroase dupe cum voiți arăta mai la vale. Voi

vorbi pe rând despre toate, începându de la cele mai principale și mai importante.

## 1. Liceul.

Unul singur în Craiova, liceul actual numără deja 428 elevi. Clasa I singură este împărțită în două divisiuni, numărându una 51, iar alta 79 elevi. Aglomerațiunea din ce în ce se face mai simțitoare. La începutul anului școlar, la Septembrie viitor, urmază să vină de la școlile primare cel puțin 180 elevi, — căci 240 sunt cari absolvă clasa IV, afară de cei din celelalte orașe ale Olteniei cari totu la Craiova alergă pentru studii secundare — deci cu aceștia și cu vre-o 50 ce voru rămănea repetenți din anul acesta, clasa I liceală va avea datoria să primască aproape 230 elevi. Fi-va însă cu puțină acésta ? Și fi-va ore bine ca câți nu voru încăpea să se respingă de la altarele instrucțiunei ? — Asemenea perspectivă este și pentru clasa II : din cei 75 elevi ce numără actualmente, 30 voru rămănea repetenți, și de voru veni încă 85 prin promoțiune de la clasa I, aflase-va sală și fi-va cu puțină să fie într'o singură clasă 115 elevi ?

Eată considerațiuni, D-le ministru, cari militază în favoarea ideei de a se mai face neîntârziat încă un gimnasiu în Craiova ; și acésta necesitate trebuie să o întâmpinați dacă veți mai considera și aceea că și celelalte județe de peste Oltu, la Craiova și trămitu elevii pentru cursurile secundare.

După aceste premise, trecu la partea principală a delegațiunei mele : la esamenele acestui institutu.

Credu că nu ași face destul, D-le ministru, dacă v'ași expune numai apreciațiuni generale sau conclusiuni sentențioase ca ale unor organe de presă, cari se ocupă cu tonu atât de magistralu despre instrucțiunea publică fără a proba și fără a propune nimica. Materia este vastă și nu cu câteva trăsuri de condei ași putea să arētu toate lipsurile sau ași putea să propunu toate rețetele proprii a vindeca relele. Nu voiu merge cu pesimismul până a conchide că nu e de sperat nimica de la școlile de astă-zi fiind-că programele sau profesorii au cutare sau cutare viciuri, — nici cu optimismul până a susține că toate suntu bune și frumoșe, și că nu e nimic care să aibă necesitate de reformă sau de îndreptare.

Programele potu, în adevăr, să fie rău combinate și vicioșe, profesorii potu să aibă lipsă de metode, de zelu sau de capacitate, elevii din școlile secundare potu să se asemene cu paserile imitative și să fie pe jumătate învățați, dar acestea nu mi se paru casuri cari să desespere pe cine-va : programele se potu îndrepta și profesorii se potu primeni, numai autoritatea de sus se sciă și să voască a pune degetul pe plagă. La slăbiciu-

nea de astă-dî a contribuită pôte nerăbdarea noastră de a merge prea repede, spre a ajunge mai departe. Legea instrucțiunii din 1864, voindă a precipita progresul, a prevădută creațiunii multe și frumoșe pe care s'a grăbită a le și înființa cu elementele care-le-a avută la îndemână. Acele elemente nu erau pôte destulă de bine preparate: mulți s'a înaintatū prin vechime iar nu prin capacitate, pozițiunea corpului didacticū s'a garantatū prin inamovibilitate, iar despre progresul său succesulū învățămētului nu s'a luatū nici o măsură de garanție; și astū-felū suntemū nevoiți a suferi consecințele său a ne bate capulū căutāndū recete de vindecare.

Situațiunea mea este cu atātū mai dificilă cu cātū mă vėdū nevoitū a vė spune ore-carī adevėruri cari potū să atingă ore-carī personalității; dar cānd e vorba a pune intr' o cumpenă instrucțiunea și viitorul a unor în-tregi generațiunii de tineri, iar în alta pozițiunea a doui sau trei profesori, preferū a mă face desagreabilū către cei din urmă. Nu sciū daca alții mai competenți în materie v'aū dată vre o dată relațiunii mai detaliate, darū eū mă vėdū datorū a vė comunica convicțiunile și impresiunile ce le amū căpētātū.

1. Matematicile, sciințele naturale, religiunea, filosofia, limbele antice și moderne, musica vocală, geografia chiar, se învață cu destulū succesū, pre cātū s'arū putea aștepta sau cere de la ori-ce scōlă secundară, în ori-care parte de lume. Elevii din tōte clasele se vėdū bine întăriți în studiile lorū; rėspundū cu siguranță și cu pătrundere. Ce-va slăbiciune s'a observatū la matematice în clasa III, pentru care ambii profesori ne-aū arėtatū că cauza e însăși programa, care la acēstă materie, în acēstă clasă, este prea impovėrată. Succesulū generalū alū studiilorū este datoritū nu numai inteligenței ce caracterisėză cu distincțiune pe fiii Olteniei, darū și aplicațiunii profesorilorū titulari, zelului și bunelorū lorū metode. Totuși cată să vė notezū, D-le ministru, că pentru studiulū limbei franceze, cu tōtă competența ce o are bėtrānulū profesorū D. Raymond, D-lui nu pôte servi singurū îndestulū de bine tōte clasele, și trebuie ca neapėratū să se numėscă încă unū profesorū pentru clasele superiōre.

2. Nu totū asemenea rezultatū mulțumitorū amū pututū semnala pentru cele-lalte studii, ei am notatū următōrele :

a) *La limba romānă.* puțină competență din partea profesorului pentru clasele superiōre. Elevii se vėdū exercitați mai multū la memorisare de cātū la înțelesulū textului. În adevėrū, studiulū acesta multū timpū va fi calificatū între studiile ingrate, căci însăși limba noastră nu este încă pe deplinū fixată, și multe din principiile sale s'untū încă supuse la controverse; pe lângă acēsta, apoi, tractate speciale, afară de acela al D-lui Manliu, nu avemū; programa însăși pôte nu e destulū de bine desfiptă. Totuși credū necesariū ca pentru clasele superiōre să se dea D-lui Popi-



lian unu emulū mai forte, căci și materia este prea vastă pentru puterile unu singurū profesorū.

b) La *Fizică și Chimă*, elevii se vedu destulū de bine pătrunși de ceea ce au învățatū, darū în unele clase n'au învățatū tōtă materia câtă o cere programa. Pre lângă acēsta, multe instrumente lipsescū cu totulū, iar unele suntū stricate. Pentru ramura acēsta bine este să atrageți atențiunea inspectorilor D-vōstră ca să viziteze mai desū liceulū din Craiova, căci cei mai buni elevi potū cădea la esamenele de bacalaureatū, numai fiind-că nu li s'a predatū tōtă materia.

c) La *Istoriă*, slăbiciune generală. Nu știu daca profesorii titulari cu concursū saū cu vechimea au cuceritū catedrele ce le ocupă; darū în interesulū instrucțiunei este bine, D-le ministru, să 'i conjurați a se retrage la pensiune și a face locū altora cu mai multă competență și vocațiune pentru acēsta. Studiulū istoriei este de o importanță capitală pentru țera nōstră; generațiunile june, chemate a 'i întări viitorulū prin libertate și patriotismū, trebuie să fie convinse de faptele strămoșilorū și de datoriele cetățenesci; trebuie prin urmare să cunōscă bine atâtū istoria patriei câtū și a celorlalte popōre. Deci când, cu programa în mână, faci întrebări asupra evenimentelorū de la 1848 încōce și nu se găsește în stare nici celū mai bunū elevū a răspunde; cândū însuși profesorulū repetă întrebările mele și elevii răspundū că nu li s'au făcutū lecțiuni despre acēsta, — puteți judeca, D-le ministru, cum se predă istoria în liceulū de la Craiova.

d) Până a nu trece la altū subiectū, voiū a vă semnala unū traficū urciosū ce se face (pe socotēla elevilorū în mare parte neavuți) cu ore-carī cărți scolastice încă neautorizate dar impuse pentru studiū. Autorii respectivī, cari mai alesū suntū chiarū profesori, arū trebui făcuți să înțelegă că nu e demnū pentru dēnsii asemenea comerți.

Darū fiindū-că ne aflămū în timpuri când ne este permisū a cugeta și la reforme radicale, voiū să încheiū subiectulū cu o propunere, care de o cam dată se va părea (pōte) hazardată, darū care sperū că mulți vorū afla-o bună și drēptă. Pre câtū scimū și chiar adese-orī vedemū că unii din profesori (voindū saū ași arēta meritulū și activitatea, saū a face hătiruri unorū părinți) dau nōte nu tocmai adevērate, numai ca să se pōtă promova elevi încă fōrte slabi, — n'arū fi mai bine ore ca la aceste esamine profesorii titulari nici să asiste? Nu s'arū putea ore numi comisiuni esaminateōre ad-hoc, compuse tot din profesori, însă să se trāmită (bună oră) alternativū cei de la Iași la Craiova, de la Bucuresci la Iași, de la Craiova la Galați, de acolo la Bērlad saū Botoșani, și vice-versa? Eū credū că lucrulū arū fi practicū, și cu tōte că pōte arū costa ceva aceste expedițiuni, dar de sigurū că ar da o mai adevērată ideeā despre rezultatulū studiilor și s'ar da cu mai multă justețā notele de promoțiune.

## 2. Școala normală.

Dupe invitațiunea comitetului permanentă din Craiova, amă visitatū și școala normală înființată cu spesele județului. Voiă să vă daū și despre această o scurtă relațiune, D-le ministru, fiindă-că de și nu este o școală a Statului dar este de unū interesū publicū, și potū dice chiar generalū.

Pusă sub direcțiunea inteligentă a D-lui Bombăcilă, profesorul de filosofie și limba latină în clasele superiōre de la liceū, această școală are 40 de elevi interni, sau câte 10 în fie-care clasă. Asistândū de câte va orī chiar la esamine, amă rămasū cu deosebire mulțumitū de cursul de pedagogie : elevii se vedū pătrunși de rolulū ce suntū chiămați a juca ca învățători în comună și destul de bine inițiați cu sistemele metodei intuitive spre a putea face progrese repeđi în școlele ce li se vorū încredința. Ar trebui completate însă studiile acestei școle cu o catedră pentru științele agricole și cu alta pentru igienă. Credū însă că ar fi și mai importantū ca să se facă și o clasă de aplicațiune, care se serve ca modelū pentru metodele intuitive și pentru cele-lalte școli primare. Acesta fōrte ușorū s'arū putea organiza fiindă-că fōrte aprōpe se află școala primară No. 1, care se află în curtea bisericei Obedeanu. Acolo fiindū fōrte mare numărulū elevilorū din clasa I (90), s'ar putea da jumătate din ei la școala de aplicațiune; și chiarū în același localū s'arū putea restaura o sală din etagiulū de josū, daca autoritatea comunală sau județiană arū face ōre-care micī sacrificii.

## 3. Școala comercială.

În această școală care, înființată atât de curēndū, numără deja 103 elevi, prima observațiune ce o face orī-care visitorū este că elevii se primescū prea de tineri și prea puțin preparati. Se vedū în adevērū copiii de 14—15 ani, — abia intrați în vârsta pubertăței, — în clasa III și IV unde se învață matematicile, dreptul administrativū, dreptul comercialū, fizica, chimia, și altele, științe cari cerū o minte mai bine cōptă spre a fi mai bine înțelese. Acești copilandri facū ce potū : ba la unele subiecte potū să dicū că se întrecū pe sine la etatea în care se găsescū, la studiulū limbelorū, de exemplu, arată multă aptitudine și se vedū destulū de înaintați. Darū credū, D-le ministru, că spre a garanta mai bine sōrta și cariera unorū așa tineri, ar fi mai bine să se stabilēscă a li se cere o etate mai înaintată și celū puținū clasele gimnasiale inferiōre. Precipitarea de pāuă acuma a pututū avea ratiunea sa la înființarea școlei; dar e bine să se observe că asemenea tineri, chiar daca ar percurge materiile și anii programei, cu totă diploma ce ar căpeta-o, greū și-ar găsi pa-

tronî cari să le confieze afaceri, și chiar ei înșiși n'arū fi în stare se conducă unū comerțū óre-care; căci maturitatea și experiența jócă rolulū celū mai însemnatū în comerțū.

#### 4. Șcôla centrală de fete.

Avântulū și îndrumarea populațiunei feminine către cultură și către studiile cursurilor secundare și superióre este unū bunū augurū de civilizațiune, de și pesimiștii pretindū că acésta are să aducă peirea lumii. În Craiova ca și în capitală, ca și în tótă țera, acésta a începutū a se manifesta cu tãrie. Mai multe pensionate private pare că s'au organizatū în scopulū acesta, fiindū că mai multe fete, preparate afară, s'au prezentatū la esamenele liceale, unde au căpătātū note de laudă. Șcôla profesională este frecventată de atâtea eleve câte póte primi încãperile edificiului; iar șcôla centrală este frecventată mai totū de atâtea externe câte suntū interne. Anulū acesta ea a avutū 154 eleve din cari 29 au și terminatū cursulū și, cu diplomele în mână, vorū veni să solicite posturī de institutóre. Déră suntū ele óre destulū de bine preparate pentru acéstă profesiune? — Negreșitū, (vorū răspunde ele) decă avemū diplome. Déră óre notele arėtate în diplome, arėtă totū-d'a-una adevěrulū? Déră profesorulū mediocru care a datū nisce lecțiunī de totū slabe și nisce note destulū de bune, garantéză óre capacitatea persónei ce ține în mână atestatulū?

În adevěrū, greu este de a afirma unū succesū deplinū la acéstă șcôlă. Pe mine, unulū, esamenele nu m'au confirmatū în credința acésta. Nu potū dice că zelulū sau inteligența au lipsitū la eleve, pe câtū mī vine a bănuī capacitatea corpului didacticū. *Geografia și istoria* se predau într'unū modū atâtū de rudimentarū și atâtū de mecanicū, în câtū s'arū putea dice că elevele nu suntū în studiulū acesta mai înaintate de câtū în șcôlele primare. — *Sciințele naturale și sciințele matematice*, predate de una și aceeași persónă (care cumuléză totū-de-o-dată și funcțiunea de pedagogă) și într'unū modū mai multū mecanicū, n'au pututū reuși mai bine. — *Limba francesă* de și se predă cu destulă inteligență de către D-ra Favre care e și directricea institutului, totuși credū că clasele superióre arū fi mai nemeritū să se încredințeze unei persónei mai puținū ocupată și care să posédă o accentuațiune mai bună. — *Limba italiană*, de câtū să se învețe într'unū singurū anū și într'unū modū atâtū de superficialū, aș opina ca mai bine să se suprime. — *Pedagogia*, care trebuie să fie studiulū principalū alū acesteī șcôle, ca una care e destinată a forma pedagoge și institutrice, mi se pare că n'a isbutitū: elevele reciteză multū și bine ce au învățatū, dér nu parū a fi pětrunse de subiectū; D-na Mărăcinescu, profesóra titulară, credū că cunósce pedagogia dér nu o póte preda astū-

felu ca să formeze pedagoge. Am observat totu-o-dată o mare diferență între cursurile acestei școle cu ale școlii normale, când ambele au aceeași chemare: de a forma agenți didactici; și nu cred a greși, D-le ministru, supunându-vă că bine este să luați dispozițiuni pentru ca profesorii și profesorele de aceeași materie să se întrunescă în conferințe măcar o dată pe lună, să discute și să se înțeleagă asupra metodelor pentru ca să potă ajunge la o unitate ore-care. Apoi și aici, ca și la școala normală, cred că ar trebui a se organiza o școală de aplicațiune, lucru ce s'ar putea face și mai ușor, fiind-că chiar alături este marea școală Lazaro-Oteteleşeanu, unde și localu disponibilu s'ar găsi și eleve.

Nu voi trece la altu subiectu, înainte de a vă arăta, D-le ministru, că în ceea ce privește ordinea și disciplina nimic nu se poate imputa acestui institutu. Directoarea actuală este de o energie și o aptitudine esemplară; și cu atât e mai laudabile cu cât supraveghiarea ei vigilentă se întinde nu numai asupra elevelor interne ci și asupra celor externe, cari sunt mai totu atât de numeroase; și după adevărate merite, opiniunea generală în toate clasele sociale din Craiova i portă stimă și considerație.

Edificiulu acestui institutu are totu confortabilulu cerutu pentru destinațiunea lui. Am văditu însă unu mare inconvenientu care poate să pericliteze soliditatea lui: spălătoria pusă în aripa de pre răsăritu, alături cu infirmeria, nu numai că comunică exalațiunii fetide în camera ce trebuie să respire aerulu de sănătate, dără apele sale au ajunsu să infiltre umezela loru în pereți până în etagiulu de susu, și poate să i facă a se surpa. Mutarea acelei spălătorii afară din edificiu este indispensabilă.

### 5. Școala de meserii.

Acastă școală, înființată cu spésele districtulu, cu 47 elevi interni, sub inteligenta direcțiune a D-lui Constantinescu, vechiul elevu alu școlii de agricultură (sau mai bine disu alu D-lui Aurelian) din anu în anu confirmă credința și constată necesitatea ei. Ori-cine ar visita acestu stabilimentu se simte transportat de mulțumire, vedendū acei tineri cari mănuescū cu atâta veselie pila sau ciocanulu, dalta și barda, minghinēna și burghiulu, strungulu și gealulu: românii se dedau la ferărie, la tâmplărie, la rotărie, la lăcătușerie, astu-felū că în curendū va dispărea proverbulū că numai Neamțulu scie să facă lucrulu draculu. De 12 ani de cându funcționază această școală, a scosu peste 80 maestri, cari toți și exercită meseriele învătate, fie în atelierele lorū proprii, fie în ateliere private, dăr mai multu în ale căilorū noastre ferate. Chiar atelierele de studiū și de practică ale școlii, au căpătatū atâta confiență, în cât totu-d'a-una sunt ocupate cu lucrări comandate din toate părțile, și peste a șesea parte din cheltuielile de întreținere ale școlii, reintră în casa județenă.

## 6. Școlile primare.

Trecându de la școlile secundare la cele primare, în Craiova am avut mai întâi a admira patriotismul unor adevărați mecenai, cari au fondat mai ales școlile pentru instrucțiunea sexului feminin. Astă-fel este școala venerabilului D. Ștefan Romanianu, care, către capetului vieții sale, se bucură de dulcea fericire de a vedea cum în școala înființată și dotată cu mijlocele sale proprii, se cresc și se cultivă la rațele luminei celei adevărate aproape 100 fete din popor. Astă-fel este școala Dima Popovici, lăsată de fondator sub tutela autorității comunale, care întreține un internat de 30 fete sărace cu tot personalul necesariu pentru cele 4 clase elementare, plus studiul limbii franceze. De asemenea, marea școală Lazaro-Oteteleşeanu, cu un edificiu ce nu cunosc un alt doilea în România, cu un personal didactic complet și suficient, și cu tot confortabilul necesariu unui institut ce numără 247 eleve.

Asemenea instituțiilor, nu numai caritabile dar și civilisatrice, cred că este de datoria oricărui guvern să le încurageze, să le protegă și să le dea chiar onorile ce merită. Cu toate acestea, se vedă lovite de un fel de dispreț nedemn: nu au voie a emite atestate de studii! De aceea, fiindcă ele îndeplinesc o datorie frumoasă și fac un serviciu care altfel Statul trebuia să-l facă, — fiindcă ele se conformă cu programele și cu legile generale ale țerei, cred, D-le ministru, că prin vre-o dispozițiune de lege sau de regulament, vă veți grăbi a le recunoște ca școlile publice și a le acorda dreptul de a emite atestate, chiar sub condițiunea de a da esamenele sub controlul și asistența unor comisii ad-hoc numite de guvern.

Cu fondurile Statului se mai întrețin în Craiova 6 școlile primare de băieți și 3 de fete: cele d'întâi au 1,245 elevi, iar cele de al doilea 534 de eleve.

Cu totă scurtimea timpului de care mi-a fost dat să dispun, le-am vizitat pe toate în timpul examenelor și am constatat cu plăcere zelul cu care corpul didactic și împlinesc datoria și progresele necontestabile ale instrucțiunii. Cu toate acestea nu m'am putut opri de a observa:

1. Că metoda intuitivă, care în clasele elementare contribuie foarte la cunoștința lucrurilor și la dezvoltarea răpede a inteligenței copiilor, nu este încă destul de bine înțeles și destul de bine aplicat de către unii institutori. Causa e că mulți din aceștia sunt bătrâni, de pe timpul când nu erau cunoscute și răspândite până pe la noi sistemele pedagogiei moderne. De aceea cred că s'ar aduce un mare serviciu instrucțiunii dacă s'ar dispune ca atât institutorii cât și institutoarele, să se adune serbătorile măcar o-dată pe lună în vre-o sală de ale liceului, sub președinția reviso-

rului școlar, (care din fericire este foarte competente în materie) spre a se consulta și a face să se utilizeze mai cu folos acestă metodă, atât de utilă pentru învățământul elementar.

2. Studiul muzicii vocale, prevădută în programa școlilor primare, l'amă vădut introdusă numai în școala de băieți No. 4 de către institutorul clasei I, care a absolvit școala normală.

3. Unul din predecesorii D-v., D. N. Crețulescu, luase o excelentă dispozițiune relativ la costumul institutorilor. Nu cred că este bine ca toate măsurile bune să cadă în desuetudine. Acea dispozițiune, calificată de unii ridiculă și absurdă, eu cred că este necesară; căci nimic ca gusturile proste nu se propagă mai ușor între copii. Fetele nu trebuie să crească în credință că cochetăria și grațiile se dobândesc numai prin costume escentrice și prin mijloace artificiale; și institutorii numai prin exemple trebuie să predice modestia și buna-cuviință.

4. Mai toate localurile sunt în stare lamentabile, strimte, puțin luminate, puțin aerate, prost mobilate. Nu știu dacă autoritatea comunală e puțin zelosă pentru școli sau puțin înlesnită de mijloace. Dără știu că intervențiunea D-v., D-le ministru, este indispensabilă.

5. Ună lucră mai seriosă de cât toate, este necesitatea indispensabilă de a se înființa încă celă puțin două școli primare de băieți și una de fete în Craiova. D-nii directorii de școli m'au arătat că în totă anulă sunt nevoiți să respingă câte-ună numără considerabilă de copii din cauza strimtorării localelor. Afară de acesta, suntă unele suburbii atât de depărtate, în cât este cu neputință copiilor mici să ajungă la vre-una din școlile existente. Decă, fiind-că Statulă e dator să facă școli pe acolo pe unde trebuesc, — fiind-că elă însuși prin legile sale a decretat obligativitatea învățământului, nu mă îndoiesc că D-v., D-le ministru, veți lua măsuri și pentru acesta.

## 7. Școlile private.

Sub această rubrică voiă nota: 2 pensionate de băieți cu 127 elevi, — 4 de fete cu 212 eleve, — 1 școlă mixtă a comunității evangelice cu 64 elevi, — alta a comunității catolice cu 46 elevi, — 1 a comunității israelite leșească Zion cu 90 elevi, — 1 a comunității israelite ispaniole cu 33 elevi, — și una a unoră călugărițe catolice de ordinul St. Iosef cu 40 eleve. Toate aceste institute am avută mulțumirea a le visita pe timpulă esamenelor și a mă convinge că toate, afară de acela ală călugărițeloră, se conformă cu programele școlilor noastre publice, și, alături cu limbele străine, cultivă limba română cu seriosă sollicitudine: cele israelite au chiar institutori români pentru toate obiectele, și numai pentru limba ebraică au câte-ună învățătoră israelită. Dintre pensionatele cu internate se distingă

prin buna lor organizare, prin serioșitatea studiilor, prin alegerea personalului didactic și prin progresul instrucțiunii, două de fete ale D-urilor Mărăcinescu și Oltenu și unul de băeți, al D-ului Arnold.

Asupra școlilor private, autoritatea guvernativă la noi, prea puțin a exercitat drepturile sale de control sau priveghere. Legea noastră proclamând libertatea învățământului, mulți au profitat spre a face din învățământ un mijloc de exploatare. Această libertate însă, ca ori-care alta, nu poate fi nețermurită, ci trebuie regulată într-un mod legal pentru ca să pună stavilă traficului nerușinat, ce unele persoane fac cu acesta. Persoane cari n'au capacitate și cunoștințe pedagogice nu trebuie să fie tolerate a deschide pensionate. Persoane cari n'au nici moralitate nici titluri de studii, nu trebuie să fie libere a da lecțiuni fără autorizațiunea autorităților școlare.

### S. Inspecțiunea.

Inspecțiunea tuturilor institutelor de mai sus, actualmente se face prin D. V. Popescu, revisorul școlar al districtelor Dolj și Romanați. Este un bărbat foarte capabil D. Popescu (și mă bucur că aflu ocaziunea de a-l lauda meritele); der ori-cât de zelos și activ să fie, este imposibilul a se întinde într-o circumferință atât de mare. Numeroșele școli câte sânt în Craiova, ar reclama sa fie cât mai des și mai minuțios inspectate, căci unor institutori sau institutore le cam lipsese zelul, iar altora fondul, în cât mulți ar avea nevoie să fie inspectați, îmboldiți și chiar dascăliți în privința metodelor. Prin urmare, un revisor special pentru Craiova aș propune.

Eată, D-le ministru, observațiunile și concluziunile cu cari cred că este timpul să închei relațiunea mea. N'am avut timp să mă stau în Craiova ca să mă mai întrunesc și să mă mai consult cu cei-alți domni delegați pentru ca să redactăm o relațiune colectivă; nu mă îndoiesc însă, (cunoscând bunele lor sentimente și părerile chiar ale unora din D-lor) că în multe ar fi sub-seris alături cu mine; pe lângă acesta, sper că poate și D-lor, ca mine, vă vor comunica observațiunile lor. Acum rămâne la D-v. ca din aceste multiple opinii să alegeți ce este bun și să vă faceți vre-o basă de lucrare. Nu știu de am reușit a vă da toate noțiunile de cari aveți nevoie; deră vă voi purta recunoștință că mi-ați dat mijlocul și ocaziunea a face acest studiu interesant asupra institutelor de instrucțiune din capitala Olteniei. Dacă acesta va contribui a face vre-o lumină fericită, sufletul meu va fi compensat și satisfăcut.

Primiți, D-le ministru, asigurarea înaltei mele stime și considerațiunii.

G. Sion.

Raportu specialu asupra esameniloru scolei comerciale din Craiova.

*Domnule ministru,*

Onorați de increderea ce ați avut în sub-semnații, delegându-ne ca comisiune asistentă la esamenile anuale ale scolei comerciale din această urbe, ca Români și mai vartos ca Craioveni, interesați a ști mersul unei instituții de un folos imens pentru noi, am cãtat a corespunde atãtu interesului, ce D-vostã arãtați instrucțiunei publice, cãtu și datoriei noastre, visitãndu pe cãtu de desu am pututu tãte clasele și audiãndu la tãte materiile ce se predau aci, observãndu cu tãtã atențiunea modul de a preda alu D-lorũ profesori respectiv, respunsurile elevilorũ, inteligența lorũ dupã clasã și etate etc., în fine conformãndu-ne întocmai instrucțiunilorũ D-vostã. Mai nainte însã de a vã comunica rezultatul observãrilorũ noastre, trebuie sã vã supunem aci, cã impresiunea noastrã în generalu a fostu pre cãtu se pãte de bine : am fostu pre deplinu satisfãcuți.

D-nii cari compunũ actualmente corpulũ profesoralũ alũ acestei scoli sub o direcțiune inteligentã și imparțialã, parũ a rivalisa în nobila ardãre de a face ca acestã scolã, înființatã de ei, sã devinã unũ modelũ. Numãrulũ elevilor ce continuũ se mãresce în chipũ neasceptatũ, probãdã în desutulũ, increderea ce pãrintii au în în acestã instituțiune. Aci, în acestũ raportũ este bine și dreptũ, a le arãta mulțumirile noastre ca orãșiani și deplina noastrã satisfãcțiune ca comisiune.

Cursulũ de *comptabilitate* și *mãrfuri* în diferite clase se face ast-felũ cã sub-sem ații amũ rãmasũ fãrte mulțumiți atãtu de claritatea întrebãrilorũ și esplicãrilorũ profesorulu respectivũ, cãtu și de respunsurile elevilorũ. Ținerea registrelorũ cu cea mai mare acuratețã și esplicãțiunile, ce am pututu cere asupra conținutulu lorũ, ori-cãruĩ elev, au fostu fãrte mulțumitãre. Acestã probãzã pãtrunderea ce metoda profesorulu a putulu bãga în mintea fie-cãruĩ elevũ. Numerãsele monstre de mãrfuri ce scõla posedã deja, înlesnesce obținerea de noțiuni practice și folositoare în materiã.

La studiulũ limbelorũ moderne, amũ fostu putemũ đice aprãpe surprinși. În adevãrũ, D-le ministru, în scõlele comerciale, daca aceste limbi nu s'arũ putea învãța în modũ așa de practicũ, în cãtu elevulũ sã iasã, nu numai cu ore-cari noțiuni de gramaticã, ci posedãnd'o astũ-felũ ca celũ puținũ sã pãtã ține o corespondențã comercialã, scopulũ n'arũ fi de locũ atinsũ. Amũ fostu đicemũ aprãpe surprinși la limbele grãcã și germanã, pe care



Românii de ordinăru le învăța mai cu greu. Metoda practică a profesori-lorū are până acuma acestū fericitū rezultat că deja elevii din clasele mai superioare răspundū bine și scriū bine în limbele respective.

La fizică și chimică, elevii au răspunsū de asemenea bine. Aci observămū însă că, elevulū spre a se pătrunde de noțiunile, ce trebuie să capete în aceste ramuri ale științei, este absolutū trebuinciosū să asiste și la experimente. Este adevărat că școala nu posedă încă cabinete mai complete cu aparate fizice și substanțe chimice, atâtū de necesarii învățământulū; amū insistatū însă pre lângă direcțiune și profesorulū respectivū, ca cu puținele cari suntū să se facă la fie-care lecțiune experimente, sau celū puțin o-dată pe săptămână. Noțiunile de dreptū administrativū ce iaū elevii în clasa III, suntū suficiente, și fie-care din ei a răspunsū mulțumitorū și pătrunși de înțelegere. Dreptul comercialū este mai dezvoltatū, predatū în clasa IV și în modū foarte clarū explicatū elevilorū, răspunsurile lorū de asemenea au fostū mulțumitoare, de și din elevii acestei clase, cu cari a începutū școala se funcționeze, mulți n'au avut cunoștințele celor ū patru clase primare. La limba română, istoria și geografia, întrebările și explicările se facū după clasă și după inteligența ordinară a elevilorū, adică treptatū.

Scolarii au răspunsū bine și la mulți amū observatū cu plăcere răspunsurile cu cuvintele lorū proprii.

Acurateța și scrierea frumoasă și clară este o adevărată calitate a comerciantulū, am observatū foarte multe modele în această școală de caligrafie, aproape perfecte. Ne a făcutū deosibită plăcere și satisfacțiune cursulū de caligrafie raționată sau teoretică predatū de profesorulū respectivū.

Terminămū aci D-le ministru, relațiunea ce ne credemū datorii a ve comunica, arătându-ve încă o-dată deplina noastră satisfacțiune. Nu puținū contribuie ca această școală în orașulū nostru aproape uitatū, să devină o școală modelū prin spiritulū de ordine și de stricta îndeplinire a datoriei, inspiratū de direcțiunea actuală. Primăria noastră i-a înlesnitū de asemenea închirierea uneia din cele mai spațioase case din centrulū orașulū și în tôte condițiunile de igienă.

Sperândū în continuulū progresū alū acestei școli și în înalta protecțiune, ce D-vostă i veți acorda și mulțumindu-ve de onorea ce ne-ați făcutū vă rugămū D-le ministru, să bine-voiți a primi asigurarea distinsei noastre considerațiuni.

P. Chițu.— Gr. Popescu.

---

Raportulū comisiunei de dómne asupra esamenilor scólei centrale de fete din Craiova.

*Domnule ministru,*

Multū măgulite de onórea, ce ne-ați făcutū, delegându-ne să asistemū la esamenile anuale ale scólei centrale de fete din Craiova, amū cătatū a corespunde dorinței D-vóstră pe câtū ne a fost cu puțință.

Cu onóre dar, vē supunemū impresiunile nóstre și observațiunile, ce după modesta nóstră competență amū cređut de cuviință a consemna aci.

În general, D-le ministru, întru câtū privesce predarea materiilor în fie-care clasă și metoda întrebuițată de profesorii respectivi, impresiunea nóstră a fostū bună. În clasele de istorie însă, amū observatū óre-care lacune, în ceea ce concernă modulū de a preda ; cartele geografice sunt și aci de o absolută necesitate, și acele carte lipsesc, ceea ce face că elevele nu aū o exactă cunoșcință despre pozițiunea geografică a diferitelor țeri de care să ocupă ; ni s'a explicatū însă, că ministerul încă nu aū prevăđut scóla cu cartele necesari.

În privința metodei profesorului respectivū, arū fi de observat laconismulū în desvoltări și maniera bruscă în întrebări ; trebuie mai mult menagiată susceptibilitatea femenină ; o fată trebuie să creșcă cu credință în demnitatea sa.

În clasele de limba română, elevele aū răspunsū într'unū modū satisfăcătorū. Amū fostū asemenea fórte mulțumite la esamenile de religiune și pedagogie ; întrebările și desvoltările aū probatū încă o-dată că de la metoda profesorului și silințile ce'și dă, depinde în mare parte succesulū elevelorū.

La naturale, fisică și matematice, elevele aū răspunsū în modū satisfăcătorū. Observămū însă că, spre a putea bine învăța, chiar cele mai elementare cunoșcințe de fisică, este absolutū indispensabilū unū micū cabinetū prevezutū cu aparatele necesari, căci ceea ce posedă astă-đi scóla, ca aparate, nu se póte considera nici chiarū ca unū începutū.

La musică, atâtū de necesarie din punctulū de vedere alū desvoltării sentimentului frumosului câtū și din acela alū igienei, amū fost fórte mulțumite de profesórea respectivă, constatându o escelentă metodă și multū zelū.

La lucrulū de mână, rezultatul aū fostū asemenea fórte satisfăcătorū,

mai cu sémă pentru că s'a dată multă atențiune la confecționarea obiectelor de prima necesitate în viața usuală.

Limba francesă nu este predată cu succesul la care arū putea cine-va să se ascepte după cinci ani de studiu. Acesta provine pôte din cauza că D-ra Favre, prea multă ocupată cu administrarea interioară a institutului, nu are timp material în destul pentru a se ocupa, pe câtū ar trebui, cu acestū obiectū. Unū institutū de 80 eleve interne și unū numărū aprópe egalū de esterne, ocupă în destul o directóre care și îndeplinesce datoria cu seriositate. Spre a înlătura acestū inconvenientū sub-semnatele suntemū de părere, D-le ministru, ca o francesă, saū o profesóre specială să predea acestū cursū, dacā nu în tóte clasele, cēlū puținū în cele trei superioare, și care locuindū în institutū, elevele să aibā ocaziunea de a exercita acēstā limbă prin conversațiune.

Studiul limbei italiene este atâtū de incompletū în câtū maī curēndū amū opina să se suprimē de câtū să se predea în unū singurū an.

Findū-cā ne invitați, D-le ministru, a vē supune aprecierile nóstre asupra oportunităței schimbărei programelorū în instrucțiunea femeiei, ne permitemū a vē comunica câte-va reflecțiuni asupra fondului acestei cesțiuni, care în adevērū are o mare însemnătate și de care chiarū presa să ocupā multū în acestū momentū. Este necontestatū, D-le ministru, că pentru instrucțiunea femeiei nu s'a făcutū încā atâtū, în țera nóstrā, câtū trebuia să se facā; că prin urmare cerculū cunoscințelorū sale este fórte restrinsū, că de aci și inteligența și aptitudinile ei suntū maī mărginite ca în alte țeri, unde ómenii de statū aū totū atāta sollicitudine de instrucțiunea femeiei ca de aceea a bărbatului. Reforma darū în programele învățământului fetelorū nóstre este indispensabilă. Asupra acestei reforme, care negreșitū nu se va efectua de câtū în urma unorū seriose discuțiuni în consiliulū generalū alū instrucțiunei, fie-ne permisū a răspunde în trecātū întrebărei ce ne faceți: suntemū pentru o reformă a programelorū învățământului femeiei, alū cărei rezultatū să fie lărgirea cunoscințelorū și dezvoltarea aptitudinilorū ei; lărgire de cunoscințe menite a inobilī simțimintele, a forma caracterulū, spre a face din ea o adevērată socie, o adevērată mamă, o adevērată matrónă. N'amū înțelege însă o modificare atâtū de radicală a programelorū, câtū a le pune pe o tréptā egalā cu acele ale tinerilorū, pentru că orī-ce s'arū dice, menirea sexelor în societate diferă. Și în adevērū n'amū putea sci, la ce arū servi femeii, o dezvoltare liceală a studiilorū matematicē, la ce a limbilorū mórte? la ce a studiilorū speculative? Misiunea femeii în lume este de a pune numāi bazele educațiunei și instrucțiunei, de a forma anima și caracterulū viitorului cetățianū, iarū nu și aceea de a'i da complecta instrucțiune a unei profesiuni. Părerea nóstrā darū, D-le ministru, este că modificarea programelorū să se facā, însă în sensulū

unei instrucțiuni mai raționale și mai practice, dându-se pe lângă alte materii o dezvoltare mai mare istoriei și literaturii noastre naționale.

În privința școlii centrale de fete din Craiova, credem de a noastră datorie, D-le ministru, a vă mai comunica oare-cari aprecieri ale noastre. Așa cum este astă-zi această școală dă societății un număr de fete, care au făcut mai toate studiile lor în un mod superficial, și care ne dau acele ființe de clasă, care au prea multe pretențiuni pentru pozițiunea lor socială și prea puțină instrucțiune serioasă, pentru ca această instrucțiune să le creede o pozițiune socială onorabilă.

Ară fi de dorit, D-le ministru, ca inteligența și bunele studii de clasele primare, să fie mai mult luate în considerațiune la admiterea elevelor în această școală, de cât protecțiunile de cari ele se bucură. Așa în cât acele eleve, care după un imparțial și riguros examen, se vor constata a fi de o inteligență mai prejosă de mediocră, să fie trâmise prin atelieruri, — cari să se creede — și perfecționându-se în lucrări manuale să nu mai fim nevoite a alerga la străine pentru a avea bune lucrătoare în toate ramurile. Iar acolo unde se va constata o inteligență reală, și o bună basă de instrucțiune, acele fete să se admită în școala centrală, cari să fie o școală superioară. Numărul de 160 eleve fiind prea mare, s'ar putea diminua la 50—60, care bucurându-se de o instrucțiune și o educațiune serioasă și îngrijită, să ne pótă da institutore care să aducă Statului și familiilor adevărate servicii. Pre când în modul cum această instituțiune este întocmită, ese în fie-care an un număr prea mare de postulante pentru posturile de care dispune guvernul.

Nu putem termina, D-le ministru, în această parte a asistenței noastre ca comisiune, fără a ne îndeplini o datorie de conștiință întru cât privește partea materială a întreținerii acestei școle. Se pare că sumele, ce Statul oferă pentru nutrimenul elevelor, nu sunt suficiente; am luat cunoscință nu numai din reclamațiunile ci chiar din exteriorul sərbăd al elevelor. Credem că ministerul ar putea, cercetându mai de aproape, să se convingă de aceste lipsuri și să remedieze. Într-o instituțiune unde gimnastica atât de indispensabilă dezvoltării fizice, lipsește cu totul, dacă și nutrimenul este insuficient, apoi nimeni nu s'ar mai putea mira dacă și inteligența nu este atât de dezvoltată pre cât ar putea fi.

Tot aci este locul D-le ministru, a vă atrage atențiunea asupra unor reparațiuni ce sunt riguros reclamate și fără de care edificiul ar suferi în întregul său. Trebuesc luate măsuri a se depărta spălătoria din corpul edificiului unde se află astă-zi, din care cauză o parte din locală să deterioreze și care aflându-se în proximitate cu infirmeria este periculoasă igienei generale a școlii.

Regretându că D-nii cari ară fi trebuit să formeze comisiune cu sub-

semnatele, — din cauză probabilă a diferitelor ocupațiuni—nu am putut să ne ajute cu luminile experienței D-loră în onorifică dar dificilă sarcină ce ne ați dată, D-le ministru, suntemă nevoiți a vă raporta numai părerile și impresiunile noastre.

Mulțumindu-vă dar de distinsa onoare ce ne-ați făcută, și de încrederea ce ați avută în noi vă rugămă, D-le ministru, să bine-voiți a primi cu această ocaziune asigurarea distinsei noastre considerațiuni.

**Anna Constantz, C. Argetoyanu, Maria P. Chițu.**

---

## IV. GALAȚI

### A. GIMNASIULU

Raportul comisiunii însărcinată a asista la esamenele gimnasiului din Galați.

*Domnule ministru,*

Subsemnații, delegați esamenelor anuale 1880—81 gimnasiului din Galați, prin adresa ministerială, cu No. 7,046, asistând la sus-țisele esamene, conformându-ne ordinului ministerului cultelor și instrucțiunii publice, vedând și punctele asupra cărora se cere ca să purtăm atențiunea noastră, înaintăm astăzi raportul de față spre cele legale.

Înainte de a arăta observațiunile noastre asupra punctelor respective cerute de onor. D-nu ministru al cultelor și instrucțiunii publice, declarăm că după o atențiune minuțioasă și scrupuloasă am constatat că scolarii în genere ai gimnasiului din Galați, afară de puține excepțiuni, erau slabi la răspunsurile lor.

Revenind asupra cererei ministeriale în ceea ce privește biletele după cari s'au făcut esamenele, ele coprindeau totalitatea materiilor prevădute în program. Notele sunt date cu multă severitate de către profesorii în drept atât în cursul anului cât și în timpul esamenelor, și acesta s'a constatat din însuși catalogul respectiv, unde se vede că scolarul care în cursul anului era slab, și la esamene răspunsurile sale lăsa de dorit.

În ceea ce privește capacitatea generală a fie-cărei clase, față cu materia, am avea multe de spus, căci în adevăr trebuie să recunoștem că copiii, cari terminând cele 4 clase primare, trec la gimnasiu, nu pot, cu toată silința ce și-ar da, să facă față la multiplicitatea materiilor din fie-care clasă. Dificultatea acesta credem că rezultă din slabele și insuficiente cunoștințe ce capătă în școlile primare, unde nu i se dezvoltă memoria și nu i se întărește rațiunea pentru a putea concepe cu facilitățe cursurile secundare. Baza le lipsesece acestor copii, căci cum voiți ca un copil de 10—11 ani lipsit de un învățământ primar solid și sistematic să potă urma în gimnasiu și înțelege, cu toată asiduitatea ce va pune, mulțimea cursurilor secundare

carî necesită o rațiune pentru a putea fi urmate cu folos, și pe urmă cum aceste cursuri să fie înțelese dacă mijlocele de aplicațiune, pentru cea mai mare parte de materii lipsesc: precum aparate chimice, de fizică, hărți geografice și altele, căci suntem convinși și putem încredința că toate eforturile posibile și dezvoltări orale a D-lor profesori în predarea cursurilor, nu poate să fie înțeles, dacă nu are mijlocul de a face ca școlarul să pipăiască cu vederea teoria ce i se explică, adică prin mijlocul aparatelor pentru materiile la cari se cer.

Asupra dezvoltării inteligenței și a memoriei școlarilor, dacă ea se face într'un mod armonic sau dăunător unei alteia am constatat că: nici o metodă nu se întrebuintează pentru ca aceste două daruri să ia o direcțiune solidă în dezvoltarea lor; cu cât natura se prestă în dezvoltarea lor cu atât rămâne școlarul, care însușese aceste două calități sau una din ele. Dar ce să mai vorbim de dezvoltarea acestor două calități, și dacă ele trăesc pe un tărâm sistematic, când deja mijlocul esențial a acestei dezvoltări lipsește, când sistemul practic nu este alipit pe lângă teorie, pentru ca acesta din urmă să fie bine înțelesă. Cum poate să se dezvolte o imaginațiune, să se întărească o memorie, dacă elementul constitutiv a acestor două puteri dotate de natură, prin care element să se cultive adică de a pune orîce știință pe calea pozitivității, lipsește? Așa dar multe imaginațiuni, memorii și inteligențe se stingă fiind că le lipsește câmpia întinsă unde poate să vadă, să pipăie ceea ce și închipuiesc: a închipui fără a avea mijlocul de a areta ceea ce concepe o imaginațiune este egal cu zero, concepțiunea se pierde, prin urmare nu și poate avea loc.

În privința modului de a se presenta al școlarilor ca indice a educațiunii la care a contribuit școla pe lângă familie, este ceva care lasă mult de dorit. La acesta nu este numai școla care trebuie să și facă datoria, dar mai este și un alt agent puternic și principal, care contribuiesc la complectarea educațiunii, familia. Lipsa de disciplină există, educațiunea lasă mult de dorit, dar răul trebuie luat din sorgintea lui pentru ca să fie îndreptat, cu toate că ar trebui ca obiceiurile născute și câștigate în diferitele clase ale societății, când aceste moravuri se ved că sunt contra principiului de dezvoltare morală, ar trebui să fie combătute prin ore-carî mijloce; căci în lipsă de mijloce la început, pe urmă este greu de a repara lipsurile trecutului.

Credem de cuviință, D-le ministru, a atrage atențiunea D-vóstră, asupra unui punct important pe care l-am constatat cu mult regret.

„Toate instituțiunile, corporațiunile, națiunile, etc. din vechime și până la noi a căutat să exprime importanța sau magnificența evenimentelor prin o solemnitate óre-care, care dedeau zilei de serbare în amintirea cutărui sau cutărui fapt. De ce acest sistem să nu se întrebuinte și la școlele

nóstre fie primare, fie secundare, fie superióre? De ce să nu se dea esamenelor anuale un caracter mai impunător? De ce această puțină diferență către public? De ce această indiferență și apatie din partea celor ce sunt meniți a prepara și veghea educațiunea morală, intelectuală și fizică a viitoareii generațiuni? Oare dioa unde scolarul dă sémă de ceea ce a făcut tot anul, este aceeași ca și ziua de clasă ordinară? Atunci să nu mai avem esamene, su nu mai instituim comisiuni esaminátore, căci tóte acestea nu servesc la nimic, se uită principiul că cu cât cineva doresce să dea unú fapt o însemnătate óre-care, acesta o exprimă prin solemnitatea ce o dă festivității, căci numai așa rămâne gravatú în sufletul fie-căruia însemnătatea faptului, și impresiunile lui sunt imemorabile.

Dorim, D-le ministru, a atrage atențiunea D-vóstră încă asupra unei necesități de care simte gimnasiul Galațului:

Localul școlei ar fi de dorit să presinte mai multe garanții igienice, starea și pozițiunea în care se află această școlă este din cele mai deplorabile, pe lângă această necesitate școlă se lipsesce încă de o gimnastică, mai mult sau mai puțin complectă, precum și de un profesor de gimnastică. Să facem și noi, cu orî-ce sacrificii, ceea ce fac și alte State pentru ca dezvoltarea corporală să fie pusă pe acelaș terâm ca dezvoltarea intelectuală, căci *mintea nu este sănătósă de cât într'un corp sănátos.*

După studiul ce am făcut, D-le ministru, asupra programului instrucțiunii secundare, constatăm că programul are necesitate de a fi supus unei modificațiuni radicale în diferitele materii.

Prin cele ce preced, D le ministru, nu înțelegem a aduce vre-o atingere D-lor profesorii respectivi, în ceea ce privesce zelul ca învățători, de óre-ce numai D-vóstră prin organele de carú dispuneți, precum revisorii, inspectorii, comitetul permanent, puteți fi în stare de a avea informațiunile necesare, spre a tranșa cestiunile privitoare la starea generală a studiului școlar secundar a gimnasiului din Galați. Comisiunea esaminátore se mărginesce numai a constata rezultatul neîndestulător a esamenelor anuale 1880—81, fără a fi în stare de a precisa cauza ce aú produsú acest efect.

Inginer Al. Călinescu, D-r. Serfloti, G. N. Cavallioti, Dr. Hepites.

4 Iuliu 1881.



## B.— SCOALA COMERCIALA.

Raportul comisiunii însărcinată a asista la esamenile școlii comerciale.

*Domnule ministru,*

Fidelul misiunii cu care m-ați onorat, de a asista la esamenile anului 1880 — 1881 ale școlii comerciale *Cuza-Vodă* din această urbe, am onoare a vă supune cu presentă în numele delegațiunii întregi numite de D-văstră pentru acestu scop, raportul cerut asupra experiențelor câștigate în împlinirea mandatului D-văstre.

Călăusit de programa studiilor, care mi s'au supus în momentul esaminării școlarilor, am putut urmări cu atențiune dezvoltarea progresivă a tuturor claselor acestei instituții, chemate de a forma acel element în viața economică a României, pe care se bazează progresul și avuția tuturor națiunilor moderne.

Conform prescripțiunii D-văstre m'am încredințat că : 1. biletele după care se făcea esaminarea cuprindeau totalitatea materiilor prevăzute prin programă.

2. Corpul profesoralu clasifică școlarii cu notele care merita fie-care.

3. În privința capacității generale a fie-cărei clase în vedere cu materia, am remarcat, că școlarii din clasa I-a nu mi se păreau destul de preparați prin școlile elementare, spre a putea concepționa și digera materiile tratate într'o școală de comerțu seriosă.

Severitate la promoțiunea școlarilor din școlile primare în cele secundare, mi se pare unicul mijloc de a prechirmui acestu rău, căci lacunele instrucțiunii primare formeză un velt nepenetrabile aproape, pentru dezvoltarea regulată în clasele superioare.

4. Asupra metodei profesorilor în modu comparativu la aceeași materie pe clase, trebuie să constat cu plăcere că unele din ramurile științifice în specia acelu alu geografiei și alu istoriei, se profesază cu un talentu care merită totă lauda.

Nu imputez celor l'alți profesori nici neglijență nici inaptitudine în execuțiunea misiunii lor, din contra o stăruință meritabilă se manifestă din toate părțile de a atinge scopul propus. Totuși trebuie să vă mărturisesc

că impresiunea generală câștigată la ascultarea claselor 3 și 4, dirigrate fără de a ține cont de programa studiilor actualmente în vigóre, n'au fost tocmai favorabilă mai cu sémă în considerațiune, că scolari trebuie considerați ca absolvenți în clasa cea din urmă. Cu cunoștințe neternitate și nedeterminate nu e posibil de a înfrunta toate încercările timpilor modernți; modul de a crea și întări spiritele la aceeași consistență și de a le ridica la acea înălțime, care ar putea garanta zelul tinerimei, cel puțin moralmente, o reușită probabilă, nu pöte fi altul de cât a mări cercul cunoștinților lor.

5. Modul scolarilor de a se presenta la esaminare m'ă părea la început nedisciplinat și vexatoriu, căci constatam une-oră absențe momentane a chemașilor; ne au cuprinsă însă o emoțiune durerösă convingându-ne că adevărata cauză a absenților era localitatea insuficientă, în care scöla comercială din Galați e aședată. Nu era loc destul de spașios de a adăposti o clasă întrégă împreună cu examinătorii.

În alte țeri, domnule ministru, unde cei mai mulți dintre noi și au primit educațiunea, clădirile scölelor fac mândria nașionilor.

Salöne întinse, aerisite, luminöse, în care catedrele par altaruri, de care scolari se pöte apropia numai cu venerațiune, sunt mai pretutidine la dispoșiunea învătătorilor, după cum negreșit v'ați convins personalmente.

Tera nu pöte refusa distinsului sêu ministru de instrucțiune, de a face totul pentru scöli, căci totă lumea e convinsă că din acele laboratorie ale spiritului, provine mărirea sau decadența viitorului României.

6. Programul studiilor, actualmente în vigóre pentru scölele comerciale, ni se pare insuficient, dacă vrem să creștem în aceste institute cetățeni și lucrători, cari trebuie se corăspundă exigenților secolului în care trăim.

E de notorietate că în alte țeri, intrarea în atare scöli nu se face direct din scöile primare; trei clase reale, sau cel puțin cinci gimnasiale trebuie să fie trecute cu succes, ca studie preparatorie, înainte de a se permite scolarilor de a intra în vr'ö scöla de resort, de arte tehnice.

Nu rămâne așa dar nici o îndoelă că scölele nostre de comerț, care primesc elevi crudi, fără nici un studiu precurgător, nu corăspund scöpul care li s'au dat, misiunei care o are, de a forma simburul sănătos al generațiunei viitoare, și de a da societăței ömeni luminași prin cunoștința tuturor științelor tehnice reale, și cel puțin atinși de noțiunile unor din studiile umane sau academice.

Spre a putea ajunge la realizarea acestui scop, cred că scöile de comerț ar trebui despărțite în două cursuri de câte trei clase fie-care; cei d'ântei trei ani ar trebui se întroducă elevii pe câmpul științelor

reale cu osebita considerațiune a aceloră științe care bate în resortul comerțului și ală industriei; lacuna considerabilă din programa actuală, lipsa unei catedre pentru istoria naturală, ca știință precurgătoare pentru înțelegerea principiilor elementare ale chemiilor, fizice și ale cunoștințelor mărfurilor, ară trebui umplută puidă elevii treptat cu cele-lalte studii, în contactă cu știința naturală.

În clasa cea d'ântăia ară trebui profesată zoologia; cea d'a-doua ară trebui pusă în cunoșterea plantologiei (botanice) și unei părți din mineralogia, iar cea d'a treia obligată a termina acestă studiū și a repeta cele precedente.

Clasele 4, 5, 6, ară trebui se conducă scolarulă treptat și în sensul programei actuale, (înmulțită încă prin stenografie, noțiuni din științele universitare, literatura, filosofia, economia politică, finanțe,) la absolvirea integrală, la terminarea educațiunei sale.

Cu atară măsuri vomă reuși de a putea forma bărbați integri și apți pentru munca onorabilă; și parțialitatea educațiunei la care tinde programulă actuală va fi evitată.

Închidându-se porțile tribunaleloră pentru toți tinerii care n'a audă cursurile juridice, ușile prefecturiloră pentru aceia care n'au învățată științele administrative, casieriiile și băncile Statulă pentru aceia fără scólele comerciale, se voră sili tinerii de a studia seriosamente, și de a se devota arteloră, comerțului și industriei, spre a da țării acelu elementă seriosă de lucrători pe tôte câmpurile ocupațiunei umane, care formăză aiurea basa existenței și puterei societăței.

Supuindu-se oficialmente și într'un modă obligatoriu toți scolarii din institutele particulare, din pensionatele existente, în fie-care ană, unei examini prin omeni apți, conștiincioși și competenți, neprimindu-se nici unulă dintr'aceștia în nici un cursă scolară mai înaltă fără un examenă rigurosă, se va reuși de sigură de a schimba starea lucruriloră spre bine, și tinerimea noastră din asia numita societate mai bună, care a găsită până acuma adăpostă în funcțiună, fără de a fi întrebată și examinată dacă corespunde sarcinei primite, va fi silită de a se ocupa seriosamente spre a putea exista.

Inteligenței, științei și conștiinței va fi totală posibilă și acestei trinități reunite, va ști să le dea sprijinulă sêu puternic, un bărbată care ocupă o pozițiune așa de înaltă în știință și societate, precumă o ocupați D-vostă, domnulă ministru. Acestă e intima noastră convingere. Realizarea scolulă patriotică care l'aveți de a conduce națiunea pe adevărata cale de cultură și propășire, a găsită un resunetă în peptulă tuturiloră, care se închină principiulă eternă că inteligenței se cuvine primulă locă, și preponderența în societate cu oră-ce precu.

Dorința ardentă de a vă servi cu slabele mele puteri, acolo unde am fost chemat de D-văstră, spre a contribui ceva la edificiul măreț, care vreți să îl redicați în sinul națiunii, mi servă de scusă dacă prezentul raport ar fi trecut peste limitele care poate le-a adoptat alți raportori.

Primiți, vă rugăm, domnule ministru, încredințarea profunde venerații și a înaltei stime de la ai D-văstre prea plecați.

Raportor **I. L. Herter.**

Membrii comisiunii: **Ilie Doiciu, George Antache, M. Z. Chrisoveloni, E. A. Lambrinidi.**

---

## C.— SCOALA NORMALA.

Raportulŭ comisiunei însărcinată a asista la esamenile scôlei normale.

*Domnule ministru,*

Sub-semnațiŭ, de și lipsiți de precioșele lumini ale colegilorŭ nostri : D-nii N. Catargiu, (absent din Galați) și protoereulŭ județului, cari compuneaŭ împreună cu noi comisiunea esaminătoare a scôlei normale din Galați, totuși credemŭ necesarŭ a vă împărtăși vederile nôstre relative la acéstă scólă.

Domnule ministru, prima cestiune care ne a preocupatŭ a fostŭ de a sci dacá acestŭ institutŭ este suficientŭ organizatŭ ca parte materială și ca personalŭ didacticŭ, pentru a putea corespunde importantei sale chiamări.

Cu mirare amŭ observatŭ, Domnule ministru, că acéstă însemnată instituțiune, care în specialŭ e chiamată a respândi cultura națională în România Trans-Dunărenă nu are o organizațiune suficientă.

Primulŭ lucru care isbesce pe orŭ-cine s'arŭ interesa de învățământulŭ românŭ este că acéstă scólă nu are profesorii săi trebuitori.

Intr'adevărŭ, Domnule ministru, citindŭ programa scôlei s'arŭ crede că personalulŭ didacticŭ este compusŭ de unŭ numărŭ de 17 profesori, în realitate însă numai musica-vocală, gimnastica, desemnul, religiunea, istoria și matematica au profesorii lorŭ respectivŭ, cele-alte catedre suntŭ veduve de învățatoriŭ lorŭ.

Ast-feliŭ catedrele de pedagogie și didactica, dreptulŭ constituționalŭ, igiena și medicina populară, agricultura, veterinaria, catedre forte indispensabile pentru acéstă scólă, nu sunt prevădute în budgetulŭ instrucțiunei. Pe de altă parte chiar acele prevădute prin budgetŭ suntŭ unite cu alte catedre; așa cursulŭ de limba română este unitŭ cu religiunea; celŭ de istoria cu geografia; și celŭ de științele naturale, fizică și chimia cu celŭ de matimatică. Din cauza cumulărei atâtorŭ obiecte în sarcina unŭ singurŭ profesorŭ pentru 4 clase, și cu ore numeroșe după programŭ, vine forte anevoie de a împlini cu esactitate cerințele programului, cu totŭ devotamentulŭ ce s'arŭ pune. Din cauza multiplicăței obiectelorŭ și a orelorŭ, D. directorŭ alŭ institutului a fostŭ silitŭ a propune Domniei-vôstre împărtșirea catedrei de științele naturale și matematică la 2 profesori, D. inginerŭ Hârjeŭ și D. Heumann fie-care cu jumătate de retribuțiune.

Ast-feliŭ fiindŭ situațiunea, o mulțime de cursuri urmaŭ a nu fi propuse dacá D. directorŭ alŭ institutului n'arŭ fi recursŭ la colegii săi și la alte persóne din societate, care au bine-voitŭ a suplini onorificŭ tóte cursu-

rile prevădute în program. Așa D. I. Titoreanu, a propusă onorifică cursul de agricultură ; dreptul constituțional s'a propusă de D. N. Istrati ; cursul de igienă și medicina populară unită cu serviciul de medică curantă ală institutului aă fostă făcută de D. Dr. N. Tacheanu, serviciă care lă face onorifică de 3 ană cu esactitate lăudabilă ; D. Gr. Petrovanu, pe lângă cursul de istorie unită cu celă de geografie, a propusă onorifică cursurile de pedagogie și didactică.

Dar oră câtă de răă este organizată această scăla, constatămă cu o vie satisfacțiune că profesorii și-aă pusă tătă silința loră spre a remedia răulă și aă cule-ă rezultate satisfăcătore pe câtă lipsurile acestei scăle n'aă putută să triumfe asupra activității loră.

Ceva mai multă, profesorii onorifică și aceă cară primescă salariulă pe jumătate (85 lei pe lună) precum D. ingineră Herjeă, care propune matematica și D. Heumann care propune sciințele fisico-naturale, n'aă lipsită a și face datoriele loră în consciință. D. Hărjeă cu deosebire s'a distinsă prin modulă seă metodică în chestionarea eleviloră denotândă ast-feliă înținsele sale cunoșcințe. D. Heumann, de asemenea aă produsă frumăse rezultate la examen.

Notămă tot-odată că agrimensura, sciințele naturale, fisica și chimia aă fostă secundate de experimente cu ajutorulă tablouriloră și aparateloră de care dispune institutulă.

Nu mai vorbimă de cel-ălă profesori onorifică ală căroră singură mobilă a fostă neapărată, de a face ca tinerimea să guste într-ună modă simțitoră principiile sciinței.

În condițiunile însă în care să găsească scăla, s'a trecută ore de către profesori întrăga materie prevăduță în programă ? Iată o chestiune, Domnule ministru, asupra căreia vă atragemă cu deosebire atențiunea D-văstre.

Scăla fiindă lipsită de profesori ; obiectele fiindă grămădite asupra cător-va, de sigură cu tătă buna-voință a persăneloră care gratuită s'a grăbită a și da concursulă loră pentru respândirea cunoșcințeloră, ce trebuie propuse în această instituțiune, nu putemă afirma într-ună modă categorică dacă s'aă îndeplinită în totulă exigențele programei. Afară de acestea în cursulă luneloră Septembrie și Ianuarie, elevii institutului aă fostă lipsii de 2 profesori : D. Bărbescu profesoră pe atuncea de sciință naturale și matematica, D. Cotea de română și religiune, fiindă duși în congediă spre a se presenta la concursă pentru catedrele vacante la scăla comercială din Galați.

Aceste lipsuri fără îndoială aă trebuită se împedice multă progresulă tinerimei.

De altă parte este chiar imposibilă de a se responde la această întrebare într-ună modă precisă pentru fie-care obiectă, din cauza defectuosității

programei în vigóre, care se mulțumesc a indica numai obiectele de studiu, fără a detalia materiile ce trebuiesc tratate și anume din ce puncte de vedere. Cum este posibil de exemplu a se controla profesorul de se. naturale dacă și-a trecut întreaga materie, când programa nu indică de cât obiectul de studiu, fără se arăte și punctele de vedere din care ac-stu obiectu trebuie studiatu ?

De sigur, Domnule ministru, că învățământul ce trebuie a se da în aceste institute nu este de locu caracterisat, căci cea-ce caracterisă învățământul unei scóle sunt programa și materiile.

O atare lacună, Domnule ministru, în programele scólelor normale primare, trebuie remediata de urgență ; alt-feliu nici un controlu seriosu nu se póte exercita asupra profesorilor. In van se va observa biletele de examenu spre a se constata dacă profesorul și-a făcut materia ! biletele nu represintă de cât cestiunile cu care profesorul a vroit a se ocupa, iar nu în tot-d'a-una chestiunile cu care trebuia a se ocupa, conform destinațiunei institutului.

Dară pe cât programa este laconică în privința tutulor obiectelor, pe atâta este detaliată în cea ce privesce istoria și geografia. Se dá acestor obiecte de predilecțiune ale autorului programei o întindere mai mare de cât ar fi necesaru și posibilu pentru această scólă. Mai tóte colónele programei sunt pline de chestiuni de istoriă și geografă ! Or câtă bună-voință ar avea profesorul respectivu ! este imposibilu a parcurge întreaga materie. Alături însă cu acesta D. Petrovanu, profesorul de istorie și geografie, a făcut în plus un cursu de arhiologie preistorică secundat de charta pământului în perioda quaternară. Apoi metoda de a studia geografia indicată în programă a fost urmată cu scrupulositate. Ast-feliu profesorul respectivu a reușit a deprinde pe elevi la dresare de carte geografice, lucrate cu o abilitate de necredut. La examenu am observat o bogată esposițiune de carte de tot felulu. Acestea fără îndoială au trebuitu să fie rezultatul unei osebite asiduități.

In privința disciplinei, nu putem relata alta de cât că elevii în fie-care clasă s'au prezentat în modu respectuosu la examenu și se pare că scóla a contribuitu ca o bună familie la educațiunea lor. Nu credem însă de prisosu, Domnule ministru, a semnala necesitatea prevederei în budgetu a 4 pedagogi, câte unul de fie-care clasă pentru înlesnirea serviciilor de disciplină. Afară de acestea din lipsa de localu spațiosu în care să se concentreze tot institutul, s'au angariatu două localuri, inconvenient desul de mare pentru privigherea scolarilor în mersul ocupațiunilor și a disciplinei lor.

Un altu inconvenientu ce întimpină institutul în mersul său este și lipsa de mijloce pentru serviciul administrativ. Institutulu dispune numai

de 3 servitori, insuficienți pentru 66 persoane interne și pentru serviciul necesar în ambele localuri ale institutului. Ar trebui cel puțin 6 servitori, alt-feliu nu se poate îndeplini cu trei servitori serviciul caratului din piață, care este așa îndepărtată de școală, serviciul bucoătăriei, refectorul, tăetul lemnelor, încălzitul, grijitul, etc.

Asemenea cheltuețele extraordinare și de iluminat sunt foarte măginite pentru a întâmpina cu suficiență nevoile școlii.

Suma de 55 bani pe di este de asemenea insuficientă după piața de Galați.

Iată, Domnule ministru, starea materială a acestui institut. Este timpul ca această școală să se organizeze într'un mod sistematic.

Dacă instituțiunea este lipsită de profesorii necesari precum și de mijlocele trebuitoare pentru serviciul său interior, dacă pe altă parte programa de studii este defectuoasă, de sigur nu ne putem aștepta la rezultate cu totul satisfăcătoare.

Este necesar a se elabora o nouă programă în conformitate cu scopul instituțiunii, programă, în care să se arăte punctele de vedere din care se poate studia în această școală fie-care obiect, în fie-care clasă, arătându-se astfel chestiunile ce trebuiesc studiate, și indicându-se în cele din urmă și metodelor de care profesorul trebuie să se servescă.

Este necesitate a se îmbunătăți starea materială, a se complecta catedrele chiar de la începutul viitorului an școlar, bine-voind prin mijlocele ce veți crede necesare, a pune institutul pedagogic de Galați pe același picior de organizațiune cu școlile similare.

Dacă acestu institutu așa de incomplect organizat, așa de restrâns în mijlocele sale materiale, cu un program așa de defectuos totuși a dat rezultate ca acelea ce am avut onórea ale constata, la ce rezultat ar trebui, Domnule ministru, să se ascepte cine-va, când i s'ar da o organizațiune completă.

Alături cu acestea, credem necesar, Domnule ministru, că învățământul în genere este lipsit de cărți didactice; ar trebui a se îndeplini această lacună prin elaborarea unor cărți metodice și în armonie cu cerințele programelor; să se elimineze din învățământul școlii cărțile cari s'au făcut timpul lor; să se oblige profesorii a introduce în învățământu numai cărțile ce se vor găsi meritorii în urma concursului. Alt-feliu, lipsa de cărți didactice ar autorisa pe or ce profesor a se scusa că nu se poate ține de programă fără cărți redactate în conformitate cu programa; lă autorisează în fine a pierde ora clasei dictând cursul și răpind tinerilor timpul atât de precios.

Dacă s'ar lua o măsură în această privință și pe de altă parte, inspectorii generali ai ministerului s'ar sili a observa în decursul anului mersul



studiilor, de sigur, profesorii ar părăsi mai cu înlesnire metodele îmbătrânite, prin care se dezvoltă numai memoria în detrimentul celor-alte facultăți intelectuale. Metodul intuitiv este singurul care ar fortifica facultățile intelectuale, dând ore-care personalitate activității psihice a tinerimei.

Numai cu modul acesta școala poate da o direcțiune activității minții omenesci, cultivând toate facultățile intelectuale și stabilind echilibrul și armonia puterilor psihice.

Terminăm, Domnule ministru, ne mai voind a abusa de paciența D-v., căci suntem siguri că D-văstre, care ați consacrat cea mai mare parte din viață pentru organizarea școlilor Române, nu veți întârzia de a organiza și această școală a țeranului român, dotându-o cu programa conrespunzătoare scopului său și dându-i profesorii săi trebuitori, precum și mijlocele necesare subsistenței sale.

Priimiți vă rogăm, Domnule ministru, asigurările prea distinsei noastre stime și considerațiuni.

Leondarescu, N. Istratti.

---

## D. SEMINARIULU

Raportul D-lui profesor Leonardescu asupra esamenilor seminarului din Galați.

*Domnule ministru,*

Numit de D-văstră, prin adresa No. 7,065, din 1 Iuniu a. c., în comisiunea esaminătoare a seminarului de Galați, spre a studia, cu ocaziunea esamenilor, împreună cu D. ingineru-șefu alu circumscripțiunei, D. G. Mantu, deputat, și P. S. S. Episcopulu eparhiot, mersulu acelei scóle, pentru ca astu-felú să se pótă cunoșce pedicele ce arú obstacola progresulu instituțiunei precum și ameliorările ce s'arú putea aduce. subsemnatulu, mulțumindu-vé de plăcerea ce m'ă-af procuratú, confindu-mí atare sarcină, asistându singurú la esamene, amú onóre, a vé împărtași observațiunile și vederile mele relative la acéstă scólă, — vederi, de sigurú, cu totulu imperfecte, de óre-ce amú fostú lipsitú de prețioșele lumini ale colegilorú mei: P. S. S. Episcopulu (absentú din Galați) și D. Mantu, cu care nici nu m'amú pututú întelni.

Domnule ministru, prima cestiune, care m'a preocupatú asistându la esamenele elevilorú în fie-care clasă, a fostú de a sci daca într'adevéri profesorii se conformă cu programele în vigóre, trecendú întréga materiă.

Pentru a mé asigura de acestú faptú, neapératú, amú observat biletele dupá carí se făcea esamenile.

De și profesorele de matematici omisese biletele materiei trecute în semestrulu I, sub pretextú că elevii dedeserá deja esamenú de acea materiă în Ianuariú, totuși, pot dice, că profesorii s'au conformatú cu programa, mai cu sémă că și la matematici, în urma observațiunei mele, s'a făcut întrebări și asupra materiei omise.

Rigurosú însă vorbindú nu se póte controla cu siguranță trecerea întregei materii numai din observarea biletelorú, de óre-ce programa seminarului din Galați este cu totulu laconică, mulțumindu-se numai a indica obiectele de studiú. — Din acestú punctú de vedere, m'í permitú, D-le ministru, a vé atrage atențiunea asupra defectuosității programei. Cu atari programe nu se va putea nici-o-datá exercita vre-unú controlú seriosú asupra profesorilorú. — Nu este destulu de a se dice, de exemplu,

în programă : „*Limba latină și română*!“ Este necesarū de a se spune într'unū modū dataliatū cestitiunile ce trebuescū studiate în conformitate cu clasa respectivă și cu gradulū de desvoltare a facultăților intelectuale a elevilorū. Cum ar fi posibilū, de exemplu, a se controla profesorulū de sciințele naturale, daca 'și a trecutū tōtă materia, când în programă se indică numai obiectulū de studiū, fără să se arate și punctele de vedere din carī s'ar studia acest obiect! Ast-felū la acēstă scōlă profesorul de limba latină fiind însărcinat și cu limba română și neocupându-se de cât o oră pe septemână cu româna, n'a putut îmbrățișa acest studiū potrivitū cu gradul acestei scōle, și cu tōte acestea nu se pōte susține cu seriozitate că nu 'și a trecutū întrēga materiă, pe câtă vreme programa este mută, nu detaliază cestitiunile ce trebuescū studiate.

Dar, D-le ministru, programa acestei scōle nu este defectuōsă numai din acestū punct de vedere. Ea nu este nici completă. Obiectele de studiū prevēdute într'ansa nu suntu suficiente pentru a forma pe deplinū tineri consacrați carierei sacerdotale. Programa conține așa de puține obiecte în câtū mai tōte clasele sfērșescū cursurile lor dimineța la 10 ore, și după amēdă cea mai mare parte la 3 ore, (de ore-ce cāntările bisericesti se pot propune și de la 4—5). Ceva mai multū, Sâmbăta de la 3—4 în clasa I nu se predă nici unū obiectū.

Eū credū, D-le ministru, că ar fi bine să se prevadă o catedră pentru limba română separată de cea latină, căci numai ast-felū se pōte dobēndi rezultate mai satisfăcētoare. Este necesarū, de asemenea a se face în acēstă scōlă și unū cursū de musica vocală, de ore-ce eleviī sunt destinați a face să resune amvonul bisericeī de cāntările lor eclesiastice. Nu uitū a spune încă că limba francesă nu se predă de locū în seminariū, și eleviī din cauza acēsta, întâmpină mari dificultăți în studiile lor. Nu suntu în stare, de exemplu, studiândū istoria, a pronunța unū nume propriū francesū. În fine ar trebui să se propună în acēstă scōlă și ore-carī noțiunī de algebră; numai cu acest chipū eleviī ar putea profita de studiulū geometriei și alū agrimensurei.

O altă cestiune, care m'a interesatū și mai mult a fost metodel profesorilor. Care a fost metodel : instrumentul sciințificū de care profesorul s'a servitū pentru a introduce pe elevi în lumea principiilorū, a legilorū și a cauzelorū ? De sigurū, 'mī dīceam : metodel profesorulū trebuie să fie acel indicat în programă. Din nenorocire, programele scōlelor nōstre suntu cu totul laconice ; ele nu se ocupă nici de punctele de vedere din carī trebuie să se studieze un obiect, nici de metodelul profesorulū. Se pōte cu dreptū cuvēntū dīce, că la noi, învățământul fie-cărei scōle nu este caracterizat, — căci *ceea ce caracterisēclă învățământul unei scōle suntu programele și metodele.*

Acéastă lipsă presintă un mare inconvenient. Și din acest punct de vedere, nu se va putea exercita ver-o-dată un control serior asupra profesorilor, pe câtă vreme programele noastre nu reglementează într'un mod precis *mersul studiilor* și nu indică instrumentul științific de care trebuie să se servesc profesorul pentru a introduce în interiorul tinerimei lumina bine-făcătoare a științei, și lasă profesorilor în general o mare latitudine în modul de a preda o materie. Astu-felū, de exemplu, nu se pôte studia cu succes matematicile fără exerciții de probleme matematice, pe care elevul le resolve *singurū* aplicându principiele cunoscute, și reușind este coprinsu de acea plăcere intelectuale, indescriptibile, care formedă gustul științific; nu se pôte de asemenea învăța limba latină, fără exerciții de teme și versiuni, și cu tôte acestea programa mulțumindu-se a spune că în cutare clasă se învață gramatica latină și traducere dintr'un autorū, profesorul, crede de multe ori, că și împlinesce datoria dictându traducerea autorului și punendū pe copiii a învăța gramatica. La acéastă scólă, de esemplu: n'am pututu constata că elevii suntū familiarisați cu asemenea lucrări; n'am găsitū măcar caetele lor în cari să se vadă temele, versiunile ori ecuațiunile și problemele matematice, singurul indiciū alū activității personale a elevilor, și cu tôte acestea, nu se pôte imputa cu serioșitate profesorilorū că n'au îndeplinitū cerințele programei, pe câtă vreme, ea păstrează tăcerea asupra acestui punctū.

Astu-felū, D-le ministru, necesitatea unei noue programe, pentru acéastă scólă, ca și pentru altele, se impune de sine. Este nevoie de a se elabora o programă completă și detaliată, care să corespundă cu scopulū scólei și să indice în același timpū metodulū pentru fie-care obiectū de studiu. Numai cu modulū acesta se vorū părăsi metodele îmbătrânite prin care se desvoltă numai memoria elevilor în detrimentulū celor-lalte facultăți intelectuale.

*Metodulū intuitivū* este singurulū care arū fortifica facultățile intelectuale, dândū ore-care personalitate activității psychice a tinerimei, de la care depinde viitorul României. Scóla trebuie să dea o direcțiune activității minții omenesci, cultivândū tôte facultățile intelectuale și stabilindū cu modulū acesta echilibrul și armonia puterilor psychice, Causele, legile, rațiunea de a fi a lucrurilor, étă conceptele către cari trebuie să fie atrasă atențiunea elevilorū. Trebuie să se deprindă elevii ca observândū faptele să privescă legile, causele și principiele de cari ele (faptele) depindū.

O dată ce programele se vorū întocmi într'unū modū raționalū pentru fie-care scólă, arū fi necesarū, D-le ministru, a se publica concursū și a se premia cărțile didactice meritorii, obligându-se a se introduce în învățământū numai acele premiate și a se elimina din scólă acele cărți cari și-au făcutū timpulū lor, cari suntū scrise fără metodū și fără sistemū.

Lipsa de cărți didactice autorisadă pe ori-ce profesoră a se scusa că nu se pôte ține de programe, din cauză că nu suntă cărți redactate în conformitate cu programa, 'lă autorisadă asemenea de a perde ora clasei dictândă cursulă și răpindă tinerilor ună timpă atătă de prețiosă. Și de multe ori ceea ce se dictadă pôte că este mai rău de câtă ceea ce este publicată de alții. Ară trebui dar o măsură de luată în această privință, cu atătă mai multă, că ună controlă mai eficace s'ară putea exercita asupra profesoriloră.

Ună altă punctă care m'a preocupată a fostă de a sci dacă răspunsurile date de elevi, reveladă asiduitatea profesorilor, suntă fructele plantate de profesori în mintea tinerilor.

Pentru a răspunde la această cestiune m'ă-amă atrasă mai înteiă atențiunea asupra capacităței generale a fie-cărei clase, în vedere cu materia și desvoltările date de către profesori, precum și cu vârsta mediă a fie-cărei clase. Amă observată D-le ministru, că elevii în proporțiile semnalate mai sus nu erău de aciași forță în tôte claselă. Erău clase mai meritorii și mai puțină meritorii. Acestă faptă nu 'lă potă atribui întâmplărei. O sēmântă bună, plantată cu multă îngrijire, pôte să și găsescă, chiar pe ună terenă nefertile, celă puțină un mică colț favorabilă manifestărei sële. Mi se pare că, dacă s'ară fi pusă mai multă diligență din partea profesoriloră, elevii în generală ar da în tôte clasele aceleași rezultate, și cu modulă acesta asiduitatea profesoriloră ară deveni evidentă. Ună altă faptă care mă autorisă a susține această este că elevii la esamenă se încredă mai multă memoriei de câtă rațiunei lor. Elevii nu suntă deprinși a răspunde directă la o cestiune. Suntă deprinși a recita paragrafele din cartea, de cari s'au servită și de îndată ce se intrerupă din recitarea loră nu mai potă continua. De sigură, esamenile cu atari rezultate manifestă numai silința penibilă a tēnerulă de a memori-sa mecanicesce lucrulă, iar nu și asiduitatea profesorulă.

În privința noteloră însemnate de profesori la esamene în *prezența mea*, am observat că profesorulă însemna notele potrivit cu răspunsurile eleviloră, dar că aceste note nu corespondeau pe deplină și la tôte obiectele cu acelea obținute de elevi în timpulă anului. Unii se întâmplă să răspundă mai bine la esamenă de cât în timpulă anului, alții din contra. Acestă nu o potă atribui de cât întâmplărei, cu tôte acestea faptulă mă autorisă, D-le ministru, a vă atrage atențiunea asupra controlulă ce ar trebui să se facă de ministeră în cursulă anului prin inspectorii sēi generali, pentru ca astfel să nu mai rămăe nici o urmă de îndouială asupra nepărtinirei profesoriloră în privința meritulă și a rangulă, ce trebuie să ocupe fie-care elevă în clasa sa, — singurulă stimulă ală tinerimei diligente.

În privința disciplinei scolei nu pot a vă relata alt ceva de cât că elevii,

în fie-care clasă, s'au prezentat în modu respectuosu la esamene și se pare că școla alături cu familia a contribuit într'unu modu favorabil la educațiunea loru. Credu însă necesariu a vă arêta că pentru menținerea unei mai bune discipline, ar trebui ca școla să posedă câte unu pedagogu repetitoru pentru fie-care clasă.

O altă îmbunătățire ce reclamă școla este și exigența unei mai mari curățenii din partea rectoratulu. D-lu rectoru alu seminarulu 'm-a spus că n'are destul servitoru. Numêrul loru este forțe restrânsu din causă că cu salariulu de 16 lei 80 bani ce are unu servitoru pe lună nu pôte angagia pe nimeni în Galați. Ar trebui să se prevadă, dice D-sa, celu puțin 30 lei pe lună pentru unu singuru servitoru.

Unu altu inconvenientu ce am putut constata este că acêstă școlă nu corespunde întocmai destinațiunei sale. Acest seminar este, într'adevêr, destinat u să fie pepiniera preoților sătesci. Ei bine, elevii terminând cursurile acestei școle, pot u deveni de îndată preoți, după cum devin u oficerii elevii școlei militare? Negativa nu este greu de înțeles. Elevii finescu cursurile seminarulu la o etate forțe puțin înaintată și din causa acêsta neputêndu-se consacra de îndată carierei sacerdotale, se dau altor u ocupațiuni, părăsind cu desăvêrsire cariera pentru care Statulu face arâtea sacrifici. Ar trebui, D-le ministru, să se admită elevii în acêstă școlă nu de la etatea de 14, anî dar de la 17 anî.

Etă, D-le ministru, în scurt, cari sunt u vederile mele generale în privința măsurilor ce trebuesc luate și a îmbunătățirilor ce reclamă seminariile țerei și în special seminariulu din Galați și pe cari 'mî permit u a le formula în modulu următoru: Este nevoie:

a) A se elabora nouê programe corespundêtoare scopulu acestor u școle, cari să expue detaliat punctele de vedere din cari să se studieze fie-care obiect, în fie-care clasă, și să indice în acelaș timp u *metodulu* de care trebuie să se servescă profesorulu în expunerea materiei.

b) A se redacta cărți în conformitate cu vederile programei, obligându-se a se introduce în învățământ numai acelea, ce vor fi premiate în urma concursulu, ce se va publica.

c) A se observa de cãtre inspectorii generali ai ministerulu, în decursul anulu școlar u, dacă profesorii să servesc u de adevêratulu metod u științific u, prin care s'ar desvolta tôte puterile psychice ale organismulu intelectual a tinerimei;

d) A controla pe profesorii în ceea ce privesce asiduitatea lor u și a se încuragia aplicarea lor u, recompensându-li-se ostenele prin aplicarea principiulu prevêdut u în legea instrucțiunei publice în privința onorariilor lor u.

La acest u seminar u, profesorii sunt u așa de rêu plătiți în cât le este imposibil u, cu modestulu lor u onorariu, a și procura strictulu lor u necesari

în conformitate cu demnitatea lor de profesori, din cauza scumpetei vieții, mai cu seamă în orașul Galați.

e) A nu se admite elevi în seminarul de cât de la etatea de 17 ani în sus.

f) A se controla, pe cât ar fi posibil de către inspectorii generali, clasa-rea elevilor prin darea notelor de către profesorii respectivi.

g) A se observa în cursul anului, dacă direcțiunea școlii se îngrijesce în destul de igiena elevilor și a se prevedea mijloace suficiente pentru acésta.

h) A se prevedea câte un pedagog repetitor pentru fie-care clasă, însărcinat cu menținerea disciplinei și a preparării elevilor.

Numai cu modul acesta, D-le ministru, seminariile țerei și în specială acelă de Galați vor merge către destinațiunea lor, corespundând cu sacrificiile Statului.

Terminând tot ce am avut de spus, vă rog, D-le ministru, a primi încredințarea prea distinsei mele stime și considerațiuni.

C. Leonardescu.

Raportul comisiunii însărcinată a asista la' esamenele seminarului din Galați.

*Domnule ministru,*

În urma ofiției D-vóstre, No. 7,065, din 1 a expiratei lunii Iunie, prin care ați bine-voit a ne onora cu titlul de membri esaminatori la seminarul eparchiei Dunărei-de-jos împreună cu alți trei onor. D-ni, sub președenția P. S. S. Episcopului respectiv, sub-semnații: Iconomul Gh. Teodorescu și C. G. Valsamachi, ca cei ce am asistat la esamenele elevilor, cari s'au început de la 6 și s'au finit la 19 Iunie expirat, supunem D-v. cu totu respectul următorul rezultat, în absența menționaților colegi și a P. S. P. Episcop, care-le lipsesce din eparchie :

Mulți din elevi au răspuns bine la toate obiectele indicate în programă; dera cei mai mulți au răspuns de mijloc și unii și mai puțin de cât de mijloc la toate obiectele și aceștia sunt din cei externi.

Pe câtu ne-am pututu convinge, D-nii profesori în genere și-au făcutu datoriile cu frecventarea regulată la clase și cu explicațiunile necesarii elevilor. Catre acestea supunem respectuos următoarele opinii :

Ceea ce e rău în genere pentru seminariile de gradul I, este, D-le ministru, că elevii seminariilor se recrutează din școlile primare cu o pregătire numai de 3 sau cel mult de 4 ani și această preparativă de carte, care este cu totul în spiritul laic, nu e suficientă nici compatibilă cu programul seminariului, care-le impune seminariștilor mai mult carte bisericască, precum: confesiunea ortodoxă, teologia dogmatică, teologia pastorală, morala creștină, istoria sântă, liturgica, cântările bisericesci (psaltichia), tipicul și la urma urmei o citire curentă și oratorie accentuată pe cărțile bisericesci, cari sunt toate cu litere chirilice și cu cari elevii menționați nu sunt de locu domesticiți; osebít că asemenea tineri, când intră în seminar, sunt, putem a dice, cu corpul și cu spiritul, inițiați pentru viața și cariera mirenescă și nu duhovnicască sau bisericască. Prin urmare, elevul lovit fiind și în privința liberalismului cu care e crescut și în privința programului, începe de o-dată cu greutate a învăța în seminar, mai ales de va fi și cam fără de talent și se poate conchide, că tot greu va merge până va eși din școlă și așa mai departe, dovadă este cu repetenții.



Déră fiind-că seminariștii nu pot să se alégă din alte pepiniere de cât numai din menționatele scóle, apoi pentru ameliorarea saú mai bine đis, pentru transformarea unor asemenea, către adevérata lor vocațiune, negreșit că trebuie timp mai mult de cât 4 aní; de aceea cutezám a vė supune, D-le ministru, ca să se mai adaoge clasa V saú anul al 5-lea la seminariile de gradul I, numită clasa practică, în care elevii vor face riguros practică la declamațiunii pe cărțile de predică; vor citi sánta scriptură în genere și mai ales evangelia și apostolul cu explicațiile necesarii; vor face óre-carí disertatií și micí compunerí oratorice și în fine, se vor exercita la psaltichie și la tipic, care-le conține rėnduiala bisericeí.

Acéstă practică din anul al 5-lea, care va fi orală, cu expresiunile proprii ale elevului și nu vorbă cu vorbă după carte, este, D-le ministru, rutina cea mai necesară ca pâinea de tóte đilele pentru preot, căci putem a đice că: seminaristul cu atât rėmáne mai esențial când ese din scólă și ar fi un pėcat de mórte, a lása pe un seminarist numai pospăit și nu pregătit la timp, cum se cuvine, pe rezon că se va mai învėța și după ce se va preoți, cum se cam întėmplă în present, ceea ce e de rís și rușine, neputėnd uní a citi curent crurghiele cele obicnuite în biserică! mai bine să nu se preotėscă asemenea indiviđi, spre a nu se mai înmulți rėii în clerú, căci cei rėi de carte, adesea rėi sunt și de conduită și preotulú atât urban cât și ruralú, trebuie să fie preot, căci e păstor de oi raționale precum đice Mántuitorul, și nu de cele brute.

Mai înainte erau scólele catihetice cari da seminarielorú elevi buní și expre preparați pentru sėrviciulú divin; însă acum nu mai sunt asemenea scóle; Déră omulú preoției vie acum ori din ce scólă, el trebuie a se pėtrunde de importanța seminăriei și a nu considera ca un refugiú de óste, cheltuindu-se de pomană cu el.

Acestea, D-le ministru, am socotit a vi-le descri așa, în golicieuna lor, după cum adică se întėmplă cu elementarií seminariștii, pentru a se putea vedea de la gradul de jos cum este lucrul și unde stă defectulú, bine-voind D-v. a aprecia cum veți găsi convenabilú, iar eú, Iconomulú Gheorghe Theodorescu, ca seminarist socolean de douė cursuri și ca cel ce am fost catihelit 8 aní și protoereú 6 aní în acest district al Covurluiului, accentuez acestea cu multă emoțiune, fiind-că mi-s'a întėmplat a vedea multe inconveniente din cele arėtate până aci. Pe lângă acestea, mai îndrășnim a supune D-v. următorulú apendice:

1. Suprimarea limbei latine; căci așa cum este astă-đi în programú, este o imposibilitate materială, de a se acorda limbei románe adevėratulú interes ca limbă maternă.

2. Separarea catedrei de geografie de cea de istorie și facerea unuí program detailat, fiind-că termenii programulú actual sunt prea vagi.

3. Introducerea limbii franceze, care a mai fost în seminariile până la 1873 și care e de o absolută necesitate, atât ca mijloc de îmbogățire a cunoștințelor unui preot, cât și chiar pentru înlesnirea învățării aceloră-alte materii.

4. Simplificarea studiului matematicilor, mărginându-l numai la o aritmetică rațională și agrimensura, așa după cum se află și în școlile normale, școlile ce au o destinațiune similară cu a seminariilor.

5. Convertirea ordinii actuale la catedra științelor naturale, astfel ca fizica care astăzi se predă cu totul impropriu în clasa I, să se predea în clasa IV, rezervându-se pentru clasa I zoologia, pentru a II botanica și pentru a III mineralogia și agricultura.

6. Suprimarea medicinei și a igienei, ca unele ce nici-de-cum nu sunt necesarii preotului, — ci numai un lux — și înlocuirea lor cu tâlcuirea evangheliei și cu tipicul, care-le conține rânduiala bisericii, căci medicina și igiena și-au ómenii lor, precum evanghelia și tipicul ómenii lor.

Ameliorarea poziției materiale a profesorilor seminăriei, cari astăzi sunt remunerați cam puțin; și pentru Galați, unde scumpetea e mare, mai ales pentru casele de locuințe, ar fi logic o asemenea ameliorare.

Bine-voiți, vă rugăm, D-le ministru, a primi încredințarea prea osebitei noastre considerațiuni.

**Iconomu G. Theodorescu, C. G. Valsamachi.**

## V. BOTOȘANI

Raportul comisiunii delegate a asista la examenile de la liceul din Botoșani.

*Domnule ministru,*

A emite o opiniune asupra stărei actuale a liceului din Botoșani, așa ca să fie în totul suficientă și pe lângă acésta satisfăcătoare, nu e o problemă ușor de rezolvit în timpul de față—dacă se ia în considerație fazele în care a intrat instrucțiunea publică la noi, unde toate cestiunile sunt încă pendinte, unde se caută încă cum s'arū putea ajunge mai cu înlesnire ținta învățământului în scoli, și de unde avem speranță de a dobândi cele mai bune fructe, dacă veți bine-voi, precum suntem siguri că veți face, a remedia inconvenientele ce de cât-va timp se observă în instrucțiune.

Sub impresiunea unei atari dificultăți, și departe de a ne pretinde forță în a precisa cu siguranță adevăratele cauze a stărei într'adevăr regretabile în care se află acest liceu, ne încercăm, D-le ministru, a vă comunica unele observațiuni ce le-am făcut cu ocazia examenului a. c. 1880—1881, mărginindu-ne însă numai la cele ce ni s'au părut de o mai mare importanță.

Așa dar, fără a ne socoti infailibil în aprecierile noastre, noi credem că putem atribui progresele puțin satisfăcătoare ale elevilor liceului din Botoșani următoarelor cauze :

Să începem mai întâiu de la partea ce incumbă D-lor profesori. În intențiunea noastră, să fie bine înțeles, nu intră de loc a face acestor domni imputări nedrepte, precum nici de a le contesta capacitatea în împlinirea datoriilor, ce le reclamă funcțiunea D-lor; din contră, recunoșcem și laudăm activitatea celor mai mulți, cari n'au încetat nici un moment de a lucra pentru propășirea liceului de la fundațiunea lui și până astăzi; însă nu ne putem opri de a menționa că unii dintre profesori, lipsiți de ore-și care încurajare și recompensă a muncii lor, sunt

siliți să se ocupe pe lângă învățământul scôlei cu advocatura, cu agronomia, etc., ramuri ce diferă cu totul de obiectul lor special, așa în cât nu pôte să le mai rămână timpul suficient și necesar de a da elevilor explicațiunile absolută trebuitoare la obiectele cu care sunt însărcinați de a preda. Singură numai citirea cărților științifice, fără explicațiunile, e cu totul insuficientă pentru progresul elevilor.

Prin urmare, convinși fiind că metoda e principalul lucru în instrucțiune, credem că profesorele trebuie să se aplice cu totă dinadinsul a urma metoda cea mai practică pentru a face ca materiile de studiu, ce el e chemat să preda, să fie pricepute de mintea scolarilor. Nu e de ajuns ca profesorele să fie instruite și cu pricepere în specialitatea lui, esențialul este să știe a se face înțeles de cel care îl ascultă. Metoda e principalul lucru în învățământ.

Ne permitem deci a adăoga că toți cei, care vor să intra în cariera profesorală, să fie obligați mai întâiu a trece un examen riguros nu numai sub raportul instrucțiunii dar și sub acel al metodei.

Acum, de la D-nii profesori trecem mai departe, spre a cerceta pedicele ce ei pot să întâmpine în instruirea elevilor lor. — Tot ce putem dice aici de o-cam-dată e că nu toți elevii au inteligența și talentele necesare pentru a progresa în învățatură: asta' de neîgădui; totuși putem afirma că majoritatea lor posedă aptitudinea cerută de ași apropia bine-facerile instrucțiunii—se înțelege numai dacă învățământul e bine dirijat.

Dintre inconvenientele ce nu provin nici din partea profesorilor, nici din partea elevilor, cel mai de căpetenie îl credem în defectuositatea regulamentului de ordine și disciplină scolară. În adevăr, vedem că pedepsele prescrise de acest regulament și modul aplicării lor e departe de a corespunde scopului propus, adică de a sili pe elevii puțin sirguitoși să se aplice; noi recunoștem că acest regulament de loc nu pôte servi profesorilor în a stimula pe elevi la lucru. Și iată pentru ce: mai întâiu, după acest regulament, o pedepă nu pôte fi aplicată de cât după ce a fost precedată de o conferință, ce de multe ori nu se pôte ține imediat, ci numai după vr'o 10 sau 15 zile. Când în sfârșit ea se întrunesc, tocmă atunci se întâmplă ca profesorii nu se înțeleg între ei și urmăză o mulțime de discuții nefructuoase, până ce în fine se formeză o majoritate care să pronunțe un verdict. Apoi, pedeapsa o-dată hotărâtă, ce impresiune mai pôte avea ea asupra scolarului după o atâta trăgănare și pierdere de vreme zadarnică? Cele mai de multe ori, o astfel de pedepsă e privită ca o șicană, o persecuțiune, o personalitate, etc. Pe urmă, în ce consistă aceste pedepși? Mai întâiu în a opri pe elevi de la masă, ai reține în clas: toate persoanele competente în materie de instrucțiune pot afirma ca nici una din aceste pedepse nu atingă scopul, și că nici o-dată școlarul pedepsit nu și-a în-

vătărat lecția neglijată, în timpul cât a suferit pedeapsa. Din contră, câte dificultăți nu se crează din această privință profesorului în vremea cursului de prelegere !

Pe urmă pedeapsa cea mai mare e excluderea din școală pe un timp oarecare. Asta pedeapsă este în avantajul elevilor ? Nu dă ea ore din contră scolarului vițios un timp liber, de care profită pentru a se face și mai netrebnic ? Și apoi, prin această nu se crează ore un nou obstacol pentru ceilalți școlari din aceeași clasă ? Căci, cum elevul exclus putea-va el să se instrui, dacă nu asistă la lecții ? Și fiind-că profesorii sunt îndatoriți de a prepara pe cei care rămân înapoi pentru ca să ajungă pe ceilalți, e vedut lucru că prin această școlarii sirguitoari nu pot propăși. Intr'o clasă unde elevii numără până la 250 absențe în cursul unui an, e imposibil a fi progres.

Credem dar că regulamentul actual trebuie modificat ; și dacă ni-e permis a dice, cel puțin în sensul ca părinții sau patronii elevilor să fie informați măcar de două ori pe lună despre conduita și progresul copiilor lor ; cu chipul acesta s'ar putea spera că influența părintească va contribui la îmbunătățirea stărei actuale a lucrurilor, ceea ce ar fi de dorit, căci e foarte trist a vedea băceți la vrâsta cea mai fragedă părăsiți, așa dicând, în voia capriciului lor, dedați la petreceri zadarnice, gustând fără vreme din ast-fel de plăceri și abandonând desordinelor ce conduc chiar pe ómenii copți, la ruina sănătății și pierderea reputației lor. Care deci va fi viitorul unor asemenea tineri ? Eșind din școală pentru a intra în lume, ce vor aduce cu sine în ea ? Inimi jignite, ființi sceptice, creaturi nenorocite care nu se încred în nimic, ba nici chiar în sine, și nepăsătoare pentru binele patriei lor. Asemenea școlarii în deșert și perd cele mai frumoase zile ale tinereții stând pe băncile școlii, iar profesorii cu durere privesc silințele lor nimicite.

Suntem încredințați, D-le ministru, că mijlocul cel' propunem va remedia cel puțin o parte din această infricoșată realitate. Autoritatea părintească sprijinind prestigiul profesoral, va umplea golul existent astă-zi : profesorii neavând nici un drept de control asupra conduitei elevilor lor în afară de școală, această privighere va rămâne cu totul în sarcina părinților, cari avertisați precum am dis, de două ori cel puțin pe lună de către profesori, vor înlesni pe acestia în misiunea lor și în curând junele școlar apărat de viciul atât de primejdios la vrâsta lui, se va aplica cu plăcere la studiu.

Sperăm deci, D-le ministru, că veți recunoște ca și noi necesitatea modificării regulamentului de astă-zi care nu face de cât nimiceste acțiunea corpului didactic, și aruncă o umbră tristă asupra progresului tinerimei.

În fine, să vorbim și despre programa de studii. Nimeni nu pôte contesta că noi ne aflăm, în civilizațiunea noastră, încă într'o perioadă transitorie, care reclamă imperios o mulțime de modificări, mai ales sub raportul instrucțiunii. Credem dar că timpul a sosit când trebuie a se forma o programă

de studiu corespunzătoare gradului de cultură, precum și aspirațiilor și adevăratelor cerinți ale națiunii române.

S'a scris și vorbit multe în privința unei bune educațiuni a tinereții, s'a propus mulțime de modificări, privitoare la grăbirea progreselor ei, cu toate acestea rezultatele nu sunt încă satisfăcătoare. Cum, și în ce mod trebuie să fie crescută tinerețea pentru a fi pe cât se poate mai folositoare națiunii? Această chestiune, încă neresolvată, nu se va tranșa negreșit de cât cu timpul, totuși îmbunătățirile bine-făcătoare nu trebuie uitate de a se face, și noi credem că în privința acesta trebuie să ținem compt de experiențele trecutului pentru a ne dirige în viitor.

Vom dice dar că una din cauzele, pentru care esamenile liceului din Botoșani au avut un așa trist rezultat, pare-ni-se că se găsește în împovorarea programului de studii. Aicea este mai cu seamă locul răului, aicea este motivul nemulțumirii generale, aicea concentrată și cauza principală a tuturor inconvenientelor. Căci, permiteți-ne vă rugăm, D-le ministru, să spunem cu franchețe că după programa de astăzi se pare că capul elevilor ar fi oală în care se poate turna științele ad-infinitum; ea nu consideră că fie-care parte de știință trebuie să fie dată în o așa cantitate și calitate, ca crierul s'o pótă dovedi, s'o pótă așa dicând mistui.

Comisiunea care a asistat la esamenile de la liceul din Botoșani s'a ținut strict de instrucțiunile publicate de ministerul cultelor și al instrucțiunii publice, și a putut constata următoarele :

a). Biletele, după care se făcea esamenile, au coprins într'adevăr totalitatea materilor prevădute de programă.

b). Notele, ce au însemnat D-nii profesorii în prezența noastră, au fost în raport cu știința elevilor.

c). Resultatul ce ni'l presintă liceul din Botoșani n'a fost satisfăcător, căci din 150 elevi numai 40 sunt promovați, iar restul de 110 sunt corectanți, ori repetenți, ori cu dreptul de a depune examen la toamnă.

În clasa I, din 76 elevi sunt: 11 promovați, 11 corectanți, 31 repetenți, 19 n'au depus examen, 1 mort, 3 excluși.

În clasa II, din 20 elevi sunt: 7 promovați, 7 corectanți, 3 repetenți, 4 n'au depus examen.

În clasa III, din 23 elevi sunt: 7 promovați, 10 corectanți, 4 n'au depus examen, 2 repetenți;

În clasa IV, din 13 elevi sunt: 4 promovați, 5 corectanți, 1 repetent, 3 n'au depus examen;

În clasa V, din 9 elevi sunt: 6 promovați, 2 corectanți, 1 retras;

În clasa VI, din 5 elevi sunt: 3 promovați, 1 corectant, 1 repetent;

În clasa VII, din 4 elevi sunt: 2 promovați, 2 corectanți.

Vârsta elevilor era de la 12 până la 20 ani. În ceea ce privește capa-

citatea elevilor, în vedere cu materiile din program și dezvoltările date de D-ii profesorii, acesta evident se constată din rezultatul examenelor arătat mai sus.

d) Asupra metodei ne abținem de a da opiniunea noastră, fiind-că n'am asistat la curs, ci numai la examen, din care nu putem cu siguranță conchide asupra metodei întrebuintată; totuși susținem opiniunea noastră mai sus indicată.

e) La liceul din Botoșani, după constatările făcute la examen, trebuie să mărturisim, se dezvoltă memoria în detrimentul inteligenței.

f) Modul cu care s'au prezentat școlarii la examen a fost tot-d'a-una corect, în cât, dacă s'ar putea lua prezentarea acesta ca un indiciu pentru a conchide despre educația și gradul culturii ar fi în adevăr suficient și foarte satisfăcător.

g) Programul actual este după părerea comisiunii cu totul încărcat; materia nu e în ordinea cuvenită pusă, p. s. ex. geologia în clasa III, — un obiect ce presupune posedarea științelor suficiente din mineralogie, zoologie, chimie, botanica și phisica; nu e de mirat dar că e predată fără nici un succes, căci lipsesc elevilor cunoștințele suficiente de elementele, cari să le servescă de basă. Școlarii în genere sunt încărcăți la unele materii, ceea ce face ca pe altele, cari ni se par din cele mai importante, să fie siliți, chiar din lipsa de timp, să le neglige cu totul.

1. În loc de a se mărgini în religie la cunoștințele generale a preceptelor credinței creștine și la înlănțuirea faptelor principale din istoria sacră, și a lăsa cu totul pe sēma seminariilor dezvoltarea cunoștințelor speciale a dogmelor, a practicelor religioase, programa de astă-đi face din învățământul religios în liceu un curs quasi-complect de teologie. A trage din știința religiei mai cu sēmă morala creștină, iată scopul pe care comisiunea crede că ar fi bine să'l atingă principalmente învățământul religiei în școlele laice.

2. Spiritul general ce domnesce în țeră, tendințele națiunii române de a și da cea mai mare dezvoltare posibilă, cer imperios progresarea cât se pōte a limbei naționale prin cultivarea ei în modul cel mai întins. După cum se practică astă-đi în liceele noastre, aceluși studiu, atât de important și vital pentru națiunea noastră, i se acordă un număr de ore foarte mic în comparație cu obiectele ce ni se par mai secundare. Este constatat, D-le ministru, că mai tot-d'a-una paladiul naționalității, orgoliul ei este limba; că unde ea s'a cultivat și nu s'a pierdut cu totul acolo nația a trăit și trăese încă; probă pentru noi avem românii macedonenii.

Mulți din tinerii noștri plecând încă din frageda vērștă în streinătate și neavând cunoștințe îndestule de propria lor limbă, adese ori se întēplă că sau o perd, în cea mai mare parte, sau n'o păstrēză cu acea dragoste cu

care trebuie să păstrăm un bun neprețuit transmis de străbunii noștri. De aci provine că limba vieții sociale, sau să spunem curat, limba salonului sunt limbi străine, iar cea română este înlăturată mai cu totul.

A se preda în licee acest obiect cu cea mai mare punctualitate, a i se da dezvoltarea de care e susceptibil, a căuta a se face să reeasă totă dulceța ce ea coprinde, totă eleganța de care e capabilă, — iată scopul la care credem că trebuie să tindă predarea limbei române în liceele noastre; alt-fel, neposedând cunoștințele îndestulătoare ale limbei materne, și facultatea de a se exprima cu înlesnire prin ea, elevii sunt siliți a învăța lecțiunile din obiectele predate mai toate pe de rost, fiind-că le e greu a se familiarisa cu toți termenii în cari ele sunt concepute. Pe lângă acésta, D-le ministru, cultivarea mai pe larg a limbei materne ar avea, credem, și avantajul de a face pe elevi să tragă mai mare profit din opurile scriitorilor noștri și a literaturii naționale; prin urmare, găsind mai mulți apreciatori, ar putea să-și ia un avânt mai puternic; simțul național de asemenea s'ar desvolta mai mult — ceea-ce ar fi, suntem siguri, în avantajul generațiunei prezente și viitoare. Limba română trebuie așa dar să fie ridicată în liceu la rangul obiectului celui mai principal; ei se cuvine prioritatea înaintea limbei latine, elene, franceze și germane, căci noi pretindem ca jumimea noastră să capete o educație națională. Dacă nu veți lua măsură, D-le ministru, de a se da unui profund învățământ a limbei române o importanță principală, atunci suntem puși în pericol de a fi în ore-care timp de tot desnaționalizați. Facem aci întrebare pentru ce? Noi credem că nu e nici un român care nu pricepe cât de periculoasă e programa actuală, care vitrigește cultivă limba maternă. D-vastră, D-le ministru, veți întrebuița, suntem siguri, toate măsurile ca să înlăturați situațiunea prezentă, care are tendințe de a distruge soliditatea națiunei române. Avem noi ore motive de a pretinde ca în toate școlile fără excepțiune limba română să fie obiectul cel mai principal, limba de predare? Școlile, avangarda și mijlocul civilizației trebuie să dea generațiunei actuale și viitoare o educație: noi petindem, noi tindem pentru copii noștri un mai mare grad de cultură — punem ca premise ca în România să fie, dacă națiunea voește să existe, mai mult limba română vorbită; și dacă se încuibază o altă limbă ca limbă de predare, atunci România e pusă în pericol de a fi înstrăinată, de a fi compusă din mai multe națiuni. Considerând acestea nu putem înlătura exemplele din alte State, unde încuviințarea și cultivarea altor limbi au stârpit cu totul națiunea adevărată.

3 și 4. În privința limbei latine și a celei elene, credem că o reducere de ore de predare și de materii ar fi în avantajul celor-l-alte studii mai necesare vieții practice, ce așteptă pe elevi în societate. Chiar pentru acei din ei, cari ar voi să se dedea la studiul special al filologiei, farmaciei,



medicinii și dreptului pentru care cunoștința limbilor sus-numite s'a admis ca neapărat necesară, sunt astă-zi traducțiunii făcute atât de bune și exacte încă din timpuri în care studiul acelor limbi era observat cu cea mai mare rigurositate și ca obiect principal. Reducerea, cum am spus, a orelor și a materiei n'ar prezenta, socotesce comisiunea, cel mai mic inconvenient.

5 și 6. Limba franceză și cea germană să se păstreze după programă, fiind-că sunt limbi cari răspund la mai multe trebuințe ale vieții noastre, mai în toate cercurile de activitate.

7. Limba italiană să rămâe după programă, facultativă.

8. Studiul geografiei se pare comisiunii prea detaliat : cunoștințele generale de geografie cari să copriă toate părțile lumii — în clasa I, și geografia patriei și a tuturilor țărilor locuite de români, precum și cunoștințe generale de cosmografie — în clasa IV, ne pare destul de suficient ; cu atât mai mult cu cât istoria diferitelor părți e nedespărțibilă de istoria generală, ce se predă în liceu.

9. Istoria, atât universală cât și cea națională, trebuie, după opiniunea noastră, să formeze obiectul unei atențiuni speciale. Istoria să fie propusă de un profesor apt și înzestrat nu numai cu cunoștințele chronologice și narrative, ci cu un talent special, pentru ca să fie propusă cu amor, căldură, și mai presus de toate cu un adevărat zel național. Profesorele desfășurând de exemplu cu vioiciune tablourile de virtuți și viciu a istoriei antice, să infiltreze, prin mărima acelor acte și prin arderea propunerii sale, în inimile scolarilor acele exemple de virtuți și orore pentru viciu, ca să le pôtă face educația civică împrumutată de la acele acte. Așa dar, în predarea istoriei am fi de părere ca istoria universală să se propună în mod mai sumar, și în general în mod mai mult critic de cât pragmatic. Istoria Romanilor însă și aceea a Românilor să se predea mai amăruntă și cu cea mai mare dezvoltare.

În privința duratei studiilor suntem de părere să fie păstrată în cele 7 clase ale liceului.

10. Filosofia „psichologia, logica și morala“ formând un complex de cunoștințe ce au o legătură între ele, n'ar trebui să fie întrerupte în liceu prin lipsa clasei VIII. Prin urmare credem că ea s'ar putea începe de la al 2-lea semestru în clasa VI.

11. Economia politică să fie lăsată ca studiu universității.

12. La capitolul matematicilor suntem de părere ca să rămâe studiul după programă ; cu deosebire că în clasa VII, semestrul al 2-lea, în loc de repetiția algebrei și a trigonometriei, să se pue cosmografia și trigonometria sferică.

13. În ce privesce științele naturale, să se păstreze studiile după programă — cu deosebire iarăși că în ceea-ce se atinge de chimie să se prețină mai mult de la elevi caracterizarea substanțelor prin reagentele chi-

mice (analiza chimică), de cât procedurile cele lungi, obositoare și complicate cari sunt de nevoie numai la fabricarea produselor chimice, atât în fabricii cât și în mine, și pentru care se fac studii speciale.

În ceea ce privește zoologia, pentru mai bună înțelegere a materiei de către elevi, ar trebui neapărat să se pue în vederea lor mai mult tablouri, atlase, ce reprezintă specii de diferite animale, de cât învățătura pe de rost fără a se arăta în deajuns acele tablouri.

Asemenea și botanica, în privința plantelor exotice ar trebui să fie arătate prin tablouri; iar acele ce se găsesc în țară, ar trebui să se prezinte elevilor chiar în natură. O deosebită atențiune să fie dată plantelor otrăvitoare și medicinale.

Pentru ca elevii să pôtă învăța a cunoște diferența speciilor de plante, trebuie să facă excursiuni la câmp.

Pentru mineralogie suntem de părere a se arăta elevilor chiar minerale în natură, neputându-și ei forma o idee exactă după tablouri. În ceea ce privește geologia, ar trebui să se dea mai mare însemnătate formațiunilor existente în România.

Studiul fizicii fără cabinetul fizical și fără experimente, este cu totul neîndestulător și nu slujesc, în cea mai mare parte, de cât a obosi memoria elevilor, fără ca ei să pôtă trage din el folosul durabil pentru știința generală. — O propunere rațională pôte să-i facă să lucreze mai mult cu rațiunea de cât cu memoria. Acesta credem neapărat trebuitor pentru studiul unei asemenea interesante materii.

14. Higiena să se păstreze în liceu după programă; însă ca să fie studiată cu succes, ar fi de dorit ca studiul ei să se adreseze mai mult rațiunii de cât memorisărei.

15. Desemnul și caligrafia să rămăe după programă; obiectele și ființele să se desemneze nu numai după copie ci și după natură. Tot-o-dată să se facă și desenul anatomic cu explicațiunile lui.

16 și 17. Musica vocală, gimnastica și serima, să fie în liceu obiecte facultative.

18. Exercițiul de arme să fie obligator pentru elevii a căror constituție — după constatarea medicală — se va dovedi că este destul de forte.

În privința clasei a opta, suntem de părere ca ea să fie considerată și înființată ca un repetitoriu de obiectele liceale și în ea să se facă preparațiunii pentru bacalaureat.

Spre a răspunde la dorința D-v., D-le ministru, avem onóre a vă aduce la cunoștință observațiunile de mai sus, exprimându-vă tot-o-dată convințiunea ce avem, ca pe lângă cele-lalte reforme neapărat trebuitoare învățământului liceal din Botoșani, un local spațios, clădit anume, este neapărat trebuitor spre prosperarea unui institut de studiu dintr'un oraș de primul rang al României, având o populațiune de peste 40,000 locuitori.

Th. Bolanu, Dr. Stefanovici, I. Ch. Gollav

## VI. PLOESCI

Raportul comisiunii asupra examenelor de la *liceu și școala normală de băieți.*

*Domnule ministru,*

Consecinții adreselor D-văstre, No. 7,046 din anul curent, am căutat pe cât ne-a fost posibil a asista la examenele anului școlar curent la liceul și școala normală din acest oraș.

Suntem datorii a vă declara, D-le ministru, că nu am fost la examenele fie-cărui obiect în parte și la fie-care clasă, din cauză că nici toți membrii delegații a asista la examene nu au luat parte, — sigur că timpul le-a lipsit și apoi examenele, fiind deja fixate, pentru mai multe obiecte din deosebite clase și școli în aceeași zi, ne-a fost imposibil a urmări pe fie-care în parte, mai ales că și timpul nostru ne era angajat de mai înainte. Totuși am căutat a cunoaște pe fie-care profesor în parte, de și la diferite clase, în îndeplinirea sarcinii sale și a putea avea în același timp o idee exactă de mersul fie-cărei clase.

Sub-semnații, constituindu-ne în comisiune examinatoră în marginile posibilului, ne-am dat toată atențiunea a putea constata și răspunde la punctele notate de D-v. în instrucțiunile date pentru acest scop, și pe care le putem resuma în următorul mod :

a) Biletele după care s'au făcut examenele, controlate, s'au găsit corespunzătoare materiilor din programă.

b) Profesorii în punerea notelor au fost juști apreciatorii răspunsului școlarilor la examene.

c) Capacitatea fie-cărei clase în general, în vederea materiilor ce se predau și a etății școlarilor, corespunde în totul așteptărei, rezultând acesta evident din numărul mare al școlarilor buni, ce se află în fie-care clasă, după cum se vede din cataloage.

d) Asupra metodei fie-cărui profesor, din câte am putut observa, suntem datorii a vă arăta că D-nii profesori, și dau toată silința necesară pentru ca elevii să aprofundeze materiile, ce sunt ținute a ști în fie-care clasă.

e) Inteligența și memoria școlarilor s'ar putea dezvolta mai mult, dacă

s'ar lua măsură a se înmulți orele de lecțiuni ale fie-cărui profesor în scopul de a avea mai mult timp de explicațiune și control al lecțiunilor.

f) Din catalógele anuale, comisiunea a vădut că conduita scolarilor este destul de satisfăcătoare după notele ce au, ceea ce probéză că educațiunea este ajutată de scólă prin deosebita observațiune și silință a profesorilor, datorându-se acésta numai lor, căci comisiunea a constatat cu regret că la esamene ne venind de cât câți-va părinți, interesul din parte le de mersul copiilor lor, este aprópe neexistent.

g) Comisiunea nu se póte pronuncia asupra cestiunilor, dacă materiile sunt în ordinea cuvenită, dacă sunt lacune, dacă sunt încărcăți scolarii la unele materii și dacă șepte ani sunt de ajuns pentru studiul liceului, din cauză că neputând asista la tóte obiectele și la tóte clasele la esamene, nu a putut ași forma o opiniune despre aceste cestiuni. Ne credem datorți însă a vă menționa că consiliul profesorilor liceului cu raportul direcțiunei No. 54 din 1880 Iulie, a înaintat ministerului un proceș-verbal, conținând observațiunile și modul cum să se execute programa în vigóre, ast-fel că D-lor fiind puși în pozițiune a cunoșce și dificultățile și lacunele, comisiunea se crede datóre a vă ruga, D-le ministru, a da atențiunea cuvenită acestor observațiuni, cari coprind cel mai bun răspuns cestiunilor de mai sus. Tot-de-o-dată, de și D-nii profesori au executat programa în vigóre, acésta nedatorându-se de cât silințelor D-lor, ne-au rugat să intervenim la D-vóstre ca suprimând din orele de lecțiuni de la religiune, limba latină și elenă, să le dați celor-alte obiecte: ca sciințelor naturale și matematiche.

h) Comisiunea se crede datóre, D-le ministru, ca să vă róge cu stăruință a vă ocupa cu următoarele schimbări:

1. Să se ridice nota medie promovătoare de la 4 cel puțin la 6 ; acésta se înțelege, calculând de la nota 10 în jos, nota 4 va fi de sigur o notă mai mult de cât slabă; se preferă, credem, a avea puținii scolarii și buni, adică tari în materie, de cât mulți și majoritate slabi. Să nu se credă că atunci profesorii ar fi mai indulgenți la note. Ei vor fi dreptți în aprecierea meritului ca și până acum.

2. Ca o îmbunătățire ar fi de făcut mijlócelor cu cari profesorii ar putea constrânge pe scolarii lenesși saú îndărătnicii a învăța. Cu mijlócele de pedepse existente, rezultatele sunt grele pentru profesori și dăunătoare scolarilor, căci ne-având cum ași constrânge, se dedau mai ușor lenesși și apoi părinții, cari nu toți pun interes de mersul copiilor lor, lasă acésta grijă profesorilor, cari neavând cum să'i siléscă, sunt nevoiți a'i lăsa în voia lor și rezultatul ar fi în tot-d'a-una că părinții vor acuza de indiferență pe profesori și de ignoranța scolarilor. Mijlocul biletelor săptămânale, de și are ceva bun în sine, este neaplicabil liceelor unde nu toți scolarii pot fi ascultați în o săptămână, nefiind timp, și apoi acest mijloc, presupune că s'ar

interesa de a le cerceta, ceea ce mai mult nu fac. Ar trebui căutat un mijloc de a sili pe scolarii lenesi a învăța și pe părinți a face pe copii lor să și prepare lecțiunile acasă.

III. Ca o îmbunătățire mai este de dorit ca profesorii limbilor străine să fie români, cari au mai mult prestigiu înaintea scolarilor putând a se exprima și explica mai corect în românește, pentru această comisiunea a observat necesitatea acestei îmbunătățiri de la examenul limbii elene clasei III și IV ale liceului, unde scolarii lasă mult de dorit.

Comisiunea se găsește datorită în prezența rezultatului escelent ce a observat la esamenele acestui an a aduce prin D-văstră mulțumirile sale, D-ilor profesori, ca un mic semn de satisfacțiune și încurajare, ce li se cuvine. Resultatul acestor esamene ne confirmă în credința că tot ce să dăce în rău asupra corpului profesoral, nu provine de cât din réua voință ca să nu dăcem mai mult, din necunoscința greutății ce întâmpină D-nii profesori în instruirea tinerimei și din ușurința cu care să trece lesne peste o profesiune, care dacă nu merită respectul totora, are dreptul la mai multă bună voință și loialitate. Când se va cugeta serios la ce dificultăți simte scolarul când vine din clasele primare în liceu, având înaintea sa o mulțime de lucruri ce are de învățat, de care nu are nici o idee, când se va judeca că după un timp relativ destul de scurt, mintea lui se formeză, cunoscințele sale devin multiple, rezonază și cunoșce cu o ușurință remarcabilă aceea ce la început era pentru densul unu chaos, se va înțelege, credem, atunci că aceste rezultate datorându-se profesorelui, merită stimă, încorajare și susținere.

În special, D-ilor profesori de la liceul nostru și scôla normală, nu le au rămas nimic de făcut spre a conrespunde scopului pentru care a îmbrățișat această grea misiune. A distinge care a escelat în împlinirea misiunii și a îndatoriilor sale, ar fi foarte greu de ôre-ce toți împreună și fiecare în parte a căutat să și împlinescă cu prisosință datoriile ce au.

La cursul superior al liceului înființat de curând și unde profesorii au două obiecte de predat, dificultatea de și a fost mare, totuși resultatul e destul de satisfăcător.

Comisiunea găsește a vă ruga, D-le ministru, să bine-voiți ca o dréptă răsplată a muncii D-ilor profesori, — la cursul superior a completa cât mai curând numărul necesariu de profesori, în același timp să bine-voiți a face să se egaleze salariile cu cele-alte, de la alte licee din țară.

Ne place a crede, D-le ministru, că liceul nostru de și de curând completat cu clasele necesari, — adăogându-i-se profesorii necesari și va lua locul de onóre, alătura, dacă nu înaintea celor alte licee mai vechi.

În cât privesce esamenele scôlei normale de băeți: această scôla este frecventată numai de scolarii de la țară, cari și facu clasele primare în

sate, și menita a da numai învățători rurali. Știind din nenorocire că fructele școlilor rurale, nu sunt tocmai din cele mai îmbucurătoare din cauza lipselor multiple ce au, și a neglijenței sprijinului autorităților locale, sperăm că prin un control serios vor ajunge scopul așteptat. Cu toate acestea, școlarii școlii normale merită în deosebi sollicitudinea D-văstre, fiind că și profesorii și școlarii și fac datoria. Când se va aprecia mărimea muncii, față cu un ridicol salariu de 36 lei minimum și 70 lei maximum, cât sunt retribuiți profesorii la acesta, pe lună, — și se va considera rezultatul destul de satisfăcătoriu ce am putut observa la examene, se va convinge oricine că progresul există și nu se datorează de cât amorului profesiei, a abnegației și sacrificiilor din partea profesorilor.

În anul acesta e de regretat, D-le ministru, greșita apreciere de economie ce comitetul permanent a voit a face prin ne plata la timp a subvenției datorită acestei școli. După ce în anul trecut a avut un locaș, anul acesta dându-i un local mai bun în raport cu cel din anul trecut, i s'a refuzat mult timp însă subvenția dată de consiliul județen. Acesta a necesitat corespondențe inutile, termen puțin măgulitor la adresa profesorilor și o răsplată tristă pentru sacrificiile făcute. Aceste străgăniri au atras după ele un rezultat mai trist, demisiuni din partea mai multor profesori, și înlocuiri cari sunt tot-d'auna în desavantajul școlarii. Răspunderea va cădea de sigur asupra acelor cari nu găsesc nimic de făcut, de cât a lovi în școli.

Rezultatul observat la această școală, fiind foarte satisfăcător, comisiunea și permite a vă ruga, D-le ministru, să bine voii ca și până acum a da puternicul D-văstre concurs acestei școli, menită a da cele mai folositoare fructe.

Bine-voii, vă rugăm D-le ministru, a primi încredințarea prea osebitei noastre considerații.

Maior Gr. Handoca, M. Ciocardia, N. P. Râșcanu.

Raportulú comisiunei de dómne asupra examenilorú *Scólei secundare profesionale de fete* din Ploesci.

*Domnule ministru,*

Primind cu plăcere sarcina cu care ați bine-voit a ne onora, sub-semnatele, amú mersú împreună la localul scólei secundare de fete din acest oraș, și ne-am ocupát cu d'inadinsul atât de starea materială a scólei cât și de progresul ce se cere să fi făcut în decursul acestui anú scolar.

În ceia-ce privesce starea materială a scólei, D-na directóre se dice că din lipsă de fondurí nu póte ține în stare bună nici localul nici obiectele care aparțin scólei, ast-felú că acest articol lasă prea mult de dorit.

Asemenea am constatat că în atelierul de croitorie lipsese principalele instrumente trebuitóre acestui învățământ, și credem că și acesta tot din lipsă de fondurí.

În ceia-ce privesce învățământul lucrului, amú găsit și-a scólă în următórele condițiuni:

1. La atelierul de croitorie, învățământul se face după o metodă cu totul practică și primitivă, fără să se predea nici-de-cum teoria atât de necesară meseriei de croitorie, care este atât de importantă și căutată în țară la noi.

2. Pentru albiturí nu ne-am putut pronunța căci nici nu ni s'au presintat cel maí mic obiect lucrat.

3. Pentru lucrul obiectelor de lux, cu care în cursul anului se îndeletnicesce D-na directóre, le-am găsit în fórte bună și plăcută stare.

Acesta fiind D-le ministru, rezultatul operațiunilor comisiunei D-vóstre, avem onóre a vi-l aduce la cunoscință, spre cele de cuviință.

Primiți, vă rugăm, încredințarea prea distinsei nóstre considerațiuni.

E. R. Pătărlăgeanu, Zoe Scorțeanu, Sevastia Radovicí.

---

## VII. BRAILA

---

Raportul D-lui Chr. Suliotis asupra examenelor gimnasiului.

*Domnule ministru,*

Conform invitațiunei cu No. . . . . ce am avut onórea de a primi din partea D-v., ca să asistú la esamenele generale de la gimnasiul din Brăila, am onóre a vă refera rezultatul observațiunilor mele, întru cât am asistat, ceréndu-vé în acelașú timpú scuze, pentru că, din cauza stărei sănătăței, n'am putut asista la esamenele tuturor obiectelorú de studiú.

În respectul igienei localul gimnasiului lasă mult de dorit, avénd camere reú aerate, puținú spațióse și unele igrasióse.

Disciplina și moralitatea elevilor sunt în genere deplin satisfăcătoare, cum n'a fost nici o-dată, de la înființarea acestuí gimnasiú, până mai acum câți-va ani, de când s'a încredințat direcțiunea D-lui prof. At. Popescu, care a lucrat fórté seriosú și cu un devotamentú láudabilú — spre rădicarea unuí institutú ce se discreditase cu totul în ochiú cetățenilor. — lucru ce se recunósce ađ de toți părinții și cetățenii brăileni.

Disciplina, fiind acea pe care se reazimă progresulú unei scóle, cred că și D-nii profesori a-í cursurilorú superióre, unde s'a dus de trei ani în cóce elevii absolvenți din Brăila, vor fi constatat un progresú simțitor în instrucțiunea secundară a gimnasiului de aici.

Iată observațiunile mele în privința propunerii obiectelorú, la al căror examen am asistat:

*Studiul limbei latine.* D. profesor At. Popescu, absolvent al facultăței de litere din Bucuresci, a probat prin elevii D-sale, că este pătruns în desul despre scopulú pentru care se predă o limbă clasică în gimnasiú. Bunătatea metodei D-sale consistă mai cu sémă în o analiză rigurosă asupra tuturor regulilor etimologiei și sintaxei limbei latine, cea ce pe de o parte nu permite scolarilorú a se servi atât în teme, cât și în traducțiune de cât de dicționar și de regulile învățate; iar pe de alta, servește în modú simțitorú studiulú limbei române. Modul cum desfac elevii vorbele în rădecini, teme si sufpte cum și lexicologiile ce s'aú făcut, probează că D. Popescu întrebuintează în etimologie o metodă basată pe principiile filologiei moderne. Tóte regulile sintaxei s'a făcut prin eserecțiú din latina în romána și



vice-versa ; așa că elevii au făcut intuițiunea lucrurilor despre care vorbesc regulele. Programa s'a împlinit cu rigóre. Constat dar că modul cum se face limba latină, la acest gimnasiu, este pe deplin satisfăcător, după cum cred că vor fi atestat și onor. mei colegi delegați de către D-văstre.

*Studiul sciințelor matematice.* D. prof. St. Hepites, doctor în matematică și sciințele naturale, a avut multă paciență și bună voință în predarea lecțiunilor. D-sa, s'a distins foarte mult, învățând pe scolarii a raționa. Grație ostenelei și medoadei D-lui Hepites, elevii erau în stare se rezolve probleme destul de grele. Programa s'a executat cu strictețe.

Gimnasiul din Brăila, se poate țali cu D-nii profesori St. Hepites, At. Popescu și Debinschy, profesorul de desemn, câte-trei distinși prin sciință, zel și activitate și pătrunși de misiunea ce le este încredințată. D-lor pot face onore ori-care scoli secundare din țeră.

*Studiul sciințelor naturale și fizice.* D. prof. Gulioti s'a conformat programei oficiale, și și-a dat mare osteneală pentru a face pe scolarii se înțelegă lucruri de sciință. Din nenorocire gimnasiul a avut lipsă completă de instrumentele și aparatele necesarii pentru predarea sciințelor.

*Studiul limbei române.* Am asistat puțin la examenul acestui obiect și am constatat și anul acesta că elevii sunt foarte slabi. In clasa I unde elevii vin deja pregătiți cu o dosă de românească, ei 'mi s'a părut mai puțin forți de cât c-î de a treia primară. Se pare că D. profesor Constantinescu nu înțelege acum mai bine a preda limba română, de cât când a început profesoratul. Ortografia, care după programa clasei I reale, trebuie se fie fonetică, s'a făcut în alt chip, și scolarii erau destul de slabi și la scris. Am eșit mâhnit de la examenul acestei clase.

*Studiul limbei germane.* Catedra acestui obiect este ocupată de D. profesor suplininte, Tacit, care a fost adus anul acesta în octobree de către onor. primărie pentru catedra de istorie, în locul D-lui I. C. Lerescu, profesor titular și cu multă capacitate sciințifică ; și în urmă i s'a dat și catedra limbei germane în clasa I reală. D-sa, ca venit mai târziu, a făcut puține eserciții cu elevii asupra materiilor programei de limba germană, așa că elevii sunt slabi atât în citire, cât și în reguli.

Disciplina c'am suferă în clasa D-sale. La examenul de istorie propus de D-sa, n'am putut asista.

Acestea sunt obiectele, la ale căror esamene am asistat.

Ma' nainte de a termina, 'mi permit, Domnule ministru, a vă aminti următoarele : *catedra de religie și morală*, care era ocupată de D. I. Dumitriu ca profesor titular, este ocupată acum prin dispozițiunea onor. primării de către *părintele Guzeanu*, cea de *geografie*, este ocupată de D. I. Dumitriu. Și anii trecuți, având onoarea de a fi tot aici delegat, ca să asist la esamene, și la lecțiuni în cursul anului, am arătat acésta onor. minis-

teriu, dar, nu s'a luat încă nici o măsură. Prin acesta s'a frustrat, cred, pozițiunea D-lui I. Dumitriu, profesorul de religiune și morală, trecându' l de la o catedră obținută cu drepturi, la o alta, și numindu-se la aceea de religiune o persoană puțin competente prin știința sa. Preotul M. Guzeanu nu are, pe cât știu, de cât două clase seminariale de pe când nu exista în seminar o *programa autorisată de guvern*.

Cursul de morală se face de către Sântia sa numai cu argumente scripturistice, nici de cum cu argumente din *rațiune* sau *filosofie*, cum ar fi mai nimerit și după cum am vădut că să făcea de către predecesorul părintelui Guzeanu, D. I. Dumitriu.

A se argumenta actele morale cu rațiunea, este a se fortifica această facultate și a se împlânta mai profund în spiritul și ânima scolarilor ideile și sentimentele morale.

Tot ce face mai rău părintele Guzeanu, că *turmentează* foarte mult inteligența scolarilor prin cererea literelor manualelor ce întrebunțează. Am vădut acesta anii trecuți și cred că acum nu face mai bine. Sântia sa pune chiar pe biletele de examinat, pe lângă cestiune, și vorbele cu cari începe textul; iar dacă scolarul lăsa afară un *și*, un *că*, or o altă vorbă de nimica, era desprețuit și descoragiat cu totul de către Sântia sa. N'am vădut un metodu mai *ridicul* și în acelașu timp mai *tâmpitor* pentru bieșii scolarî, cea ce face pe acesti din urmă să piarză și la alte studii.

Mi mai permit, Domnule ministru, a emite și următoarele păreri :

Aici, în Brăila, tinerii ce urmază în gimnasiu nu sunt toamai din aceia cari se potu da la industriă și comerciù, ci mai numai din aceia care vor să se devote profesiunilor așa dișe liberale. Și în adevăr că se simte mare lipsă aici de omeni cu cultură superiôră. Din acest punctu de vedere mai alesu, interesul național reclamă o scôlă secundară complectă, adică un *liceu*. Gimnasiul realu, înființat de la 1 Noembre, se pare că nu are să ducă la liceu. Cred dar că, mai alesu când Statul nu a înființat cele-alte scoli prevădute de lege, ar fi bine să se continue cu gimnasiul clasic de până acum, bine înțelesu luându-se de cătră Stat cel actualu întreținutu de comună, pantru ea să se potă înființa cât mai curând cursul superioru; și în urmă, când se va dispune de mijloce, să se înființeze scôle reale propriiu dișe, adică scôla comercială și industrială, pantru tinerii ce ar voi să îmbrășișeze comerciul și meseriile.

Este indispensabilu pentru Brăila de a se înființa un liceu, fiind că sunt multî tineri buni, cari voesc a învăța și nu pot continua studiile lor, din causă că, terminând gimnasiulu, sunt siliți a se duce în alte orașe, și neavând mijloce, renunță de a și mai complecta studiile.

Pentru prestigiulu instrucțiunei, este neapărat necesar de a se lua din mâna comunei dreptulu de a numi și înlocui pe profesori, după bunul seü

placū, și pentru motive cari ascund ure personale și pasiuni politice. Credeam că i se rădicase deja acest dreptū ; însă diu nenorocire anul acesta am mai văduț o nouă înlăturare dintre profesori, făcută în persóna D-lui I. C. Lerescu profesor titulariū vechiū, lucru ce a isbit din nou creditulū gimnaziului.

Mi mai permit a vė pune în vedere, Domnule ministru, că actualele programe de studiū sunt prea împovărătore, ast-feliū că ar părea menite numai pentru inteligințele privilegiate de sörtă ; și aici în Brăila sunt rari asemenea inteliginți.

În fine, Domnule ministru, pentru progresulū scólelorū primare, ce sunt destinate a constitui baza instruciūnei secundare, ar trebui să se numóscă în comitetulū scolarū, persóne, cari să aibă măcar óre-cari cunoscințe de misiunea învățatorului, pe lângă buna-voință de a se întreține necontenit cu institutorii în privința mersului instruciūnei, a cauzelor ce o împedică de a progresa, a mijlócelorū de propășire etc. Persónele actuale, ori că nu aū cunoscințele cerute, ori că nu aū timpū de a se ocupa și de scólă. Dar ce e drept, fără o greutate sciințifică, mi se pare că un comitetū scolarū, care este datorū să înlocuiască pe revisor în absință, n'are nici o valóre atât în ochii institutorului cât și ai scolarului.

Sper, Domnule ministru, că D-vóstră, care sunteți în același timpū un membru distinsū al învățământului superiorū din țeră, veți bine-voi a aprecia necesitatea, ce se simte de a se înființa în urbea Brăila un liceū, întreținutū de ministerulū în capulū căruia vė aflați.

Mulțumindu-vė, Domnule ministru, pentru distinsa onóre ce mi-ați făcutū acordându'mi încrederea D-vóstre, vė rogū, se bine-voiți a primi asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

**Christodul I. Suliotis,**  
 Doctor în filosofie și litere, Doctor în drept, decorat  
 cu medalia Bene-merenti clasa I.

---

## VIII. FOCȘANI

Raportul comisiunii însărcinată a asista la examenile gimnasiului.

*Domnule ministru,*

Delegații de D-văstră a asista la examenile generale a elevilor de la gimnasiul din Focșani, sub-semnații în lipsa D-lui M. Orleanu, care nu a luat parte la lucrare, întrunindu-ne în comisiune ne-amă grăbită a corespunde însărcinării onorifice, ce ați bine-voit a ne da și în cursul zilelor de la 6—19 Iunie inclusiv, am asistat cu toții seă numai unii din noi, în tôte zilele, și la tôte materiile de examinat.

Resultatul observațiilor ce am făcut asupra acestor examene, avem onore a vi'l supune, resumându'l conform instrucțiilor D-văstră, la următoarele puncte :

a) Comisiunea a avut satisfacerea a constata că mai la tôte materiile biletele de examenă coprindău totalitatea materiilor din programă, afară de câte-va obiecte, unde nu se puse de cât materiile studiate în semestrul al 2-lea, și la care omitere s'a obviat întrebându-se elevii și asupra restului materiei.

b) Asupra notelor de examenă amă constatat că s'a dat în raportă cu meritele elevilor.

c) Capacitatea generală a elevilor, ținându comptă de etatea mediă și de desvôlțările date de D-nii profesorii, nu ne-a satisfăcută mai de locă ; amă putea dice în regulă generală că elevii sunt slabi și instrucțiunea lor e superficială.

d) În privința metodei întrebunțată, ară fi fostă de dorit să se fi dată elevilor mai multe desvôlțări asupra părților literare, precum și asupra algebrei unde ară fi trebuită ca teoriile ecuațiilor să fie urmate și de deslegare de probleme ușore ; acăsta spre a desvôlta inteligența elevilor și aptitudinea lor pentru unele sciințe.

e) Ne amă convinsă că unii din D-nii profesorii s'a basată prea multă pe memoria și silința proprie a elevilor, căci nu se prea vedea urmele

unui sistem, care să aibă de scop să deprinde pe elevi să raționeze și să se pătrundă de cele ce avansează; prin urmare, s'a dezvoltat prea multă memoria în detrimentul inteligenței.

f) Modul de prezentare a elevilor ne-a format convingere că educația elevului este neglijată.

g) Cât pentru program ni s'a părut că studiul limbii franceze și a cosmografiei în clasa I nu e în raport cu inteligența elevilor, cari neprimind de cât slabe noțiuni în clasele primare, se vedu de o dată la intrarea lor în gimnasiu, puși a învăța materii abstracte și limbii de cari sunt cu totul streini; asemenea am constatat că studiul matematicilor în clasa III-a coprinde prea multă materie și ar fi fost mai practic de a se lăsa aritmetica în cele două prime clase, iar geometria și algebra în clasa III și IV.

Puindu-vă în vedere aprecierile de mai sus, vă rugăm, D-le ministru, a primi asigurarea deosebitei stime și înaltei considerațiuni ce vă păstrăm.

G. Bălănescu, Virgiliu G. Poienaru, Inginer Georgiu, Dr. Bitrou.

## IX. ROMAN

Raportulă D-lui I. Ionescu asupra esameniloră *Seminariului*.

*Domnule ministru,*

Amă onóre a vă aduce la cunoscință că după învitarea ce 'mă ați făcută, n'amă putută asista în cursă de mai multe zile, la esamenile speciale de la seminariulă și gimnasiulă de Roman.

Dar, considerândă învitarea D-vóstră ca o anchetă ce voiți a face în învățământulă, în scopă de a se constata starea lui actuală și de a 'i face tóte îmbunătățirile necesare, m'amă înțelesă cu Prea Sântitulă episcopă de Roman, și amëndouă amă făcut ună esamenă generală seminariulă în ziua de 25 a trecutei luni Iunie. Raportulă cercetărei nóstre a rămasă a se face de către Prea Sântitulă Episcopă din partea nóstră amëndouă.

Vedëndă, însă, că Prea Sântia Sa întêrdeie cu facerea ună asemenea raportă, cred de a mea datorie a vă comunica părerea ce 'mă amă formată asupra îmbunătățirii acestui ramă de învățământă, o-dată cu arătarea stărei lui presinte.

Ajungëndă la seminariulă găsiă ograda plină de copii, și intrândă într'o clasă găsiă 7 profesori avëndă în fruntea lor pe venerabilul deputat din divanulă ad-hoc, părintele economă Dimitrie Mateaș, directorele seminariulă. 'Mă-a părută rău că două profesori n'au catacdisită să dea ună esamenă generală în fața numiților de D-vóstră. Asemenea din acéstă causă n'amă putută să 'mă facă o ideeă nici despre învățământulă gimnasiulă de Roman.

În seminariulă de Roman suntu 178 copii împărțiți în 4 clase și anume: 75 în clasa I, 34 în a II, 38 în a III și 31 în IV. Copiiă aceștia a căroră vîrstă este de la 12—19 ani suntu veniți din 6 județe și anume: 50 din județul Roman, 43 din Bacău, 36 din județulă Tecuciă, 38 din județulă Putna, 9 din județulă Neamțu și 2 din județulă Suceava.

Copiiă aceștia suntu: 37 fi de preoți, 34 fi de de dascăli, 87 fi de săteni și 20 fi de veduve, și anume:

Fi de preoți	16	cl. I,	7	clasa II,	8	clasa III,	6	clasa IV,	total	37
" " dascăli	10	" I,	8	" II,	10	" III,	6	" IV,	"	34
" " săteni	43	" I,	16	" II,	16	" III,	12	" IV,	"	87
" " veduve	6	" I,	3	" II,	4	" III,	7	" IV,	"	20
Total . .	75	" I,	34	" II,	38	" III,	31	" IV,	"	178

Intre acești 178 de copii se găsescă numai 40 de interni, restul de 138 sunt externi, prin urmare, expuși la toate neajunsurile educației lor și la toate cursele întinse moralității lor.

Întăia, dar, îmbunătățire de făcută este construirea unui seminariu cu încăperi îndestulătoare spre a se putea întreține, crește și priveghia toți copiii ce vin din județele depărtate ca să învețe cu cheltuiala lor, cu cheltuiala ce o facă astă-și părinții lor.

N'amă avută timp să facă investigațiuni statistice asupra ajungerii scopului pentru care atât Statul cât și părinții facă cheltuieli și sacrificii. Ași fi dorit să știu câți din copiii eșiți în cursul de 10 ani răspundă scopului, adică : se facă preoți și câți nu ; căci mi se pare că numărul copiilor este cu mult mai mare de câtă trebuința, ce este a se îndestula ; mi se pare că o parte însemnată din acești copii nu au răspuns la scopul învățământului, au luat un învățământ de care nici ei, nici societatea nu se folosesc de dănsul. Dar ceea ce n'amă putut face eu, o veți face D-voastră având totu ce vă trebuie pentru acesta, având chiar un birou în ministeră însărcinată cu datele statistice.

Dar ce caută acești copii, și care este scopul învățământului ce li se dă ? Mijlocele sunt potrivite cu scopul ? Ce ar trebui să se facă pentru ajungerea cu certitudine la scopul unui seminariu ?

Răspunsul la toate aceste întrebări formază obiectul principal al acestui raport.

În seminariul de Roman se învață : 1) Științele religioase, 2) Științele teologice, 3) Limba latină și română, 4) Istoria și geografia, 5) Științele matematice, 6) Științele naturale, 7) Medicina populară, 8) Musica biserică, și 9) Caligrafia și desemnului.

Afară de științele teologice și de musica biserică toate celelalte obiecte sunt materii sau științe ce se învață în gimnasiu, și altul este scopul unui gimnasiu și altul al unui seminariu ; așa că seminariul de astă-și este mai mult un gimnasiu de cât un seminariu. Învățământul din seminariu nu răspunde adă scopului lui.

Scopul unui seminariu trebuie să fie un învățământ profesional — normal pentru acel ce se destină a se face preot. Scopul seminariului trebuie să fie formarea preotului de mir. Învățătura dar din seminariu trebuie să coprindă mai cu seamă științele necesare celui ce caută să devină preot de mir. Un seminariu poate fi organizat ca un liceu pregătitor pentru facultatea de teologie, pentru formarea de demnitari înalți ai clerului. Dar seminariul de Roman ca și toate celelalte după la eparhiile țerei, au un scop determinat, scopul de a forma pe preotul de mir, pentru acest sfârșit se cere a i se da o organizare alta de câtă aceea de astă-și, o organizare care să înzestreze copiii cu totu ce trebuie

să scie unu preotă de miră, pentru ca să ajungă la scopul înaltei sële misiuni, a misiunei ce este chemată a exercita în societate.

Maî nainte de stabilirea seminariului de astă-đi, clericii ce cătau a se face preoți, luă o pregătire specială pe la fie-care eparhie și apoi se preoțiau. Acastă pregătire a existat și după înființarea celui d'înteu seminariu de la Socola de către Mitropolitul Veniamin. La Socola sub arhimandritul Isaia, directorul seminariului, copiii luă o creștere religioasă și li se preda ună învățământă religiosă specială, liceală-profesională, c'amă în felulă ideiloră și a lucrăriloră D-lui Ferry, pentru trebuințele de astă-đi ale societăței.

Părtinitoră ideilor, ce aplică astă-đi în Franca ministrul instrucțiunei și președinte ală consiliului de miniștri, amă fostă adâncă sgduită întrândă în seminariulă de Roman și negăsindă de cătă numă pe directorul seă, preotulă și învățatorulă preotulă, toți și tôte, și cele-lalte tôte suntă maî multă sciințe lumesce, de cătă preoțesce, de aceea și suntă fôrte departe de scopulă învățământulă dintr'ună seminariu, adică de formarea preotulă și maî alesă a preotulă de miră; de aceea și preoții din đioa de astă-đi suntă departe, fôrte departe, de ceia ce erau chiar preoții, făcuți preoți din clericii, pe cândă nu erau seminariile de astă-đi. De aceea credă că s'aă împutinată astă-đi și dragostea de biserică din partea poporului, maî alesă a celui de prin sate.

În fața efectelor pernicioase, ce cu durere le constatămă astă-đi în poporulă nostru din lipsa adevăratulă preotă, a preotulă de miră, credă că este timpulă, și maî multă de cătă trecută, ca să luăți inițiativa înființării adevăratulă învățământă pentru preotulă de miră. Și acesta trebuie să fie scopulă seminariului.

Astă-đi avemă scoli primare, rurale și urbane, avemă chiar gimnasiile maî prin tôte reședințele de județe, avem tôte mijlocele ca să putem admite în seminariu copii pregătiți cu tôte cunoștințele necesarii pentru ca să urmeze cu succesă învățământulă specială din seminariu și să se pregătască demni de preoție, de a deveni conducătorii poporului în cele religioase și morale. Acestea trebuie să se învețe în seminariu, dar nu istoria, geografia, aritmetica, sciințele naturale și maî alesă limba latină, și maî alesă caligrafia și desenulă.

În seminariu, ca într'o scolă specială a preotulă de miră, trebuie să se învețe aceia ce trebuie preotulă pentru ca să devină preotă; istoria sfântă pe largă, noulă și vechiul testamentă, evangelia, apostolulă, faptele apostoliloră, istoria bisericăscă, viețile sfinților, suntă cu multă maî necesarie, maî utile preotulă de cătă cele ce se învață astă-đi. Limba română, atâtă de neglijată astă-đi, ară trebui să se învețe ast-felă în cătă preotul să fie în stare a spune poporului ceea ce este datoră să spue, limba română ar



trebui să se termine în omeletică la care se cere și o judecată dréptă și o cunoștință a moralei. Osebitu de acestea preotul ar trebui să învețe tipicul și rânduiala bisericescă și așa aru eși preot. Astă-đi ese îndestrat cu cunoștințe gimnasiale, necomplete, ese ori-ce, afară de preot; și apoi mai punendu-i în capu și o pălărie cu cordele, inspiră mai multu rîsul de cătu respectul în sătenu-l român. În scurtu, preotul trebuie să învețe cunoștințe mai multu religioase de cătu lumesci, și în seminariu să fie crescutu încependu-đi în biserică, în rânduiala bisericescă și apoi în sala de studiu și sfērșind-o iarăși în biserică, și așa numai va eși îndestratu cu învățatură specială, profesională și cu educațiunea necesară a celui chemat a fi preot, adică conducătorul poporului în cele religioase și morale.

Copilul pregătitu a deveni preot, și devenindu preot, are prin legile nōstre asigurată existența lui prin munca sa la pămēntul bisericei. Învățămēntul aru fi complet în seminariu, cându conform cu destinațiunea sa, preotul, aru fi în stare să și scōtă existența cu mijlocele cele mai raționale, cele mai bune. De aceea credu că aru fi de mare folosu a se putea arēta copii-oru o cultură înaintată, măcar pe o întindere de 4 fălei. Astă-đi preotul lucređă ogōrul sēu în elacă, în odiōsa elacă desființată prin Constituțiunea țerei. Speru că D-vōstră veți pune în locul elacei munca liberă și i veți da mijloce de a se învăța preotul în meseria în care are să trăescă, și trăindū să dea poporeniloru un exemplu de munca liberă, de agonisirea traiului prin muncă, o dată cu împlinirea datoriei de preot, de a conduce pe săteni în cele religioase și morale.

Preotul nostru de astă-đi este cu totul alt-ceva de cătu preotul din trecut. În nimica nu se vede mai bine acēsta de cătu în comparația preotului catolicu din satele de Unguri. Dragostea de muncă, iubirea binelui, ferirea de rēu, urmarea regulată la biserică, păđirea cu un cuvēntu a celor morale și religioase se vede astă-đi numai la satele Unguresci, cari păstrēză obiceiurile cele romānesci, obiceiurile ce le au luatū de la săteni nōstri, păstrēză chiar costumul naționalu alu Romānilor, păstrēză chiar obiceiul de a face în case totu ce i trebuie pentru a se îmbrăca, precum face la câmpu totu ce i trebuie pentru a se hrāni. Degradarea, cāderea clerului nostru, și mai alesu a preotului de miru sare în ochi fie căru, îndată ce se uită la cei ce au păstratū vechile obiceiuri romānesci în tōte, și mai alesu în cele religioase. Dați, D-le ministru, învățatura și educația preotului de miru român, după destinația lui, și primiți expresiunea deosebitei mele considerațiuni.

I. Ionescu (de la Brad).

## X. BACĂU

Raportul D-lui C. Platon asupra examenelor *Gimnasiului*.

*Domnule ministru,*

Din membrii comisiunii însărcinate cu esaminarea gimnasiului din Bacău : D. Eugen Ghica, aŭ asistat o singură zi, fiind împedicat mai departe de un cas grav ; D. general Leca fu înlocuit prin D. colonel Iarea, carele aŭ asistat mai de multe ori ; și, sub-serisul aŭ asistat mai în toate zilele.

D. colonel Iarea, după consfătuirea noastră, luând notele trebuitoare, se însărcinase și cu facerea raportului ; dară, și D-lui fu împedicat de extraordinare însărcinări a D-sale militare. Si așa, fui dator în urma acestora, a îndeplini tot eu și această sarcină, de la care mai fui împedicat și de curtea cu jurați, la care am luat parte. Acestea-să împregiurările ce aŭ întârziat acest raport.

Gimnasiul din Bacău aŭ avut, în :

Clase	Inscriși	esaminați	promovați	repetenți.
I	56	41	25	16
II	19	16	10	6
III	21	19	16	3
IV	11	8	7	1
	107	> 84	= 58	+ 26

Pe lângă elevii înscriși în matricula gimnasiului, s'aŭ mai esaminat 8 elevi la clasa I, din pensionatul privat din Bacău a D-lui Iosef Istrate.

Esamele s'aŭ tinut de o-dată în toate clasele, de la 6—16 Iunie inclusiv, dimineața și după amiazi. Prin acest mod de esaminare, comisiunea esaminătoare, nu putea asista la toate clasele, și la toate obiectele. Eu însă, am căutat de a asista pe rând, la fie-care clasă, și mai la fie-care materie, câte o-dată, ori de două ori ; numai la științele naturale, care mi se pare cele mai positive, baza oricăru progres ce dorim, am asistat la toate clasele, și n'am absentat nici de la un examen.

Așa dară :

a) Biletele cuprindeau totalitatea materiilor după program; afară de cele de la științele naturale, care, la clasa IV, nu atingia: acustica și optica, sub pretext, că având după program numai două ore pe săptămână, și materia fiind foarte întinsă n'ar putea intra într'un semestru.

Intr'acésta, dați-mi voe, a vă arăta impresiunea și reflexia mea: Intr'un semestru sunt numai vre-o 15 săptămâni de studiu, câte două lecții pe săptămână, fac vre-o 30 pe semestru; dacă nu se mai întâmplă vre-o sărbătoare, ori mai multe, care reduc numărul acelor lecții. O materie mai întinsă de cât s'ar putea da în 30 lecții disponibile, este firesce cu neputință de a se trata cu folos. De aceea, n'ar trebui impusă cartea, dar mai bine întrebările, despre care profesorul trebuie să trateze, având profesorul facultatea să dea întrebărilor o întindere mai mică ori mai mare, după capacitatea elevilor, și după timpul ce dispune.

Științelor naturale, le trebuie mai multe ore pe săptămână.

Științele naturale se predau de tot superficial, și acésta atât din cauza precedentă, precum și din lipsa obiectelor ce se studiază; așa, din lipsa unui glob pământesc, a unui ceresc, a unui spectru, pentru descompunerea luminei; a unui corp uman de cauciuc, de exemplu, carele să se pótă desface, spre a se vedea pe rând, mărunțele corpului cele principale; a câte-va schelete de om, de un mamifer, de o pasere, etc., apoi din lipsa figurilor desemnate a tuturor animalelor, plantelor, etc. de care se tratéză, desinate într'un mod proporțional și colorate; din lipsa de metale, metaloide, minerale combustibile, petre variate, din lipsa de carte geologice etc., etc. Lipsa tuturor acestora face, ca științele naturale să fie și pentru profesor și pentru elev o sarcină grea și tâmpitoare, în loc de științele cele mai atrăgătoare, plăcute și folositoare.

Ministerul cu consiliile județene și comunale, ar putea conlucra și combina mijlocele pentru procurarea acestor materiale neapărate pentru progresul studiilor naturale, pentru adevăratul progres.

Am mai remarcat lipsa unei carte pentru istoria sacră și religie, spre a se face și acest studiu mai obiectiv; mai ales, dacă s'ar completa cu explicarea de mai există astăzi acele locuri, ori nu, spre a putea mințile criticătoare să reflecteze: cum trece gloria lumii, chiar și a celei sante.

Pentru geografie, nu este, pe lângă globurile ce lipsesc, nici o cartă mută, nici una despre geografia veche, etc.

Pentru istorie nu este nici o cartă istorică, nici un tablou sinoptic de istoria universală și de a Românilor.

Pentru matematică, lipsesc o prismă, un triunghi sferic, etc., etc.

Tóte aceste și alte obiecte, de ar fi, ar atrage, ar explica în mare parte, chiar prin privirea și observarea lor, ar ușura studiul și pentru elevi și pentru profesor.

Pentru zoologie și botanică, profesorul de desen ar putea fi însărcinat să deseneze, și să facă pe elevi a desena, toate obiectele, într'un mod proporțional, mai ales acelea care n'ar fi desemnate în cărțile didactice; și asemenea desene s'ar afișa în clasele respective, pentru explicarea studiilor.

Asupra desenului mi s'ar părea, că ar fi bine de a se da și câte-ve re-gule descriptive de aplicare, asupra desenului ce se întrebuintează la zugrăvirea păreților din odăi, asupra celui pentru țieșetură, pentru coloritul pândurilor și a citurilor, a ornamentelor desemnate pe farfuri, sticle, etc.

Din acestea elevii ar putea pricepe de timpuriu ramurile de aplicație a desenului, cât sunt de numeroase.

b) Însemnarea notelor în prezența mea mi s'au părut justă; dară, din calcularea mediei, acestor note, mi se pare că nu se poate ajunge la rezultatul, la care au țintit scrupulositatea inventatorului acestui felii de note și de calcule. Căci de exemplu, un elev merge foarte bine luna 1, și luna 2 bine, iar 3 și 4 neglijent; la examen răspunde iar bineșor; media ese poate 5; dar elevul în faptă este neglijent și nu merită trecerea; însă după nota medie se promovază. Acesta pe mine nu mă împacă.

Veți avea un scolar tot d'a-una slab. Cu totul din contra va fi, când scolarul va avea neglijența în cele două luni d'ântăiu, și foarte bine în 3-a și 4-a lună, eșind cu aceeași medie ca și eel d'ântăiu.

c) În clasa I și II, elevii trebuie mai îndelung exercitați fiind de o etate mai fragedă. O materie având trei ore pe săptămână poate avea pe trimestru până la 40 lecții. Numărul acestor lecții trebuie să fie baza după care să se întindă materia.

d) Metoda profesorilor se va îmbunătăți simțitor, numai când programul va fi compus din întrebări precise, iar nu din materii cam nelimitate, cuprinse într'o carte prescrișă, pe care n'o poate cuprinde în 30 ori 40 lecții.

e) Lipsa aparatelor și a obiectelor însemnate în parte, mai sus, împiedică foarte mult dezvoltarea și a inteligenței și a memoriei elevilor.

f) Limba franceză, elenă, și musica, n'au profesori titulari; limbele se predau de aceeași profesori, iar musica de nimeni. Aș crede că dacă profesorii de astăzi au și timpul suficient și capacitatea, ar fi bine să predea și un al doilea obiect, însă, să li s'ă plătească și a doua muncă; fie-care ocupație de timp trebuie plătită. Mai ales că profesorii de la acest gimnasiu sunt jigniți pentru că salariile lor sunt mai mici de cât pe la alte gimnasii, ba chiar mai mici și de cât a multora din scriitorii de pe la cancelăriile de prin acest județ.

g) Pe lângă acestea am mai observat că unii profesori *completază cu vorbele lor prea mult răspunsurile* ce ar trebui să le dea numai elevii la examen. Aceia ce face mai să credi că elevul n'au învățat nimica. Acesta

mi se pare o deprindere greșită; dară, ea are sorgintea sa în lungimea materiei, și prin urmare în lipsa timpului de a se exercita îndeajuns; apoi în *absențele* ce am observat că fac elevii în cursul semestrului, fără a-i putea profesorii împedica de la acesta, într'un mod eficace, din *lipsa unui regulament de disciplină*, mai potrivit de a produce o corecție, iar nu numai de a îndeplini curat o formalitate dăunătoare.

Așa dară :

Dacă materiile s'ar scurta.

Dacă s'ar impune profesorilor întrebări precum este programul frances, iar nu cărți.

Dacă s'ar da scólei tóte aparatele înlesnitóre studiilor.

Dacă s'ar face un regulament disciplinar, care să împedice absențele nedestul justificate a le elevilor.

Și dacă tóte studiile claselor gimnasiale ar ținti, ar avea de scop, să facă pe elevii, ce le urmază, apți de a se aplica la un ram a trebuinților societăței, după încheerea acestui curs, lăsând numai celor cu talente și mijlóce drumul la clasele superióre.

Atunci se póte spera că acest curs de gimnasiu, ar fi mai bine frecuat și prin urmare mai folositor societății.

Mulțumindu-vé fórte de onórea ce mi-ați făcut cu acéstă însărcinare, și sperând că aprecierile mele, vor putea contribui cât de puțin, la ameliorarea ce reclamă progresul studiilor, vă rog D-le ministru, să bine voiți a primi asigurarea considerației ce'i mai destinse.

Delegat C. Platon.

Bacău, 13 Iulie 1881.

## XI. BUZĂU

Raportul comisiunii asupra examenelor *gimnasiului Tudor Vladimirescu.*

*Domnule ministru,*

Conform însărcinării cu care ați bine-voit a ne onora, sub-semnații constituindu-ne în comisiune și procedând la îndeplinirea plăcuței noastre misiuni, acum după terminarea examenelor gimnasiului, avem onoare a vă relata următoarele :

Comisiunea a avut ocasiunea de a se convinge că din nenorocire și la gimnasiul din Buzău, dezvoltarea inteligenței elevilor este neglesă, căci și aci unii din D-nii profesori se mulțumesc a face pe elevi să recite textul manualelor de care se servă, fără a se sili să-i facă să înțeleagă ceea ce recită, ca ast-fel să poată reține știința și să o utilizeze la necesitate. Cu prea puține excepțiuni, cum : istoria, științele naturale și limba română, scolarii nu posedă în de ajuns cele-alte studii ; căci și decă se găsec elevi și aceia foarte puțin, cari să fie capabili a repeta într'un mod mecanic cuvintele din manuale, abia câte unul și pôte da compt de ideia ce conține.

Decă comisiunea s'a mulțumit cu cunoscințele câștigate de elevi la unele din materiile științelor naturale, au ținut în același timp compt de aglomerarea peste măsură a studiilor ce acest D. profesor este însărcinat a preda, de ore-ce, pe lângă toate părțile științelor naturale mai predă și limba latină.

Comisiunea, de asemenea, a avut ocasiunea de a constata cu plăcere, progresele reale făcute de elevi în toate clasele la studiul desemnului sub profesorul actual.

Lipsa de metodă din partea D-lor profesori este în primul rang cauza acestui rezultat negativ. Dără pe lângă acestea, comisiunea ca să fie justă, constată că nu puțin contribue la acest rezultat și aglomerarea materiilor.

În adevăr, pentru patru ani de studiu programa gimnasiului este mai mult de cât încărcată, și mijlocul de a se remedia la acesta ar fi o mai bună împărțire a materiilor, sau suprimarea celor mai puțin trebuincioase.

O altă cauză de împedicare a unui progres real la gimnasiul local, este faptul presiunii ce părinții elevilor exercită asupra D-lor profesori.

Comisiunea a constatat, D-le ministru, cu o viue părere de rău că fiecare părinte de elev, cu óre-care poziþiune socială, caută (și de multe ori reușesc) ca copiii D-lor să dobândescă note mai mari cu orî-ce preț, merite-le ori nu, fără să se gîndescă că lucrăză în detrimentul viitorului propriilor D-lor copii, de óre-ce nu premiile obținute de scolar va opri lumea de a constata ignoranța omului matur.

Pe lângă acestea, personalul acestui gimnasiu este fórte restrâns; fiecare D. profesor are mai multe cursuri de făcut, așa că chiar existând metodă și talent din partea D-lor, unul din cursuri cel puțin, nu va fi bine făcut și în privința acésta putem aduce ca probă următorul fapt, că din numărul de peste 100 elevi ce frecuentéză gimnasiul, abia mai puțin de jumătate au putut fi promovați, dovadă de mărginita îngrijire ce unii D-nii profesori pun pentru instrucțiunea elevilor.

Comisiunea a constatat că în ceea ce privesce punerea notelor la elevi, acelea ce au fost puse în prezența noastră, ele au fost puse într'un mod echitabil.

În ceea ce privesce tratarea materiilor în totalitate după programă, comisiunea a constatat după chiar mărturisirea profesorilor respectivi de matematică și sciințele naturale, că D-lor le-au rămas încă parte din materiile nefecute.

Acesta fiind rezultatul constatărilor noastre, pe cât timpul ne-au putut permite, avem onóre a'l supune apreciațiilor D-vóstre, rugându-vé să binevoiti a primi încredințările înaltei noastre stimi și considerațiunii.

C. G. Damboviceanu, P. Terrușianu, Dr. Constantinescu.

---

Raportul comisiunii asupra examenelor *Seminarului*.

*Domnule ministru,*

Mulțumindu-vă de onórea ce ați bine-voit a ne face încredințându-ne frumósa sarcină de a controla mersul studiilor din seminarul local și a ne pronuncia asupra cestiunei reorganizării seminariilor, avem onóre a vă supune la cunoștința D-v rezultatul îndeplinirii acestei plăcute și onorate sarcine.

Nu găsim superflu, D-le ministru, de a vă comunica că al treilea membru al comisiunii, Eminentia Sa Părintele Episcop, nu a luat parte împreună cu noi în comisiune, din cauze legitime, fără îndoială, dără pe cari nu le cunoșcem. Sub-scrișii însă au căutat, cât le-au permis împrejurările, a se conforma însărcinării cu care ați bine-voit a-i onora și se grăbesc a vă relata următoarele:

În ceea ce privește mersul studiilor în seminar, vorbind în genere, comisiunea cu durere constată că inteligența elevilor ar putea produce rezultate mai bune, dacă metoda i-ar ajuta. Mai la toate studiile, făcând o plăcută excepțiune pentru istorie și igienă, comisiunea a vădut cu multă părere de rău că D-nii profesori au căutat mai mult să imprime într'un mod mecanic lecțiunile în memoria scolarilor, fără ca să caute a-i face să se pëtrundă de adevărurile științei, fără a-i deprinde să cugete asupra lor, ca cu modul acesta să pótă trage, la necesitate, beneficiile ce póte procura știința înțelesă. Toți scolarii știu a repeta cuvintele din manuale; rar, foarte rar s'ar putea găsi un elev, care să înțelegă sensul cuvintelor ce repetă într'un mod inconștient, care prin consecință să posedă esența, ideia dezvoltată în acele cuvinte.

S'a întemplat comisiunii la diverse studii, cum de exemplu, la pastorală, să vedă elevi, cari să fie în stare a repeta textul manualului cu atâta exactitate, în cât ar fi putut indica și punctuațiunea lui și care cu toate acestea să fie în absolută imposibilitate de a exprima în substanță obiectul lecțiunii. Comisiunea constată dără că se dezvoltă prea mult memoria în dauna inteligenței; că se paralizăză fondul spre a se conserva forma.

Ca particularitate, comisiunea a constatat multă slăbiciune la studiile matematicilor și al științelor naturale. La aceste din urmă, unde programa prescrie multă aplicațiune spre practica științei, comisiunea a dovedit puțină metodă; ca exemplu v'am putea spune, D-le ministru, că cei mai



bunilor elevi avea o dificultate a face distincții între uzul barometrului și al termometrului; că descriau instrumentele fizice fără a le putea reproduce prin un desen cât de primitiv, ceea ce a fost pentru comisiune un indice puternic de daunele ce D-ii profesorii inflig inteligenței, în beneficiul memoriei.

În cât se atinge de cestiunile relative la notele puse de către D-ii profesori; la biletele cuprinzând cestiunile de examinare, spre a se vedea dacă ele conțin totalitatea materiei prevăzute în programă, avem onoare a vă relata D-le ministru, că notele puse în prezența noastră au fost însemnate cu multă eitate, dar că examinând matriculele am constatat că notele nu se dau pe fie-care lună ci la finele semestrului, lucru ce ni s'a părut cu totul neregulat. De asemenea am constatat că la diverse studii, cum de exemplu la istorie, nu s'a tractat în cursul anului toată materia prevăzută în program, din cauză că D. profesor respectiv, că materia e prea multă, cauză pe care comisiunea nu o găsește fundată de orice la gimnaziu aceiași materie, a fost tractată în complexul ei.

Relativ la îmbunătățirile de introdus în organizațiunea seminariilor, comisiunea găsește că dacă se poate discuta asupra utilității internatelor în gimnaziu, apoi acesta nu poate fi pentru seminarie.

Dacă elevii destinați a fi mai târziu membrii moralității publice, vor fi lăsați ca în cursul studiilor lor să fie acasă, esteri, nu li se va putea nicădată da acea educațiune particulară ce trebuie să aibă un preot; ei se vor obișnui și vor căpăta afecțiuni pentru modul de viață al laicilor și cu greu se vor putea deprinde, dacă chiar se vor putea deprinde cu viața modestă, liniștită ce trebuie să aibă un preot. Esternatul dar dacă e permis prin lege în seminarie, trebuie desființat.

De asemenea comisiunea crede, că n'ar fi vătămător pentru elevii seminarului, care învață medicina populară și igiena, să facă odată pe săptămână, Duminică de exemplu, puțină clinică în spitalul județului.

Bine-voiți, vă rugăm, D-le ministru, a primi încredințarea distinselor noastre considerațiuni.

C. G. Dâmboviceanu, P. Terrușeanu.

## XII. PITESCÎ

Raportulă comisiunei asupra esamenelor *Gimnasiului*.

*Domnule ministru,*

Sub-semnații, în absența D-lui M. Teodoreanu, care nu a luat parte în comisiunea esaminătoare constituită prin adresele D-văstră Nr. 7,046 și . . . . avem onóre a espune aci opiniunea, ce ne am putut forma despre mersul învățământului din gimnasiul Pitesci.

Esamenele acestui an 1880—1881, s'a făcut în conformitatea instrucțiunilor ce aveam primite din partea D-văstră. Mare parte din elevii acestui gimnasiu au răspuns mulțumitor atât chestiunilor puse de noi înșine, cât și întrebărilor făcute de profesorii lor respectivi.

Biletele de esaminarea elevilor au fost verificate de noi.

Promoțiunile s'a făcut în prezența și sub controlul nostru.

În general, metoda întrebuițată de profesori în predarea cursurilor lor am găsit'o bună.

Suntem satisfăcuți, D-le ministru, a vă putea încunosciița că profesorii acestui gimnasiu și au împlinit datoriile ce le incumbă misiunea lor, și că în acest sens mai toți ar merita mulțumirile D-văstră bine-voitoare, ca încorajare pentru viitor.

Inconvenientele semnalate în acest gimnasiu sunt următoarele:

Lipsa unui local confortabil.

Lipsa de instrumente și aparate fizice.

Materialul de clasă e vechi și stricat.

Pe lângă aceste lipsuri de natură a aduce piedici învățământului secundar din acest orașiu; ne permitem a mai semnala D-văstră convingerea, ce ne-am format în urma acestor esamine, că, programul școlar acum în vigóre, prin vițiile și multiplicitatea materiilor ce conține, ni s'a părut prea împovărător în raport cu inteligența precoce a școlarilor din aceste prime patru clase gimnasiale.

Primiți, vă rugăm, D-le ministru, încredințarea prea distinsei noastre considerațiunii.

Dr. Meculescu, căpitan I. Alexandrescu.

### XIII. RÂMNICU-VÊLCEI

---

Raportul comisiunei asupra examenelor *Seminariului*.

*Domnule ministru,*

Comisiunea, instituită de D-văstră pentru a examina elevii seminariului din acest oraș și compusă numai de sub-semnații, căci D. inginer-șef al județului n'a luat parte, fiind demisionat, și P. S. S. P. Episcop la sinod, a însărcinat în locu'i pe Prea Cuviosul Arhimandrit Gr. Râmnicianu, a primit cu o deosebită plăcere însărcinarea ce ați bine-voit a'i pune; ast-fel că de la 6 Iunie, data începerei examenelor și până la 21 Iunie, data finirei, a asistat la orele destinate la fie-care D-nă profesore.

Comisiunea însă n'a putut să-și formeze convicțiunea pe deplin de progresul ce ar fi trebuit să se facă în această școală, de ôre-ce n'a avut în vedere o programă oficială detaliată de părțile materiilor, ce urma să se predea în cursul anului, cu toate acestea având în vedere o programă foarte restrânsă presintată de D. director al seminariului, în genere la toate științele a ramas satisfăcută de examenele elevilor interni, nu tot atât și de elevii externi; un progres mai mare s'ar simți la limba latină și română, dacă s'ar lua dispozițiuni ca să fie două D-ni profesori, unul de clasa I și II și altul de clasa III și IV.

Comisiunea se găsește datore a pune în cunoștința D-văstră, D-le ministru, că seminarul este lipsit cu totul de cărți pentru studiul Istoriei și geografiei, desemnuri și instrumentele necesare pentru ca să se pună în aplicatie știința agrimensurii.

În ceea-ce privesce edificiul, găsește că este în proustă stare și o reparație ar fi necesarie, ca să fie apt pentru scopul la care este destinat.

Comisiunea găsește asemenea următoarele îmbunătățiri de introdus în seminariu:

1. Să se înființeze un cursu de pedagogie. Utilitatea este foarte mare, căci mai toți seminarisții fiind fiți de locuitorii de prin comunele rurale, fiindu seminarul și întorcându-se în comună ca preoți, cea mai mare parte sunt numiți învățători, cari fiind lipsiți de cursul de pedagogie, nu sunt în stare să dea o dosvoltare mai mare învățământului de prin comunele rurale.

2. Pentru că elevii seminarisții trecându cursul celor 4 clase, nu știu să officieze în biserică, să se facă al cincelea an obligatoriu, consacrat numai pentru învățatura orânduelei biserice și a citirei cărților vechi bisericești.

3. Să se oblige șeful-pedagog al seminarului ca se facă repetiri la musica bisericească, atât cu internii cât și cu externii.

4. Programă seminarului fiind foarte restrânsă, nici o-dată nu se poate dobândi rólele ce se ascéptă, deci n'ar fi rău, a se introduce programa gimnasielor din țeră, — un progres simțitoriu s'ar vedea în câțiva ani. — Nu credeți, Domnule ministru, că toți elevii cari frecuentă seminarul, îmbrățișeză cariera preotească, o mare parte urméză cursurile seminarului pentru că nu este o scólă mai superióră în acest județ.

Dacă resursele budgetare nu vor permite ca să se înființeze un gimnasiu în acest oraș, atunci cu introducerea în seminariu a programei gimnasielor și înființarea a două catedre de limba Elenă și Francesă, se poate avea în acelașu timp un gimnasiu și un seminariu, ast-feliu elevii din gimnasiu vor avea a urma facultativ științele religioase și elevii destinați clerului vor avea facultativ limbele Francese și Elenă.

Veți face, Domnule Ministru, un act de dreptate către populațiunea acestui județ, sau înființându un gimnasiu sau organisându seminarul în modul mai sus disu

Bine-voiți vă rugăm, Domnule ministru, a primi asecurarea deosebitei stime și considerațiuni ce vă purtăm.

C. N. Herescu, Dr. Zographos, Archim. Gr. Râmnicenu.

---

## XIV. DOROHOIU.

---

Raportul D-lui profesor Tocarschi asupra examenilor institutului Bașotă din Pomârla.

*Domnule ministru,*

Conform ordinului D-vostre, No. 7,329, din 6 Iunie a. c., sub-semnatul am asistat în institutul A. Bașota din Pomârla, în zilele de 15—23 Iunie, la examenele de finele anului școlariu 1880—81, iar în ziua de 24 a aceleiași lune la solemnitatea distribuirii premiilor.

Prin o conștiincioasă cercetare în timpul arătatei delegațiuni am constatat următoarele: în cursul anului școlar curent, institutul A. Bașota a avut 39 de elevi, dintre cari 19 au fost interni, 6 semi interni și 14 externi, împărțiți totți în două secțiuni, ce corespund aproape cu cele d'ânteu două clase de liceu.

Studiul limbilor română, latină și francesă, s'a făcut paralel și mutualmente subsidiar, și acestei împrejurări cred că se poate atribui în parte rezultatul adevărat excepțional obținut în timpul examenului. Științele naturale și matematica au fost prețuite și predate după importanța ce au într'un curs liceal. Religia și geografia s'au predat foarte bine, iar din examenul asupra istoriei am putut conchide despre gradul de inteligență a fie-cărui elev în deosebi. Desemnului a dat un rezultat pe deplin satisfăcător; muzica excelent. Gimnastica și exercițiile militare au probat multa îngrijire ce li se dă, asemenea nici încercările de horticultură și exercițiile agricole n'au fost neglijate.

Resumându-mi aprecierile, Domnule ministru, am onórea a vă arăta respectuos, că modulul predării fie-cărui obiect a fost ținut la înălțimea metodelor didactice celor mai raționale. Pe lângă un eclecticism laudabil în metodă, am constatat și indispensabila sa complinire: unitatea direcțiunii imprimată tuturilor studiilor. Am putut a mă convinge că totul este îndreptat spre a desvolta în același timp, în armonie, inteligența, ânima și corpul școlariilor; m'am găsit deci, ca delegat al D-vostre, Domnule ministru, în plăcuta pozițiune de a nu avea a da Domnilor profesori al institutului din Pomârla de cât observațiuni și consilii mici de detaliu.

Credëndu acum, Domnule ministru, că între însărcinările ce'mi incumbă în urma ordinului D-vóstre, cu No. 7,329, ar fi și acea de vă raporta despre totu ce ar putea contribui la ajutorarea institutului Bașota, am onórea a vă aręta că, acestu institutu avëndu a fi alimentatü de copii locuitorilorü din localitatea sa, este de neapărată nevoie ca scóla primară rurală de 3 clase din comuna Pomârla, să fiă completată prin înființarea unei clase a IV-a și numirea încă a unui institutore. Numai ast-felü institutulü Bașota, pentru care voința repausatului testatorü nu prevede nici un cursü primarü saü preparatorü, va putea avea tot-d'anna un numărü de elevi sufficientü pregătiți, spre a urma cu succesü cursurile sale liceale.

Bine-voiți, Domnule ministru, a primi asicigurarea prea adâncului meu respect.

E. Tocarschi.

---

# ANEXE

(Rapórttele sosite după 15 August)

## BUCURESCI.

Raportul D-lui G. Lachovari, membru în a II-a comisiune literară din București asupra examenilor liceelor.

*Domnule ministru,*

Cu adresa D-v. No. 7,044 din 3 Mai 1881, mi-ați făcut onoarea a mă numi și pe mine în una din comisiunile de examene pentru liceele St. Sava și Matei Basarab din capitală.

Ne-având onoarea a face parte din corpul profesoral, cred că scopul D-v. a fost de a avea și păreriile unor bărbați care să fie streini de orice solidaritate colegială și astfel ași putea intitula raportul de față: „*Impresiunile unui profan la examenele generale din 1880/81*“.

În instrucțiunile D-v. pentru aceste examene notați anume punctele asupra cărora atrageți luarea aminte a comisiunilor de examene și asupra cărora doriți a avea opiniunea D-lor comisari.

Dorind a corespunde, pe cât mi-ați permis mijlocele, la măgulitoarea D-v. încredere, am urmat cu cea mai mare atențiune examenele ținute în cursul lunii trecute, și mai ales, n'am lipsit a mă ocupa în special cu examenele de religiune în cele 4 clase din ambele licee, precum asemenea cu studiul geografiei și istoriei în cele d'ânteiu 4 clase liceale, — limba română până la clasa VI inclusiv și — limba franceză în cele 4 clase d'ânteiu; am crezut că este mai bine a mă ocupa exclusiv de unele materii și a urmări progresul științific din clasă în clasă, lăsând celor alți Domni comisari a se ocupa asemenea cu alte materii; afară din acesta chiar împărțiala, făcută de D-v. a diferitelor comisii, avea în vedere, dacă nu mă înșel, acest scop.

Înainte de a intra în detaliu și de a răspunde la punctele anume specificate în adresa și în instrucțiunile D-v., permiteți-mi, domnule ministru, a face să precedă ore-cari considerațiuni generale, care mi-s'au părut mai bătătoare la ochi și asupra cărora cred că este timpul a se purta totă băgarea de seamă a D-v.astră:

1. Ceea ce m'a isbit mai mult și mi-a lăsat o impresiune durerosă este starea măladivă și de epuizare fizică a marelui majorității a elevilor din ambele licee, care au trecut pe dinaintea mea. Mai toți elevii sunt slabi, galbeni la față, anemici și friguroși (fièvreux). Cred că în mare parte această stare întristătoare să datorese lipsei de igienă și insalubrității capitalei noastre; nu mai puțin pernicios asupra sănătății elevilor urmăzează a fi lipsa



de localuri apropiate pentru licee, în care copii 'și petrec o parte din viața lor. Esaminând localuri'e ambelor licee m'am convins de insalubritatea lor și că mult trebuie să contribuie la prôsta stare a copiilor. Fără a mă putea pronunța în deplina cunoștință de cauză, totuși presupun că și internatele private, în care se găsește mulți elevi liceali, sunt, cu puține excepții, lipsite de localuri salubre și de măsurile igienice, ce se cer mai ales acolo unde este o mare aglomerație de elevi. Asemenea cred că nutrimenul elevilor lasă de dorit în multe pensionate. Tôte aceste diferite cauze precum și rêu obiceiü a fumatului de timpuriü și pôte și alte obiceiuri rele și pernicioase, contribuiesc a ne prezenta o generație slăbită și epuizată, care mai târziu ne face să pricepem, citind în buletinul serviciului nostru sanitar că phtisia pulmonară intră într'o proporție atât de spălmântătoare (15—20 la sută) din totalul deceselor anuale 1)

Alegerea de localuri salubre atât pentru clase cât și pentru internate, o hrană substanțială și copioasă. Inspectarea mai desă a institutelor private și publice, o supraveghere riguroasă și de tot momentul asupra elevilor atât în internate, licee cât și pe strade, exercițiile corporale etc. ar fi după noi singurile mijloce de a aduce o îndreptare stării actuale de lucruri.

2. Un al doilea punct asupra căruia 'mă permit a atrage serioasa D-v. atențiune și care se coprinde și chiar în instrucțiunile D-v. sub lit f, este ceea ce privesc educația (buna creștere) a elevilor.

Am constatat și aci cu durere că această parte esențială este foarte neglesă și că disciplina, buna-cuviință sunt lucruri necunoscute la marea majoritate a elevilor ce am avut ocaziune a vedea în cursul acestor esamene. Trebuie să fac însă o excepție laudabilă pentru elevii din câte-va internate private precum și pentru mulți elevi, cari seșü pe la părinți și frecuentéză cursurile liceale ca externi.

Am dis mai sus că partea educativă a elevilor lasă mult de dorit, astfel am constatat la majoritatea elevilor, cari se prezintă la esamene o ținută neglesă și murdară, nu era din sărăciă, care tot-d'a-una inspiră interes și pot dice respect, era destrăbălare, hainele murdare, pătate, lipsindu-le nasturi, cismele scälciate, nevăcsuite, în fine se trăda o complectă lipsă de ordine și de curățenie, care trebuie insuflată copiilor din cea mai fragedă copilărie.

Acastă lipsă de disciplină și bună-cuviință se mai manifestă, prin rêu obiceiü, ce au mulți elevi de a nu saluta pe profesorii respectivi, de a nu avea și a nu arêta acel respect și acea iubire datorită către superiorii lor; prin sgomotul din clase și prin posele necuviincioase ce iaü pe bănci;

1) A se vedea raporturile generale ale D-lui Dr. Felix, asupra higienii și salubrității publice a capitalei, pe anii 1875, 1876, 1877, 1878, 1879.

mulți căscau cu ostentațiune și se întindeau a lene pe când sunt pe bănci în clasă. Această lipsă de bună-cuviință a isbit atât de mult pe D. deputat Mârzescu, care asista într'una din zile la esamenele-clasa V (retorică), în cât nu s'a putut opri a face elevilor observațiuni meritate.

Mi s'a asigurat că această lipsă de disciplină și bună creștere este și mai pronunțată în cursul anului în clase, și acesta este admisibil, de orice solemnitatea esamenelor, prezența comisarilor și a altor persoane străine, nu a putut impune îndestul elevilor, spre a 'i face să aibă o purtare mai cuviincioasă.

3. Aci cred că este locul, domnule ministru, a vă semnala un mare inconvenient, ce am observat cu ocaziunea acestor esamene, este vorba de diferența enormă de vârstă ce esisă între elevii aceleiași clase; ast-fel am găsit în clasa IV (mi-se pare) de la Matei Basarab în care vârsta medie a elevilor este de 14—15 ani, un elev de 27 ani (!); asemenea am găsit în clasele I și a II între scolarii de câte 10—12 ani, alții cari aveau 18, 19, și chiar 20 de ani. Am aflat în urmă că în legea instrucții publice nu esisă o limită de vârstă pentru fie-care clasă. Pricepeți lesne, domnule ministru, inconvenientul ce presintă pentru cei alți copii când se află în mijlocul lor bărbați, cari au trecut deja peste majoritatea legală. În deobșce asemenea elevi bătrini sunt foarte slabi și în loc de a îmbrăcișa o meseriă cinstită și producătoare, să tărescū fără nici un folos pe băncile școlei, trecând din clasă în clasă mai mult în considerația vârstei înaintate, de cât a meritelor și sciinței lor.

Cred că acest inconvenient urmază a înceta cât mai iute și a se fixa prin o lege sau regulament limitele de vârstă pentru fie-care clasă.

4. Un alt inconvenient ce 'mi permit a semnala atențiunei D. v. și care credū că nu puțin contribue la puținul progresū ce facū elevii în genere, este numărul prea mare a elevilor mai ales în primele 4, 5 clase, ast-fel în clasele I sunt câte 70—80 de elevi și în cele alte câte 50 și 60 de scolarii. Cu un număr așa de însemnat de elevi este imposibil unui profesor a 'i supraveghia, a 'i urmări în studiile lor, a 'i esamina mai desū; ast-fel se întemplă că unii elevi n'au fost esaminați de cât de 2, 3 ori în cursul întregului an școlar. Acesta face ca elevii să se lenevescă, neavând témă de a fi ascultați de cât la intervale foarte rari. Acesta esplică ore-cum și rezultatele puțin satisfăcătoare obținute la esamenele generale de estimp. Dintr'o clasă de 40—50 de elevi d. e. nu se găsescū de cât vr'o dece, cari în adevăr să profite și să învețe ce-va și acesta se datoresce sau aptitudinilor lor personale, sau interesului, ce le pörtă profesorii, sau supravegherii părinților; toți cei-alți însă nu sunt nici măcar medioeri, ci foarte slabi și mulțimea repetenților rămași în primele 4—5 clase ne învederază adevărul și gravitatea acestui inconvenient.

5. Mulțimea elevilor rămași repetenți, puținul progres ce am constatat în studiile făcute, se datorează în mare parte și la alte cauze; ast-fel profesorii în genere nu se interesează îndestul de elevi, nu am văzut existând între profesori și elevi acea afecțiune reciprocă, acel interes din partea profesorilor pentru elevi, nici acea iubire respectuoasă din partea elevilor către profesori; sunt străini unii de alții. Profesorul, care vine regulat în clasă și își face cursul conform programului, crede că și-a îndeplinit datoria, „cine vrea să învețe, — să învețe; cine nu, — nu“, acesta se pare că este maxima după care se conduc cei mai mulți din Domnii profesori.

Părinții de asemenea arătă o incurie culpabilă către copiii lor, — odată copilul pus în pension sau regulat în liceu, părinții nu mai urmăresc progresele copilului, pare că nu se mai interesează; chiar la esamenele generale am constatat cu mirare acest indiferentism din partea părinților; foarte puținii asistați la esamenele fiilor lor și acei cari veneau erau mai mult preocupați să facă să treacă copiii lor din o clasă în alta, de cât să vedă dacă în adevăr au învățat ce-va și merită promoțiunea.

6. Înainte de a trece la partea a II-a a raportului meu, cred că nu ești din instrucțiunile Domniei-văstre, atingând o altă chestiune de o gravitate incontestabilă; este vorba de a nu se mai permite a se face politică în școală. Mi s'a asigurat de persoane demne de totă încrederea, că sunt profesori, foarte puținii din fericire, cari și uită într'atâta sacerdoțiul lor până a face politică în clasă, blamându actele guvernărilor, criticând legile și tratându după catedră polemicele pasionate ale diarelor politice. Trebuie interzisă cu cea mai mare severitate asemenea proceduri din partea profesorilor, precum asemenea trebuie interzisă introducerea și citirea jurnalelor politice în licee și în internatele Statului și private. Copiii nu trebuie să facă politică, și de aceea am blamată totu-d'una participarea scolarilor la ori-ce manifestațiune politică.

Trecând acum la partea a II-a a raportului meu privitor la esamenele proprii șise, avem mai întâiu:

*Religia.* Studiul religiei se face bine în ambele licee, mai slab însă în sucursala clasei I de la Mathei-Basarab. Am găsit însă că pentru clasa III și IV s'arū putea da o desvoltare mai mare moralei creștine și că ar trebui să se explice mai bine înaltele și sublimatele învățăminte ale Domnului nostru Isus Christos.

*Limba română. — Retorica. — Poetica.* — Aceste materii lasă mult de dorit în ambele licee și mai ales în clasele superioare ca de exemplu clasa V și VI. Elevii din clasa IV nu scia ce este un monolog, în clasa V, unde este obligatoriu, nu scia scri nici citi cu literile chirilice. În clasa de retorică cei mai mulți elevi din ambele licee erau foarte slabi, și lucru de mirare nu erau în stare a recita o poezie românească pe din afară, nici a

face vre'o citațiune din Horațiu sau alți poeți clasici. Când urma a da un exemplu, toți elevii dau același exemplu așa cum era scris în caetele lor și nu erau în stare a da de la sineși un exemplu, ceea ce probază evident că au învățat textul papagalicesce-fără a l'pricepe.

Am înaintea mea concursurile înscrisu ale clasei V și VI din liceul Matheiū-Basarab, pentru clasa V-a s'au datu ca subiectu: „Despre vechitarea limbei române,“ și în clasa VI: „Cuvântarea lui Mihaiū-Vitezu către soldații săi în ajunul bătăliei de la Călugăreni.“ Cu foarte puține excepțiuni, n'arū crede cine-va că aceste concursuri suntū de elevi de clasa V și mai alesu a VI. Ele se semnalēzā prin lipsa totală de stil, greșeli de gramatică, de sintaxă, fără punctuație; în fine n'ar crede cine-va ca elevii de clasa V și VI să fie așa de slabi în propria lor limbă.

Aci am constatat ca și în alte materii, că elevii și chiar elevele străine erau mai forți de cât elevii-liceali; astū-felū elevii din institutulū D-lui Urechia, cari s'au prezentatū la esamene, erau multū mai forți și mai bine pregătiți ca cei liceali, cei din clasa de retorică aveau de exemplu cunoscință mai întinsă și studiulū lor coprindea întrēga literatură antică și modernă și cunoscū bine clasicii latini, francesi etc., asemenea D-șorele cari s'au prezentatū la esamene pentru clasele IV și V, parte din institutul D-nei Miller, parte pregătite privatim, aveau cunoscințe mai întinse și mai solide de câtū mulți din liceali.

*Istoria.* Studiulū istoriei, cel puțin în cele prime patru clase, la care amū asistat, se face mai bine; unū inconvenient am găsit în faptul că în clasa IV se învață Istoria Romānilor de la Trajan până în zilele nōstre, materia este prea întinsă spre a se putea preda cu succesū în unū singurū anū, afară de acēsta credū că istoria țerei nu se pōte învăța izolată ci trebuie învățată cu istoria universală împreună, precum acēsta se face în clasa VIII. La concursul înscrisu ce s'a făcutū în aceste patru clase, am constatatū asemenea o lipsă de stilū regretabilă precum și greșeli de gramatică, lipsă de punctuație etc. În genere am găsitū că se dă puțină atențiune de către profesori la concursurile în scrisū, și sunt de opinie din contra, că după ele se potū cunoșce sciința și aptitudinea elevilor.

Ast-fel în concursurile de istorie a celor patru clase de la Matheiū-Basarab găscū greșeli enorme istorice, un stil cāte o dată imposibil și totuși notele însemnate pe aceste concursuri sunt bune; ast-fel un elev de clasa III-a tratānd despre expediția lui Napoleon la 1812 în contra Rusiei dice că în Rusia era Impērat la acea epocă Nicolae I, și că cea d'întēiū luptă între francesi și ruși a fost la Iena (?) altul dice că în armata lui Napoleon se aflau francesi, goți, rați? etc., unul din clasa IV compară pe T. Vladimirescu cu Mirabeau (!) altul dice că Fanarioții a domnit în România 18 secole; un altul compara pe Cleopatra cu Maria-Stuart etc. etc.

etc., aș putea înmulți asemenea exemple în infinit, dar cu toate aceste notele date acestor elevi variază între 7 și 10; ceea ce demonstrează că nu se dă destulă atenție la aceste concursuri.

*Geografia.* Studiul geografiei este restrâns după programă numai în primele patru clase; ceea ce este evident că nu poate fi suficient; ast-fel în clasa II se predă geografia Asiei, Africei, Americii și Oceaniei, și este imposibil că în un singur an să se poată preda cu succes atâta materie, ast-fel că lipsa timpului și întinderea materiei fac să se învețe foarte superficial geografia acestor 4 părți ale lumii.

Asemenea este imposibil a se învăța în un singur semestru „semestru II din clasa IV” geografia fizică și cosmografică după programul oficial. Asemenea găsim prea încărcată cu materii inutile programa clasei a III, unde pentru statele Europei se cere cunoștința: industriei chimice și alimentare, bugete, datoriă publică, institute de credite, întinderile șoselelor și căile ferate, puterea armată, flota, etc.

Cred că ar trebui remaniată programa învățământului geografiei și întinsă până în clasa VI inclusiv. Studiul geografiei a luat în timp din urmă un rang însemnat în învățământul public, ast-fel în programele cele noi „din 1880” ale liceelor și colegiilor din Franța, geografia se învață până în clasa de retorică inclusiv.

În dealtmînterea metoda urmată în ambele licee este bună și uniformă, fiind același domn profesor și elevii în genere sunt mai forți în geografie ca în celelalte materii.

Mi rămâne a vă întreține un minut și de limba franceză din cele patru clase. Este recunoscut că limbile străine moderne nu se învață bine în licee și școli publice, și că numai în institute private și în casă, unde se unește practica cu teoria, se poate obține cu succes cunoștința limbilor străine. De aceea nu m'am mirat de loc vădând slăbiciunea majorității elevilor în limba franceză. Asemenea cred că ar fi mai nimerit ca cel puțin pentru clasele superioare să se predea limba franceză de către un francez în loc de un român.

Resumându-mă, D-le ministru, cred că programele actuale ar trebui remaniate, a se descărca unele materii și a se întinde învățătura pe mai mulți ani, după cum am arătat pentru geografie.

Lipsa de cărți didactice bune este asemenea foarte simțită, de și posedăm multe tractate mai în toate materiile și cele mai multe și aprobate de ministerul instrucțiunii publice, totuși nu mă sfescă a susține că la o examinare serioasă și conștiincioasă a acestor cărți, puține ar rămânea, care să merite aprobarea ministerială. Ar fi necesar să se oblige fie-care profesoare ca după un restimp de 5 ani de profesorat să prezinte ministerului cursul său, care s'ar supune la serioasă examinare a unei comisiuni numită

ad-hoc-pentru fie-care materie ; ast-fel am ajunge peste puşin timp să posedăm o colecţiune complectă de cărţi didactice.

O altă cestiune asupra căreia 'mă permit a atrage atenţiunea D-vóstră este lipsa mai complectă de o literatură recreativă în limba română pentru elevi de diferite vârste ; căci cei mai mulţi elevi nesciind o limbă străină „francesă sau germană“ sunt cu totul lipsiţi de plăcerea lecturei de cărţi recreative şi instructive. Este incontestabil că prin citirea de asemenea cărţi se desvoltă facultăţile tinerimei, i se forméză gustul şi stilul , şi timpul vacanţielor, a duminecilor şi serbătorilor nu s'ar perde în đadar pentru dênşii.

Marei majorităţi a copiilor şi a tinerilor le place lectura ; în lipsă de cărţi bune ei se aruncă pe ceea ce găseşte şi nu găseşte în cele mai multe casuri de cât jurnale politice, calendare şi acele obscene broşuri, care de la un timpú înceóce a inundat capitala şi provinciile în un mod scandalosú. De aceea cred că ar trebui ca fie-care liceú, fie-care internat şi institut privat să fie obligat a avea o bibliotecă recreativă pentru usul scolarilor în zilele de serbători şi de vacanţi ; pentru început s'ar putea strânge puşinele scrieri române ce posedă literatura nóstră, şi până la elaborarea de opere originale s'ar putea întreprinde traducerea de asemenea cărţi din autori străini ca Jules Verne, Anderson, Mayne-Reid, Ségur, Macé, Stahl, Viollet-le-Duc etc., etc., a căror citire recrează şi instruiază tot-o-dată tinerimea ; căci educaţiunea urméză a merge împreună cu instrucţiunea şi citirea cărţilor serióse, amuzante şi instructive nu puşin contribue la formarea gustului, la deşteptarea simţimintelor nobile ale tinerimei.

Aceste sunt, D-le ministru, pe scurt, impresiile ce 'mă au lăsat esame-nelle generale a liceelor din Bucuresci şi inconvenientele ce m'am cređut dator a releva şi a semnala D-vóstră.

Misiunea D-vóstră este pe atât de mare pe cât de anevoiósă, multe sunt reformele şi îmbunătăşirile de introdus în învăţământul nostru publicú şi mai ales în cel secundar ; dar am convicţiunea că : „*Hoc facere tibi cordi est*“ şi când cine-va lucréză cu inimă este sigur de reuşită.

Mă voiú considera cel mai fericit deca cu slabele mele mijlóce voiú putea aduce şi eú un gréunte de nisip la marele edificiú al instrucţiunei publice.

Primiţi, vă rog, D-le ministru, încredinşarea prea osebitei mele consideraţiuni.

George I. Lahovari.

Raportul D-lui Dr. A. Bernad asupra examenilor de științe fizico-chimice de la liceele din Bucuresci.

*Domnule ministru,*

În virtutea invitațiunii D-văstre cu No. 7,046, bine-voindă a-mi încredința o misiune, care exigă o sumă de cunoștințe și experiențe pedagogice, precum și de natura specialităților respective de fapt profesată și prin urmare lipsită de diletantism, — onorându-mă ast-fel într'un mod cu totul măgulitoră atribuindu-mi aptitudinile respective pe cari pôte, neputându-vi-le oferi în gradul dorit, pentru împlinirea ei; m'am prezentat dără, ca delegatul D-văstre, D-le ministru, în zilele determinate după programa fixată și asistând la examenile asupra materiilor științelor chimico-fizice ale claselor V, VI și VII studenților din liceul St. Sava, Matei Basarab și ală institutelor liceale Urechia și Miller Verghi, m'am silită a mă conforma spiritului obligațiunii ce 'm-ați încredințat.

D-le ministru, bine-voiți a-mi acorda anticipativă indulgența D-văstre, relativă la aprecierea impresiunilor și constatărilor pe cari am venit aci a vi le enuncia, dreptă rezultată efectuărei acestei misiuni.

Mi veți permite dără, mai înainte de a intra în detaliul disertațiunii de faciă, a vă schița în câte-va puncte, impresiunea și convicțiunea ce am dobândit, asistându la aceste examene, — formulându constatările dreptă rezultată resumătoră în modul următor:

a) Că învățământul științelor chimico-fizice, se face astă-zi în nice circumstanțe și usuri, (de vreme ce o organizațiune methodică modernă, acestă stare de lucruri nu se putea numi) *puriându caracterul unui învățământă cu totul enciclopedic.*

b) Că programa studiilor, relativă la științele chimice, nici în sensul unui învățământă elementară enciclopedic, nu ne presintă nici o garanție de productivitate, ci insuficientă, atât în partea inductivă câtă și deductivă, lipsite cu desăvârșire de demonstrațiunii în partea experimentală „conditio sine qua non“, prin urmare părăsite (de or-ce metodisare rațională; adică cursurile în științele chimice se facă până în prezentă, fără să fie însoțite de vre-o demonstrațiune practică și de efectuarea or-cărei serii de experimente fie câtă de elementare.

c) Că mijlocele didactice de cari dispune învățământul gimnasială și liceală pentru științele chimice, adică cărțile didactice respective, cu cari

se servă scolarul dreptă călăusa lui, din literatura științifică și tratate în limba oficială a țerei, sunt lipsite de a fi concepute după vre-o metodă rațională și modernă; ele sunt tratate într'unu modu mai multu sau mai puțin abecedăricese, neglijând adevărata natură a științelor, a chimiei eminentemente modernă și importantă vieții reale, în cât nici o singură individualitate din întreg regnulu naturii nu pôte parcurge o secundă în existența sa, fără a nu recurge la ajutorul fenomenelor chimice, prin urmare eminent tributare.

Unele uvrage didactice de asemenea natură, de care dispune studentul în momentul de față, se disting în total, cât și în unele părți esențiale, fie printr'un laconism clasic, séu înfăcișându-ne nisece detaliuri în descrierea obiectelor neimportante, pară a fi tratate academicesce dacă nu le lipsea esactitatea și metoda.

Asemenea abecedare chimice, lipsite de metodă și teorie modernă rațională, ignorând partea chimico-technică și demonstrativă cu desăvârșire, constituiesc pentru scolaru mai multu unu balast nefolositor, absorbindu-î unu timpu prețiosu cu totul perduto.

Singura elaborațiune care face excepțiune în acestu gol și prin urmare de-o-cam-dată recomandabilă până la a doua edițiune, este cartea de chimie elementară a D-lui Poni, profesor la Iași.

Studentul, în momentul de față, va fi dar forțat a redacta însuși materia lui în această știință, după notele de predilecțiune a profesorului respectiv.

Implinirea acestei obligațiuni pentru unu student al *facultăței*, n'ar constitui nici o anormalitate, dar pentru unu scolar al învățământului obligator, fie chiar liceal, găsescu acesta o anormalitate în dauna scolarului.

Scolarul, mai cu sémă al liceului, este așa absorbit cu o sumă de diferite materii, în cea mai mare parte de memorat, în câtu pentru redactarea unei materii, mai cu sémă din științele esacte positive, va ocașiona ca textulu lui va apare plin de erori, mai cu sémă în partea definitoare și a descrierii multor fenomene principale.

d) Cursurile științelor chimice până astă-đi esersate în gimnasi și licee, fiind organizația enciclopedică, cu alte cuvinte defectuoasă, sunt lipsite complectamente de condițiunile principale a unui cursu de știință eminentemente practică și demonstrativă.

Profesorului respectiv nu i se dă ocașie și mijloce pentru a însoți partea teoretică cu vre-o demonstrațiune ore-care practică, sau vre-un experiment fie chiar din cele mai elementare.

Unu cursu de chimie fie cât de elementar, sau în ultimul stadiu al dezvoltărei, fără a fi însoțit cu demonstrațiuni și experimentațiuni, constituiesc *un non sens*, din cele mai neertate.



Studiul limbilor, fie moderne sau clasice, pot fi ele predate fără a fi însoțite cu exerciții în facerea theseler, gramaticești, sau sintacticești, înseris, sau verbală, adică, cu alte cuvinte, cu demonstrațiuni practice?

La studiul geografiei sau cosmografiei de : es : studiul ar fi în stare să fie inițiat fără hartă geografică ?

Aritmetica și algebra etc., fără calcularea și formularea cifrelor într'un mod demonstrativ, 'mă pare că ar fi cu neputință a iniția pe scolarul în această știință — prin urmare și aici partea demonstrativă absolutamente indispensabilă.

Dar chimia, fizica și științele naturale ! 'mă pare că ele sunt mai puțin menite de a fi tratate numai platonicești, adică, fără să se arate scolarului cel puțin o colecțiune de metale sau metaloidi, colecțiia de compuși chimici, sau elemente și combinațiuni gazoșe, liquide, și solide, și să defineze el proprietățile fizice, mecanice, tehnice și mineralogice, fără a fi fost ele demonstrate elevului, cel puțin într'un mod elementar din orice serie de fenomene principale din acest vast teren al științelor chimice ; cu toate acestea, tot ce 'mă a disertat studentul la acest esamen a fost din memorie recitate ; — și d'aceia cred că aceste cunoștințe, imbibate cu multă silință vor rămâne, numai în imagine, un timp *ore-care foarte scurt*.

Domnule ministru, de și cu aceste lipsuri fundamentale și neajunsuri în organizațiunea actuală a învățământului liceal pentru studiile chimice, bine constatate, după cum am avut onore mai sus a le arăta și cari de parte de a fi în stare a da rezultate satisfăcătoare și roditoare în interesul țerei și al scolarului în parte ; totu-și, mă aflu astăzi în pozițiune agreabilă de a vă anuncia că scolarul anului 1880—1881 din clasele V, VI și VII a liceelor și mai cu seamă a institutelor liceale, l-am găsit în pozițiune de a 'mă demonstra că el a știut să dobândească, în raport cu mijlocele didactice, sus arătate, ore-care dosă de cunoștințe mai puțin sau mai mult elementare și mai bine metodisate de cât chiar propria programa permite și prevede.

Grație dără silințelor onor. corp didactic și a scolarilor în parte.

D-nii profesori ai acestui învățământ în plină cunoștință a acestor defecte și lipsuri simțite în organizațiunea actuală, au știut a lupta, — acoperind parțialmente aceste defecte, neputându-le însă a le înlătura, aducând dără la catedra respectivă într'un mod auxiliar prin predilecțiune, alte științe auxiliare și rubedenii științelor chimice, împodobind cursurile lor, de exemplu : Uni prin *fisicele matematice*, alți prin științele *fisico-medicale*, sau prin *chimia biologică* și chiar din *materia medică*, unii chiar prin *mineralogie* ; și într'un singur cas, constat înlocuindu-se nea-

junsurile teoriilor vechi și aplicându-se teoriile moderne ale chimiei deceniilor actuale.

Consecința acestor momente, până aci mai sus descriese, este că studentii liceului St. Sava au demonstrat la examenul prezente, nisece noțiuni sistematice teoretice, ba chiar nisece date importante din fizica medicală în complicațiunea fenomenelor chimice, precum și din chimia biologică în armonie cu aplicațiunea chimiei asupra materiei medicale.

Oare-care număr de elevi aci, s'a distinsu în această direcțiune într'un modu cu totul laudabil și excepțional.

Studentii liceului Matei-Basarab, distingându-se mai multu și mai profundu în ceea-ce privesce partea descrierei proprietăților fizice a elementelor și compuselor chimice propriu și se, asemenea și în formularea nomenclaturii chimice, prin o interpretare mai precisă bine concepută,— altu număr de elevi mai însemnat ai acestui liceu arătând o perfectitate oarecare mai pătrunzătoare pentru partea *deductivă* a fenomenilor propriu și se chimici; — mi-a lăsat o impresiune a unor rezultate relativ excelente.

Elevii institutului Miller-Verghi, mi-a dat ocaziune a constata într'un modu satisfăcător că studiile chimice au fost însoțite aci cu una din științele auxiliare din cele mai importante ale chimiei, adică, de noțiuni mineralogice și cristalografice.

La descrierea proprietăților corpurilor și compusilor chimici, mai alesu partea metalelor fără a fi însoțită cu demonstrarea proprietăților mai cu seamă cristalografice, va provoca tot-d'a-una defectuositate neertată.

Elevii din acestu institutu posedu cunoscințele în această direcție, în cât fie-care element se compus mi a fost definit și prin proprietățile cristalografice.

Menționez acesta aci cu deosebită plăcere pentru că aceste științe, (mineralogia și cristalografia), sunt mai mult sau mai puțin neglijate în învățământul nostru până chiar și la facultatea de medicină, etc. de și mai cu seamă cristalografia repet încă o-dată ocupă unu rolu așa de însemnat în chimie, ca și mineralogia pentru metalurgie.

Institutul liceal V. A. Urechiă mi a oferit ocaziune excepțională a constata că aci învățământul științelor chimice este tratat într'un sensu alu teoriilor moderne.

Elevii aci suntu inițiatii în dezvoltarea formulelor după atomicitate, pe lângă formularea empirică, rațională câtu și grafică.

În disertarea proprietăților fizice câtu și chimice mi s'a arătat u grupare cu totul rațională până în detaliu.

Privitor la partea chimiei Hydro carburilor (organică) disertându-mi se asemenea fenomenele și reacțiunile chimice tot pe baza de atomicitate. De și numărul scolarilor aci mai restrânsu, pote că această împreju-

rare a contribuită ca mai toți scolarii afară de doi, trei, individuală de natură mai slabă îndestrați, mi a manifestat într'un mod cu totul distins că materiile după programă, aci metodisată, parțialmente prin teoriile moderne, au fost recepționate într'un mod în cătă au scită a interpreta o serie de chestiuni prin o facilitate laudabilă, luând chiar în băgare de seamă multe detalii ale unor ramuri speciale științelor chimice, și ôrecare seri de elevi au scit a da explicațiuni, chiar în fața unor chestiuni improvizate, eșite din cadrul și sfera celorlalte impuse prin programă, într'un mod cu totul eminent.

Acum în fața tuturor acestor momente, impresiuni, și constatări, resumând rezultatele examenelor liceale 1880—1881 a științelor chimico-fisice, ele ne autorisă a înregistra nise impresiuni satisfăcătoare, și pentru că ne este impus a lua în considerațiune mai cu seamă organizațiunea incompletă, programa defectoasă, lipsită de metoda, și literatură didactică aproape nulă, pot adăoga că efectul a fost *chiar eminent și surprinzător*. Acesta însă grație talentului, și a inteligenței, sau a diligenței individuale a scolarilor, cari s'a distinsu, precum și a silințelor laudabile ale onor. corp didactic profesoral în parte, der nici de cum pe basa organizațiunii, a prevederii, a principiului sau a metodisării, care trebuia să fi fost dictătoare.

Domnule ministru, aceste rezultate cu tôte acestea, sunt numai și *numai relative*; lipsite de veri-ce garanțiă a fi folosiore într'un mod statornic și producător scolarului, la parcurgerea lui prin învățământul superior și universitar, sau pentru cariera practică în viața reală.

Științele chimice tratate într'un mod filosoficesc sau închipuitor, fie chiar pentru un grad de învățământ cu totul elementar, fără a fi însoțite cu partea *demonstrativă sau experimentală*, și acesta într'un mod cu totul rațional metodisat, și însoțit de teorii moderne, nu va permite a introduce scolarul în natura acestei științe de căt într'un mod, cu nise noțiuni numai inductive enciclopedice, fără a fi în stare o deduce vr'o dată un raționament, atât de reclamat pentru cariera lui universitară, ca medic mai cu seamă, ca farmacist, sau chiar pur ca știință didactică.

De vreme ce astă-zi facultatea de medicină, Facultatea de științe, școla de farmacie, școli de învățământ superior și special în științele tehnice și de arte, civile și militare, care mai mult sau mai puțin au deschis porțile lor tinerimei de ôre care timp încôce și în țera noastră, recrutând contingentul lor, din școlele noastre gimnasiale și liceale, este evident că capitalul lor de știință mai cu seamă de științele exate, positive, pentru viața reală—*conditio sine qua non*—trebuie să fie nu numai introducător și elementar, enciclopedic, ci cu ôre care aplicații mai profunde, înzestrat cu o dosă mai mult ca suficientă de intuițiune pozitivă deducătoare, dobândite numai prin cursurile demonstrative și experimentale, bine metodisate.

Până în ziua de astăzi bacalaureatul de la noi umplea numai băncile facultăților de drept, de litere și abia de științe.

În adevăr pentru acest studiu universitar potea să a fost suficient noțiunile care le a adus cu sine, dar în prezent când pe învățătura științelor reale se redămă totă lupta și progresul material al civilizațiunii, nu mai potea fi de ajuns.

Domnule ministru această opinie mi este dictată în virtutea ore căror experiențe dobândite cu studenții facultății de medicină, farmacie și de științe, eșii din școlile noastre.

Domnule ministru, această opinie din convicțiunea adâncă reluată, în virtutea împlinirii misiunii de față, dar mai cu seamă după nise experiențe dobândite prin cariera mea după un parcurs de 14 ani cu studenții facultății de medicină, farmaciei, și a științelor, care se recrutază din gimnaziile și liceele noastre.

Doresc din adncimea sufletului, și a sentimentelor de iubire ce portu tinerimei, care se sacrifică vre-unei cariere ore care în direcțiunea științelor exacte, pozitive, și în specialu a *Chimiei-Phisice*, a li se inaugura *uă eră nouă*, solidă, modernă, înzestrată cu toate *garanțiile*, atât la partea învățământului obligator, cât și la acelu *facultativ*, ferit curențului de hasardare.

A mai însoți acestu raportu cu alte detalii sau schițe de natura programatōre sau metodisare, nefindū de competența mea exclusiv, mă cred dispensatū d'acēsta.

Bine-voiți dar, D-le ministru a mi acorda la acēstă ocaziune, favōrea de a vē exprima sentimentele mele de înaltă stimă.

**Dr. Alf. Bernad-Lendray**, membru al comisiunii de examene 1880—1881 pentru științele chimice-fisico. (Liceale).

Raportul comisiunii care a asistat la esamenale de matematicale ale gimnaziilor din București.

*Domnule ministru,*

Insărcinați de D-v. să asistăm la esamenale de matematicale ale gimnaziilor din București, avem onoare a vă refera observațiunile noastre atât asupra modului cum se predau aceste științe, după rezultatele dobândite, cât și asupra modificărilor ce găsim de cuviință a le supune aprecierii D-v. spre a fi introduse în sistemul învățământului actual.

1. În nici unul din cele trei gimnazii, programul oficial al învățământului de matematicale n'a fost predat în întregul lui. Scuza D-lor profesori în această privință a fost lipsa de timp.

2. D-nii profesori se mulțumesc în predarea științelor aritmetice, geometriei și algebrei, să facă mai multă teorie și foarte puține aplicațiuni. Așa în cât elevii, sau din lipsa timpului, sau din împovărarea celor-alte cursuri, ne mai făcând nici o aplicațiune asupra teoriilor ce le-a făcut profesorul în clasă, nu pot să profite de cât în mod foarte superficial din cele ce au învățat. De aci provine, credem, că elevii cu nota 9 și 10 de peste an, nu știu să răspundă la cele mai simple chestiuni de aplicațiuni, ori relative la cele ce au învățat în anul trecut, sau să potă realiza un mic calcul numeric. După cum fizica și chimia nu se pot învăța fără experiențe, tot astfel nici matematicalele nu se pot învăța fără aplicațiuni și deslegări de probleme. Problemele și aplicațiunile servă de legământ la învățământul diferitelor părți ale matematicelor.

Un alt inconvenient nu mai puțin grav în studiul matematicelor este și deprinderea, ce se observă la elevi, de a învăța pe din afară. Scopul esențial al studiului matematicelor este de a forma raționamentul și exercita inteligența copiilor; când însă se înveță pe de rost și fără pricepere, folosul, ce s'ar putea obține, este nul. Ne lăsând nici o satisfacțiune în spiritul elevului, ele nu produc de cât o amărăciune desgustătoare; de unde rezultă puțină atracțiune ce au școlarii în genere pentru a învăța matematicalele.

Pentru ca acest studiu să presinte o atracțiune, care să meargă crescând cu înaintarea elevilor în studiu, trebuie ca profesorul să nu perdă nici o ocaziune în care să explice utilitatea lui și să le dea privilegiu să pună în aplicare ceea ce a învățat în teorie.

Nu mai ast-fel studiul arid al științelor esacte p<sup>o</sup>te deveni atrăgător, facil și util.

3. Am observat că la examen în cazul mai general, când elevii nu știa<sup>u</sup> a răspunde la chestiunile ce li se făcea, d-nii profesorii în loc de a căuta a 'i pune pe cale printr'o serie de raționamente sau de întrebări numai, după care s'ar fi putut judeca gradul de raționament sau de inteligență al elevilor, profesorii din contra făc<sup>u</sup> singuri răspunsurile, ast-fel în cât în realitate, examenile erau trecute de profesorii, iar nu de elevii, care adesea nu scot<sup>u</sup> în timp de un cuart de oră, cât șed<sup>u</sup> la tablă, nici măcar o vorbă.

Dacă ac<sup>o</sup>sta se practică tot ast-fel și în timpul lecțiilor din cursul anului, nu e de mirat ca elevii să nu învețe să 'și dea s<sup>e</sup>ma de cele ce li se predă.

4. Nu credem tocmai nemerită măsura de a lăsa pe tinerile fete să urmeze cursurile la gimnaziu împreună cu băieții.

5. Ținuta și modul de a se presenta al elevilor lasă mult de dorit. Ac<sup>o</sup>sta provine din lipsa de creștere și negligența în care sunt abandonată, căci nimeni în adev<sup>er</sup> nu se ocupă de ei spre a le inculca o bună purtare și principii solide. Părintii în particular și profesorii în genere trebuie să aibă grije de educația complectă a unui copil.

Ar fi de dorit ca profesorii să păstreze reserva și calmul cuvenit față cu școlarii, a nu fi când prea familiari cu d<sup>ân</sup>sii, când prea violenți.

În ceea ce privește ameliorările ce ar fi de dorit să se introducă în sistemul actual al învățământului, ele pot fi de două specii, unele relative la profesorii și altele la programe.

De la calitatea profesorului depinde esențial starea învățământului, el e care frământă lutul intelectual al tinerimei, și 'i dă impresiunile și formele de la care societatea ast<sup>e</sup>ptă foloșele și podoba ei.

Pentru a avea profesorii, trebuie două lucruri: 1. Școli normale bine organizate, unele din care să iasă profesorii pentru școlile primare și altele cari să serve de pepiniere pentru formarea profesorilor de gimnaziu și licee.

2. Îmbunătățirea s<sup>o</sup>rtei profesorilor, adică: să i se dea mijloce suficiente asigurându-se viitorul, spre a fi atașat în mod absolut de profesiunea lui.

Un profesor inteligent p<sup>o</sup>te face cu un program cât de rău alcătuit, ori ce va voi, dar fiind-că suntem, în ceea ce atinge ramura profesorilor, încă departe d'a poseda autorității, credem că ar fi folositor și practic, pentru a realiza un învățământ mai serios, chiar cu mijlocele de care dispunem:

1. D'a se întocmi programe detaliate pe lecțiuni. Numărul și întinderea

fie-cărei lecțiuni să corespundă cu numărul ȃilelor de prelegeri de peste an și cu materia ce se pȃte preda în timpul unei prelegeri.

Dupe una sau două lecțiuni, cari vor corespunde cu subiectul unei teorii, se vor face aplicațiuni și probleme cari vor fi specificate prin programele de studiu.

2. În programul oficial actual aritmetica figurăda în trei clase consecutive I, II și III, pe lângă care se mai adaogă în clasa II și III și geometria. Credem mult mai rațional că aritmetica să fie predată inclusiv în clasele I și a II-a. Geometria să se începă în clasa III-a și să se termine în semestrul I al clasei a V-a. Algebra să începă în semestrul al II-lea, clasa V-a, unde se va preda până la ecuațiuni de gradul al 2-lea inclusiv.

În acest mod se va păstra o mai mare continuare în studiul unei științe, și se înlătură confusiunile ce pot proveni din dispoziția programului actual.

3. Programul studiilor de matematici cu începere de la clasa V-a, credem că ar trebui reformat ast-fel ca elevii, cari se destină la științe, pe lângă bacalauriatul de litere să mai obțină și bacalauriatul în științe.

Pentru acesta, cu începere de la clasa V-a se vor avea în vedere două categorii de elevi, unii cari vor deveni bacalauriați în litere, alții bacalauriați în litere și științe. La cei d'ântăiu se vor reduce studiile matematice la strictul necesar, adaogându-se partea literară; la categoria a doua se va scădea povara literară și li se va complecta programul științelor, îlesninduli-se mijlȃcele spre a le învăța.

Printre mijlȃcele ce credem indispensabile pentru studiul matematicelor propunem și următorul: Elevii cari se destină la științe, pe lângă cursurile ce fac, să aibă și ședințe suplimentare. În aceste ședințe li se vor face ascultări, esplicări, precum și deslegări de probleme de către profesorii suplimentari.

Afară de cei 7 ani de studiu, credem necesar, adaogirea unui al 8-lea an, în care s'ar face numai matematici, repetind tot ce a învățat în cursul celor 7 ani, după care elevii ar putea dobândi bacalaureatul în științe.

Inițiativa luată de D-vȃstră D-le ministru, de a numi anual comisiuni e-saminătoare, alese dintre bărbați speciali, pare merită a da cele mai bune rezultate.

Primiți, vȃ rugăm D-le ministru, încredințarea osebitei nȃstre considerațiuni.

I. Argetoianu, Căpitan I. Perticari, G. Chirilov.

# CRAIOVA.

Raportulŭ comisiunei asupra examenilorŭ liceului

*Domnule ministru,*

În urma însărcinării ce ați bine-voitŭ a ne încredința, sub-semnații am căutatŭ a asista la esamene în diferitele clase ale liceului din Craiova și, în limitele cunoscinților noastre a ne da socotélă de modul cum suntŭ predate cursurile, de silința ce pun elevii a pătrundemateriile, și de rezultatulŭ obținutŭ. În generalŭ vă putemŭ încredința că D-nii profesori ai acestui liceu se ținŭ continuu în curentul sciinței și caută metode practice pentru a se face să fie înțeleși de elevii lorŭ, dându'si totă silința ca cursurile D-lor să fie profitabile celorŭ ce le audiază. D-nii Constantinescu, Raymond și Popilian putemŭ dice că au avutŭ chiarŭ fericirea de a'si ajunge complet scopulŭ în această privință.

În ceea ce privesce pe elevi, am constatatŭ cu regretŭ că și acum se petrecŭ lucrurile ca și în trecutŭ, adică că elevii unei clase se pot împărți în două categorii, prima foarte numerosă, prea numerosă, compusă din aceia care nu și dau socotélă pentru ce se găseserŭ ei în liceu, pentru ce părinții lorŭ și impunŭ sacrificie ca să i întrețină și pentru ce Statulŭ cheltuesce cu școlele. Acești elevi, fie din cauza unei rele direcțiuni date studiilor umaniere, fie din cauza lipsei de supraveghiere din partea familiilor, căci capacitatea de a învăța credemŭ că nu le lipsesce, asistă la cursuri mai mult ca martori oculari, și mai alesŭ la materiile sciințifice suntŭ mulți cari nici că pot înțelege, ce se predă în clasa lorŭ. De asupra acestora vine a doua categorie, compusă dintr'un restrînsŭ numărŭ de elevi, cari în adevărŭ, din toate punctele de vedere suntŭ demni de elogiuri și dau cele mai bune rezultate, decât nu tot-d'a-una practice de sigur teoretice. Acela care a avutŭ ocazia a asista verŭ-o dată la clase în cursulŭ anului pôte fi sigur dinainte de rezultatul esamenelor de finele anului, căci vă putemŭ asigura că este ca și imposibilŭ ca atunci un elev să trecă dintr'o categorie într'alta, și ast-fel esamenele, de altra-minte lucru naturalŭ, nu servŭ de câtŭ de a sancționa oficialŭ o stare de lucruri cunoscută profesorilorŭ, putem dice chiarŭ de la începutulŭ anului.

Resultatulŭ obținutŭ cu acestŭ micŭ numărŭ de elevi putemŭ dice că



este din toate punctele de vedere satisfăcător, în adevăr am văzut elevi cari asupra tuturor obiectelor răspund cu o facilitate, o pricepere și o cunoștință demnă de laudă, și de sigur că ei pot aborda, la eșirea din liceu, verice studii universitare, de ore-ce îi credem suficient preparați.

Pentru a ne explica starea de lucruri mai sus spusă, sub-semnații am căutat a studia și pătrunde variele cauze cari pot influența asupra ei și pe câtă cunoștințele noastre ne-au permis a sonda lucrul, credem că există trei cauze principale cari au o influență decisivă:

1. Programele noastre ni se par prea încărcate mai ales la părțile științifice, când considerăm că ele sunt mai complicate și mai întinse de cât în acele state unde nivelul instrucțiunii în general, mijlocele sociale de a se instrui și educația familiară sunt mult superioare de ceea-ce există în țera noastră; chiar făcând abstracțiune de acest termen de comparație, credem că etatea elevilor și dezvoltarea încă fragedă a facultăților lor nu sunt la nivelul materiilor din program. Examinându cu atențiune aceste programe găsește cine-va materii cari pe banca facultăților, sau în școlile speciale, nu pot fi de cât necesare și utile, dar cari pe băncile liceelor nu fac de cât se întind prea mult mîntea elevului și de a o fatiga fără rezultat practic, răpindu-i și mai multe ore, pre cari el le-ar putea întrebuința cu succes la studiul unor materii ce îi sunt în adevăr absolut necesare. Pozițiunea și specialitatea noastră nu ne permite a prejudeca în fond care sunt anume materiile ce trebuiesc mai mult sau mai puțin dezvoltate sau chiar sterse din program, credem însă că n'am fi departe de adevăr când am dice, de exemplu, că partea științifică la noi nu este în raport cu cunoștințele, ce se pot cere unor elevi destinați diferitelor cariere, dintre cari unele nici că au necesitate de studiul matematicelor. Această observațiune se poate face mai la toate materiile programului, afară numai de cazul când se va susține că la noi liceul are întreită misiune de a servi ca focar de studii umane, ore ca școlă reală și ca școlă specială.

2. Profesorii putem dice că în general și pre cât mijlocele de studiu și cercul social în care trăiesc permit, sunt la înălțimea misiunii D-lor și nu le lipsesc nici buna voință nici dorința progresului. Sistemul controlului, forte util la alte specialități, credem că nu se poate exercita asupra profesorilor de cât numai prin observațiunea rezultatelor produse. Pentru liceul din Craiova, dacă rezultatele obținute nu sunt suficiente și unele sunt chiar nule, credem că acesta nu li se poate imputa tot-d'auna, pentru că încărcarea enormă a programului, lipsa de localuri convenabile și de material, numărul peste fire mare al elevilor unei clase, sunt motive serioase cari îi pune la adăpost și ne face să fim indulgenți pentru rezultatele obținute. Am văzut clase unde sufoca cine-

va din cauza lipsei de spațiu și unde profesorul trebuia să se pună în contact și să explice la 75—80 elevi! Noi credem ca pentru asemenea cazuri, numai pretențiunii nu putem avea.

III. Dacă ne vom ocupa de starea elevilor ce frecventă liceul, de poziția materială, de mijlocele sociale în care trăesc, și de aspirațiunile lor, putem găsi că acești elevi în general sunt animați mai mult de dorința de a parveni, și perspectiva unei funcțiuni înalte și bine remunerată este aproape singurul mobil ce îi animază; a trece cu succes esamenul este continua lor preocupare și puțină eșuare ca după esamen să le rămână și un fond de știință, căci știu toți că mai târziu vor fi apreciați numai după diplome, iar nu și după cunoștințele reale ce posedă. Ca mijloce materiale de existență sunt puțin care au, și familiile în general chiar când au stare, procură puține mijloce, crezându-le că e suficient unu elev să aibă haine și demânare pentru a învăța, cât pentru cărți și alte mijloce de studiu mai că nu se ocupă, sau caută să-i angajeze la diferite servicii pentru ca ast-fel să și potă procura necesarele. Acest sistem pe lângă cele alte inconveniente prezintă și acela că elevul fiind mai totă ziua ocupat la liceu, când se întorce acasă în loc să se potă repausa și eșuare asupra lecțiilor săle, este obligat să se ocupe cu alte lucrări străine studiilor săle.

Mijlocele sociale în care trăesc acești elevi și care sunt acelea ale restrânsei noastre burghezie și ale țeranilor stabiliți în orașe, influențază foarte mult asupra lor dintote punctele de vedere, și această influență, cel puțin în starea de față în care se găsesc adă aceste clase sociale, nu potă fi tocmă folositoare unei solide educații și unei seriose instrucțiuni.

Bine-voiți, vă rugăm, Domnule Ministru, a accepe asigurarea prea osebitei noastre considerațiuni.

General Angelescu — Maior Gigărtu — Dr. Vercescu.

## BÊRLAD

Raportulă comisiunei asupra esameniloră *Scôlei normale din Bêrlad.*

*Domnule ministru,*

Maî întêiū suntem datorî a vë mulțnmi de considerațiunea ce ne-ați dat, de a ne numi în comisiunea chemată a asista la esamenile scôlei normale primare din urbea Bêrladului.

Noî, sub-scrișiî, pătrunși de cuvintele adresei D-vóstră și de interesul ce puneți de a cunoșce rezultatele produse de scólele normale, am asistat pre cât am putut la esamene, iar D. Iacob Fêtu al treilea membru al acestei comisiuni n'a asistatū din causă că în acel timpū era dusū la băi în străinătate.

D-le ministru, normalistiî de la Bêrlad a răspunsū fôrte bine la tôte materiile ce s'aū propusū, și am constatat că toți profesorii 'și aū îndeplinitū datoria lor cu zel și devotamentū. Noî credem că acești normalistiî cu instrucțiunea ce aū primitū de la demniî lor profesori, vor corespunde pe deplinū la înalta misiune ce aū de a fi cei ântêiū luminatori ai poporului.

Pe lângă cele-lalte cunoscințe, higiena, medicina populară, veterinăria, musica vocală, gimnastica și esercițiul armelor, vor aduce în curênd cele maî salutariî rezultate asupra generațiunei presente și viitoare a poporului nostru.

D. Ioan Popescu, directorele scôlei, este notoriū cunoscutū de devotamentū ce pune în pregătirea normalistiilor sêi, de a deveni bunî învățatori sătești, eminenti cetățeni și apți a lumina pe fii sâtenilor sub tôte raporturile vieței lor.

Normalistiî din Bêrlad suntū îmbrăcați în portū naționalū. Acum duoi ani D. Popescu a venit cu ei în Bucuresci, și de aci a trecut pe la Sinaia în Transilvania. Sciți ce impresiune bună a făcutū ei ori pe unde a trecutū cu înfățișarea lor mărêșă și seriósă, cu esercițiul lor militar, cu musica vocală și cu reprezentanțiile și jocurile lor naționale.

In fine, D-le ministru, scôla normală din Bêrlad, sub raportul moral și

intelectual nu lasă nimica de dorit. Aşa dar, cu onóre aducem la cunos-  
cinţa D-vóstră rezultatul ce am constatatú spre cea mai departe lucrare  
din parte-vă.

Tot-d'o-dată, vă rugăm, a ne erta de întârzierea care n'a provenitú de  
cât din diferite împregiurări bine cuvântate.

Bine-voiţi, vă rugămú, D-le ministru, a primi asigurarea osebitei nó-  
stre consideraţiuni.

I. Moga.— Dr. Calalb.

22 August, 1881.

# NOTA STATISTICA

ASUPRA

## INVETAMENTULUI PUBLICU SECUNDARU LA FINELE ANULUI SCOLARU

1880—1881

### I. LICEE

NUMIREA LICEELORŪ	Nr. scolelorŭ	Corpŭ didacticŭ	Populațiune scolară
		Nr. profesorilorŭ	Nr. elevilorŭ
St. Sava din Bucuresci . . . . .	1	25	522
Matheiŭ-Basarab din Bucuresci . . . . .	1	26	317
Liceulŭ din Iași . . . . .	1	25	303
„ „ Craiova . . . . .	1	22	400
„ „ Bêrlad . . . . .	1	21	229
„ „ Botoșani. . . . .	1	22	150
S-țiŭ Apostoli din Ploesci. . . . .	1	19	144
Total general . . . . .	7	160	2,065

Tôte liceele sunt în sarcina Statului. Sumele alocate pentru întreținerea liceelorŭ se urcă la 722,299 lei pe an, și anume: 125,565 lei pentru liceulŭ St. Sava; 125,165 lei pentru Matheiŭ-Basarab; 134,770 lei pentru liceulŭ din Iași; 120,843 lei pentru liceulŭ din Craiova; 84,808 lei pentru liceulŭ din Bêrlad; 84,808 lei pentru liceul din Botoșani și 46,340 lei pentru S-țiŭ Apostoli din Ploesci.

## II. GIMNASII.

NUMIREA GIMNASIILORŪ	Nr. scolelorŭ	Corpŭ didacticŭ	Populațiune scolară
		Nr. profesorilorŭ	Nr. elevilorŭ
Lazăr din Bucurescŭ . . . . .	1	16	180
Mihaiŭ-Bravul din Bucurescŭ . . . . .	1	14	142
Cantemir din Bucurescŭ . . . . .	1	13	139
Alexandru-cel-Bun din Iași . . . . .	1	15	197
Ștefan-cel-Mare din Iași . . . . .	1	13	92
Gimnasiul din Galați . . . . .	1	11	91
„ „ Pitești . . . . .	1	12	115
„ „ Bacău . . . . .	1	10	84
„ „ Focșani . . . . .	1	10	126
„ „ Brăila . . . . .	1	10	105
Tudor-Vladimirescu din Buzău . . . . .	1	8	121
Văcărescu din Tîrgoviște . . . . .	1	7	54
Gimnasiul din Piatra . . . . .	1	8	97
Roman-Vodă din Roman . . . . .	1	7	66
Gimnasiul din Folticea . . . . .	1	8	77
Alexandru-Ghica din Alexandria . . . . .	1	5	33
Gimnasiul din Giurgiu . . . . .	1	7	82
„ „ Tecuci . . . . .	1	6	65
Total general . . . . .	18	180	1,866

Dintre gimnasiile 10 sunt în sarcina Statului și 8 se întrețin din fondurile comunale și județene. Sumele alocate în bugetul Statului pentru întreținerea gimnasiilor se urcă la 329,043 lei pe an și anume: 46,820 pentru Lazăr din Bucurescŭ; 46,820 pentru Mihaiŭ-Bravul din Bucurescŭ; 38,960 pentru Cantemir din Bucurescŭ; 46,820 pentru Alexandru-cel-Bun din Iași; 38,960 pentru Ștefan-cel-mare din Iași; 24,072 pentru gimnasiul din Galați; 24,072 pentru gimnasiul din Pitești; 24,672 pentru gimnasiul din Bacău; 24,072 pentru gimnasiul din Focșani și 13,775 pentru gimnasiul din Brăila.

## III. SEMINARIILE

NUMIREA SEMINARIILORŪ	Nr. scólelorŭ	Corpŭ didacticŭ	Populaŭiune scolarŭ
		Nr. profesorilorŭ	Nr. elevilorŭ
Seminarulŭ centralŭ din Bucurescŭ . . . . .	1	16	384
Nifon-mitropolitulŭ din Bucurescŭ . . . . .	1	13	198
Socola din Iaşŭ . . . . .	1	16	251
Seminarulŭ din Galaŭŭ . . . . .	1	9	72
„ „ Roman . . . . .	1	8	178
„ „ Argeş . . . . .	1	9	222
„ „ Râmnic . . . . .	1	9	273
„ „ Buzęŭ . . . . .	1	9	184
„ „ Huşŭ . . . . .	1	9	173
Total general . . . . .	9	98	1,935

Afară de seminarulŭ Nifon-mitropolitulŭ care se întreŭine cu din fondurile lăstate de repausatulŭ întru fericire mitropolitŭ-primatŭ, Nifon, tóte cele-alte seminariŭ sunt în sarcina Statului, care prevede suma de 358,912 lei, adicŭ: 69,921 pentru seminarulŭ centralŭ din Bucurescŭ; 69,921 pentru Socola din Iaşŭ; 39,823 pentru seminarulŭ din Galaŭŭ; 35,608 pentru seminarulŭ Romanŭ; 33,806 pentru seminarulŭ din Argeşŭ; 36,611 pentru seminarulŭ Râmnicŭ; 36,611 pentru seminarulŭ din Buzęŭ ŝi 36,611 pentru seminarulŭ din Huşŭ.

## IV. NORMALE

NUMIREA SCÓLELORŪ	Nr. scólelorŭ	Corpŭ didacticŭ	Populațiune scolară
		Nr. profesorilorŭ	Nr. elevilorŭ
Carol I din Bucurescŭ . . . . .	1	10	92
A societății pentru învăț. poporului, din Bucurescŭ . . . . .	1	14	81
Vasile-Lupu din Iași . . . . .	1	11	85
Normală din Craiova . . . . .	1	10	40
A societății pentru învăț. poporului, din Ploescŭ	1	11	77
Normală din Tîrgu-Jiu. . . . .	1	5	115
Normală din Bêrlad. . . . .	1	14	111
Traian din Severin. . . . .	1	8	55
Normală din Galați. . . . .	1	9	62
Total general . . . . .	9	92	718

Pentru scólele normale se prevede suma de lei 235,118 și anume: 65,314 pentru scóla Carol I din Bucurescŭ; 55,893 pentru Vasile-Lupu din Iași; 52,135 pentru scóla din Bêrlad; 31,528 pentru scóla din Galați și 30,248 pentru scóla Traian din Severin.

Cele-alté scóle se întretin din fonduri particulare și județene, având fiecare câte o subvențiune din partea Statului.



## V. COMERCIALE

NUMIREA ȘCOLERORŪ	Nr. școlerorŭ	Corpŭ didacticŭ	Populațiune școlară
		Nr. profesorilorŭ	Nr. elevilorŭ
Comerciala din Bucuresci . . . . .	1	15	263
Alexandru Ioan I din Galați . . . . .	1	11	89
Comerciala din Craiova . . . . .	1	9	89
Comerciala din Ploesci . . . . .	1	11	61
Comerciala din Iași . . . . .	1	2	64
Total general . . . . .	5	48	566

Afară de școla comercială din Ploesci, care se întreține din fonduri comunale, cele-l-alte sunt în sarcina Statului, care prevede suma de 152,220 lei și anume: 57,950 pentru comerciala din Bucuresci; 37,660 pentru Alexandru Ioan I din Galați; 37,660 pentru comerciala din Craiova și 18,950 pentru școla comercială din Iași, înființată în anul trecut.

## VI. Secundare și profesionale de fete

NUMIREA SCÓLELORŪ	Nr. scólelorŭ	Corpŭ didacticŭ		Populațiune scolară
		Nr. profeso- rilorŭ	Nr. profeso- rícilorŭ	Nr. elevelorŭ
Centrală din Bucurescŭ . . . . .	1	7	4	101
Profesională din Bucurescŭ . . . . .	1	2	6	120
Externatul secundar din Bucurescŭ . . . . .	1	3	9	53
Institutul Elena-Dómna din Bucurescŭ *) . . . . .	1	16	32	260
Centrală din Iași . . . . .	1	7	1	85
Profesională din Iași . . . . .	1	2	5	92
Centrală din Craiova . . . . .	1	4	5	159
Total general . . . . .	7	41	62	870

Pentru scólele secundare și profesionale de fete se prevede suma de 257,067 lei și anume: 62,993 pentru scóla centrală din Bucurescŭ; 25,544 pentru scóla profesională din Bucurescŭ; 24,000 pentru externatul din Bucurescŭ; 62,993 pentru scóla centrală din Iași; 22,144 pentru scóla profesională din Iași și 59,393 pentru scóla centrală din Craiova.

Cu secundare și profesionale de fete se consideră și următoarele scóle: Savoiiu din Tîrgu-Jiŭ, a Reuniunei femeilor Române din Iași, a societăței pentru învécătura poporului din Ploescŭ, Penetis-Zurmale din Brăila, Lazar-Otelisanu din Craiova etc., care se întrețin din fonduri particulare, comunale sėu județene, avėnd unele și câte o subvențiune din partea Statului.

\*) Institutul Elena-Dómna coprinde patru categorii de scóle: 10) scóla profesională cu 67 eleve, 3 profesori și 9 profesóre și pedagóge; 20) scóla normală cu 79 eleve, 11 profesori și 13 profesóre și pedagóge; 30) scóla froebeliană cu 20 eleve și 2 profesóre; 40) scóla de desemn și pictură cu 6 eleve și 2 profesori; 50) scóla primară cu 88 eleve și 8 profesóre și pedagóge.

Ast-felū totalulū cheltuelilorū pentru scólele de învățământū secundarū de ambe-sexe ale Statulū din țeră se urcă la 2,054,659 lei.

Pe lângă suma de lei 2,054,659 se cuvine să adăogim însă și următo-rele cifre :

96,000	lei	subvențiunile acordate scólelor de acestū gradū înființate de comune, județe și inițiativă privată.
10,000	„	dotăția scólelorū cu instrumente, aparate de studiu, charte geografice etc.
130,000	„	chiriī de locale.
34,000	„	reparațiuni.
8,000	„	mobilierū.
4,000	„	asigurări în contra incendiulū a clădirilorū.
60,000	„	lemn de focū.
6,000	„	medicamente la internate.
3,600	„	plata medicilorū internatelorū.
10,000	„	premiī scolare.

361,600 „

adică totalul generalū al cheltueelorū ce face Statulū pentru învățământul secundarū de ambe-sexe se ridică la 2,426,259 lei, care se repărțește ast-felū :

1. Liceele . . . . .	722,299
2. Gimnasiile . . . . .	329,043
3. Seminariele . . . . .	358,912
4. Scólele normale primare de băeți . . . . .	235,118
5. Scólele comerciale . . . . .	152,220
6. Scólele secundare și profesionale de fete . . . . .	257,067

Totalū . . . . . 2,054,659

Adăogându și cheltuelile de materialū notate mai sus 361,600,avemū

Totalū generalū . . . . . 2,416,259

\* \* \*

Acestea fiind atâtū rapórtelē primite la ministerū până la finele lunēi Augustū asupra rezultatelorū constatate la finele anulū scolar 1880—81, precum și datele statistice, ce pentru momentū s'a pututū aduna, până la o lucrare mai sistematică, ministerulū le supune la cunoscința generală.

## ORDINEA MATERIILORU

	Pag.
1). Adresa de constituirea comisiunilor de esamene . . . . .	3— 4
2). Instrucțiunile date delegaților . . . . .	5— 6
3). Comisiunile delegate a asista la esamene . . . . .	8— 15
4). Rapórttele delegaților . . . . .	17—
5). Raportulú comisiunei I literare asupra esamenelorú <i>Lice-</i> <i>elorú</i> din Bucuresci . . . . .	19— 39
6). Raportulú comisiunei de matematice, idem . . . . .	40— 52
7). Raportulú comisiunei I literare asupra esamenilorú <i>Gim-</i> <i>nasielorú</i> din Bucuresci . . . . .	53— 60
8). Raportul comisiunei II literare, idem . . . . .	61— 63
9). Raportulú comisiunei de sciințele fisco-naturale idem . . . . .	64— 65
10). Raportulú comisiunei asupra esamenelorú scólei <i>Comer-</i> <i>ciale</i> din Bucuresci . . . . .	66— 67
11). Raportú asupra scólei normale Carol I din Bucuresci.	68— 71
12). Raportulú comisiunei asupra esamenelorú scólei centrale de fete, scólei secundare și asilului Elena Dómnă, cu o anexă . . . . .	72— 79
13). Raportú asupra scólei profesionale de fete din Bucuresci	80— 84
14). Raportú asupra lucrului de mână al elevelorú scólelorú secundare și profesionale din Bucuresci . . . . .	85— 87
15). Raportú asupra lucrărilor de desemnú și caligrafie ale scólelorú din Bucuresci . . . . .	88— 89
16). Raportú asupra esamenelorú de partea literară de la <i>li-</i> <i>ceulú</i> din Iași . . . . .	91— 93
17). Raportulú comisiunei de matematice asupra esamenelorú de la liceulú din Iași . . . . .	94— 95
18). Raportú asupra esamenelorú de matematice de la Gim- nasiale din Iași . . . . .	96
19). Raportú asupra esamenelorú scólei normale Vasile Lupu din Iași . . . . .	97— 98

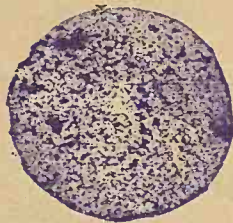
	Pag.
20). Raportu asupra esameneloru scolei <i>comerciale</i> din Iasi	99—100
21). Raportu asupra esameneloru scolei <i>profesionale de fete</i> din Iasi . . . . .	101—102
22). Raportu generalu asupra esameneloru scoleloru din Cra- iova . . . . .	103—112
23). Raportu specialu asupra esameneloru <i>scolei comerciale</i> din Craiova . . . . .	113—114
24). Raportu asupra esameneloru <i>scolei centrale de fete</i> din Craiova . . . . .	115—118
25). Raportulu comisiunei asupra esameneloru <i>gimnasiulu</i> din Galati . . . . .	119—121
26). Raportulu comisiunei asupra esameneloru scolei <i>comer-</i> <i>ciale</i> din Galati . . . . .	122—125
27). Raportulu comisiunei asupra esameneloru scolei <i>nor-</i> <i>male</i> din Galati . . . . .	126—130
28). Raportu asupra esameneloru <i>seminarulu</i> Galati . . . . .	131—136
29). Alu douilea raportu asupra esameneloru aceluiași semi- naru . . . . .	137—139
30). Raportulu comisiunei asupra esameneloru <i>liceulu</i> din Botosani . . . . .	140—147
31). Raportulu comisiunei asupra esameneloru de la <i>liceulu</i> și scola normala din Ploesti . . . . .	148—151
32). Raportulu comisiunei de Dómne asupra esameneloru scolei secundare din Ploesti . . . . .	152
33). Raportu asupra esameneloru <i>gimnasiulu</i> din Braila . . . . .	153—156
34). Raportulu comisiunei asupra esameneloru <i>gimnasiulu</i> din Focsani . . . . .	157—158
35). Raportu asupra esameneloru <i>seminarulu</i> din Roman . . . . .	159—162
36). Raportu asupra esameneloru <i>gimnasiulu</i> din Bacau . . . . .	163—166
37). Raportulu comisiunei asupra esameneloru gimnasiulu din Buzeu . . . . .	167—168
38). Raportulu comisiunei asupra esameneloru <i>seminarulu</i> din Buzeu . . . . .	169—170
39). Raportulu comisiunei asupra esameneloru <i>gimnasiulu</i> din Pitesti . . . . .	171
40). Raportulu comisiunei asupra esameneloru <i>seminarulu</i> din R.-Valcei . . . . .	172—173
41). Raportu asupra esameneloru institutulu Bașotă din Po- marna . . . . .	174—175

## ANEXE

	Pag.
42). Raportulū comisiunei II-a literare asupra examenelorū liceelorū din Bucuresci . . . . .	179—185
43). Raportulū comisiunei de sciințele fisico-chimice asupra examenelorū de la liceele din Bucuresci . . . . .	186—191
44). Raportulū comisiunei de matematicē asupra examenelorū gimnasielorū din Bucuresci . . . . .	192—194
45). Raportulū comisiunei asupra examenelorū liceului din Craiova . . . . .	195—197
46). Raportulū comisiunei asupra examenelorū scōlei normale din Bêrladū . . . . .	199—200
47). Note statistice asupra învêțămêntului secundarū la finele anului scolarū 1880—1881 . . . . .	201—208

BIBLIOTECA CENTRALĂ  
UNIVERSITARĂ  
BUGUREȘTI





VERIFICAT  
1987